

III
1611

C. BACALBAȘA

⊕

VOL II

**BUCUREȘTII
DE ALTĂDATĂ**

1885 — 1901

E.M.

CONSTANTIN BAÇALBAŞA

BUCUREŞTII

DE

ALTĂ DATĂ

1885 — 1900

VOL. II

BUCUREŞTI

EDITURA ZIARULUI „UNIVERSUL” SOC. ANONIMĂ

Srada Brezoianu, 11

1928

1928/67

~~13212/67~~

Biblioteca Centrala Universitara
"Carol I" - Bucuresti
Cota: 48 656

BCU – Bucuresti

C20094476

BUGUREȘTII DE ALTA DATA

(VOLUMUL II)

ANUL 1885

— Juecăturul de pace, osândește la 500 lei amendă pe un domn Emil Mavracordat, care pălmuisse pe Nicolae Voino pe când era ministru de justiție.

In cercurile opoziției conservatoare se jubilează fiind că tânărul Mavrocordat erca conservator.

Dar tribunalul osândește pe Mavrocordat la 3 luni închisoare.

* * *

— Un conflict se ivește între ministrul nostru plenipotențiar Ion Bălăceanu și Ion Brătianu. In urma acestui conflict Bălăceanu demisionează iar in locul său la Paris e numit poetul Vasile Alexandri.

Dar Alexandri a dat Teatrului Național noua sa piesă *Ovidiu*, și vrea să fie de față la montare, la toate repetițiile și la întâia reprezentație. După aceea se va duce la Paris.

* * *

— Dimitrie Moruzi, căruia lumea îi spunea „Kneazul”, este numit prefect de poliție al Capitalei în locul lui Radu Minai intrat în guvern. Kneazul era încă un conservator pe care Ion Brătianu îl cucerise de la adversarii săi politici. Mai târziu s'a reîntors iarăși la matcă.

* * *

— O chestiune care pasionează mult țara și este mult agitată în presă e „Chestia Cumulului”.

Cumularzii foiau de pretutindeni. Erea un scandal să vezi oameni ocupând câte trei și patru funcțiuni și ocupațiuni la Stat pentru ca, bineînțeleș, să nu poată satisface pe nici una. Opinia publică era atât de hotărîtă în cât guvernul lăsă ca din inițiativă parlamentară să vie un proiect de lege care să modereze abuzul.

Proiectul este votat și devine lege.

Este interesant de știut că pentru lege n'a votat nici un

ministru, iar în contra ei și pentru menținerea scandalosului
cunul, au votat cei mai valoroși tineri intrați atunci în par-
lament, precum: Take Ionescu, Constantin Arion, Coco De-
metrescu, profesorul universitar, Dumitru Olănescu (Ascario),
Emil Costinescu, precum și profesorii universitari: Gheorghe
Cantili, doctor Romniceanu, etc.

* * *

— La Teatrul Național dă reprezentanțiuni de prestidi-
gitație unul dintre cei mai mari scamatori cari au fost în Ro-
mânia, el se numea Herman. Erea într'adevăr uimitor. În fața
unor săli arhipline a dat o serie de reprezentații.

* * *

— La 1 Februarie a eșit ziarul socialist *Drepturile Omu-
lui* sub următorul comitet de redacție: Constantin Bacalbașa,
Al. Brăescu, Const. A. Filitis, Emilian Frunzescu, Constantin
Mille, Ion Nădejde, Alexandru G. Radovici și Paul Scorțeanu.
Apariția acestui ziar a făcut senzație.

* * *

— La 6 Martie *Cercul de Studii Sociale* al partidului so-
cialist, a dat un banchet la sala „Dacia” spre a sărbători a
14-a aniversare a Comunei din Paris

Vintilă Rosetti, fiul lui C. A. Rosetti, citește telegramele
și scrisorile de adeziune venite din multe orașe.

C. Mille amintește, în câteva cuvinte, evenimentele de
la 1871.

Au toasta! : Emil Frunzescu, Filip Gesticone, Alexandru
Radovici și eu. Studentul în farmacie Jelea și studentul în
medicină Costăchescu au toastat și ei.

Mircea Demetriad, fiul actorului Demetriad și fratele dis-
tinsei actrițe Aristița Romanescu, citește versuri în numele
lojei masonice Mircea Rosetti.

Vintilă Rosetti a răspuns arătând rolul jucat de ma-
sonerie în timpul Comunei.

Barbu Delavrancea și-a exprimat mirarea pentru ma-
rea toleranță pe care Cercul de studii o arată pentru toate
părerile și s'a asociat la cea mai mare parte din ideile sociale.

Ziarul socialist nu avea program, nu avea fanatismul
ideilor, nu avea doctrină, aluneca pe povârnișul presei bur-
gheze, erea un ziar de opoziție, dar în acelaș timp, erea și
un ziar articonservator.

Spre a plasa ziarul făceam și noi socialistii ceea ce făceau
toți ziaristi: burghezi, deveneam violenți. Dar violențele no-
stre n'aveau ecou în opinia publică de aceea guvernul nu ne
supăra. Astăzi un articol la fel cu cel publicat de mine în Nr.
109 dela 10 Iunie 1885, mi-ar fi atras cenzura, suprimarea sau
un proces: pe vremea aceea nimic.

Iată articolul:

Ziarul „*Orientul Român*” din Galați, scrie:

„Femeile și copiii se hrănesc cu zarzăre verzi, oamenii cu-
treeră târgurile căutând muncă pentru hrană și 10 bani pen-
tru tufan.

Am auzi' cu urechile noastre cum câțiva săteni din co-
munele Pechea și Cudalbi ziceau ca să dea hârtie la împă-
ratul rusesc că poate le va crede nevoia mai de grabă.

În josul acestor reproduceri am scris :

„Țăranii mor de foame, domnilor imbuibați ! Ați auzit a-
cest cuvânt sinistru ? Femeile și copiii se hrănesc cu zarzăre
iar bărbații alcargă ca să-și dea munca numai pe mâncare.

Țăranii mor de foame și trântorii poleți ai orașelor căș-
tigă milioane în specule de noapte și în murdării neînchi-
puite !

Țăranii mor de foame și magaziile din porturile Galați și
Brăila, gem de grâne, și grânele mucezesc în ele, și țăranii nu
au dreptul să le atingă !

Țăranii mor de foame și regelui se dau apanagii, și se ia
pâinea fiilor și se aruncă câinilor, și, mizerabilii numiți re-
prezentanții națiunii, îmbogățesc pe bogatul rege și sărăcesc
poporul sărac !

Țăranii mor de foame și desnădăjduții voesc a cere aju-
torul împăratului rusesc. Iată patriotismul naționaliștilor
cari ne acuză pe noi de cosmopolitizm, de vrăjmași ai țării, pe
noi cari voim să dezvoltăm iubirea săteanului pentru *pământul
care va fi al lui și numai al lui !*

Țăranii mor de foame ? ! Ei bine, ce mai așteaptă ?

N'au pâine ?.. Greșală, o vor găsi în hambarele bogaților.

N'au dreptul s'o ia de acolo ?.. Greșală : dreptul de a se
folosi de un produs nu-l are decât producătorul !

N'au puterea !.. Greșală : Unească-se, holărască-se și vor
face minuni. Căci *pământul este al lor și rodul pământului
tot al lor !*

În potriva acestei note, quasi-anarhice câte odată, protesta
d. Ion Nădejde dela Iași care reprezenta nuanța social-demo-
crată și crea un adversar declarat al anarhizmului. Însă eu
mergeam înainte, în înțelegere, de altfel, cu colegii dela
București.

* * *

Pe la sfârșitul lunei Martie o dramă întristează lumea :
un tânăr locotenent din jandarmii pedestri anume Albu își
trage un glonte de revolver în regiunea inimii. Locotenentul
Albu locuia într-o cameră cu chirie din casa librarului Socec.

Motivele acestei sinucideri au fost două : întâiul, o dra-
goste nenorocită, locotenentul Albu iubea cu mare patimă pe
o domnișoară B., dar domnișoara nu a primit să-i fie sotre.

Al doilea n-oliv erea faptul că fusese șters de pe tabloul
de înaintare. Deznădăjduit din două părți, și-a curmat zilele.

În ziua sinuciderii se dusesse la Ministerul de răzbel ho-
tărît să tragă în ministru, generalul Fălcoianu, apoi să tragă
în el, dar din întâmplare ministrul lipsea în ziua aceea.

În camera lui s'au găsit mai multe scrisori, printre care una adresată familiei în care spunea : „Mor iubindu-vă pe toți, dar mai presus de voi toți o iubesc pe... ea“. Aci numele iubitei.

Trist destin au avut toți frații Albu. Erau trei. Locotenentul Albu s'a sinucis, Nicu Albu, fost prefect de Piatra Neamț și deputat, a murit nebun. Iar colonelul Iacob Albu, directorul Pulberăriei dela Dudești, a fost ucis de explozia întâmplată la Pulberărie în ajunul intrării noastre în război la 1916.

* * *

În ziua de 3 Aprilie, a sosit în București regele Oscar II al Suediei. Regele avea atunci 56 de ani.

I s'au făcut aceleași primiri sărbătorești ca întotdeauna tutulor înalților oaspeți : prânz de gală, defilări de trupe, reprezentație festivă la Teatrul Național.

* * *

Duminică 7 Aprilie s'a stins C. A. Rosetti.

Rosetti era slăbit mai de mult.

Mai întâu îl lovisc crud în inimă moarlea fiului său cel mare Mircea. Această pierdere a fost o mare durere pentru el, fiindcă pe Mircea îl pregătea ca să-i fie urmaș și îl privea ca pe demnul continuator al său în toate privințele.

A doua lovitură i-au dat-o partizanii politici, liberalii, când n'au voit să-i primească reformele constituționale : colgiul unic și libertatea deplină a presei.

O mare amărăciune intrase în sufletul bătrânului ziarist și om politic. Un dezgust de lucru și chiar de viață îl cuprinsese, de aceea anunțase în ziarul său că cariera-i politică este sfârșită.

Ales deputat la București, la Ploești, la R.-Sărat, Rosetti refuză toate mandatele rând pe rând. Din Camera de revizuire se retrăsese, din noua Cameră nu mai voia să facă parte.

Mai târziu, însă, îl aleg deputat țărani colegiului III de Argeș ; de astă dată primește dar cere un concediu și nu se prezintă în parlament.

O mare amărăciune păstra în suflet împotriva lui Ion Brătianu.

O săptămână înainte de a muri, publică în *Românul* o scrisoare, prin care declara că, fiind slăbit și bolnav, se retrage dela direcțiunea *Românului* pe care o trece fiului său Vintilă.

Câteva ore înainte de a muri a vorbit încă cu soția și cu fii. Tot timpul se interesa de știrile telegrafice. Până a închis ochii a vorbit de muncitori și de țărani.

Îndată după vestirea morții, M. Minovici vicepreședintele Societății presei, al căreia președinte era Rosetti, a trimis ziarelor o scrisoare înștiințându-le să ia, toate, doliul.

A doua zi s'a deschis testamentul. Iată-l :

București, 29 Septembrie (11 Octombrie) 1886.

„Acum cinci ani mi-am scris testamentul. Era personal și politic.

Acest testament a ars, ori a dispărut ca atâtea alte lucruri, în incendiul a căruia victimă am fost la 25 Ianuarie.

Nu mai fac astăzi testament: scriu numai aici câteva rânduri pentru ai mei.

Exprim soției sentimentele mele de recunoștință pentru bucuriile de tot felul ce mi-a dat în toate zilele și la orice oră dela 31 August 1847 și până azi.

În totdeauna bună și blândă pentru toți, întotdeauna indulgentă pentru toți, întotdeauna devotată pentru toți, întotdeauna senină, ea a împrăștiat în jurul ei lumina și căldura adevăratei virtuți și adevăratei fericiri, aceea de a lucra, de a iubi, de a ierta, de a se jertfi fără a reclama altă răsplătă de cât satisfacția de a acoperi pe toată lumea cu iubirea ei nesfârșită spre a îndulci orice suferință fizică și morală. Ea m'a făcut să iubesc viața spre a mă hotări ca, prin faptele mele, să mă fac demn de iubirea ei și spre a gusta fericirea pe care inteligența ei, bunătatea și dulcea ei veselie împrăștie în jurul ei. Dacă sufer fiindcă plec, e numai fiindcă ea va suferi de această despărțire. O rog, dar să facă pentru mine acest sacrificiu, de ași stăpâni durerea și de a continua să răspândească seninătatea în jurul a lor noștri. Cred că fiica și fii ei vor lupta cu putere, spre a face ca ea să nu vadă o singură minută că nu mai sunt lângă ea; cred că o statornică tandreță o va mângâia.

Exprimându-ți din nou sentimentele mele de admirație, de iubire și de recunoștință, o rog, precum și pe fiica și pe fii noștri, să execute ultimele mele rugăminte.

Să nu se facă nici o ceremonie la înmormântarea mea.

Totul să se petreacă cum a fost pentru Mircea.

Un singur preot.

Un car simplu cu doi cai.

Nu doliu nici în camere, nici la poartă, nici pe cai.

Nici o invitație, doar un simplu anunțiu în ziar fără invitațiune.

Nici o paradă și de loc jandarmi. Poliția să fie sigură că lumea nu are nevoie de jandarmi pentru ca bunele conveniențe să fie respectate.

Acum o cestiune materială dureroasă pentru mine.

Am datorii. Sper ca prietenii cari au voit, în urma incendiului, să facă o subscripție spre a-mi dărui o casă, vor face ceva spre a plăti acest datorii.

Dacă nu, soția mea și fiii mei, vor tipări tot ce vor găsi din scrierile mele și poate publicul le va cumpăra spre a se putea plăti datoriile pe care am fost pus în dureroasa necesitate de a le face.

Am luptat cu putere pentru *nationalitate și libertate* dar

fără un pic de ură pentru ori cine. Rog, dar, pe cei pe cari i-am combătut să mă ierte dacă am fost sever în timpul luptei; și-i asigur că nu ura dar iubirea m'a făcut ca să-i combat.

Recomand tutulora și, mai cu seamă, fiilor mei, să iubească poporul și pe țărani și de a lucra cu dragoste pentru fericirea tutulor. O sărutare fiicei mele și fiilor mei și o ultimă rugămintă tutulor să aibă grijă de soția mea și să o mângâie.

C. A. ROSETTI

Sub text era următoarea notiță:

„Dacă Guvernul și Camerele vor voi să-mi plătească datoriile sau să facă vreun dar soției mele, o rog să primească, căci calomnia nu va mai avea nici o putere, când nu voi mai fi”.

Dar în urma cererii doamnei Rosetti aceste rânduri au fost șterse.

Înainte de a muri cu câteva zile, simțind că moarța se apropie, C. A. Rosetti a trimis directorului Pinacotecei din București, următoarea scrisoare:

Domnule director,

„Constantin Daniel Rosenthal a iubit România ca un adevărat român, și și-a jertfit chiar viața.

La 1848 a făcut o schiță în care, cu câteva trăsături de pene, a reprezentat România de la 1848 oferind tutulor ramura de măslin.

În exil a făcut un tablou prin care reprezenta România la 13/25 Septembrie 1848 (batalionul pompierilor în contra turcilor) sub trăsăturile unei țărance care salvează, în luptă, drapelul raționalității, al libertății și al justiției.

Cât timp am trăit, nu am avut puterea să mă despart de aceste tablouri.

Îndeplinesc acum, prin scrija și fiii mei, dorința ce mi-a exprimat prietenul meu Rosenthal, aceea de a le depune, în numele său, la Muzeul Național.

C. A. ROSETTI

Consiliul comunal intrunindu-se, a dat un vot pentru ridicarea statuei lui C. A. Rosetti pe una din pietele Capitalei.

Înmormântarea lui C. A. Rosetti a pus întreaga Capitală în mișcare. Alergau oamenii ca să-i vadă înmormântarea, iar prin mahalale marele eveniment al zilei era moarța lui Rosetti. Astfel numeau oamenii din popor pe Rosetti.

La locuința defunctului din calea Dorobanților a fost un adevărat pelerinaj. Apoi lumea s'a prelungit pe trotuare până la Cimitirul Bellu.

Freau mulți țărani printre cari delegațiuni ale colegiului al 3-lea de Argeș pe care Rosetti îl reprezintă în Cameră.

Publicul înşiruit pe strade a fost evaluat la 100.000 oameni iar în cortegiul a fost aproximativ 10.000.

Coşciugul a fost dat jos pe umerii lui Dumitru şi Ion Brătianu, Ion Ghica, Prinţul Dimitrie Ghica, Grigore Serurie şi alţii.

Două steaguri atrag privirile: unul foarte mare din mătase neagră, este steagul comercianţilor, celalt roşu al Cercului de studii sociale al partidului socialist pe care îl port eu.

În curte, chiar, sunt rostite cinci cuvântări: săteanul Mucenic Dinescu în numele plugarilor, Nicolae Ionescu în numele Adunărei deputaţilor, Nicolae Bordeanu directorul ziarului *Naţiunea* în numele presei, Dimitrie Giani în numele prietenilor lui Rosetti şi Dimitrie Tănăsescu în numele comercianţilor.

La ora 3 cortegiul porneşte în următoarea ordine: gimnaziul Cantemir, liceul Sf Sava, şcoala normală, şcoala pentru învăţătura poporului român, comercianţii Capitalei: ciasornicarii, deputatul una din Argeş, cofetarii, birtaşii, precupeţii, măcelarii, bărbierii, cizmarii, Cercul studiilor sociale, redacţia „Drepturile Omului” loja anarhistă „Mircea Rosetti”, ambele cu coroane mari având panglici roşii, societatea tipografilor „Gutenberg”, presa, toate societăţile şi grupurile cu steaguri şi coroane mari, trei care mari cu coroane trase de câte un cal alb şi înconjurate de ţărani, un preot de mir — popa Zăbavă —, carul mortuar înconjurat de lucrători tipografi.

După car membrii familiei: Vintilă şi Horia Rosetti, fiii defunctului, Mihail Cornea ginerele, Dimitrie Radu Rosetti (Max în pseudonimul din presă) nepot.

D-na Maria Rosetti soţia şi d-na Cornea fiica în trăsură cu Nicolae Fleva primarul Capitalei.

Cortegiul a trecut prin stradele Episcopiei, Victoriei, Bulvardul Acedemiei, Colţea, Doamnei (astăzi Paris), Calea Victoriei, Lipscani, Selari, Rahovei şi 11 Junie.

În faţa redacţiei „Românului” din strada Doamnei, I. G. Bibicescu a rostit o cuvântare în numele redactorilor.

Toate felinarele, pe parcurs, erau aprinse şi cernite, toate casele au arborat drapele negre. Era o adevărată înmormântare naţională.

Am ajuns la cimitir şi iată-ne în faţa celei din urmă şi eterne locuinţe a lui C. A. Rosetti.

După cererea familiei sicriul a fost coborât de redactorii ziarului „Drepturile Omului”, de lucrătorii tipografi M. Minovici vice preşedinte Societăţii Freset, Nicolae Romanescu din Craiova, avocatul Constantin Leca, Grigore Dianu redactor la „Românul” şi alţii.

Corpul lui Rosetti a fost învelit în două exemplare din „Românul” tipărite pe mătase albă şi deasupra o cunună alcătuită din condeie de fer aurit.

Apoi bulgării de pământ încep să cadă huruind sinistru

deasupra aceiui care -- după cum a spus Bibicescu în cuvântarea sa : „Deși mort, va fi nemuritor“.

* * *

La 13 Mai vine știrea telegrafică, care anunță moartea la Paris a marelui Victor Hugo.

* * *

— La Teatrul Național se face întâia încercare cu lumina electrică dar încercarea nu izbuteste. Teatrul rămâne, și mai departe, luminat cu gaz.

* * *

— Moartea lui C. A. Rosetti, este, parcă, un imbold pentru diferitele partide din opoziție ca să se unească într'o acțiune politică împotriva guvernului.

Rosetti murise amărît împotriva lui Ion Brătianu. Două zile înainte de a muri, simțindu-și sfârșitul aproape, a chemat pe câțiva bătrâni amici cărora să le încredințeze cele din urmă dorințe și să-i roage a-i îngriji de familie și interese. Aceștia erau : Dumitru Brătianu, Prmțul Dimitrie Ghica, Ion Ghica, Dimitrie Giani. Pe Ion Brătianu nu l-a chemat.

Constantin Boerescu și Gheorghe Mărzescu iau inițiativa întrunirii șefilor opozanți și, din ceasul acesta se fac sforțări mari spre a se găsi terenul pe care să se poată întâlni opozanții de toate nuanțele.

— Dar vine vara cu vacanțele, cu tropicele, cu Parisul, cu Ostenda, cu toate vilegiaturile, iar bunii noștri boeri, conform și mai bunului lor obicei, aleargă în locurile răcoroase și plăcute, știind că acasă este cine să muncească pentru ei în arșița soarelui. Iar cât despre politică... se va vedea la toamnă.

În timpul acestei vacanțe chestia evreei iarăși este exploatăată de ziarele evreiești din străinătate. Pe tema persecuțiilor religioase se strică multă cerneală și se agită iarăși lumca.

Dar ziarele din București dovedesc cu cifre, cât de persecutați sunt evrenii. Numai în timp de 6 ani de când au fost împământeniți ei au intrat în stăpânirea a unora dintre cele mai mari și frumoase moșii, mai cu seamă în Moldova. Negreșit prețul părintului se urcă dar nu e mai puțin adevărat că, dacă lucrurile au să meargă tot pe calea aceasta, dacă nu va mijloci o reformă socială însemnată, în o sută de ani tot pământul României va deveni proprietate evreiască.

Iată numai o neînsemnată parte a moșiiilor trecute în mâna bancherilor evrei dela 1879 la 1885.

Bancherul *Michel Daniel* a cumpărat :

- 1) *Ienășeni* a familiei Balș 1000 fălci cu 12.000 galbeni.
- 2) *Tibăranii* a familiei Sturza 3090 fălci cu 40.000 galbeni.
- 3) *Buzoeu* a lui Mateiu Ganea 1 300 fălci cu 28.000 galbeni.
- 4) *Badenic* a familiei Balș 3800 fălci cu 95.000 galbeni.

Bancherul *Meyerhoffer* :

1) *Lespezii de Siret* a familiei Bosie 2500 fălci 65.000 galbeni

2) *Criveștii și Făcășeni*.

3) *Habaseștii* a lui Jage Rober 4500 fălci.

Bancherii frații *Weissengrün*.

1) *Tăculă* a familiei Sturza 2000 fălci 40.000 galbeni.

2) *Țigănaș* a familiei Carp 2200 fălci 40.000 galbeni.

3) *Bogdănești* a familiei Bogdan, 2500 fălci 500.000 lei.

4) *Vășcanii* 5) *Ghirdovești*, 6) *Talpa* a familiei Urinovskv 32.000 galbeni.

7) *Buhaia* 8) *Pescarii* 2200 fălci 10.000 galbeni.

8) *Soldăneștii* a familiei Florescu 5800 fălci, 22.000 galbeni.

Bancherul *Theiler*.

1) *Moinești* cu izvoare de petrol a familiei Mavrocordat 3500 fălci, 40.000 galbeni.

2) *Solonșii* cu izvoare de petrol a fostului prinț al Moldovei Ion Sandu Sturza, 3000 fălci 600.000 lei.

Bancherul *Costiner*.

1) *Bălășenii* a lui Ciolac Lătescu 870 fălci, 300.000 lei.

Bancherul *Michel Juster*.

1) *Căneștii* a lui M. Gane 1000 fălci 22.000 galbeni.

Mendel Rosner.

1) *Sascutul* de mai multe mii fălci.

Un alt evreu, al cărui nume ne scapă, a cumpărat moșia Parincea iarăși de mai multe mii fălci, cu târg, cu biserică etc., etc.

* * *

— Pe la sfârșitul lunei August o știre menită să stârnească o mare agitațiune în țară este transmisă telegrafic de la Budapesta: poliția din Karansebeș a descoperit niște manifeste anti-ungurești care au fost expediate din București de către *Iredenta Română*.

Aceste manifeste tipărite cu litere roșii au fost expediate cu poșta în Ungaria, o parte din ele au rămas în țară, unde au fost tipărite, spre a fi trimise treptat în Ardeal și în Banat.

Manifestul erea semnat:

„Comitetul de inițiativă al *Iredentei Române: Al. Ciurcu*”.

Manifestul chema pe Români la luptă.

„Să se desfășoare pretutindeni drapelul *Iredentei Române*”.

Vae Victis!...”

La București începe agitația. Un student ardelean inimos Gheorghe Ocășeanu mă întâlnește, îmi spune că e înștințat că, dintr'un ceas în altul, va fi arestat și mi cere să primesc la mine stocul de manifeste ale *Iredentei*. Negreșit primesc. Aștept să se însereze. Când ziua a dispărut cu totul merg la Ocășanu, luăm fiecare sub braț toancură de manifeste și le aducem la locuința mea în str. *Renășterii* nr. 5. unde ti-

neam cu chirie o cameră mobilată. Manifestele au stat sub patul meu vreme îndelungată iar polițiștii, care le-au căutat în tot Bucureștiul, n'au știut niciodată că sunt atât de aproape de mâna lor.

Dar ziarul *L'Indépendance Roumaine*, al cărui director și proprietar este Alexandru Ciurcu dimpreună cu tatăl său Nicolae, urmează campania antiungurească pe această chestiune. Bineînțeles Peșia protestează vehement la București și cere guvernului Brătianu să sfârșească cuibul iredentist din România. După două zile guvernul decretează expulzarea lui Nicolae și Alexandru Ciurcu și a studenților George Secășanu, George Ocășanu, I. Droc Bănciulescu și I. Corneanu toți români transilvăneni.

Vestea expulzării se răspândește ca fulgerul și toată opoziția e în picioare.

Presa protestează cea d'întâi.

O întrunire s'a ținut la redacția *Românului* convocată urgent de Vintilă Rosetti, în urma căreia s'a votat următoarea protestare:

„Protestăm în contra expulzării d-lor Nicolae Ciurcu, Alexandru Ciurcu, George Secășanu, George Ocășanu, I. Droc Bănciulescu și I. Corneanu, Români din Transilvania.

4/16 Septembrie 1885.

Românul, Napunea, România, Drepturile Omului, Războiul Weiss, Curierul Financiar, L'Indépendance Roumaine”.

Ziarele guvernamentale și nici ziarul junimiștilor *România Liberă* n'au participat la protestare.

Dumitru Brătianu, fratele primului-ministru, a trimis d-lor Ciurcu următoarea scrisoare:

Domnilor Nic. și Al. Ciurcu,

Primiți, vă rog, expresiunea viei mele dureri. Toți românii au primit în persoana dumneavoastră, o lovitură cruntă care-i acopere de rușine. Vă urez călătorie bună și reînțoarcere repede în țară.

D. Brătianu

Decretul de expulzare fusese precedat de largi cercetări polițienestii, fiindcă legatia Austro-Ungară din București era stăruitoare și cerea guvernului Brătianu să ia măsuri drastice.

La 20 August, Secășanu și Ocășanu au fost chemați de către prefectul poliției care i-a mustrat sever. La 31 August inspectorul de poliție Iepureanu și căpitanul Stănciulescu, comandantul jandarmilor pedestri, sosiră la 7 dimineata la domiciliul lui Ocășanu și-i făcură o amănunțită perchiziție. Au căutat manifestele. Inșă manifestele erau din ajun sub patul meu.

Perchiziții la fel au fost făcute la Secășanu și la Droc Bănciulescu.

La redacțiunea *Românului* a venit multă lume să protes-

teze, lume înăuntru în toate saloanele, lume pe stradă iar poliția era, firește, foarte bine reprezentată peste tot. După ce au vorbit Petre Grădișteanu, Dimitrie Giani, Gheorghe Paladi, Bonifaciu Florescu, toți liberal, în opoziție cu guvernul, lumea s'a împrăștiat dându-și întâlnire pentru a doua zi seara la sala Joje din strada Regală unde a fost convocată o întrunire de protestare.

La epoca de care mă ocup nu era încă destul public pentru ca să umple o mare sală de întrunire; masele nu erau chemate la viața publică, votul universal nu venise încă, de aceea, chiar pe o chestie foarte populară, d'abia dacă se putea găsi lume pentru o sală mai mică.

Chiar în seara când ne-am întrunit la redacția *Românului* a venit știrea că Ciurcu, tatăl și fiul, au vândut ziarul *L'Indépendance Roumaine* lui George Em. Lahovari, membru al elitei conservatoare, ucis mai târziu în duel de către Nicolae Filipescu.

A doua zi s'a ținut în sala Joje întrunirea de protestare în fața unui public agitat. Pe strada Regală lumea foia dar și poliția. Pe trotuarele din fața sălei publicul se îngămăchise și aștepta înfrigurat desfășurarea evenimentelor. Președinte al întrunirii a fost aclamat Dimitrie Giani; au vorbit Petre Grădișteanu, Gheorghe Paladi și Ion Lahovary.

A doua zi în Gara de Nord s'au petrecut scene neuitate de entuziasm, plecau surghiniții, dar tot în seara aceea plecau și studenții universitari la Congresul studentesc din Brăila. S'au rostit cuvântări patriotice, tinerii s'au îmbrățișat. Ziarul *Drepturile Omului* descrie astfel tot ce s'a petrecut:

„Când clopotul sună pentru a treia oară plecarea, cei trei expulzați cari plecau în acea seară. Secășanu, Ocășanu și Droc Bănciulescu erau trecuți din brațe în brațe îmbrățișați și sărutati.

Droc Bănciulescu era atât de emoționat în cât, când să se urce în tren, se aruncă jos la pământ și-l sărută strigând: *Trăiască România!*

Trenul plecă în mijlocul strigătelor generale: Ura! Să trăiți! Să veniți sănătoși!

Toată lumea e electrizată... Ochii sunt umezili... Și, cât mai vedem trenul, batistele flutură din amândouă părțile și uralele nu mai conținesc“.

Clipă de mare emoție și de sfântă însuflețire!... Cine ar fi îndrăznit atunci să creadă că România Mare e atât de aproape?!...

Ciurcu tatăl și fiul precum și cel d'al șaselea expulzat Corneanu au trecut pe la Giurgiu la Rusciuk.

— Pe când aceste evenimente se petreceau în România o telegramă anunță o veste menită să mărească fierberea din București: Bulgarii, împotriva tractatului din Berlin, au proclamat unirea Rumeliei cu Bulgaria.

Bine înțeles că la Constantinopole și la Belgrad, mai ales, știrea a produs o foarte neplăcută surprindere.

Regele Carol, care se afla la băi, este chemat imediat în țară iar guvernul ia oare care măsuri militare spre a face față evenimentelor.

Toate silințele diplomației de a menține pacea rămân zadarnice, așa că în ziua de 12 Octombrie armata sârbă trece granița bulgară pe la Klisura.

* * *

— Războiul sârbo-bulgar începe, dar în România mai este încă o agitațiune în curs.

Un cunoscut propagandist evreu Armand Levy venise în țară spre a organiza congregațiile evreești. În țară venirea sa a pricinuit enervare.

Armand Lévy, fiind un vechiu amic al lui C. A. Rosetti, a tras în gazdă în casa acestuia de cum a sosit în București. Dar C. A. Rosetti murise. Totuși, întemeiat, pe vechile relațiuni dela Paris, omul se instalează ca la el acasă.

Acțiunea lui Armand Levy provoacă, însă, și mari nemulțumiri printre evrei: tinerii și săracii de o parte, bogații de alta. Armand Levy lucrând în înțelegere cu evreii bogați răscoală împotriva lui pe săraci. Intr'o seară, fiind dela o intrunire intimă, propagandistul evreu este lovit de un alt evreu.

Agitația luând proporții mari, Guvernul, în luna lui Octombrie expulzează din țară pe următorii: doctorul Gaster doctor în filosofie, mai târziu după expulzare ajuns mare rabin la Londra, dr. Svarțfeld directorul ziarului *Fraternitatea*, dr. Brociner redactor șef al ziarului *Bukarester Tagblatt*, dr. Hans Kraus redactor șef al ziarului *Bukarest Freie Presse*, Bettelhein redactor la *Bukarester Tagblatt*, Rosenfeld, colaborator la *Vocea Dreptății*, Iulius Sehein redactor la *Bukarester Freie Presse*, Michel Asziel redactor șef al ziarului *Hajoetz*, Auerbach proprietar al ziarului *Fraternitatea*.

Apoi au mai fost expulzați: I. Scor, Ioseph Schwartz, T. Rubin și Armand Lévy.

Dar mulți dintre acești expulzați au rămas în țară căci li s'au revocat decretul de expulzare, unii fiindcă aveau protecțori puternici, alții pentru că și-au luat angajamentul să apere guvernul în ziarele germane ce apăreau în București.

Rosenfeld, unul dintre expulzați, era cotar de buți de felul său, de aceea purta și supranumele de Rozenefeld-Cotaru. Prin anul 1919 m'am dus să fac cura de apă de Vichy iar un medic din Paris mi-a recomandat pentru localitate pe doctorul Charles Cotar. Cine este acest doctor Charles Cotar? Nu este altul decât fiul lui Rozenfeld Cotaru. Când tatăl său a fost expulzat din țară Charles Cotar nu putea să aibă mai mult de 9-11 ani. În Franța n'a voie să se știe că este evreu, cu acest înțe-

Ies a părăsit numele de Rozenfeld și a păstrat adaosul „Cotarul“ pe care l-a transformat în francezescul „Cotar“.

* * *

— Acum câteva cuvinte despre teatru.

Iancu Caragiale își făcuse o bună reputațiune cu cele două piese: *Noaptea Furtunoasă* și *Scrisoarea Pierdută*. Era cum se zice, un autor la modă. El venea în epoca când Alexandri strălucea cu „Fântâna Blanduziei“ și cu „Ovidiu“, când Grigore Manolescu era sărbătorit în „Hamlet“, când Ștefan Iulian era copilul răsfățat al publicului.

Iulian, actor de mare rasă, de și nu trecuse nici măcar clasele Conservatorului din București, avusese creațiuni, una mai strălucită decât alta, în Chir Zulfaridis imitând de minune pe grec, în comedia „Mincinosul“, unde imita cu mult succes pe italian, în operetele „Voevodul Țiganilor“, „Mascota“, „Bocacio“, etc. Apoi în comediele lui Caragiale, jucând rolul Ipistatului din *Noaptea Furtunoasă* și rolul polițaiului din „*Scrisoarea Pierdută*“. Pe Iulian, mai ales, se întemeia Caragiale când își scria piesele.

După cele două mari izbâanzi Caragiale mai scrise o a treia comedie de moravuri, *D'ale Carnavalului*, pe care comitetul teatral o premie cu câteva mii de lei. Însă premiul se dedea autorului, nu piesei. Piesa era cu totul inferioară celor două înaintașe.

În reprezentație piesa, nu numai căzu, dar fu și fluerată.

În *Drepturile Omului* am scris o scurtă critică în care am spus adevăruri neplăcute asupra piesei, iar Caragiale îmi purtă multă vreme pică atribuindu-mi pe nedrept, și paternitatea fluerăturilor. Adevărul era altul, acel care fluerase era Dimitrie Racoviță criticul teatral al ziarului *România Liberă* care semna *Sphinx*. Și alături de el au mai fluerat câțiva.

D'ale Carnavalului a părăsit repede scena spre a nu se mai reînfoarece.

Dar înfrângerea cea mai mare era a comitetului teatral care alesese, spre a o premia, cea mai slabă lucrare a maestrului.

* * *

— Se discuta mai de mult dacă pe scena Teatrului Național se cuvine ori nu se cuvine să se reprezinte opereta. Părerile erau împărțite. Erau partizanii rolului educator al teatrului, partizanii teatrului-școală și erau și ceilalți: partizanii teatrului-petrecere. Dar la urmă a biruit părerea acelor care au susținut cum că, or care ar fi neajunsul moral, de vreme ce opereta ar putea atrage publicul, și ar aduce bani la casă, să se joace opereta.

La 3 Octombrie se dă întâia reprezentație cu „Girofle Girofla“ operetă franceză tradusă de colonelul Bengescu. Dar succesul nul.

Doamna Odeseanca, o evreică cu timbru plăcut dar gre-

oale și fără joc de scenă, nu putu mișca publicul. Ștefan Iulian, plin de talent și de veritate, nu învățase rojul, St. Mateescu de obicei actor cu succes, de data aceasta fu mai pe jos de orice critică. Singură Ana Dănescu, a fost în rol și a jucat în nota operei.

Critica constată, că actorii români nu știu juca Opera franceză, pentru care se cer aptitudini speciale de rasă.

Face bună impresiune tenorul I. Băjenaru care, însă și el, e sficios pe scenă și, fără mișcare.

Opera franceză, dar, nu are pe scena Teatrului Național și jucată de actori români, același succes ca și operele germane. *Voevodul Țiganilor* de exemplu.

* * *

Dar dacă opera se prezintă în condițiuni mediocre, publicul ca și critica fură mulțumiți de Opera română care a debutat foarte satisfăcător cu *Lucia de Lamermoor*.

Sâmbătă la 28 Septembrie s'a deschis stagiunea Operei Române în sala Teatrului Național cu *Lucia de Lamermoor*.

Distribuția era următoarea :

Lord Henri Asthan,	Const. Caireni
Lucia sora sa,	D-șoara Carlota Leria
Sir Edgard de Rawensood,	I. Dumitrescu
Lord Artur Bukow,	D. S. Rașianu
Raymont Bidebent,	D. Teodorescu
Aisa,	D-na V. Almăgeanu
Normano,	I. Băjenaru

Această reprezentație a fost o plăcută surprindere pentru toată lumea ; nu erau decât laude și aprobări din toate părțile.

În *L'Independance Roumaine* Gogore Ventura (Arutnev) a scris :

„Deschiderea Teatrului Național a fost însemnată anul acesta printr'un eveniment care va face epocă în Istoria dezvoltării artelor în țara noastră. Pentru întâia oară s'a auzit o Operă cântată în limba română de către actori români.

D-na Carlotta Leria a ținut rolul Luciei, cu multă știință muzicală și joc de scenă. Baritonul Cairetti, în ciuda voci sale cam surdă câte o dată, are un timbru foarte plăcut și o rară căldură comunicativă. Tenorul Ion Dumitrescu — (destinat a deveni o mare celebritate europeană N. A.) — a uimit cu puterea voci și cu *ut diezurile* sale.

Orchestra, magistral condusă de un român, d. Ștefănescu. Acesta a fost de două ori chemat de public, deși îi lipseau două instrumente importante“.

Ceeace a impresionat mai ales a fost corectitudinea execuției. Școala bună la care erau pregătiți cântăreții nostri. Criticii au spus, cu drept cuvânt a doua zi, cum că trupa a bine meritat dela public care a apreciat rușerea cu tradiția cântăreților italieni, obiceiunți cu efectele mari de voce, cu exagerațiile, cu melodrama în acțiune

* * *

La Teatrul *Dacia* juca trupa Fani Tardini-Vlădicescu care atrăgea un public destul de numeros. cu talentul și jocul conștiincios al protagoniștilor.

La sala „Orfeu” artistul I. D. Ionescu stetea în capul unei trupe de varietăți unde cântoneta și cupletul de actualitate țineau locul principal.

La sala *Bosel* juca o trupă de operetă germană.

Cinematograful nu apăruse încă dar Bucureștiul avea 4 teatre.

* * *

La Teatrul Național colonelul Bengescu-Dabija citește în fața comitetului teatral capod'opera sa „Pygmalion” căreia îi se face o primire entusiastă. Toată critica laudă cu mari elogi, noua lucrare.

La reprezentație autorul a fost ovaționat.

* * *

La jumătatea lui Octombrie se joacă la Teatrul Național cu montare neobicinuită până atunci. cu piese și decoruri aduse din străinătate „*Ioana d'Arc*”, dramă în 5 acte de Schiller, tradusă în versuri de d-nii U. și Iacob Negruți.

Rolul Ioanei d'Arc. era ținut de Aristița Romanescu, al lui Carol VII de Grigore Manolescu. Regina Isabeau, d-șoara Fanșeta Vermont. mai târziu d-na Grigore Ventura, Filip cel bun, Iancu Petrescu, Dunois C. Notara.

* * *

În sala *Bosel* trupa de operetă germană a fost înlocuită de o trupă de operetă franceză. sub direcțiunea d-lor Cladius și Landré.

* * *

— Acum viața politică absoarbe aproape totul în România.

Apropiindu-se sesiunea parlamentară liberalii de toate nuanțele din opoziție se întrunesc și-si aleg un comitet însărcinat să dea o direcțiune unitară acțiunii în contra guvernului.

Sunt aleși în acest comitet: Dumitrie Brătianu, Mihail Cogălniceanu, Gheorghe Mărzescu, Ion Docan, D. Giani, general Haralambie, Petre Grădișteanu, Petre Cernătescu, Gr. Cozadin, Pană Buescu și Gheorghe Paladi. Acest comitet are însărcinarea de a se pune în legătură cu comitetul partidului liberal-conservator spre a stabili o înțelegere.

* * *

— Sub titulatura „Partidul liberal național” liberalii din opoziție de sub șefia lui Dumitru Brătianu. țin o întrunire publică în sala hotelul Manu. astăzi hotel High-Life în fața Ateneului. Cu acest prilej Mihail Cogălniceanu a rostit un

mare discurs în care a spus vorbele citate de alătea ori: „De azi înainte nu mai am nimic de comun cu Ion Brătianu și doresc ca, după moarte, nici oasele mele să nu stea alături de ale lui“.

Dar n'a trecut mult și Mihail Cogălniceanu și-a uitat jurământul.

Impăcându-se cu Ion Brătianu, a rostit într-o zi la Camera o cuvântare plăcută acestuia. Dar o voce din rândurile opoziției răsună:

— Ce facem cu casele?

Se spunea că Cogălniceanu ar fi răspuns în surdina:

— Oasele să le bagi...

— În timpul acesta războiul sârbo-bulgar urmează și preocupă mult opinia publică generală și foarte mult sferele politice din București.

Sirbii trec granița și împing pe Bulgari pe toată linia, victoria Sirbilor pare sigură, regele Milan vrea să intre în Sofia spre a dicta pacea și a zădărnici astfel crearea unei Bulgarii Mari prin încorporarea Rumeliei. Dar scoarta armelor vrea altceva Sirbii sunt bătuți la Slivnița de armatele bulgaro-rumeliote.

Infrângerea Sârbilor a fost datorită mai ales incapacității comandamentului cât și comandantului armatei Dunărene care a stat în inacțiune în loc să alerge la Slivnița.

Bulgarii, victorioși, înaintează acum pe toată linia. Bat pe Sârbi la Piroł, bat pe Sârbi la Vidin și intră în Serbia. Însă, în urma amenințării Austriei că, dacă Bulgarii vor mai înainta, trupele Austriace vor intra în Serbia în ajutorul trupelor sârbe, prințul Alexandru de Batenberg ordonă încetarea înaintării și începerea tratativelor de pace.

* * *

— Opozițiunea în contra guvernului Ion Brătianu hotărăște, în sfârșit să se unească și să dea lupta decizivă în poartiva cabinetului.

George Panu, care dirija ziarul *Lupta* la Iași, scrie articole foarte gustate la București. În acelaș timp George Lahovari, noul proprietar și director al ziarului *L'Indépendance Roumaine* îi propune să colaboreze la foaia sa. Articolele lui Pann apar în foaia franceză dar nu au, nici pe departe, savoarea articolelor din *Lupta*. În ziarul francez Pann scrie, în contra obiceiului său, articole lungi de câte 3 coloane și mai mult, limba franceză nu o poate mânui cu virtuozitatea cu care mânue pe cea română. De aceea colaborarea lui Pann la ziarul d-lui Lahovary n'a durat prea mult.

* * *

Întăiul pas pentru unirea forțelor opoziționiste este făcut. Partidul lui Dumitru Brătianu și partidul liberal-

conservator cad de acord și publică programul coalițiunii pentru răsturnare, cele două partide sunt reprezentate prin două comitete: unul compus din Dumitru Brătianu, Mihail Cogałniceanu și general Haralambie. Celălalt prin Lascar Cărgăriu George Vernescu și general Ion Em. Florescu.

* * *

— Generalul belgian Brialmont a venit în București ca să inspecteze lucrările fortificațiilor. În același timp în luna Decembrie se fac încercări de tragere asupra cupolelor de oțel turnate de uzinele străine.

Pe o zăpadă de un metru, în calitate de redactor la *Românul*, iată-mă afară la câmpul de tragere. O baracă de scânduri a fost construită iar înăuntru se servesc băuturi calde fiindcă gerul e simțitor. Regele e de față. Sunt instalate două cupole, una de fabricație germană și alta de fabricație franceză. Mulți ofițeri de artilerie sunt de față.

Francezii, cari au adus cupolele, s'au oferit să intre în cupola lor în timpul tragerii asupra ei cu tunuri de 150, dar Germanii n'au vrut să intre în cupola de fabricație germană.

Tragerile au urmat mai multe zile în șir iar rezultatul a fost că, pe când cupola franceză a rezistat tutulor experiențelor, cupola germană s'a dizlocat, s'a desfăcut și a pleznit sub cele 30 lovituri convenite ale tunurilor de 150 atât Krupp cât și de Bange.

* * *

— Cu cât intrăm în toamnă cu atât se întetește agitația politică. La 16 Noembrie apare ziarul *Epoca* sub direcțiunea nominală a lui Grigore Păucescu având ca prim redactor pe Barbu Delavrancea însă de fapt adevăratul conducător și sufletul ziarului este Nicu Filipescu proprietarul foaiei. Grigore Păucescu, ca și Barbu Delavrancea nu erau puși în capul ziarului de cât firme. În comitetul de redacție sunt afișati Alecu A. Balș, C. G. Costa-Foru, A. Chiriac, N. Filipescu, Lt. Gane, Leon Ghica, Gr. Goilav, I. N. Iancovescu, Ioan Manolake Costache Epureanu, Ioan Miclescu, Ioan Mavrocordat, Const. P. Olănescu, C. Filipescu, Pană Mihail Pencovici, Dimitrie C. Popescu, Nicolae Popescu (Ploesti), Al. I. Ulubeanu, Al. Vlăhuța, Zaharia Chiriac (Focșani), Ion Dumitriu (Giurgiu).

Apariția acestui ziar schimbă, de o dată, atmosfera politică în București și în țară.

Epoca devine, în scurt timp, ziarul politic cel mai citit. Pe lângă atâtea condee de valoare ziarul avea vervă, era bine informat politicește, Nicolae Filipescu însuși făcea reportajul politic, cu încetul toți nemulțumiții se grupau în jurul acestui ziar. Apoi ziarul ia tonul foarte violent care destăinuia temperamentul neastâmpărat al patronului.

Firește violența din presa trecu în parlament și afară. așa în cât văzurăm chiar oameni foarte liniștiți că sunt luați de vârtej.

De exemplu, în urma unei polemici foarte dârze, Titu Maiorescu și Eugeniu Stăiescu, au o întâlnire cu pistolul.

Câteva săptămâni mai târziu un alt duel. Barbu Delevrancea de la *Epoca* și Alexandru Djuvara redactorul șef al ziarului liberal *L'Etoupe Roumaine*, în urma unor repetate atacuri violente, au întâlnire cu spada.

După câteva reprize, Alexandru Djuvara refuză să se mai bată declarând că este obosit. Și duelul se oprește aci.

Faptul produce vâlvă și provoacă noi polemici fiind că era fără precedent. S'au văzut destui oameni refuzând să iasă pe teren și nevoind să recunoască sancțiunea duelului, însă era cu totul nou cazul omului, care, odată angajat în luptă, să declare că, fiind obosit, nu se mai poate bate.

* * *

— Dacă opoziția devenia din zi în zi tot mai violentă, nici în partidul de la guvern nu era liniște și unitate de vederi: Ion Brătianu era silit să procedeze neîncetat la remanierea cabinetului spre a zădărnici nemulțumirile care nășteau zilnic. Ultima remaniere la sfârșitul anului 1885 e următoarea: Ion Brătianu internele, M. Ferikide externele, Eugen Stăiescu justiția, C. Nacu finanțele, Radu Mihai lucrările Publice generalul Fălcoianu războiul, Anastase Stolojan agricultura, D. Sturza instrucția.

* * *

— Pentru a descreși frunțile încrețite în luptele politice, pe scena Teatrului Național apare una din cele mai mari primadone ale epocii, cântăreata italiană Adelina Patti. Patti cântă în *Traviata* și *Lucia* cu trupa română.

Diva a rămas încântată de cântecul și vocea lui Gabrielsescu și ea l'a îndemnat să plece în streinătate spre a se perfecționa.

ANUL 1886

— Anul 1886 începe cu o știre dureroasă pentru toți Români: d-rul Alexandru Marcovici, medicul fruntaș al țării, diagnosticianul fără pereche, moare în puterea vârstei la 50 de ani. Un ulcer cu caracter specific l-a secerat.

Defunctul era una din luminile strălucitoare ale medicinei în România, în acelaș timp era o inimă generoasă și un dezinteresat parțician. Câte anecdote și istorioare au rămas asupra lui!

Iată una caracteristică. Un cârciumar de pe la Obor cade rău bolnav Marcovici îl caută și-l vindecă. Dar fiindcă acest cârciumar îi furnisase de multe ori vinuri excelente, nu primește plata vizitelor.

Cârciumarul, însă, era nemângâiat; cu orice preț voia să-și plătească datoria. După doi sau trei ani, doctorul Marcovici aduse câțiva stânceni de lemne în curte și aștepta să treacă tăetorii spre a le tăia. În adevăr iată că apare într-o dimineață un om cam bătrân înarmat cu un ferăstrău, un topor și o capră. Omul vine, începe lucrul, taie toate lemnele, apoi se prezintă la doctor ca să fie plătit. Dar cere un preț sub valoarea, un preț cu totul de nimic. Doctorul mirat întrebă dacă nu cumva omul se înșală, dar falsul tăetor se demască: El era cârciumarul care se deghizase în tăetor spre a putea răsplăti serviciile doctorului care-l scăpase dela moarte.

O altă anecdotă e încă și mai picantă. Doctorul Marcovici era medicul palatului și, în același timp, avea slăbiciune pentru Regina Elisabeta pe când era încă Doamnă. Într-o zi, vizitând pe Doamna care era suferindă, și-a permis o oarecare îndrăzneală care i-a atras imediat îndepărtarea dela Curte.

Înainte de a muri un medic veni să-l vadă, însă Marcovici nu mai vedea. Întrebând de numele celui care-i vorbea și aflând că e doctorul B., îi spuse: „Aflu că vrei să te prezinți în alegeri, rău faci. Ascultă-mă pe mine, lasă dracului politica și ocupă-te de medicină“.

Peste o oră și jumătate Marcovici trecuse hotarul vieții.

Autopsia i-a fost făcută de doctorii Demetrescu, Severeanu, Paul Petrin și Leonte. Iată rezultatul:

Creerul intact, normal, bine conformat cântărea 1500 gr., la partea occipitală prezintă o depresiune produsă de o conformațiune specială a osului corespondent, cu alte cuvinte un frumos și mare creier. Stomacul, puțin dilatat, avea la partea intestinului subțire numit duodenum un ulcer rotund de mărimea unei piese de 2 lei, ulcerul rosese partea intestinului și o parte din glanda pancreas, constituind astfel o cavernă de aproape un centimetru și jumătate adâncime; prin urmare hemoragia care a cauzat moartea regretatului doctor Marcovici a trebuit să fie produsă de ulceratiunea pereților unei artere, probabil artera pancreatică-duodenală.

Doctorul Marcovici era senator liberal.

— Pe la sfârșitul lui Ianuarie se întrunesc la București plenipotențiarii Turci, Sârbi și Bulgari, spre a realiza pacea în urma războiului sârbo-bulgar.

Delegatii celor trei state erau: Din partea Turciei, Madgib-pașa, din partea Serbiei, d. Mijatovici, din partea Bulgariei d. Gueșof.

Pentru ținerea ședințelor conferinței, guvernul a pus la dispoziția delegaților un apartament în localul ministerului de finanțe, pe care l-a mobilat din nou.

Dar delegații, odată sosiți la București, departe de a începe imediat lucrările n-erd mult timp în pertractări și intrigi diplomatice. Rezultatul conferinței va veni mai târziu.

— Marți 4 Februarie se reprezintă pentru întâia oară pe scena Teatrului Național, drama originală în 4 acte a lui G.

Bengescu-Dabija, *Pygmalion*. Distribuția a fost următoarea :

Pygmalion, C. Nottara.

Phadael, Grigore Manolescu.

Daleagor, Alexandrescu.

Narbal, I. Petrescu.

Hamilear, Ionescu.

Malachon, Costescu.

Ioazar, Lugoșanu.

Giscon, T. Petrescu.

Tyrphon, Papadopolu.

Topha, D-na A. Manolescu.

Astarhea, d-na Amelia Nottara.

Benaida, d-na Alexandrescu.

Succesul acestei piese a fost foarte mare

— Duminică, la 9 Februarie s'a inaugurat localul băilor Eforiei de pe Bulevardul Elisabeta cât și sala de serbări.

La 1886 actuala sală de băi era alta, lojile de sus existau dar nu erau eșite cum sunt astăzi, iar sub parchet era bazinele unde se scălda lumea vara. Iarna, se așeza parchetul deasupra.

Inaugurarea s'a făcut cu mare pompă și a fost prezidată de prințul Dimitrie Ghica, primul Efor al Eforiei spitalelor Civile. A asistat toată aristocrația bucureșteană.

Din anul acesta sala a fost dată pentru baturile mascate publice; o lume imensă umplea această vastă încăpere, dar gustul publicului era altul; după doi ani lumea a părăsit sala băilor Eforiei și s'a întors iarăș la sălile cele mici: Bossel, Dacia, etc.

— Opoziția coalizată de astă dată dă semnalul luptei de răsturnare împotriva cabinetului Brătianu. În ziua de 22 Februarie o întrunire publică a coalitiei se ține la sala Jojé din strada Regală și e prezidată de Dumitru Brătianu.

De acum nota agresivă crește din ceas în ceas.

Dumitru Brătianu a spus, adresându-se către conservatorii cu care s'a coalizat: „Dumneavoastră, domnilor, nu sunteți loviți decât în drepturile d-voastră de cetățeni, pe când noi suntem loviți în onoarea noastră de liberali”.

— După o lună dela întrunire, conferința delegaților turco-sârbo-bulgari își încheie lucrările; ca toate conferințele și aceasta a dat rezultate care n'au mulțumit pe deplin pe nici unul din deliberanți.

Totuș, în cele din urmă, după lungi deliberări și neînțelegeri intreruperi a tratativelor, se iscălește un tratat de pace cu un articol unic.

— În politica dinăuntru blocul opoziționist neliniștește pe Ion Brătianu. Deși junimiștii nu s'au asociat blocului, totuși în parlament și în *România Liberă*, care este ziarul lor, fac opoziție.

Un incident parlamentar aduce nelinistea și în partidul dela putere. Generalul Leca, președintele Camerei, și șeful

unui mare grup de moldoveni, combate o convențiune încheiată de guvern cu Banca Națională. Peste câteva zile la Senat, Ion Brătianu susține un proiect de lege pe care îl combate Beizadea Mitică președintele Senatului, iar Senatul votează cu președintele.

Bineînțeles guvernul nu a căzut, dar Ion Brătianu simte că începe să aibă prea mulți dușmani și rivali. Apoi, uitându-se în jurul său vede deodată golul, toți vechii lui tovarăși de luptă din tinerețe nu mai sunt, Golestii au murit, C. A. Rosetti a murit după ce l-a părăsit, fratele său Dumitru l-a părăsit. Și aproape toată vechea gardă liberală a dispărut sau a întors armele în contra lui. Atunci se gândește că trebuie readuși înapoi cât mai mulți dintre liberalii cari-l combat.

Generalul Haralambie este ales la Colegiul I senatorial din Dolj cu toleranța guvernului. Dimitrie Giani se retrage din coaliție, *Românul* și directorul său Vintilă Rosetti acuză coaliția pentru că la alegerile parțiale ce se făcuse de curând s'a abținut dela luptă. În sfârșit Ion Brătianu izbutește să disloce pe câțiva liberali din jurul lui Dumitru Brătianu și a coaliției, dar curentul opoziționist crește.

Și Mihail Cogălniceanu începe să devie suspect opoziției.

Mihail Cogălniceanu anunțase o interpelare guvernului în chestiunea expulzării Românilor ardeleni, dar Cogălniceanu, nu o dezvoltă. Amănările se succed sub felurite pretexte până ce Filipescu, pierde răbdarea și atacă pe Cogălniceanu în *Epoca*.

Conul Mihalache este atacat subțire și pus în lumina bănuielei că s'a înțeles, cu guvernul. În public circula vestea că Cogălniceanu vânduse iarăși guvernului câteva pietre din nesfârșita sa colecție de rămășiți arheologice cu cari se slujea în ocaziile grele.

Această notiță a avut darul să hotărască pe Mihail Cogălniceanu ca să-și desvolte interpelarea.

Ziua cea mare sosește. Ziarele opoziției anunță cu zgomot desvoltarea interpelării. Tribunele Camerei sunt arhipline. În vechiul local din Dealul Mitropoliei oamenii stau ca sardелеle, Doamnele, cari au umplut până la ultimul colțisor al tribunei lor, se revarsă pretutindeni până și în tribuna presei. Aerul este greu respirabil.

În sfârșit, ședința se deschide. Dar Conul Mihalache nu a venit. Ce să fie? Nu cumva este iarăși trădare?

Zgomotele sinistre încep să circule. Ca întotdeauna se găsec, și de astă dată, oameni bine informați cari afirmă cum că conul Mihalache s'a aranjat cu Ion Brătianu. Deci, interlarea nu se va face.

Minutele de enervare trec încet.

La biurou secretarii îndeplinesc cerințele regulamentului, se citește apelul nominal, se citesc comunicările, sumarul ședinței precedente, etc.

În acest moment Mihail Cogălniceanu apare purtând

sub amândouă brațele, teancuri de volume, dosare și colecții ale *Monitorului Oficial*.

Este ca o scântee electrică. Toată sala se ridică. Un ropot de apiauze izbucnește din Cameră și din toate tribunele. Clopotul prezidențial rasună și liniștea se restabluiește repede. Dar, în incintă și în tribune urmează să se auda un lung fâșiiit de șoapte și mișcări nervoase.

Mihail Cogălniceanu sosește la locul său unde își depune voluminoasă încărcătură. Deputații opozanți din apropiere îl ajută ca să se descotorosească de cărți. Toți ochii, câteva sute de perechi, sunt îndreptați asupra sa. Toată lumea se așteaptă la o teribilă bătaie parlamentară.

În sfârșit. Glasul gutural al președintelui general Dimitrie Leca răsună:

„Intrăm în ordinea zilei. Domnul Mihail Cogălniceanu are cuvântul spre a-și desvolta interpelarea”.

O mișcare prelungă se face în Cameră. Conul Mihalache se scoală și, cu brațele pline de documente, pornește către tribună. Doi ușeri îl urmează încărcăți de asemenea. E formidabil. Acest om era o puternică autoritate, era o forță covârșitoare care acapara și robea.

Și Conul Mihalache începe.

Interpelarea a durat vreo oră și s'a sfârșit în mijlocul decepției generale. Conul Mihalache, desfășurând o însemnată erudiție specială, a interpelat viguros guvernul... dela Budapesta ?!

Pe când marele orator vorbea atacând pe Unguri dar crotind guvernul din București, răsună, de sus, de pe băncile superioare glasul deputatului liberal disident Grigore Eliad Cărciumărescu:

— E uuuns!

Un mare hohot de râs a izbucnit în Cameră și tribune.

— La începutul lunei Martie, Curtea cu jurați judecă procesul crimei din strada Soarelui.

Pe strada Soarelui, astăzi strada Teodor Aman, locuiau soții Miulescu iar ca chiriașă aveau pe o doamnă Maria Popovici. Într'o zi Maria Popovici a fost găsită asasinată, iar bănelile toate au căzut asupra soților Miulescu.

Nae Miulescu avea o tipografie pe care o exploata, în această tipografie a apărut mai întâi ziarul *Drepturile Omului* Dar înainte de a fi proprietar de tipografie, Miulescu fusese multă vreme comisar de poliție sub regimul conservator al lui Lascăr Catargiu. Sub Lascăr Catargiu Capitala nu avea decât 5 comisari de poliție, comisariatele, ținând locul inspectoratelor de astăzi. Nae Miulescu fusese comisarul coloarei de verde.

Crima din strada Soarelui a făcut o enormă senzație în București atât pentru că victima era o doamnă cunoscută și de bună familie, cât și pentru că Miulescu fusese un înalt funcționar polițienesc. Crima fusese săvârșită în ziua de 12 Mai anul 1885.

Curtea e prezidată de M. Poenaru-Bordea, fotoliul ministrului public îl deține procurorul general Populeanu, asistat de procurorii Manolescu și Bursan. Avocații apărării sunt: G. Cantili, G. Meitani, M. Paleologu, Al. Vlădescu, I. Mada, Barbu Delavrancea, I. Atanasiade, C. G. Costa-Foru, G. Paladi, Grigore Păucescu, etc.

Jurații căzuți la sorți: Stăncescu T. Nae, N. Crangasu, D. Teodorescu, Gr. Capșa, D. Marinescu-Bragadiru, Doctor Boicescu, Al. Dumitrescu Marin, Sp. Cazotti, Al. Elefterescu, I. N. Popescu, Șerbănescu și N. Amira.

Din toată lumea aceasta: magistrați, avocați, jurați, și acuzați nu mai trăeste astăzi la 1928, adică după 40 de ani, decât avocatul C. Costa Foru.

Iată cum a fost descoperită crima:

Pe la orele 3, după prânz, soții Miulescu venind la domiciliu, au găsit ușa casei deschisă deși înăuntru trebuia să fie chiriea lor Maria Popovici. Imediat, au făcut o scenă de des-nădejde, au eșit în stradă și au chemat lumea spre a spune și dovedi că au fost jefuiți de tâlhari. În urmă a fost descoperit și cadavrul victimei într una din odăi.

Toate dovezile au venit în sarcina soților Miulescu. Ca vechiu polițist, Nae Miulescu luase tot felul de precauțiuni și a căutat să-și creeze numeroase alibiuri, însă precauțiunile fiind exagerate, soții Miulescu s'au compromis tocmai din cauza aceasta.

Din partea apărării au vorbit G. Cantili, Barbu Delavrancea, Gr. Păucescu și Atanasiade. Partea civilă a fost reprezentată prin B. Opran.

Jurații acordând circumstanțe ușurătoare și înlăturând premeditarea, Nae Miulescu a fost osândit la 10 ani de muncă silnică, soția la 5 ani de temniță, apoi solidară la 2000 lei despăgubiri civile și 1500 lei cheltueli de judecată.

D. Costa-Foru a luat cuvântul după propunțarea verdictului, spre a lua apărarea condamnaților și a le proclama inocența. Președintele l-a chemat la ordine chemându-l și la respectul lucrului judecat.

Verdictul juriului a fost foarte criticat. Înlăturarea premeditării era absurditate, fiindcă din anchetă era dovedit că numai premeditarea putea legitima acuzarea. Fără premeditare soții Miulescu nu puteau fi acuzați.

Mobilul crimei a fost furtul. Victima dăduse lui Miulescu să-i păstreze averea mobilă ce avea, și, pentru ca să nu mai fie siliți s'o restituie, a ucis-o.

— În luna Martie, după lungi și laborioase discuțiuni, parlamentul votează întâiul Tarif autonom al României.

— Violenta opoziției crește neîncetat. În Cameră mulți dintre tinerii deputați aleși ca guvernamentali, încep să treacă în opoziție, energica campanie a presei în cap cu *Epoca* la București, și cu *Lupta* lui Gheorghe Panu la Iași, agită țara mereu.

Un alt motiv de agitație e faptul că Nicolae Fleva demi-

sionează dela primariatul Capitalei. Demisiunea fu motivată cum că Fleva nu avea majoritate în consiliu, dar Fleva declară în Cameră că a demisionat pentru motivul că nu s'a înțeles cu prefectul de poliție care face politică, pe când, el Fleva, voia la Primărie, să facă administrație.

Fleva va fi în curând unul dintre cei mai violenți opozanți iar glasul său va răsună cu aceeași vehemență cu care a răsunat în contra regimului lui Lascăr Catargiu.

Fleva nu putea ierta liberalilor că l-au silit să plece dela primărie.

— Opoziția urmează agitațiunea iar în fiecare Duminică fruntașii ei — Dumitru Brătianu în cap — merg din oraș în oraș și vorbesc în întruniri publice.

Guvernul se enervează și procedează cu violență. Într'una din zilele luni Mai d. Emil Frunzescu, actual șef al stenografilor dela Senat, pe atunci corector la ziarul *Epoca*, este atacat în strada Regală, alături de hotel Union și bătut. Agresorii erau agenți ai poliției.

Acest atentat, cu totul nemotivat, enervează și mai mult opinia publică. În Cameră, Take Ionescu, până atunci guvernamental, interpelează guvernul și declară că, dacă se va dovedi că agresorii fac parte din poliție, îi va fi rușine să mai facă parte din majoritate. Peste câteva zile Take Ionescu era în opoziție.

Nicolae Fleva trece, fără tranziție, în opoziția violentă iar la Cameră atacurile îndreptate împotriva guvernului irită majoritatea și provoacă mari furtuni parlamentare.

Până și junimiștii devin violenți. Ziarul lor *România Liberă* scria la începutul lui Iunie:

„Se afirmă că opoziția este hotărâtă să răspundă la brutalitățile administrației cu lovituri de revolver. Cine seamănă vânt, culege furtună“.

Iar Titu Maiorescu, fruntaș junimist, și unul din oamenii cei mai liniștiți, devine în Cameră foarte agresiv în cât majoritatea și președintele nu-l lasă să vorbească.

— Dar o cestiune mai gravă cade ca o bombă: Mihail Ferekide, ministru de externe, depune pe biuroul Camerei un proiect de Convențiune consulară cu Germania.

Furtuna începe.

Opoziția atacă guvernul cu violență spunând că această convenție, pe lângă că lovește în suveranitatea României, dar atinge și art. 7 acela care pune principiul dobândirii cetățeniei. E tot chestia evreiască în joc.

În ziua de 12 Iunie stil vechiu, opoziția unită convoacă o întrunire în localul Societății studenților *Unirea* instalată în palatul Băilor Eforiei. Un manifest este adresat cetățenilor.

Intrunirea se deschide într'o atmosferă de mare agitație atât în sală cât și în stradă. Dumitru Brătianu care prezidează, rostește o cuvântare fulgerătoare, apoi urmează Gheorghe Vernescu, Alexandru Lahovari și Petre Grădișteanu.

Afară lumea ocupa trotuarele și mijlocul străzii. Publicul în număr mare conduce pe Dumitru Brătianu acasă și-i cere să se pună în cap spre a merge la Cameră. Dar Dumitru Brătianu spune lumii că ora e prea târzie și cere să vie a doua zi spre a urca Dealul Mitropoliei.

A doua zi la Cameră Ion Brătianu cere deputaților să amâne discuția până ce vor veni dela Berlin oarecari lămuriri pe care le-a cerut ministrului nostru.

Și Camera admite amânarea iar Convențiunea Consulară e înmormântată pentru totdeauna.

Adevărul era că și Ion Brătianu, ca și majoritatea parlamentului nu aprobau Convențiunea care fusese cerută de guvernul german. Când Dumitru Brătianu a refuzat să meargă la Cameră și a sfătuit lumea să se potolească, el știa că a doua zi șeful guvernului va scoate Convenția dela ordinea zilei.

Ion Brătianu avea, însă, nevoie să-și legitimeze actul și să se aperse în fața Berlinului punând înainte revolta opiniei publice; ași putea spune chiar că agitația era inspirată și încurajată de șeful guvernului.

Cât privește despre indignarea „opinie publice”, nu trebuie să-i atribui o prea mare importanță, „opinia publică” era lumea de agenți electorali și alți politicieni cari, în mare majoritate, profitau de toate prilejurile spre a răsturna guvernul spre a-i lua locul la binefacerile bugetare.

Opoziția, — precum au văzut cititorii — era reprezentată mai mult de către liberalii disidenți. Dacă grosul forțelor electorale îl constituiau masa electorală conservatoare, în schimb șefii partidului conservator, vechii conservatori, cari au guvernat țara până la 1876, stăteau în umbră.

Șeful opoziției, în acțiune, era Dumitru Brătianu, iar la toate întrunirile publice oratorii erau: Dimitrie Giani, G. D. Paladi, Petre Grădișteanu, iar din partea partidului liberal-conservator G. D. Vernescu, tot un liberal disident. Singurul conservator care apărea la tribuna întrunirilor publice era Alexandru Lahovari un conservator mai tânăr.

Atât de compromis era numele „conservator” că însuși partidul nu mai purta acest nume, ci, făcând fuziunea cu partidul averescan, a fost silit să-și adauge și titulatura „liberal”.

Bineînțeles aceasta era numai o tactică, era o abdicare și o umilință impusă de necesitate; opinia publică trebuia adormită. Și, în adevăr, când a venit ziua căderii lui Ion Brătianu conservatorii au ridicat capul și s'au scuturat de toți liberalii disidenți, fie vernescani, fie rosetiști sau brătienști.

Semnalul rededeptării și al emancipării partidului conservator de tutela liberală, l-a dat *Epoca*, adică Nicolae Filipescu.

La întrunirea dela Baile Eforiei, dintre vechii conservatori a vorbit numai Alexandru Lahovari care a adus acte pentru a dovedi: 1) că această Convenție propusă de Germania nu se asemena cu nici una din Convențiile consulare pe care Ro-

na le încheiase cu Italia, Belgia și Statele-Unite. 2) că prin această Convenție se instituiau pe teritoriul României legi, notari și tribunale germane. Lahovari a spus că această Convenție cu Germania merge chiar mai departe decât vechile capitulațiuni ce aveam cu Turcia și era mai favorabilă streinilor decât însăși Convențiunea ce aveam cu Italia și care, din toate câte încheiasem, era cea mai aspră pentru noi.

— Această chestiune a Convențiunii consulare mărește agitațiunea politică și înverșunarea opoziției. Duelurile, bătăile și ameninșările se succed.

În urma unei polemici între ziarele *Epoca* și *Telegraful*, Nicu Filipescu dela *Epoca* trimite lui I. C. Fundescu directorul *Telegrafului* martori. Dar Fundescu refuză să se bată.

În acelaș timp se constituie un „Comitet de salut public” destinat să apere pe frunțașii opoziției în contra guvernamentalilor și a poliției.

Ziarul *L'Indépendance Roumaine* publică cu acest prilej: „Comitetul de salut public” s'a întrunit sub președinția d-lui D. Giani.

Se lucrează la organizarea pentru apărare.

Comitetul va deschide o subscripție pentru cumpărare de hâte”.

E vorba și de a se modifica personalul *Voinței Naționale*.

În sfârșit un manifest semnat de Dumitru Brătianu, Lascăr Catargiu și Gheorghe Vernescu, mulțumește cetățenilor că prin atitudinea lor hotărâtă au silit guvernul să retragă Convenția și le cere să vegheze pentru ca să nu se întâmple vre-o surprindere.

În toată această luptă Mihail Cogălniceanu n'a figurat, numele său n'a fost rostit o singură dată.

De fapt el părăsise blocul opoziției unite.

— În locul lui Nicolae Fleva demisionat, primar al Capitalei a fost ales Nae Manolescu, tatăl d-lui Corneliu Manolescu Romniceanu fostul Prim-presedinte al Curtii de Casație.

La începutul lunii lui August Manolescu moare.

— Manifestul opozițiunii este ultimul act de energie al adversarilor guvernului. Conform vechiului obicei toată lumea pleacă să se plimbe. Când zic „toată lumea”, înțeleg, firește pe șefi și în special pe boeri.

Acum la toamnă.

— La 10 August, o știre senzatională vine din Bulgaria: printul Alexandru de Batenberg a fost detronat.

Detronarea era opera Rusiei. Rusia nu putea admite ca acest principe german care era foarte iubit de poporul său, să se stabilească în Balcani cu dinastia sa; de aceea a căutat să-l doboare.

Detronarea s'a făcut în următorul mod. Regimentul de infanterie din Kustendil a intrat în cea mai mare făcere în Sofia: erau orele 12 noaptea. Imediat regimentul s'a împreunat cu elevii din școala de cadeti, apoi a înconjurat Palatul

princiar și a ocupat toate porțile. Trei ofițeri au intrat în camera prințului și cu revolverele în mână, l'au silit să semneze abdicarea. Apoi a fost scos afară din oraș sub escortă dinpreună cu fratele său. Dar peste mai puțin de o săptămână o contrarevoluție provocată de Stambulof președintele Camerei, răstoarnă guvernul provizoriu în cap cu generalul Gruief, pune în loc un alt guvern sub șefia lui Stambulof iar prințul Alexandru este rechemat la Sofia.

Duminică 17 August prințul sosește în gara de Nord, însoțit de frații săi Ludovic și Francisc. Pe peron așteptau Ion Brătianu, Dimitrie Sturza și Eugen Stătescu, apoi alte notabilități, generalul Crețeanu agihotant ai regelui și sir W. White (se pronunță *Uait*) ministrul Angliei la București.

Prezența singurului acestuia la gară, din tot corpul diplomatic, era dovada cea mai bună, că în Bulgaria se dedea lupta între influența rusească și influența engleză.

Când a scoborit din tren, prințul a dat mâna cu Ion Brătianu și ceilalți doi miniștrii apoi se îmbrățișează îndelung cu sir W. White. Prințul mulțumea Angliei că l'a readus pe tron.

Trenul a sosit la 9 și $\frac{3}{4}$; peste o jumătate de oră, prințul și suita s'au îmbarcat din nou pentru gara Făcureț și apoi pentru Giurgiu.

Dar Rusia nu putea tolera cu nici un preț reintoarcerea prințului de Batenberg pe tron, de aceea abdicarea sa trebuia să urmeze peste puțin.

Intrarea prințului Alexandru în Sofia a fost însemnată printr'un incident picant. Când să urce peronul palatului înaintează către el o doamnă îmbrăcată toată în alb și cu un mare văl pe obraz, doamna întinde prințului un buchet pe care prințul îl ea.

Cum doamna nu-și dezvelise figura, toată lumea era nedomirită. Poliția căută să afle imediat și descoperi cum că această doamnă era o româncă, o cunoscută fostă actriță a Teatrului Național din București, femeie de o mare frumusețe numită E. L. Purta supranumele de Lina M..

Bine înțeles poliția a îndepărtat-o imediat din Sofia.

Prințul avea o pasiune pentru această doamnă. Se știa că foarte des venea incognito la Rusciuk, trecea Dunărea tot incognito și acolo. În vagonul său la Smârda, petrecea o noapte cu femeea pe care o iubea.

O idilă princiară!

Odată cu detronarea prințului de Batenberg a murit și Mitropolitul primat Calinic Miclescu. Mitropolitul a murit de piatră la rinichi și bășică.

O anecdotă rămasă de pe urma defunctului.

Cu un an mai înainte, în August 1885, Mitropolitul Calinic s'a dus să facă cura de apă la Căciulata. S'a oprit mai întâi la Râmnicul Vâlcei și a descins, firește, la Episcopie.

Episcopul paraltic, susținut de subiori de doi călugări

ăștepta pe mitropolit sus în capul scării. Mitropolitul infirm, susținut și el tot la fel, apare la intrare.

De sus episcopul, cum îl vede, îi strigă :

— *Bineai venit sănătos, Înalt prea sfinte!*

Iar Mitropolitul de jos îi răspunde :

— *Bine v'am găsit sănătos, Înalt prea sfinte!*

S'a răs mult de acest schimb de politețe între doi oameni cari nu puteau umbla fără să fie purtați de câte doi oameni.

— Prințul Alexandru, de îndată ce și-a luat tronul a înțeles că nu-l va putea păstra în potriva voinței Tarului Alexandru; de aceea i-a trimis o telegramă cerându-i sprijinul. Telegrama sfârșea cu vorbele : „De oarece Rusia mi-a dat coroana sunt gata să o încredințez în mâinile suveranului ei.”

Iar țarul i-a răspuns :

„Am primit telegrama Alteței voastre. Nu pot aproba reîntoarcerea voastră în Bulgaria, prevăzând urmările sinistre pe care le poate atrage pentru Bulgaria deja atât de încercată. etc. etc.”

Așa dar Țarul Rusiei nu primea ca principele de Batenberg să rămână pe tronul Bulgariei, iar Germania și Austro-Ungaria, au fost nevoite să-l părăsească spre a împiedica izbucnirea unui crâncen război.

În timpul acesta Bucureștiul începe să se umple de refugiați bulgari. Evenimentele din principatul vecin nu s'au petrecut fără vărsare de sânge, bulgarii, cum sunt ușori a asasinat, au săvârșit răpăși, au executat și au ucis pe adversarii politici. În restaurantele din București apar doamne în doliu ai căroro bărbați căzuseră în luptele politice.

În București toată opinia publică este simpatică prințului, numai ziarul *L'Indépendance Roumaine*, organul aristocrației române care era rusofilă, publică numai versiuni ostile lui Batenberg.

De-abia intrat în Sofia prințul Alexandru, în fața ostilității hotărâtă a Rusiei, este silit să abdice. El adresează o proclamație către popor apoi institue o regentă compusă din Stambulof, Karaveloff și Multkarof, ministerul sub președinția lui Radoslavof.

Rusia a triumfat, ceea ce la București nu place și nu convine. Dar și Anglia a fost bătută diplomaticeste.

Anglia era acuzată că a împins pe principe în aventura rumeliotă, că l'a readus pe tron dar că, în urmă, l'a părăsit rușinos. Și 'n adevăr, prințul de Batenberg făcuse lovitura unirei cu Rumelia fără să avizeze Rusia, din ambiție personală și numai după sfaturile Angliei.

Rusia a înțeles atunci că nu se mai poate bizui pe acest principe.

Dar și telegrama sfidătoare și plină de grandoare a Tarului era judecată defavorabil. Tonul întrebuintat de Tar

față de prinț era tonul față de un vasal, iar prințul Bulgariei nu era vasalul său.

— In ziua de 4 Septembrie un alt atentat împotriva lui Ion Brătianu. Pe când primul ministru trecea spre casă pe strada Vămei, însoțit de d. C. F. Robescu deputat și urmat de un agent secret, un individ a tras un foc de revolver asupra sa. Faptul s'a petrecut în fața caselor lui Emil Costinescu.

Agentul secret, care se afla la câțiva pași, se repezi și dezarmă pe atentator. Conduc la cazarma geandarmilor călări omul declară că se numește Stoica Alexandrescu și că a tras în șeful guvernului fiindcă face rău țării.

Glonțul n'a lovit pe primul ministru ci s'a dus să se turtească pe catarama dela centura pe care o purta C. F. Robescu.

A doua zi forțele partidului guvernamental au fost puse în mișcare.

Liberalii au atribuit atentatul violențelor de limbajiu a ziarelor din opoziție, deci împotriva ziarelor trebuia să se reverse furia.

In dimineața zilei după atentat o bandă compusă din vreo 40—50 indivizi printre cari erau câțiva mici comercianți, câțiva mici funcționari și câțiva agenți electorali, au pornit pe strade în manifestație. Mai întâi s'au dus în strada Academiei în curtea președinției Consiliului și au aclamat pe primul ministru care a eșit pe balcon și le-a mulțumit.

In ziua aceea mă aflam în redacția *Epocii*.

Epoca era instalată în imobilul din strada Episcopiei, proprietatea lui Nicolae Blaramberg. Blaramberg ocupa etajul de sus, iar cel de jos era închiriat ziarului. In fundul curții era instalată o tipografie particulară care'l tipărea.

Era o zi aspră de toamnă. Cum mă uitam pe fereastră, văd lumea adunându-se în poarta Grădinei Episcopiei și în acelaș timp mi se păru că aud răsunând strigătele:

— Trăiască *Epoca*!

Dau să deschid fereastra, însă in acelaș timp un zgomot îngrozitor izbucnește, geamurile mari ale redacțiunei încep să zboare. Și strigătele, lămurite acum: „Jos *Epoca*!” se aud.

Vreau să fug, însă retragerea îmi este tăiată. Un număr de oameni cari vociferează, injură și lovesc cu bastoanele întră ca o furtună.

Fac stânga 'nprejur și mă întorc. Nu mai aveam decât un refugiu: o foarte mică odăiță întunecoasă, fără de fereastră în care erau depozitate teancurile cu hârtie maculatură. Mă reped înăuntru și mă ascund după o movilă de pachete. Un servitor al redacțiunei face la fel.

Banda intră și sparge totul: geamuri, scaune, lămpi, oglinzi, etc.

Inăuntru, în a doua piesă care servea drept Cameră de administrațiune, se mai aflau d-nul Dimitrie Radu Rosetti,

redactorul care și iscălea Cronicele umoristice cu pseudonimul „Max” și administratorul ziarului Toma Basilescu, frațele d-lui Nae Lasilescu, profesorul universitar.

D. Rosetti prinzând repede de veste și aflându-se la o masă de lângă ușa care da în gangul casei, făcu un salt și fugi în curte. Toma Basilescu, însă, având o infirmitate la mers, n'a putut scăpa, a fost prins de bătăuși și lovit cu bastoanele în cap.

Intrând și în camera redacțiunii, banda a devastat tot, a intrat și în camera întunecoasă unde mă aflam, însă, nu ne-a putut descoperi. Peste câteva minute banda a dispărut în urlete.

Când am eșit din ascunzătoare, n'am mai recunoscut locul.

În amândouă camerele era o jale. Mese răsturnate, hârtii și registre rupte și împrăștiate, toate lămpile sparte, scaune sfărâmate, etc.

Geamurile dela ferestre erau țânduri. Camera administrației avea ferestre mari, cum sunt cele ale magazinelor, având geamuri de o grosime neobicinuită, de cel puțin 6—7 centimetri. Manifestanții, neputându-le sparge cu bastoanele, au scos pietre cubice din stradă și le-au repezit dela depărta-re; numai astfel au izbutit.

După plecarea bandei un public numeros s'a adunat în fața redacției și comenta întâmplarea.

Precât îmi mai aduc aminte, în fruntea acestor manifestanți se aflau următorii: Ghiță Vornicu, fost slujbaș inferior la poștă, Nae Ulmeanu, fost cărciumar și revizor călare la accizele comunale, Manolescu-Lungu, comerciant; Toboc, Tănase Bărbieru, Niță Berechet și alții.

După prânz pe la orele 3 banda s'a reîntors.

Atât de ciudate erau vremurilor în cât autoritățile, nici măcar de formă, n'au venit să facă o anchetă. Iar o mână de oameni — 30—40 — erau în stare să cuture centrul orașului, să se dedea la acte de vandalizm fără ca, nici poliția și nici publicul să i se poată împotrivi.

Când s'au reîntors manifestanții, în redacțiune se afla Nicolae Chirilov, profesor de matematici și redactor la *Epoca*. Chirilov a voit să facă act de om curajos. A eșit în fața lui Nae Ulmeanu, râzând grațios.

Nicolae Chirilov îl cunoștea dela Primăria Capitalei unde fusese contabil, pe când Ulmeanu era revizor la accize. De aceea îl luă pe prietenie:

— Ce mai faci, Nene Nae?

Dar nenea Nae, îl luă repede:

— De ce scriu porcării la gazetă?

— Eu nu scriu porcării Nene Nae.

Și, nici una nici două, nenea Nae, hârșt! hârșt! îl luă la palme.

Bietul Chirilov bătu repede în retragere, dar, când se desmetici, constata că-i lipsește ceasornicul dela brau.

Am spus că în fundul curții, la etaj, erea tipografia. Acolo ne-am refugiât. Dumitrie Radu Rosetti, Emil Frunzescu, co-rectorul, eu și încă vreo doi.

Manifestanții începură să bombardeze geanurile cu pietre apoi se încercară să dea asalt tipografiei spre a o distruge. Dar, ca să ajunga în tipografie trebuiau să se urce pe o scară de fier în spirala pe care d'abia se putea urca un om de front.

Sus se luară măsuri de apărare, lucrătorii, rotarii și noi ne înarmăram cu ce ne căzu în mână și organizăram apărarea. Manifestanții văzând că dau de împotrivire n'au îndrăznit să mai urce scara.

Dumitrie Rosetti, încă dela începutul atacului, voi să fugă și scobori scara, dar bătaușii soseau. Atunci nu mai avu timp de cât să deschidă capacul unei mici găuri ce s'auzea pentru depozitat hârtia de tipar. Acolo, ghemuit, a stat aproape o oră, în tot timpul cât a durat atacul.

Emil Frunzescu, astăzi avocat și șeful serviciului stenografic la Senat, a fugit pe casă. A mers din acoperiș în acoperiș o bună parte din strada Umbrei și s'a scoborit pe o ușă de pod într'o mansardă unde a dat peste o nemțoaică bătrână care erea să leșine de spaimă.

În ziua aceea Nicu Filipescu lipsea din Capitală.

La atacurile violente ale ziarelor de opoziție, *Voința Națională* a răspuns că banda nu fusese organizată de poliție dar, că un număr de cetățeni indignați de atentatul împotriva lui Ion Brătianu și-au manifestat indignarea lor în mod spontan.

Atunci a luat naștere expresiunea de „cetățeni indignați”, dată, în urmă, tuturor aceluia cari au făcut pe bătaușii în tot timpul celor din urmă doi-trei ani ai regimului liberal.

Această devastațiune a redacțiunii *Epocii* a contribuit, după cum este și ușor de înțeles, ca tirajul ziarului să crească considerabil. De acum în colo *Epoca* este în toate mâinile și devine principala gazetă cu tiraj.

Guvernul — și parchetul din ordinul guvernului — dau proporții considerabile atentatului contra lui Brătianu. Toată silința este ca să se descopere complicitatea unor fruntași ai opozițiunii. Deocamdată este arestat și trimis în fața Curței cu Jurați d. Iosif Oroveanu din R.-Sărat, fost deputat, liberal disident, partizan al lui Dumitru Brătianu.

O luptă crâncenă începe în jurul acestui proces. Guvernul întrebuințează mijloace disperate ca să poată obține condamnarea măcar a unui singur om politic din tabăra opoziției.

— Suntem în epoca în care liberalii de la guvern nu mai sunt numiți liberali ci colectivști. Porecla le-a venit dela un discurs pe care Eugeniu Stătescu l'a rostit la Târgoviște.

La o întrunire publică a partidului liberal, Eugeniu Stătescu a spus: „Domnilor, noi, ca partid, suntem o *colectivitate* care lucrează pentru binele țării” etc.

Din ziua aceea un ziarist glumeț a prins cuvântul și l'a întors în rău, iar partidul liberal a purtat, după aceea, un lung număr de ani, numele de partidul colectivist.

— În țară mai sunt exploatare în contra guvernului două chestiuni: agiul și naftalina.

Agiul devenise o plagă; Statul era nevoit să plătească sume fabuloase pentru plățile în străinătate, comerțul era supraîncărcat iar Banca Națională trăgea foloase. Junimiștii țineau împotriva agiului, Menelas Ghermani cerea desființarea acestei plăgi prin introducerea etalonului de aur, dar teoreticianii financiari ai partidului liberal, printre cari ministrul agriculturii Anastase Stolojan, susțineau că agiul e o binefacere.

Naftalina a fost capul de acuzație în contra lui Anastase Stolojan ministrul domeniilor.

De mai mulți ani se ivise filoxera în țară și, una după alta, frumoasele noastre podgorii dispăreau. Se înțelege că a trebuit să recurgem la antidotul întrebuintat de toată lumea, adică naftalina.

Dar opoziția pretindea că, cu prilejul cumpărării unei mari cantități de naftalină, ministrul Stolojan traficase. Adevăr sau calomnie, ceea ce e cert este că Stolojan a rămas cu porecla.

— În țară e tot neliniște din cauza evenimentelor din Bulgaria unde stare statornică nu este încă.

Regentul Stambulof a venit la București să propună regelui Carol tronul Bulgariei sub forma „Uniunii personale“, dar regele Carol a refuzat. De această părere au fost și toți oamenii politici, cari înțelegeau că Rusia nu va tolera nici o dată ca un Hohenzolern să domnească în Bulgaria.

Cum că Rusia nu primea pe tronul Bulgariei de cât un principe din grația ei e faptul că, pe când Sobrania întrunită la Târnova discuta alegerea noului suveran, două vapoare de război rusești erau ancorate la Varna, în chip demonstrativ; Sobrania alege ca domnitor pe prințul Valdemar.

— Agitația începută cu atentatul din strada Vămei și devastarea *Epocii* devine încă și mai inversunată căci în Noembrie se fac alegeri generale comunale.

La București, opoziția unită face o listă de frunțași din toate partidele care e o listă politică iar nu o listă de administrație. Iată lista opoziției:

Dumitru Brătianu, G. D. Vernescu, General G. Manu, N. Gherasi, C. Boerescu, Alexandru Lahovary, D. Giani, Petre Grădișteanu, Gr. Triandafil, Pană Buescu, Em. Pake Protopopescu, Doctor Severeanu. I. Pencovici, Sava Vasiliu, Ioan Stănescu.

La alegerile din 2 Noembrie, lista liberală la colegiul I bate în București cu 1343 voturi contra 943 întrunite de opoziție. Opoziția învinge la Colegiul I la Câmpulung. Caracal. Turnu

Sererin, Galați, Slatina, Roșiorii-de-Vede, Huși, Turnu Măgurele și provoacă câteva balotagii. Având în vedere moravurile electorale ale epocii acest rezultat e considerat ca o mare victorie pentru opoziție.

— Congresul întrunit la 22 Decembrie alege Mitropolitul Primat pe Iosif episcopul Dunărei de jos cu 190 voturi contra 50 date episcopului de Roman Melhisedec și 10 Mitropolitului Moldovei.

Episcopul Melhisedec era cel mai cult prelat de pe vremuri și o figură foarte distinsă; cum însă erea, cunoscut ca rusofil și adversar al catolicismului n'a putut nici odală ajunge la scaunul metropolitan.

— Gheorghe Panu dorea de mult să aducă ziarul său *Lupta* de la Iași la București. Cu această intenție fiind, Panu se retrage de la *L'Independance Roumaine*.

Erea pe la începutul lui Septembrie. Intr'o zi Panu vine la redacția *Epocii* unde mă caută. Cronicile mele umoristice semnate *Radu Țandără* cât și articolele pe care le publicasem în defunctul ziar *Drepturile Omului*, mă recomandase atenției sale.

— Vino diseară să prânzim împreună, vine și Caragiale.

— Unde ne întâlnim?

— La ora 7 la Frascati.

Otelul Oteteleşeanu sau Frascati era ținut de către un francez anume Gilet, fost bucătar, adus în țară de către un oarecare prinț român. În mijlocul Curței era pe vremea aceea o clădire cu mai multe camere împrejurul unui „hol“ rotund, plus terasa pentru vară. Aci era instalat „Restaurantul Frascati“.

La ora 7 sunt la întâlnire. Suntem trei la masă: Panu, Caragiale și eu. Vorbim despre înființarea gazetei, alegem personalul și compunem redacția: Panu director, eu prim redactor, Fratemiu Iancu reporter, Emil Frunzescu, corector. Iată totul.

Administrator un moldovean, fost administrator la *Drepturile Omului* anume Alexandru Lesteriu, sub administrator, un evreu adus de Panu din Iași numit Leon Fainsilber.

Asta era Vineri; pentru Duminică punem la cale un deșăn la „tăere“, adică la abator. Acum era sezonul.

Panu, însă, făcea obiecții; nu'i plăceau lucrurile rustice și populare, era amatorul restaurantului francez și al serviciului elegant.

La Abatorul vechiu de la Colentina era în Septembrie petrecere: acolo se mânca vestitul ficat de bivoli și tot atât de vestitele frigărui amestecate cu ficat, rinichi, muschiu, etc.

Intr'o frumoasă Duminică, plină de soare, luăm o trăsură și ne așezăm în ea clae peste grămadă: Panu, Caragiale, Mirescu, profesor de matematici, Ioan Săchianu profesor de latină, Emil Frunzescu redactor la *Lupta* și eu.

Aiungem. De la început ne lovește mirosul, un miros greu

de sânge proaspăt și de carne. Mese în toate părțile, pe farfurii de lemn hălci mari de ficat negru de bivol și frigăru', rinichi și altă cărnărie. Totul e primitiv și puțin atrăgător. Caragiale adora aceste spectacole populare și aceste dejunuri rustice; Panu, însă, nu le putea suferi. Dezgustat de spectacolul ce-l avea înaintea, declară că nu poate rămâne căci i se întoarce stomachul. De aceea se urcă în birjă și porni repede în oraș spre a dejuna la Capșa sau la otel Bulevard.

Democratul Panu era foarte aristocrat în unele deprinderi

— Intre anii 1873 și 1890, dacă nu și mai departe, a circulat în București un oarecare cobzar cam cretin, care suferea de epilepsie. Lumea îl numea „Ionică Frumosu”.

Fiul unui preot, era incapabil de ori ce muncă din cauza boalei ce-l lovise, învățase să cânte cu cobza și din gură-ți cânta două cântece: unul pus pe oare care versuri umoristice ale lui Nae Orășanu, celalt un vechiu cântec de mahala.

Primul cântec descria orgiile bandelor electorale organizate de Popa Tache sub conservatori;

Cântecul începea astfel:

*Popa Tache und'te duci
Numa' n halat și papuci?
Mă duc taică 'n mahalale
Ca s'adun la hăimanale,
Zidărași și dulgherași
Că sunt buni de ciomăgași.
Popa Tache cântă
'Rezemat în bătă
'Bătăușii ține
Isonul pe vine*

*Pe la Zece Mese
Părueli mai desc,
Pe la Șapte Nucii
'Bătăi cu măciuci,
'Junele Missir
Suge din clondir,
Petre Grădișteanu
Îi trage cu bozcanu
'Beizadea Milică
Găsi oala mică,
Că-i strâmtă la gură,
Rea la 'nghitură.*

Etc. etc.

Acest Ionică Frumosu cânta vara prin diferitele grădini publice, apoi făcea cheta care-i producea câțiva lei. Dar se ducea și în unele case particulare unde lumea făcea haz de cântecile ea și de persoana lui.

Pe atunci era în București o foarte frumoasă și elegantă doamnă a-l căruia bărbat, un avocat mare, ținea casă deschisă

să. Ionică Frumosu mergea des în casa aceea și căzuse amorezat de stăpâna casei. Doamna glumea cu el și-i declara că nu-l crede că o iubește, iar ea dovadă că nu minte îi cerea să bea o întregă carafă cu apă de doi litri. Iar Ionică, galant și amorezat, bea apa ca un adevărat martir. Ce nu face omul pentru o femeie iubită?

Toate audițiile și le încheia Ionică cu următoarele salutări în limbile franceză și română:

*Je vous aime, je vous adore
Que pretendez vous encore ?
Să trăiți, conașilor !*

Intotdeauna blând și zâmbind, niciodată supărat sau încruntat, deși era bolnav, desbrăcat și sărac lipit, îl întâlneai vara peste tot pe bietul Ionică. Figură foarte populară a Bucureștilor, iarna era adăpostit la mănăstirea Viforâta din Dâmbovița, în primăvară i se dădea drumul și pornea spre a-și câștiga hrana.

Intr-o zi am aflat că a murit. Sărmanul bietul Ionică !

Cât de sincer l'am regretat !

— *Lupta* a apărut la București în ziua de 15 Noembrie și imediat s'a plasat pe piață. Numele lui Panu devenise de mult popular în toate colțurile și în toate straturile țării.

— Iulian, Ștefan Iulian, artistul iubit, artistul talentat, artistul răsfățat de tot publicul, e bolnav, tuberculoza pulmonară îi stinge viața; spre a-i procura mijloacele cu care să se caute, se fac subscripții și se dau reprezentațiuni. La una din aceste reprezentațiuni patronată de ziarul *L'Indépendance Roumaine*, iată cine a reținut primele fotolii a 20 lei: era toată elita Capitalei: George Filipescu, Claymoor, general Manu, Petre Grădișteanu, V. Epurescu, prințul Grigore Sturza, Raleț Săvescu, Vieroșanu, Theodor Căpitanovici, general Haralambie, general I. Em. Florescu, Emanoil Băleanu, Ștefan Popovici, M. Olmazu, N. Cerkez, C. Filipescu, Emil Lahovary, I. Atanasovici, I. Alexandrescu, colonel Jak Lahovary, Adolf Cantacozino, Menelas Ghermani, Al Orăscu, Jean de Lens Slătineanu, Ionescu Gion, doctorul Petrini, d. și d-na Grigore Crisenghi, Sordoni, Al. Djuvara, G. D. Paladi, C. Bălăceanu, căpitan Mareș, etc.

În loji, bineînțeles, era toată aristocrația.

— În ziua de 17 Decembrie vine înaintea Curții cu jurați procesul atentatorului la viața lui Ion Brătianu. Stoika Alexandrescu, Parchetul a implicat și pe frații Iosif și Ion Oroveanu, cel dintâru deputat liberal opoziționist. Toată lupta parchetului fu să obție condamnarea fraților Oroveanu ca instigatori și complici pentru ca astfel guvernul să aibă o armă în contra opoziției.

Agitațiunea e foarte mare în iurul acestui proces.

Face senzație că pe banca apărării s'a așezat și Dumitru Brătianu, fratele celui împotriva căruia s'a tras glonte.

Curtea e prezidată de A. Bagdat, ministerul public îl ține procurorul general Populeanu.

Jurații eșiți la sorti sunt : As. Popovici, Fair Petrescu, G. Elmazoglu, P. Bărbătescu, M. Măgureanu, P. Popescu, G. Rădulescu, M. Gabriel, I. Mazălu, C. Capșa, D. Rașianu, G. Brătianu.

Stoika Alexandrescu e apărat de C. Bosie.

Frații Oroveanu, P. Stănescu, Tănase Muscalu și Protopopescu, sunt apărați de G. Vernescu, Petre Grădișteanu, Ion Lahovary, G. Grisenghi, Missail, C. Boerescu, Al. Rioșeanu, C. Dâmboviceanu, N. Vrăbiescu, Vineș, G. D. Paladi, Gr. Păucescu, D. Popescu, etc.

G. F. Robescu, fiind parite civilă e reprezentat prin Gheorghe Cantili. Dar când i se spune de către președintele Curții că nu poate cere daune de cât dela Stoika Alexandrescu se retrage din instanță.

Dezbaterile au ținut dela 17 Decembrie până în dimineața zilei de 23 Decembrie, în ajunul Crăciunului. Ședința de noapte a durat până la 6 jum. dimineața când s'a dat verdictul.

Iritarea și enervarea erau culminante. Un violent incident s'a petrecut între avocații apărării și procurorul Constantin Cociăș.

Gheorghe Vernescu atacând pe procuror, publicul aplaudă zgomotos. Președintele ordonă expulzarea celor cari au aplaudat. Dar aplaudase toată lumea, iar sala gemea, de publicul care ocupase și ultimul colțisor. Strigăte mari și profesări izbucnesc din toate părțile ca o furtună. Cu mare greutate se restabilește liniștea.

La ora 6 jum. primul jurat, profesorul Pătru Popescu de la gimnaziul Lazăr citește verdictul.

Stoika Alexandrescu e osândit la 20 ani de muncă silnică, Tănase Muscalu la 1 an închisoare.

Frații Oroveanu, Pompiliu Stănescu și G. Protopopescu, sunt achitați.

Opoziția dobândise o victorie.

Imediat după Crăciun opoziția înregistrează o altă victorie. Dimitrie Giani este ales senator de Dâmbovița în contra candidatului guvernamental C. Fussea.

Anul nu sfârșește bine pentru guvern.

ANUL 1887

— Anul 1887 însemnează un eveniment de preț în politica internă a României : junimiștii declară război deschis guvernului deși Petre Carp nu împărtășește această politică.

Petre Carp rămâne în minoritate, iar partidul începe opoziția și în presă și în parlament.

Titu Maiorescu interpelează guvernul pe chestiunea de vastă redacțiilor ziarelor de opoziție după atentatul din strada Vămei iar Ion Brătianu îi răspunde.

Cu acest prilej, Ion Brătianu face o destăinuire istorică. Fiindcă Maiorescu făcuse comparație între acest atentat și atacul germanilor la sala Slătineanu la 11 Martie 1871, Ion Brătianu spune că la sala Slătineanu nu liberalii au trimis pe studenți, ci Cesar Bolliac, Vasile Boerescu, general Tell și alții. Rosetti și cu mine — urmează Brătianu — am desbrăcat lucrătorii dela *Românul* ca să nu se ducă la manifestație, fiindcă opera era a conservatorilor cari voiau să răstoarne guvernul liberal al lui Ion Ghica spre a-i lua locul.

Cu această interpelare, junimiștii sunt în opoziție.

— Ion Brătianu văzând că numărul adversarilor săi s-a creștut în chip considerabil, întrebunțează una din acele mamevre care i-a reușit de multe ori. O întrunire intimă a majorității din Cameră și din Senat e convocată în sala de dinainte a Senatului. Acolo Ion Brătianu rostește un discurs plin de îngrijorări patriotice, spuse că nouri groși se îngrămădesc la orizont, că un război amenință și că România poate să fie în primejdie. Brătianu lasă să se înțeleagă cum că războiul ar putea izbucni între Rusia și Austria din cauza Bulgariei, ceea ce ar trebui să ne îndemne ca să ne strângem rândurile. Face, dar, apel la opoziție ca să uite rivalitățile și să ajute guvernul să poată țină neutralitatea.

Beizadea Mitică Ghica, președintele Senatului, ia cuvântul și face acelaș apel patriotic.

Deși întrunirea era numai a majorității, Petre Carp se află în sală. Majoritatea aflând, îl chiamă să vorbească, dar Petre Carp stă impasibil; atunci Ion Brătianu apare la tribună și roagă pe Carp să-și spună cuvântul.

Petre Carp vorbește cere guvernului să spuie țarei care este situația externă dar adaugă: în caz de conflict România nici nu poate, nici nu trebuie să rămâie neutră.

Petre Carp era încă de atunci partizanul războiului contra Rusiei, în alianța Austro-Ungariei, politică căreia i-a rămas consecuent până a murit.

Atunci Anastase Stolojan a propus, în aplauzele Adunării, ca să se voteze guvernului un credit de 30 milioane lei pentru înarmarea țării. Adunarea aplaudă iar a doua zi, după o scurtă discuție, Camera votează creditul cu 99 voturi contra 11. Dar proiectul de lege spunea că creditul a acordat guvernului spre a înarma țara și a-i păstra neutralitatea.

Mihail Cogălniceanu declarase, întocmai ca și Carp, cum că, în caz de război între Austria și Rusia, România nu poate rămâne neutră.

Deși situația externă era cam turbure, totuș nu era atât de primejdioasă în cât să legitimeze alarmarea și măsurile excepționale ale României. Era numai o manoperă a lui Brătianu. Brătianu profita, prindea un nou prilej prielnic pentru ea să-și mențină situația, să pună nedumerirea în spirite, să slăbească acțiunea opoziției, să împiedice realizarea blocului adversarilor săi.

De pildă la întrunirea majorităților parlamentare ce căuta Petre Carp și care a fost rolul său ?

În acea întrunire din întreaga opoziție n'a fost de față decât Carp. Cum venise Carp, pe câtă vreme el nu era din partidul guvernamental iar întrunirea era exclusiv a majorității din Cameră și din Senat ?

Aceasta era manopera guvernului.

Petre Carp, pe lângă atâtea calități sufletești și însușiri superioare, era micșorat de o copilărească vanitate ; se credea o ființă providențială care într-o zi oarecare, va fi marele conducător al țării.

Ion Brătianu îi cunoștea slăbiciunea. De aceea l-a invitat special, cu adăugirea că îl poartă pe el singur din toată opoziția fiind singurul bărbat de stat cu vederi largi și luminoase al cărui cuvânt va trebui ascultat în clipele îngrijitoare pe care le trecea țara și Europa.

Iar Petre Carp, gădilat de vanitate, s'a dus la întrunire și a vorbit.

Puneră în scenă a lui Ion Brătianu n'a izbutit decât să țină departe pe Petre Carp de cealaltă opoziție și să-l pue în neînțelegere chiar cu propriul său partid.

— La Teatrul „Dacia” se reprezintă o revistă politică scrisă de doi cumnați : Jak Negruți și D. R. Rosetti (Max), revistă intitulată „Zeflemelele”. Dela *Cer Cuvântul și Ai Cuvântul*, aceasta era întâia revistă ce se juca în București.

— Violențele din presă trea acum în parlament.

Nicolae Fleva este eroul opoziției la Cameră, toate interpelările și cuvântările lui provoacă furtuni spaimântătoare. Liberalii sunt furioși contra lui și-l acoperă de invective. Din cauza acestor violențe un duel cu pistolul se face între Mihail Ferikide, ministru de externe și Nicolae Fleva. Fleva este rănit la mâna dreaptă.

Ferikide era unul dintre cei mai dibaci trăgători, de aceea toată opoziția tuna cum că Ferikide a provocat pe Fleva numai cu intenția de a-l ucide.

După Fleva trec în opoziție și cei mai mulți dintre tinerii aleși de Ion Brătianu în Cameră: Grupul Take Ionescu, Constantin Disescu și C. C. Arion trece în opoziție. Take Ionescu, care era foarte impresionabil, a spus într-o ședință a Camerei când scandalul era ajuns la paroxism: „Acesta e începutul sfârșitului !”.

Un duel parlamentar— duel oratoric, de astă dată — se face între N. Fleva și Emil Costinescu. Fleva acuză pe Costinescu că a fost samsarul în chestia răscumpărării căilor ferate și că, cu acel prilej, a câștigat sute de mii de lei. Costinescu răspunde tratând pe Fleva drept calomniator, infam și laș. Adevărul era că nimic nu fusese dovedit contra lui Costinescu. Zilnic aceasta e atmosfera în Cameră.

Violențelor din Cameră răspund violențele extraparla-

mențare. În seara de 10 Martie Alexandru Balș — prieten intim al lui Nicu Filipescu — trece pe la Cofetăria Capșa și comunică acestuia intențiunea de a pălmuși pe Nicolae Xenopolu la el acasă.

Nicolae Xenopolu era redactor la ziarul guvernamental *Voința Națională* și în acest ziar atacase pe Balș.

Filipescu se asociază cu Balș, amândoi intră în casa lui Xenopolu, Balș îl pălmuește; Xenopolu ia un revolver și trage 2 focuri dar gloanțele se opresc în blana lui Balș.

Afacerea se judecă înaintea judecătorului ocolului I care condamnă pe Balș ca autor principal și pe Filipescu ca complice la câte 6 luni închisoare, 400 lei amendă și 500 lei daune.

— Se fac mari încercări spre a se realiza blocul întregii opozițiuni.

Se știe că partidul liberal-conservator se abținuse dela alegerile generale și nu era reprezentat în parlament, de aceea acest partid nu se consideră reprezentat în cele două Camere. Dar Petre Carp și Majorescu au pretins — pentru ca blocul să poată fi realizat — ca opoziția din afară de Cameră să declare că se consideră reprezentată în parlament. „Dacă blocul s'ar realiza, urmează Petre Carp, guvernul nu ar mai rămâne nici o lună la putere. Partidul conservator nu voi însă, ca să facă această declarație și așa blocul nu putu fi înfăptuit.

Take Ionescu, care șovăia încă între partidul liberal și opoziție, este împins afară din partidul guvernamental de un violent incident parlamentar.

Când Take Ionescu s'a reintors dela studii în țară, a crezut că, dintre C. A. Rosetti și Ion Brătianu, cel mai tare este Rosetti. Credința multora era că Rosetti este capul conducător iar Brătianu un simplu executant al sfaturilor omului cel tare. Ziarele opoziției întrețineau această credință cultivând, în același timp intriga. Zilnic se spunea lui Brătianu cum că toată țara s'ar înșira sub șefia lui, dacă s'ar despartii de Rosetti.

Rosetti era privit și taxat ca geniul cel mai rău al lui Brătianu.

Această intrigă a prins în cele din urmă. Brătianu, voind să arate că este de sine stătător, a căutat să se despartă de Rosetti, în aceleași timp a plecat partidul spre dreapta silindu-se ea, în schimbul lui Rosetti care pleca, să aducă în partid și în guvern pe junimiști. N'a fost departe realizarea acestui plan, totuși nu a fost realizat.

Take Ionescu s'a înșelat în primul moment, dar inteligența lui pătrunzătoare a descoperit repede adevărul.

Intrat proaspăt în țară s'a dus la *Românul* unde a făcut să i se publice câteva articole democratice. Spre a complăce lui Rosetti prezenta propuneri înaintate precum „alegerea magistratilor”. colegiul unic și tot ceea ce susținea Rosetti. Dar

când a înțeles că tot Brătianu e cel mai tare, a întors repede căzaca și a trecut în tabăra lui Brătianu. Fiindcă Take Ionescu nu avea drept ideal ca să se facă apostolul unor idei ci spre a-și face, cât mai repede, o carieră politică.

Pe vremea de care mă ocup, liberalii — adică Brătianu — aveau în programul lor să atragă în partid pe toți tinerii de valoare care se distingeau la studii și aveau talent.

La Paris aveau un fel de agenție de recrutare. Când un student se afirma ca o inteligență sau ca un mare talent, agenția raporta la București; și astfel tânărul era angajat din vreme, mai înainte de a-și termina studiile, după cum a fost o vreme obiceiul ca să fie închiriate casele în construcție încă de când erau de roșu. Agenția oferea tânărului, și eu anticipație chiar, o situație în totdeauna foarte rentabilă.

Dar să reviu la incidentul care a determinat pe Take Ionescu să iasă din partidul guvernamental.

Era o ședință de noapte la Camera. Se discuta un proiect de lege prezentat de Eugeniu Stătescu, ministrul justiției. Take Ionescu îl combătea. La un moment Take Ionescu a spus că proiectul e imoral. Atunci deputatul Matei Corbescu, întrerupe:

— Când vorbiți de imoralitate să vă gândiți acasă!

O furtună de protestări se înalță și un scandal, fără precedent în Camera română, izbucnește. Ședința a fost suspendată. A doua zi Matei Corbescu a căutat să-și explice cuvintele dându-le un înțeles neinjurios, dar explicația era cusută cu ală albă. Take Ionescu a trecut atunci pe față, în opoziție.

— La jumătatea lunii Aprilie a murit la Viena Petre Mavrogheni, fost ministru de finanțe în cabinetul Lascar Catargiu, fost ministru plenipotențiar, una din capacitățile financiare ale țării.

— Nemulțumirile mari în contra lui Ion Brătianu și a regimului său încep să mai ia și altă direcțiune, opoziția începe să atace pe rege.

Regele Carol este făcut răspunzător, regele Carol este acuzat că proteje pe Brătianu, regele Carol, în schimbul apagiului acordat, apără pe Brătianu și-l menține la putere.

Curentul împotriva regelui crește zilnic, Gheorghé Panu hrănește curentul acesta. *Epoca* face la fel.

La 1 Aprilie Panu publică în *Lupta* articolul său intitulat „*Omul periculos*”, care trebuie să-l ducă înaintea justiției. În acel articol regele Carol este atacat în chipul cel mai injurios.

O zi sau două după apariția articolului, pe când mă aflam în redacțiunea ziarului, apar membrii parchetului; s'a făcut percheziție și s'a căutat manuscrisul. Panu se află atunci la Iași.

Chemat la judecătorul de instrucție Panu a luat întreaga răspundere și prin urmare a fost trimis în fața tribunalului. La 17 Aprilie procesul s'a judecat iar osânda a fost 2 ani închisoare și 500 lei amendă.

Gheorghe Panu, dacă avea curajul părerilor nu avea și curajul fizic, detențiunea îl înspăimânta, de aceea în mintea lui germină ideea fugii din țară.

Două sau trei zile după osândă dejunam la el în strada Câmpineană. Atunci îmi ceru părerea: să rămâie în țară și să facă osânda ori să treacă granița? I-am răspuns categoric că trecerea graniței ar fi o mare greșală și i-am pus înaintea foarte marile foloase politice ce ar trage dacă s'ar supune legii.

Peste alte două-trei zile prânzeam cu el la restaurantul Marelui Hotel Boulevard. Hotelul arsesese câteva săptămâni mai înainte, iar restaurantul era instalat provizoriu în grădina casei din fața hotelului Capșa.

Pe când mâncăm, apare Emanoil Mihăescu Porumbaru — ministrul de externe în timpul războiului dela 1916 — Panu îl poartă să șadă. Veni vorba despre proces. Mihăescu Porumbaru („Porumbița“, cum i se spunea de intimi), povățui pe Panu să treacă granița. Și începe să pledeze:

— Detențiunea e în totdeauna deprimantă; o inteligență ca a ta, Panule, se va resimți adânc. Să nu faci greșala să rămâi. A rămâne ar însemna să-ți ruinezi frumoasa ta inteligență, etc. etc.“

Prin luna Mai am luat masa cu Panu la Vila Regală; mai era încă cineva la masă. Peste câteva minute apare un cunoscut tip al Bucureștilor, Costacho Oprescu, receptorul culoarei de galben. Oprescu propune să prelungim petrecerea la Herăstrău, dar Panu refuză obiectând că trebuie să plece neapărat la Iași cu trenul de ora 9 seara.

Pe la ora 7 plecăm spre oraș; afară burnița și vremea nu era veselă de loc. La ora 8 jum. Panu pleacă la gară însoțit de administratorul ziarului Alexandru Lefteriu.

A doua zi, la ora 9 dimineața, mă aflu în redacție unde lucram. Redacția era instalată în strada Nouă, astăzi Edgard Quinet, în două mici odăițe, în fața redacția, în dos administrația. În aceste două mizerabile încăperi era redactat unul din cele mai citite ziare din țară.

Deodată fac irupție cu mâinile la cer și cu fețele aprinse, G. D. Paladi și Nicolae Nicorescu amândoi deputați opoziționiști din Bârlad.

— Cum e cu putință ca să fugă Panu? Cum se poate să facă această mare greșală?

Pot să spun că am rămas cu gura căscată.

Fugise Panu?! Nu știam nimic. În ajun dejunaseram și petrecuseram cu el, la ora 8 jum. ne despărțiseram, știam că pleacă la Iași... dar atâta tot, Panu plecase din țară dar nu-mi spusese nimic. Se destăinuise administratorului, dar mie, care eram nedespărțit de el, nu-mi spusese adevărul.

Adevărul era că-i fusese rușine să-mi spue care-i este ho-tărârea.

Dar Panu ceruse părere a multora în dreapta și în stânga

mîndcă teama de a fi deţinut îl inspăimînta şi îl rodea. Am spus-o n'avea curajul fizic, nu se putea supune constrîngerii şi privaţiunilor. Numai această spaimă, care i-a fost în toată viaţa, marca lui slăbiciune, l-a îndemnat să comită faptul care din punctul de vedere al carierei lui politice, era egal cu o sinucidere.

Dar liberalii au făcut tot ce au putut ca să-l silească să plece. Căci, după cum a spus-o G. D. Paladi în redacţia *Luptei*, opoziţia se pregătea să exploateze deţenţiunea lui Panu la Văcăreşti şi să organizeze neîncetate manifestaţiuni.

Cercurile guvernamentale ştiau că Panu era hotărît să plece, acei *amici* pe care Panu credea că-i are în partidul liberal, nu făceau altă operă decât să-l împingă către graniţă şi să-l spioneze, de aceea *Voinţa Naţională*, oficiosul guvernului, a putut scri două zile înainte de judecarea procesului la tribunal: „Nu am fi de loc miraţi să vedem pe d. Panu, în caz de osîndă, că fuge dincolo de graniţă după cum fac escrocii“.

Panu a lăsat ziarul sub direcţia mea, deşi şefii opoziţiei îl sfătuiseră ca, pe tot timpul cât va sta închis, să lase direcţia unui politician om popular, lui Nicolae Fleva sau lui G. D. Paladi.

Trebue să adaug că Panu a fost condamnat în lipsă la 17 Aprilie căci nu s'a prezentat. În opoziţie, procesul a fost judecat în zilele de 27 şi 28 Aprilie, de către secţia II-a a tribunalului corecţional.

Tribunalul era compus astfel: Preşedinte, Mişu Iulian; judecători Scarlat Ghica şi Ghiţă Bursan. Acuzator primul-procuror Grigore Andronescu, supranumit Dulap. Panu a fost apărât de Nicolae Blaremburg, N. Fleva, Ioan Lahovary, Grigore Păucescu şi Dimitrie Popescu. Panu s'a apărât şi personal.

— În luna Mai a ars Opera Comică din Paris. La Bucureşti, emoţie adîncă în lumea aristocratică. Oare un glumeţ n'a spus odată că: dacă e guturaiu la Paris strănută Bucureştiul?

— Regele se duce la Iaşi să asiste la sfinţirea noiei Catedrale dar opoziţia îi pregăteşte o primire semnificativă: pe parcurs trei fruntaşi conservatori: Costea Balş, Gheorghe Şendrea şi un profesor de gimnastică Negruţi îl flueră. Cei doi dintăiu sunt arestaţi, bătuţi de poliţie şi daţi judecăţii.

Această manifestaţie era rezultatul şi a curentului stîrnit împotriva regelui şi a osîndirei lui Panu care era eşean.

Astfel de manifestaţiuni ostile impresionau întotdeauna pe rege.

Câte odată regele răspundea cu glume dar întotdeauna da importanţă faptelor.

Sub regimul lui Lascaer Catargiu dela 1871 se găseau câte o dată dimineaţa pitece de hîrtie pe zidurile Palatului cu inscripţia „Casă de închiriat“.

Odată aducându-i-se faptul la cunoştinţă, Domnitorul a spus zîmbind:

— Da, se poate, dar tot pentru un Neamţ.

— La Galați făcându-se alegeri comunale se petrec scandaluri mari, bălăi groaznice iar șefii opoziției sunt arestați. La București toate faptele acestea produc mare agitație. Presa de opoziție din București merge la Galați în anchetă. Reprezentanții ei sunt: Vintilă Rosetti, directorul *Românului*; G. Em. Lahovari, directorul ziarului *L'Indépendance Roumaine*, G. D. Palade, membru în comitetul de redacție al *Națiunei*, Mihail Deșliu și Alex. Balș *Epoca*, D. Roco *România*, Ion C. Bacalbașa *Lupta*.

În același timp se duce la Galați și o delegație a partidelor de opoziție compusă din: Dumitru Brătianu, Gheorghie Vernescu, Grigore Păucescu, Pană Buescu, Al. Vericeanu, N. Fleva, G. D. Paladi și Al. Djuvara.

Ambele comisii publice câte un raport în care aduc guvernului cele mai grave acuzațiuni.

— La Botoșani izbucnește un mare incendiu care mistuie o parte a orașului. Consiliul de miniștri sub președinția regelui numește un comitet de ajutorare astfel compus:

Mitropolitul primat Iosif Gheorghian, Prințul Dimitrie Ghica, președintele Senatului, generalul D. Leca, președintele Camerei, Ion Câmpineanu, primarul Capitalei, senatorii și deputații din Botoșani, prefectul, primarul și președintele tribunalului din localitate. Dar ziarele opozante protestează fiindcă din acest comitet lipsesc membrii opoziției. Ziarele de toate părerile deschid și ele liste de subscripție. Iată sumele adunate în vreo 10 zile de principalele ziare.

L'Indépendance Roumaine 7187 lei.

Voința Națională 3349 lei.

România 1526 lei.

Națiunea 1460 lei.

Epoca 1278 lei.

Românul 976 lei.

Telegraful 200 lei.

Războiul 130 lei.

Lupta 100 lei.

Poporul 36 lei.

Și cu toate acestea *Epoca* și *Lupta* erau cele mai citite ziare din țară.

— În București cineva adusese un berbec foarte mare de talie dintr'o rasă asiatică. În scurtă vreme acest berbec — proprietatea unui cârciumar — a devenit un personaj foarte cunoscut și foarte popular în București. A fost botezat: *Ghiță Berbecu*.

Dar acest berbec era și foarte inteligent. La ore fixe se ducea zilnic în locuri anumite, niciodată nu greșea ora, nici odată nu scăpa întâlnirea.

De pildă: dimineata nu lipsea dela oarecare cafenele unde clienții îi dedeau capete de cornuri, bucățele de zahăr și cafea cu lapte în farfurioare.

La ora 12, fără greș, intra în gangul bisericii Crețulescu, urea la stânga scările vechiului imobil și intra în sala de mâncare a atelierului casei de croitorie a d-nei Briol. Cum îl zăreau lucrătoarele îl chemau ca să-l hrănească. Ghiță Berbecu era petrecerea de un ceas a fetelor.

La ora 2' precis era la Senat. Dacă mulți senatori veneau la ore neregulate sau făceau absențe, Ghiță Berbecu era exactitatea personificată; la ora 2' era la peronul din Bulevard și primea defileul senatorilor.

Mai târziu era la Cafeneaua Union din strada Regală iar seara se instala lângă un rahagiu care, în toate serile își întindea taraba cu zaharicale pe calea Victoriei lângă vechea poartă a casei unde era instalat Clubul Tinerimei. Femeile cari circulau își treceau toate mâinile prin lâna bogată a Berbecului, după cum multe din ele îi cumpărau câte un rahaf, sau o altă zaharica. În cele din urmă Ghiță Berbecu, care căzuse și la darul fumatului, devenise un stricat și jumătate.

Prin luna lui Noembrie, sub pseudonimele „Bacon” și „Radu Țandără”, am redactat un ziar umoristic intitulat „Ghiță Berbecu”. Succesul acestei foi săptămânale a fost foarte mare până la căderea regimului liberal în 1888.

Succesul acestui ziar l'a făcut mai ales deputatul guvernamental Ștefan Bellu, boer vechiu, cunoscut în cercurile politice cu supranumele: *Conul Fănică și Sufterul maichi*.

Ștefan Bella — sau „Conu Fănică” cum i se spunea curent — era soerul lui Ion Câmpineanu, fruntaș liberal și omul pregătit de Ion Brătianu ca să-l moștenească la șefia partidului. Conul Fănică fusese în timpul guvernului Lascar Catargiu, conservator, acum sub regimul lui Ion Brătianu era liberal. Ideile nu ocupau nici un loc în craniul acestui om de viță boerească.

Ion Brătianu avea o mare predilecție pentru urmașii din boeri, tot ce putea recruta în câmbul acestora recruta cu bucurie. În tot timpul guvernării de 12 ani s'a silit să șteargă urmele originii sale roșii și revoluționare pentru ca să nu mai fie suspect monarhiilor autocrate a tot puternice pe vremea aceea. Pentru această realizare Ion Brătianu și-a dat silințele ca să atragă în partid pe: Beizade Mitică Ghica, pe Beizade Grigore Sturza, pe Kneazul Moruzi, pe prințul Nicolae Bibescu etc.

Conul Fănică Bellu, (sau Bellio cum i se scria numele în *L'Indépendance Roumaine*) fără a fi prinț, era din protipendată, fusese ginere de domnitor și era soerul Câmpineanului.

Dar Conul Fănică era acum în declin fiindcă ajunsese la 70 de ani. În plus alimenta cronica veselă a Capitalei.

Dânsul fusese un bărbat foarte frumos și afemeiat; cheltuise cu femeile vreo patru moșteniri însemnate, afară de averea sa care fusese și ea o avere mare. La adânci bătrânețe avea încă amante, pe una din acestea o supranumise „sufle-

„tul maichi“, iar porecla, nu numai că a trecut în renume, dar Conu Fănică a rămas el însuși cu această poreclă. Ziarul umoristic „Ghiță Berbecu“ l'a luat în întreprindere și nu era număr, în care să nu'i fie cântată gloria. Conu Fănică ajunsese să aibă o spaimă neagră de acest ziar.

* * *

— Suntem în plin Cuptor, după obiceiul epocii toți oamenii cu dare de mână au plecat din București. Claymoor spune în Cronicile sale că „Bucureștii s'au golit“. Căci pentru clasa de sus, când au plecat boerii, n'a mai rămas ni-meni.

D'abia dacă o trupă de operetă franceză mai poate trăi jucând la grădina Stavri din strada Academiei.

Într'o seară era beneficiul uneia din cele mai frumoase artiste, dar tot pentru seara aceea era anunțată o eclipsă de lună. Coincidență diabolică, tocmai în clipa în care artista sărbătorită, domnișoara Guyot, apăru pe scenă, luna se ascunsese definitiv în umbră.

Atunci unul dintre admiratorii artistei avu prezența de spirit să strige în limba franceză:

— Pentru întâia oară se vede luna eclipsându-se în fața unei stele.

Răsete și aplause unanime subliniară acest cuvânt de duh.

* * *

— Și la epoca pe care o fotografiez acum politica era singura îndeletnicire, singura preocupare, singura îndatorire morală de stil mare. De aceea altă viață publică nu era. Omul care vrea să descrie Bucureștiul de altă dată dela 1877 nu poate vorbi de cât de viață politicej de partid.

La sfârșitul lui Septembrie se face alegerea membrilor consiliului de disciplină al avocaților. În realitate este numai o alegere politică, cele două liste sunt liste de partid, pe ele figurează numai fruntașii cei d'întâi ai partidelor în luptă.

În alegerile din 1887 fură aleși: Gheorghe Vernescu, decan, iar Constantin Boerescu, N. Fleva, Alexandru Lahovari, Titu Maiorescu, D. Giani, B. Orghidan membri. Afară de cel din urmă nu mai era un consiliu de breslă ci un consiliu de ministrii. Toți aleșii erau din opoziție.

* * *

— Fiindcă politica absoarbe totul, Teatrul Național se resimte cel d'întâi, lumea nu se mai duce la teatru iar actorii duc cea mai mizerabilă viață.

În societatea de sus se discută mijloacele pentru salvarea primei noastre scene. Și atunci se formează o societate de patronaj compusă din doamna Elena Oteteleșanu, d-l și d-na general Manu, d-l și d-na Ion Câmpineanu, d-l și d-na Titu Maiorescu, d-l și d-na Săvescu, d-l și d-na Marianu, d-l și

id-na Halfon. Inșă acțiunea acestei societăți n'a fost nici o dată cunoscută.

* * *

— Dar vine toamna, toată lumea s'a răcorit, s'a plimbat a călătorit, acum reincepe campania politică.

Campania începe cu constituirea *Ligei de rezistență*, instrument de luptă energică și de răsturnare; în capul acestei mașini extraordinare sta Nicolae Fleva și alături de el mai în umbră, — fiind că erea numai un debutant, — sta Nicolae Filipescu.

Al doilea eveniment este adeziunea câtorva liberali disidenți la opoziția unită, aceștia sunt: Nicolae Fleva, Alexandru Djuvara, Constantin Arion și Take Ionescu.

De acum luptele politice se întesesc până ce Camera fu dizolvată.

De o dată cu intrarea celor 4 liberali disidenți în comitetul opoziției unite și dupe cererea lui Fleva, comitetul central executiv al opoziției este redus la 7 membrii. Din acest comitet fac parte: generalul Florescu, Alexandru Lahovari, Constantin Boerescu, Petre Grădișteanu, Nicolae Fleva, G. D. Paladi și Pake Protopopescu.

* * *

— Pe când în cercurile politice e mare activitate, lumea aristocratică petrece pe capete. Claymoor ne face descriția unei sărbători dată la începutul lui Noembrie în casa d-nei Zoe Slătineanu, o bogătașe din înalta societate.

Nu voi face descrierea amănunțită a serbărei, căci ar fi prea lung, înșă o voi rezuma.

Serbarea a avut două părți: teatrul și balul.

Totul e franțuzese, nimic românesc, nici un cântec, nici un monolog, nici o poezie, nici un danț, nici un fel de mâncare.

Artiști amatori din societatea cea „bună” joacă.

După bucăți cântate, declamate și spuse de tineri din „înalta”, vine o comedie: „*Le Voyageur*” jucată în franceză bine înțeles, de doamnele Aglae Stratt și Alice Suțu și d-nii Jean de Linche, Alexandru Brăiloiu și Alex. Docan.

Apoi balul.

La ora 2 masa. Dar ce masă?!

Ascultați „Menu-ul” și socotiți cât ar costa astăzi la anul.

1928

Il dau în limba franceză căci în ori ce altă limbă e greu.

Consommé de volaille
Patés a la Russe
Saumien du Rhin
Hure de sanglier
Homard en espalier

Jambon de Gratz
Galantine de dinde
Pates de foise gras de Strasbourg
Chaud froid de perdreaux
Cuissot de selle de chevreail
Filet de bœuf Chateaubriand
Faisans de Bohémé
Chapon de Styrie
Salade Russe
Asperges en branches
Petits pois, tripes en serviette
Gelée d'ananos au marasquin
Maringues Nesselrode
Compotes assorties
Pieces montées en surprises
Crème moka
Fruits de toutes les saisons
Fromage
Café, liqueurs, vins
Bordeaux, Chateau Lafitte, Margot Larose
Iqnem etc.
Bourgogna, Pomard, Volnay, Baune
Nuits etc.
Vins du Rhin, vins d'Espagne
Tokai, Cotnar, Champagne sablé etc.

De observat că, afară de Cotnar, nimic românesc nu figurează pe listă.

La ora 4 cotilionul fantastic. La ora 7 toată lumea merge iarăși la masă, iar la 8 plecarea.

Nu se petrecea rău la 1887.

* * *

— Nici opoziția activă nu desprindește banchetele. Un asemenea banchet îl oferă Nicolae Filipescu, directorul *Epocei*, pentru sărbătorirea a 2 ani de la apariția acestui ziar. Filipescu prezida, având la dreapta pe Alexandru Lahovary și la stânga pe Nicolae Fleva.

La acest banchet Gheorghe Ressu de la Galați a rostit un discurs foarte aplaudat care a sfârșit cu cuvintele: „*Capul Statului va trebui să se plece sau să plece*”.

Multă vreme aceste cuvinte au fost citate și ele au făcut lui Ressu o celebritate de oare care durată:

* * *

— La jumătatea lui Noembrie Coquelin cel Mare dă la teatrul Eforiei 5 reprezentațiuni și anume: *Un Parisien*, *Don Cesar de Bazan*, *Gringoire*, *La Robe*, *La vie*, *Les Precieuses Ridicules*, *Chamillae*, *Le Deputé de Bombignae*, *L'Anglais ou le fou raisonable*, *Melle de la Seiglière*.

— Trăim vremuri în care escrocherii și ataceri celebre izvorăsc de pretutindeni.

Avem mai întâi celebra afacere cu „Apă de aur” în care sunt implicați doi escroci de forță: Sion Gherei și Andronic. Escrocheriile acestor doi pasioonează mult societatea.

Escrocheria e întemeiată pe prostia și naivitatea omenească. Prin complici atrăgeau pe naivi și le făgăduiau că, în schimbul unor adevărate monede de aur, de argint sau bucăți de hârtie, le va vinde o apă care transforma în aur orice altă monedă. Un mare număr de naivi au căzut în cursă.

Ancheta a descoperit toate șiretenile întrebuintate și au trimis pe Sion Gherei, pe Andronic și pe complicitii lor în fața justiției. La timp vom da câteva fapte destul de interesante.

— Al doilea este un scandal izbucnit la Azilul Elena Doamna. De mult se zvonea că în acest Institut se petrec fapte imorale și că atât pensionarele cât și unele institutoare sau pedagoge se dedeau la practici contra naturii. Bineînțeles, ca întotdeauna când întunericul acopere o cestiune, publicul exagerează și clădește fantezii nesfârșite. Adevărul este că, pe atunci, Azilul Elena Doamna avea această reputațiune urită așa că o față eșită din Azil era privită ca o mică vicioasă.

De astădată zvonurile au fost confirmate de o măsură oficială, — ministrul instrucțiunii Dimitrie Sturza a hotărât ca 5 eleve să fie eliminate din Institut și trimise la mănăstirea Văratecul.

— O gravă cestiune care turbură adânc conștiința publică este aceea a fraudelor cu furniturile militare. De astădată câmpul inchipuirii este încă și mai nețărnut.

Cu câteva luni mai înainte un prieten, doctorul Olkowsky, — cel care a clădit sanatoriul din calea Călărași — m'a pus în contact cu doi maiori din geniu. Amândoi doreau să-mi facă o destăinuire de cea mai mare importanță, privitoare la materialul furnizat pentru construirea fortificațiilor din București.

Eram prim-redactor al ziarului *Lupta* și eram răspunzător de tot ceea ce publica ziarul în lipsa lui Panu. Ofițerii îmi cereau discrețiunea absolută, prin urmare trebuia să iau asupra mea și să răspund în fața justiției dacă destăinuirile ar fi fost calomni.

În rezumat iată despre ce era vorba: Cementul furnizat pentru construirea fortificațiilor nu era în condițiunile caestului de sarcini. Deși la analiză cementul s'a dovedit de proastă calitate, deși raportul ofițerilor specialiști conchidea la respingerea acestui ciment, totuși materialul a fost recepționat. Bineînțeles era o afacere necurată de foarte multe milioane.

Articolele mele au făcut senzație în toate cercurile dar niemi n'a tras ziarul la răspundere. Deci operația era adevărată.

Alte destăinuiri izbucnesc în presă.

Cititorii au reținut, de sigur, cum că în altă sesiune par-

lamentul a votat, în mijlocul celui mai mare entuziasm, 30 milioane lei pentru înarmarea țării. Ei bine, gurile reie, — și erau foarte multe, — afirmau că dela ministerul de războiu au pierit multe din aceste milioane și că ministrul, generalul Alexandru Anghielescu, era direct implicat.

Toate aceste destăinuiri erau atât de adevărate, în cât Ion Brătianu fu nevoit să ceară demisia generalului Anghielescu și să-l înlocuiască cu generalul Berendeiu.

La deschiderea Camerei, Nicolae Fleva adresează, pe această chestie, o interpelare primului-ministru, în acelaș timp cere dosarele furniturilor dela ministerul de războiu. Ion Brătianu refuză să le dea declarând că: „opoziția vrea dosarele pentru ca inamicii țării să vadă secretele apărării noastre naționale”. Frază nenorocită care stârnește o furtună îngrozitoare.

De acum scandalurile parlamentare se țin lanț până ce Camera e dizolvată.

În ziua de 20 Noembrie Fleva își dezvoltă interpelarea. Dela început până la sfârșit Camera fierbe ca o oală de smoală. Însă dosarele au fost refuzate.

Șeful guvernului apără pe generalul Anghielescu spunând că este o somitate militară. În urmă e nevoit să consimtă la alegerea unei comisii de anchetă parlamentară.

În comisie este ales și Alexandru Marghiloman care demisionează a doua zi.

Ședința următoare a Camerei este încă și mai furtunoasă, dacă se poate. De astă dată e interpelat Eugen Stătescu, ministrul justiției. Vociferările, insultele și amenințările se învercuișează. Eugeniu Stătescu, în paroxismul enervării, declară că, din momentul ce majoritatea tolerează în Camera un deputat ca Iosif Oroveanu (1), el nu mai poate sta. Și, în adevăr, părăsește incinta în mijlocul unui zgomot de infern.

Eugen Stătescu, omul rece de obicei, își perduse liniștea. El, ministrul de justiție și juriconsultul, cerea Camerei să alunge din sânul ei pe un deputat pe care justiția țării îl achitase în atentatul din strada Vămei.

Era vădit cum că această Cameră nu mai putea trăi.

Ion Brătianu hotărăște dizolvarea. Speranța lui era că alegerile vor alunga din parlament pe deputații care'l plictisise mai mult și astfel va putea governa încă patru ani cel puțin.

Pentru ca la ministerul de interne să fie un om tare, Ion Brătianu încredințase acest portofoliu generalului Radu Mihai.

Camera a fost dizolvată în ziua de 19 Decembrie iar vice-președintele Gheorghe Chișu, care prezida, după ce mini-

1) Iosif Oroveanu fusese implicat în procesul lui Stoica Alexandrescu, cel care atentase la viața lui Ion Brătianu în str. Vămei.

strul Vasile Gheorghian a citit decretul de dizolvare, a ridicat o elimară strigând: „Trăiască regele! Trăiască țara!”.

Ramolismul venise.

— In Octombrie, anul acesta, a murit doctorul Drasch.

— In anul 1887 s'a petrecut un mic eveniment în lumea noastră medicală.

Un medic român, tânăr, care începuse, devenia foarte cunoscut în Franța: acesta era doctorul George Asaki. Ion Brătianu a voit să-l atragă în țară și să-l numească profesor la facultatea de medicină din București. Inșă doctorul Asaki nu voia să se supună concursului în fața profesorilor acestei facultăți—după cum cerea legea epocii—sub cuvânt că a trecut un concurs pentru o catedră în Franța în fața unor profesori francezi de cu totul altă valoare. Față cu acest răspuns și dorind cu orice preț să aibă pe Asaki în București, Ion Brătianu puse pe titularul dela instrucție ca să prezinte un proiect de lege. Brătianu, în dorința de a întări învățământul medical, ceru Camerelor să voteze o lege care numea profesori la facultatea de medicină din București : pe George Asaki profesor de clinică chirurgicală, și pe doctorul Nicolae Kalenderu, profesor de clinică medicală.

In acelaș an o altă lege numea pe doctorul Victor Babeș profesor de patologie experimentală și cap al institutului de bacteriologie.

Doctorii bucureșteni, profesori la facultatea de medicină, cei mai mulți liberali, se revoltară. In fruntea celor cari protestau, cel mai violent, cel mai furtunos, era doctorul Gr. Romniceanu.

In parlament doctorii liberali au făcut proiectelor de lege o îndârjită opoziție, dar fără nici un succes. De altfel întreaga opinie publică aproba măsura care dota facultatea noastră de medicină cu trei ilustrațiuni.

Cea mai neîmpăcată opoziție a fost făcută împotriva doctorului Asaki. Dela început adversarii lui au împiedicat numirea sa la catedra de anatomie care ar fi trebuit să fi fost înființată — fiindcă-i era specialitatea — și i-au dat catedra de clinică chirurgicală. Apoi i'au făcut afâtea mizerii în cât Asaki, după ce i se suprimă postul dela spitalul Brâncoveanu, părăsește țara la 1889 și se stabilește în Franța.

A atunci tineretul medical intră în acțiune. Doctorul Kiriac fu cel mai aprig apărător al drepturilor învățatului profesor, studențimea începu să se agite, iar doctorul Asaki reveni în țară tocmai în anul 1897 când fu reintegrat în drepturile sale. O boală a soartei l-a răpit prematur țării și științei.

ANUL 1888

Ziarul *L'Indépendance Roumaine*, cu buna credință pe care câte o dată o practică ziarele noastre în fierbîntele controverselor politice, publicase, între altele, cum că Ion Brătia-

nu este un nebun, dovadă e faptul că la anul 1854, când a fost arestat ca participant în comitetul secret revoluționar care voia să atenteze la viața împăratului Napoleon III, a fost internat la Paris în casa de sănătate a doctorului Blanche care era un mare specialist pentru bolnavii afinși de alienație mintală. Această insinuaire a fost publicată și în ziarul *Le Soleil* din Paris.

Acestui ziar i-a răspuns doctorul Blanche. Doctorul afirmă că Ion Brătianu n'a fost de loc bolnav de alienație mintală, ci a fost trimis în casa de sănătate de către prefectul poliției din Paris întrucât suferea de o grava atecupune de piept ce nu putea fi căutată într'o temniță.

În preziua alegerilor generale opoziția a ținut întruniri publice în toată țara și fiecare întrunire a trimis regelui un delegat care să-i ceară să garanteze libertatea alegerilor.

Opoziția repeta purtarea opoziției dela Mazar Pașa în 1875 care, în ajunul alegerilor pentru Senat, a trimis la Palat pe Mihail Ferekide să obțină dela capul statului aceeași asigurare. Atunci regele a făcut o declarație categorică cum că dorește ca alegerile să fie libere. Acum a răspuns invariabil delegaților două cuvinte: „*Vou veghea*”.

Bineînțele că alegerile au fost tot atât de libere precum au fost aproape toate în România iar sentinela regală n'a veghiat decât de formă.

Campania electorală fu foarte îndârjită.

Regimul liberal era bătrân de 12 ani iar adversarii regimului numeroși și puternici. Disidențele liberale, pe de altă parte, îl încovoiasă.

Asupra țării căzuse în acel an mari cantități de zăpadă care îngreua mult circulația la țară și, prin urmare, vizitele pe la proprietarii rurali, de aceea opoziția întâmpină mari piedici.

Ministrul de interne Radu Mihai vedea, însă, situația în negru, rapoartele ce primea din toată țara arătau că opoziția e foarte tare și că rezultatul alegerilor lasă să se prevadă o primejdie.

Bucureștiul, care astăzi este în fruntea orașelor independente și mult mai pornit către spiritul de opoziție decât către cel obedient și guvernamental, pe vremea aceea era zestrea guvernamentală la toate alegerile. În schimb toate celelalte centre mari erau în opoziție.

Iașii, Severinul, Ploestii, Botoșanii, Galații, Brăila, Bârladul, Buzău, și chiar Craiova, erau hotărâte împotriva guvernului. Radu Mihai scrie lui Dimitrie Sturza o scrisoare încurajată, căreia acesta îi răspunde printr'o scrisoare de încurajare și de îndemn la luptă, asigurându-l că izbânda va fi a partidului liberal. Nu știu prin ce indiscrețiune această scrisoare ajunge în publicitatea ziarelor de opoziție și mărește, astfel, avântul opoziției și deprimarea guvernamentală.

Alegerile dau o mare majoritate numerică guvernului

însă dau și opoziției un foarte mare succes moral, toți fruntașii opoziției, fără nici o excepție, sunt aleși, numărul lor este 54. Pentru moravurile epocii aceasta însemna căderea sigură a guvernului liberal.

Alegerile au trimis atunci în Cameră pe șefii opoziției de toate nuanțele: Lascar Catargiu, Dumitru Brătianu, Gh. Vernescu, Nicolae Fleva, Gheorghe Mărzescu, Ion Lahovari, Gheorghe Panu, Miltiadi Toni, Take Ionescu, Alexandru și Ion Marghiloman, Petre Carp, Nicolae Blaremburg, Alexandru Djuvara, Ilariu Isvoranu, Prințul Știrbei, Petre Grădișteanu, Gheorghe Paladi, I. Nicorescu, Nicolae Ionescu, Constantin Grigorescu, etc. etc.

Pentru întâia oară Nicu Filipescu intră în Cameră, ales în opoziție de către colegiu! a 3-lea din Brăila.

Bucureștiul, însă, n'a ales decât guvernamentali.

Aceste alegeri au însemnat sfârșitul regimului de 12 ani al partidului liberal și sfârșitul lui Ion Brătianu care n'a mai venit la putere.

Acum, în curând, după căderea lui Ion Brătianu în luna Martie, lupta va începe între coaliții victorioși. Fiindcă acești coaliți erau de atâtea nuanțe, cei mai populari dintre ei erau liberalii disidenți și democrații, însă grosul organizat îl aveau conservatorii. Și se va vedea că victoria din urmă a rămas a conservatorilor, fiindcă aceasta era și dorința regelui Carol.

În toiul campaniei electorale: o bombă! Marele scandal dela ministerul de război, în care sunt implicați colonelul Maican, comandantul unei brigade de artilerie și generalul Maican, comandantul flotilei.

Un căpitan Dimancea intră în posesiunea unor acte compromițătoare pentru ambii frați și amândoi sunt acuzați de traficuri mari, iar toate aceste documente le comunică colonelului Sergiu Voinescu.

Se vede din scrisorile găsite cum că amândoi Maicani întrețineau corespondență cu un oarecare Broadwell, cetățean american, pentru furnituri militare.

Colonelul Maican chiamă pe Broadwell la București ca să trateze din vreme și-i comunică în scris că sunt șanse mari de câștig deoarece urmează să se facă mari comenzi.

În această scrisoare colonelul Maican anunță că pe viitor scrisorile sale vor fi semnate *Louise*.

Generalul Maican este grăbit să pue mâna pe bani, de aceea îi cere mereu lui Broadwell și stăruitor. Broadwell îi răspunde că fratele său colonelul e mai dibaciu, dacă va fi mereu atât de pretențios va sfârși prin a se compromite.

Când aceste scrisori au fost cunoscute în cercurile ofițerești s'a ridicat un strigăt de indignare. Șeful guvernului, pus în curent cu denunțările făcute, numește o comisiune compusă din generalii Cernat, Berenderu și Budișteanu ca să

anecdotaze cazul, dar opinia publică și opinia ofițerimii nu e mulțumită. În seara de 28 Ianuarie, 12 coloneli se întrunesc și încheie un proces-verbal prin care se leagă să nu dezarmeze până ce, în această gravă cestiune, nu se va face lumină deplină justiție. Acești 12 coloneli erau: Horbașky, Sergiu Voinescu, Poenaru, Popescu, Iacob Lahovary, Argintoianu, Kirifescu, Carcalețanu, Brătianu, Bădulescu, Grămăticescu și Carp.

Generalul Maican era o fire simpatică și lipsit de răutate, în schimb fratele său colonelul era un om rău care nu cunoștea ertarea.

Era cunoscut că, într-o seară, știind că un căpitan din artilerie juca banii regimentului al cărui casier era, a jucat contra lui, i-a câștigat o mare sumă iar a doua zi i-a făcut inspecția cassei. Căpitanul a fost judecat, osândit, degradat și și-a încheiat cariera la închisoarea Văcărești.

Când în 1884 am fost arestat pentru manifestația ostilă făcută lui Ion Brătianu pe piața Teatrului, acel nenorocit fost căpitan își făcea acolo osânda.

Într-una din scrisorile lui Broadwell către colonelul Maican, americanul spunea: „Când această afacere va fi terminată voi pune de îndată cei 15.000 franci la dispoziția d-tale”.

Ziarele publice scrisorile lui Maican cât și răspunsurile lui Broadwell. În fine amândoi frații Maican sunt trimiși în fața consiliului de război.

Maiorul Gherghel e comisar regal. În afacerea colonelului Maican, colonelul Carp e numit raportor și colonelul Algiu, comisar regal. În afacerea generalului Maican, generalul Budișteanu este comisar regal iar generalul Berenderu raportor.

Colonelul Maican încearcă să se sustragă unei eventuale degradări demisionând din armată. Bineînțeles, demisia nu-i primită. Dar moravurile noastre sunt destul de jos. Deși poartă pe umeri o acuzare atât de rușinoasă, deși e trimis înaintea consiliului de război, la clubul Regal e încă membru și e încă poftit în partidele de poker și la cele din sala de mâncare.

Numai la Jokey Club 15 membrii cer radierea colonelului. Dar fiindcă operațiunea întârzie, prințul Gheorghe Bibescu își prezintă demisia din club. Și-o retrage, însă, când i se spune că statutele nu autoriză radierea decât numai cu votul Adunării generale.

În sfârșit, colonelul Maican e depus la Văcărești.

Consiliul de război care-l va judeca precum și pe fratele său, generalul, e astfel compus:

Președinte generalul Cernat. Membrii generalii: Victor Crețeanu, Hercule Arion, Radoviici și E. Fălcoianu.

— În Camera cea nouă furtuna crește în fiecare zi iar a-fără opoziția ține dese întruniri în sala Orfeu, pe care a închiriat-o până la Paste.

Sub atâtea lovituri, în fața marelui scandal în care sînt implicați frații Maican și generalul Al. Anghielescu ministrul de război, obosit, se înțelege și prevăzând că furtuna va lua proporțiuni uriașe, Ion Brătianu anunță în ședința Camerei, dela 22 Februarie, că și-a depus demisiunea în mâinile regelui și că Majestatea Sa a însărcinat pe principele Dimitrie Ghica cu formarea noului cabinet.

Până la această demisie fusese iadul și în parlament și în presă.

În presă generalul Radu Mihai, ministrul de interne, a fost acuzat că a furat un ceasornic dela un ofițer. În Cameră debutantul Nicu Filipescu a strigat în mijlocul vijeliei :

— Nu mai putem tolera ca pe banca ministerială să stea hoții de ceasornice.

Ceilalți miniștri s'au sculat furioși și protestând iar Radu Mihai a eșit din incintă.

Dar în toată celui mai asurzitor scandal erau și izbucniri de hohote de răs.

Intruna din aceste ședințe neuitate pentru cine a fost martor, vorbea deputatul de Vlașca Vasile Epurescu. Epurescu era urît, negru ca un țigan, ciupit de vărsat iar când vorbea holba ochii și se încrunta grozav. Dar de altfel era inima cea mai bună unită cu cea mai mare lipsă de pricepere a ridicolului în care cădea de câte ori vorbea în Cameră.

Epurescu începu să vorbească ca apărător al guvernului, dar un deputat din opoziție îl întrerupse. Atunci Epurescu se întoarce, își înalță bustul, scoate pieptul afară și cu glasul tunător și cu tonul declamator, strigă :

— Nu mă întrerupeți, fiindcă sunt teribil în apostrofă !

A fost o izbucnire de răs alăt de unanimă încât se cutremurau geamurile incintei.

Eram de față în tribuna presei.

Din ziua aceea și până ce a murit, Vasile Epurescu a purtat porecla : „Epurescu-Apostrofă !”

Însărcinarea dată lui Beizade Mitică Ghica de a forma cabinetul era numai o încercare de a diviza opoziția și de a prelungi șederea la guvern a partidului liberal. Partidul liberal, după 12 ani de putere, se desobicinuisse de durerile opoziției.

Beizadea încercă, mai întâi o combinație cu junimiștii, în guvern trebuia să intre Petre Carp, Theodor Rosetti, Titu Maiorescu, Marghiloman. Combinația căzu.

Apoi o combinație cu Mihail Cogălniceanu, cu Pake Protopopescu, Constantin Boerescu, Alexandru Lahovary. Nici această încercare nu avu soartă mai bună.

După ce Beizadea depuse mandatul se făcu încercarea cu un minister prezidat de Mihail Cogălniceanu, dar condiția pusă de toți opozanții era : dizolvarea Camerelor.

Ion Brătianu plecă dela putere dar nu voia să cadă și par-

tidul, el se temea de excesele celor cari veneau din opoziție îndârjiți și exasperați. Operația era grea.

Fiindcă nu cădea numai un guvern sau un partid, cădea mai întâi un om de stat considerabil care domina întreaga viață politică a țării, cădea un regim de 12 ani de care era legată o epocă însemnată din istoria României.

Opoziția, care oprise agitația din afară până se va rezolvi criza, reîncepu campania de întruniri când văzu atât grăbușirea încercărilor Dimitrie Ghica și Cogălniceanu cât și intenția de a se pune vrajba în sânul opoziției.

* * *

— Gheorghe Panu fusese ales deputat al colegiului al 2-lea de Iași. De îndată ce fu înștiințat se întoarse în țară însă la graniță fu arestat și condus la Piatra Neamț. După lungi discuțiuni Camera îi validă alegerea și Panu veni în București.

Dar ceasul popularității lui Panu trecuse, fuga lui în streinătate îi înfunecase aureola, personalitatea lui nu mai era încadrată în nimbul oamenilor de-asupra celorlalți.

În gara de Nord nimeni care să-l primească afară de noi cei din redacție și vre-o doi prieteni.

Când a scoborit din vagon a fost ceva rece, Panu se aștepta, firește, la altceva, însă acel ceva, adică o primire grandioasă și entusiasmă nu avea.

Masele susțin și adoră pe cei cari luptă și dau piept cu dușmanul, nici odată un soldat care fuge nu va figura într-o apoteoză.

De la gară Panu s'a dus acasă însoțit de administratorul ziarului și de câinele său favorit Clapan. Apoi la ora 12 am dejunat la restaurantul Otelului Union împrejurul unei mese cu vreo 14 persoane.

Panu merita mult mai mult, dar o rea inspirație îi sfârșise cariera.

Marea lipsă a acestui om cu creier superior era că nu avea curajul să se supună sacrificiului, fiindcă nici nu înțelegea prețul sacrificiului.

Câteva zile înainte de sosirea lui Panu la București opoziția unită a ținut o întrunire la sala Orfeu în care au vorbit Alexandru Lahovary, G. D. Paladi și cu mine.

Panu nu mai era iubit în cercurile politice dupe cum nu mai era nici considerat ca un om superior și de viitor, Panu își demascase slăbiciunile.

Viața, pentru cine o înțelege, este o permanentă luptă în care birue nu numai cei mai tari, dar cei cari par a fi cei mai tari. Căci victoria nu este numai funcțiune de forță proprie dar, mai ales, de slăbiciune provocată la adversar. A părea tare este pentru ceilalți a fi tare. A fi sau a părea tare provoacă admirația prietenilor și teama adversarilor. Dar Panu arătase, în toiul celei mai crâncene lupte, partea lui slabă; greșală neiertată care i-a fost fatală.

Afară de asta Panu, pentru calcule ușor de înțeles, atașase în ultimul timp pe Dumitru Brătianu și pe Gheorghe Vernescu, adică pe liberalii din opoziție, și lăudase neîncetat pe conservatori. Dar între radicalul Panu și conservatori erea aproape o prăpastie din punctul de vedere al ideilor, pe când de liberali erea cu mult mai aproape. Panu cunoștea situația țării și își da seama că viitorul guvern îl vor da, nu liberalii, ci conservatorii; credința, neîntemeiată pe nici o realitate, că va putea fi ministru într'un cabinet conservator, l-a împins să adopte o tactică atât de greșită.

Marele ziarist și capul atât de științific se dezvăluise ea un foarte inferior tactician.

Acum reintra în țară grațiat de rege.

* * *

— La alegerea biurolului Camerei opoziția prezintă pentru președinție, nu candidatura lui Lascăr Catargiu ci pe aceea a lui Dumitru Brătianu. Dar candidatul guvernamental generalul Leca fu ales cu 100 voturi contra lui Dumitru Brătianu care întruni numai 42.

* * *

— La Senat prințul Dimitrie Ghica comunică cum că în urma însărcinării ce i-a dat regele de a constitui ministerul, s'a adresat la toți parlamentarii opoziției spre a-i da concursul și n'a fost unul care să nu-i declare că e gata să se așeze alături de d-sa pe banca ministerială, dar, în același timp, însă toți au pus condițiuni care nu puteau fi primite. Față cu acestea și-a declinat mandatul.

Printre condiții erea una care nu putea fi primită de liberali și la care opoziția nu putea să renunțe: Dizolvarea Camerelor.

Toate combinațiile de colaborare cu opoziția căzând, Ion Brătianu este din nou însărcinat cu formarea cabinetului. În ședința Camerei dela 27 Februarie Mihail Ferikide se urcă la tribună și citește următoarea combinație ministerială.

Ion Brătianu președinte și ad-interim la războiu, C. Nacu la instrucție și culte și ad-interim la interne, N. Gane agricultură și domenii, M. Ferekide externele, D. Sturza finanțele, Take Giani justiția, P. S. Aurelian lucrările publice.

Acest cabinet trebuia să trăiască 15 zile.

Caracteristica acestui minister erea că atrăsese pe Take Giani un rosetist de marcă, ceea ce însemna că opoziția unită fusese atinsă câtva în unitatea ei. Dar puterea opoziției erea totuși în creștere.

Anunțarea acestui cabinet îndârjește opoziția și o hotărăște la acte extrem de violente. Acum lupta devine cu totul extraparlamentară, luptă de presă, de întruniri publice și de stradă.

Ședința Camerei de la 27 Februarie a fost foarte importantă și merită o mențiune mai largă.

Cel dintâiu a vorbit Nicolae Fleva care atacă cu violență, noul cabinet

Ion Brătianu a răspuns amintind că prințul Dimitrie Ghica a voit să facă un guvern de conciliațiune, iar dânsul (Ion Brătianu) a voit să atragă pe liberalii disidenți în partid. Toate încercările și silințele au dat greș.

Lascar Catargiu rostește o cuvântare în care impută regelui că n'a voit să satisfacă nici una din cererile opoziției. „Pe noi, spune Catargiu, ne-a trimis aci desnădejdea țarei“!

Petre Carp a spus că prințul Dimitrie Ghica i s'a adresat ca să intre în minister, însă președintele Senatului i'a oferit portofolii, iar nu guvernul.

„Regelui i-am spus, urmează Petre Carp, că, dacă e vorba ca noul minister să fie urmarea ministerului Brătianu, locul meu nu este acolo“.

Trebuia să se sfârșească cu sistemul ca, la guvern oamnei politici să nu urmeze ceea ce au făgăduit în opoziție.

Mihail Cogălniceanu are cuvântul și spune că a tratat cu prințul Dimitrie Ghica. Acestuia i-a propus să constituie un minister de destindere a coardei, să ia miniștrii din toate grupurile opoziției, să aducă o lege a inamovibilității magistraturei, o lege reală contra cumulului și în fine dizolvarea Camerelor. Dizolvarea nu acum, ci în câteva luni. Toate aceste condițiuni au fost primite, când ne-am pomenit că înțelegerea a căzut. Aci este un mister care nu e de ordin constituțional.

Cogălniceanu acuză și el pe rege.

Pe Dimitrie Giani îl întreabă cum va putea realiza ideile lui C. A. Rosetti, să facă, deci, ceea ce nici chiar Rosetti n'a putut face?

Cogălniceanu spune că regele are dreptul să însărcineze pe oricine cu formarea ministerului însă trebuie să se inspire de la națiune.

Au mai vorbit în această ședință N. Blaremburg și miniștrii M. Ferekide și Tache Giani. Acesta din urmă a spus că a venit să realizeze ideile lui Rosetti.

— Pe când se petreceau aceste evenimente vine știrea morții împăratului Germaniei. Liberalii de la guvern, de și situația în țară era foarte încordată, încurajă pe rege ca să se ducă la Berlin.

Cu chipul acesta guvernul obținea un timp de repaos înăuntrul căruia să poată manevra pentru dezbinarea opoziției. Și regele plecă la Berlin.

Dar opoziția nu slăbi de loc coarda. Absența regelui, în loc s'o astâmpere, o animă și mai tare. Șefii opoziției înțelegeau că un armistițiu, oricât de scurt, ar putea fi păgubitor acțiunii lor.

De aceea opoziția hotărăște acum lupta fără cruțare, întruniri publice în toată țara și acțiune extraparlamentară permanentă la București.

Un manifest semnat de 42 deputați din opoziție este adresat țării. Cu acest prilej se constată că grupul junimist este divizat: pe când Iacob Negruți a semnat manifestul, Petre Carp și Alexandru Marghiloman nu l-au semnat.

Acum vin cele 3 zile hotărâtoare care răstoarnă pe Ion Brătianu și regimul său, zilele de 13, 14 și 15 Martie.

Comitetele opozițiunii-unite sunt concentrate în permanență.

În ziua de 13 Martie opoziția ținu o întrunire în Sala Orfeu. La eșire publicul cere să meargă la Palatul regal, — căci regele se întorsese de la Berlin — dar Nicolae Fleva, care este în frunte, cere masei de 3—4000 oameni să se împrăștie în liniște. Toată lumea aceasta în frunte cu agenții electorali cari strigau mereu: Jos Brătianu! Jos tâlharii! etc., ajunge în strada Colței în fața casei lui Ion Brătianu pe care n'o păzea nici o forță polițienească. Aci mulțimea staționează vre-o zece minute insultând, vociferând și provocând. Mulțimea conduce apoi pe Fleva acasă.

A doua zi la 14 Martie altă întrunire la sala Orfeu. De astă dată poliția a concentrat bătăușii în fața sălei. La eșire se întâmplă ciocnirea. O mare învălmășeală urmează. Nicolae Blaramberg și Gheorghe Vernescu se urcă în cupeul lui Fleva, dar agenții secreți ai poliției și așa numiții „cetățeni indignați”, atacă trăsura, îi sparg geamurile și o răstoarnă. Vernescu și Blaramberg sunt siliți să scoboare și să fugă; mulți prieteni îi împresoară ca să'i apere.

Trăsura fusese deshămală de opozanți și trasă cu Lratele de oamenii din popor.

Mulțimea umple piața Teatrului și Calea Victoriei, apoi se îndreaptă către Palatul regal. Curtea Palatului este invadată, iar mulțimea urcă scările peronului.

Pe vremea aceea nu exista actualul grijaj de împrejurimire.

Regele, de la o fereastră, privește spectacolul. Pe stradă urcați în birji, deputații Al. Djuvara, V. G. Morțun și alții rostesc discursuri către mulțime.

La Orfeu publicul votase o moțiune prin care Lascar Catargiu, Dumitru Brătianu și Gheorghe Vernescu ereau delegați să meargă la Palat și să ceară regelui schimbarea guvernului însă delegația nu e primită. Mulțimea aflând acest refuz se înverșunează mai tare și vrea să intre în Palat. Nicolae Filipescu este pe peron, geamurile de la ușa de intrare cad cu zgomot, sala tronului e plină de soldați cu baionetele la armă.

În acest moment intră în curte și la trap escadronul de jandarmi călări în frunte cu maiorul Fănuță care șarjează mulțimea. Strigăte sălbatice se înalță, iar învălmășeala este de neînchipuit.

Nicolae Filipescu, care e în capul scării, vede pe maiorul Fănuță venind în direcția sa în fruntea escadronului. Cu

un gest repede scoate revolverul și vrea să tragă. Dar o mână vânjoasă îi prinde brațul și o voce îi strigă:

— Ce faci, Nicule, ești nebun?..

Erea prefectul poliției Dimitrie Moruzi.

Moruzi eră rudă cu Filipescu.

Văzând că lucrurile iau proporții regele trimite un aghiotant care cere ca jandarmii să se retragă.

Cu încetul lumea se retrage din Curtea Palatului dar masa populară umple Calea Victoriei între bulevard și Episcopie, până noaptea târziu.

Pe când acestea se petreceau pe stradă, la Camera Constantin Nacu, ministrul de interne, răspundea unei interpelări a lui Take Ionescu. În aceeași clipă se aude un zgomot de voci de afară, iar Nicolae Fleva, Gheorghe Vernescu și alți deputați din opoziție intră agitați.

Fleva strigă:

— Pe când dumneavoastră discutați aci poporul e măcelărit afară ! !..

Iar Gheorghe Vernescu, foarte agitat, se adresează băncii ministeriale:

— Sunteți niște asasini!..

Toată Camera e în picioare, aprinderea tuturilor e la culme!

Ministrul Nacu răspunde:

— Dacă armata vă împiedică să faceți ceea ce ați făcut ieri, își face datoria.

Fleva ripostează.

— Poporul e ucis !..

Atunci Alexandru Marghiloman se scoală.

— Dacă-i așa locul nostru nu mai e aci. Aideți la locul măcelului !..

Toată minoritatea se scoală și ese.

Dominați de această scenă, toți deputați se reped pe uși iar ședința se ridică.

Seara la ora 7 jum.—8 eșirăm cu Panu pe Piața Teatrului, toți din redacția „Luptei”.

Piața și Calea Victoriei gemeau de lume. În fața templului artei o lungă linie de jandarmi pedestri, cot la cot, care făceau garda; înăuntru Ion Brătianu eră sărbătorit printr'un banchet.

De câteva zile un comitet de comercianți liberali făcuse invitațiuni cu următoarele cărți:

In onoarea ilustrului cetățean

IOAN C. BRATIANU

Comercianții Capitalei vor da un banchet la 14/26 Martie în sala Teatrului. Sunteți rugați cu onoare de a lua parte la acest banchet.

Președintele Comitetului
Stancu R. Becheanu

A doua zi 15 Martie este ziua hotărâtoare. Un manifest iscălit de 53 deputați spune:

CETAȚENI,

Guvernul a provocat astăzi măcelul.

Vați intrunit spre a vă consfătuți spre a salva țara de relele de care suferă. Pe când păstrați, în exercitiul drepturilor voastre cele mai sacre atitudinea cea mai pacinică și legală, forța publică care vă pândea în umbră, a azmuțit poliția asupra voastră.

Fără motive, fără somații legale, zbirii poliției v'au lovit, v'au rănit cu armele lor, și rândurile strânse ale jandarmilor, călări și sergenților au trecut peste trupurile voastre călcându-vă sub picioare.

Aniversarea proclamării regatului României a fost pătată de sânge.

Pe când poporul era măcelărit pe strade, în sala teatrului, la adăpostul unui cordon de baionete, îmbuibății regimului, beți de sânge și de orgoliu sărbătoreau gloria șefului lor.

CETAȚENI,

Sângele fraților voștri n'a curs în zadar, va fi rodnic; suferințele țarei vor găsi în curagiul vostru o ușurare și un sfârșit!

Curagiu, înainte pentru lege și pentru țară.

Semnați: N. Blaremburg, D. Brătianu, G. M. Burileanu, D. Buteulescu, C. Boerescu, Lascăr Catargiu, Const. Corjescu, C. Ciocazan, C. Cogălniceanu, I. Demetriad, I. Fătu, N. Filipescu, N. Fleva, Dr. Frumuseanu, Petre Grădișteanu, C. T. Grigorescu, Dr. N. Garoflid, C. Enescu, Ilariu Isvoranu, Take Ionescu, Ioan Lahovary, Caton Lecca, Ioan Marghiloman, Mihail Marghiloman, E. Mavrocordat, I. Movilă, G. Mărzescu, Al. Marghiloman, Iacob Negruți, A. D. Nicolaid, N. Nicorescu, I. Nușoreanu, Leon Negruți, Moise Pacu, George Paladi, George Panu, C. Pariano, August Pesiacov, N. Popescu, N. T. Pop, C. Quințescu, N. Răscanu, Const. Ressu, G. Robescu, N. Săruleanu, N. Stătescu, Al. Stărbey, M. Tzoni, G. Vernescu, D. G. Rosetti, Ion Gogălniceanu.

Precum se poate vedea de astă dată a semnat și Alexandru Marghiloman, singur Petre Carp n'a semnat.

Mihail Cogălniceanu n'a semnat nici el, însă semnăturile celor doi fii ai săi figurau.

Dintre toți aceștia, astăzi la 1928 mai trăiesc încă șase, aceștia sunt d-nii Iacob Negruți, C. Pariano, N. Săruleanu, Moise Pacu, Ciocazan și C. Cogălniceanu.

Seara la ora 8 toți deputații și senatorii opozanți se adună la Clubul „Unirea” din palatul Băilor Eforiei. Sedința e agitată.

După dezbaterile ce au urmat s'a hotărât ca Gheorghe Vernescu să fie trimis în delegație la rege și să i ceară schimbarea guvernului. S'a mai hotărât ca a doua zi, toți deputații opozații să plece de la Băile Eforiei pe jos și cu capetele descoperite până la Cameră.

Gheorghe Vernescu se întoarse la ora 11 de la Palat, iar la ora 12 toți deputații porniră pe jos cu capetele descoperite.

Spectacolul era impresionant, în frunte mergeau descoperiți: Dumitru Brătianu, Lascăr Catargiu și Gheorghe Vernescu.

Eu mă aflam în cele din urmă rânduri alături de Panu. Pe strade până la Mitropolie nici o manifestație căci, afară de circulația obicinuită, nici un om mai mult. Dar când ajunserăm pe la Hotel Avram mulțimea era foarte mare. Porțiunea aceea din strada Bibescu, amândouă deșeurile și strada spre cheiu gemeau de lume.

Gangul clopotniței era ocupat de un detașament de vânători, ofiterul care l comanda spuse că nu va lăsa să treacă de cât pe acei cari se vor legitima că sunt deputați.

Atunci o împinsătură fu dată de către cei dela spate și cordonul e spart.

Impins de curent ajung în curtea Mitropoliei. Alături de mine văd pe Nicu Filipescu care lupta cu un soldat trăgând fiecare de pușcă! Lumea alerga în toate părțile, apoi un mare număr de vânători ese din Corpul de gardă și vânătoarea după civili începe prin curte.

Mă refugiez pe culuarul chiliilor fiindcă ori care trecea prin curte era înhățat de soldați.

D. avocat Haralambie Fundăteanu este bătut măr de soldați. Văd pe procurorul Petre Sfetescu ținut de guler de doi vânători și ghionțuit. Bietul procuror striga disperat declinându-și calitatea, dar e în zadar. Nu mai știu cine l'o fi scăpat din aventură.

Dar un foc de pușcă răsură! Toată lumea din curte se repede către ușa de intrare a Camerei! Fac ca toată lumea și alerg. În drum aud un zvon sinistru.

— L'au omorât pe Fleval

Mă apropii de intrarea Camerei și văd un om întins, dar nu era Fleva. După figură mi s'a părut că era deputatul liberal din Giurgiu, Vasile Epurescu. În realitate era un ușier.

Nenorocitul căzuse victima unei erori.

Auzind zgomot mare în curte s'a repezit și el să vadă ce se petrece. Tocmai atunci Nicolae Fleva urca treptele intrării și pocnetul de pușcă răsună. Ușierul căzu trăznit căci glonțul îl lovise în cap.

Versiunea ce a circulat atunci era următoarea: trebuia asasinat Fleva. Pentru executarea hotărârei fusese postat în tr'unul din turnurile Mitropoliei, sergentul major de gardiști anume Silaghi. Dar Silaghi trase mai ios în clipa când văzu

pe Fleva și greși lovitura la o distanță foarte scurtă. Emoțiunea îi tremurase brațul.

În Cameră agitația a cuprins pe toată lumea. Membrii parchetului, prefectul poliției, comandantul pieței fură chemați grabnic.

Mulți din deputații opoziției veniseră înarmați cu revolve spre a se apăra în caz că vor fi atacați de bătăuși. Faptul e cunoscut de poliție, iar procurorul anunță că va proceda la percheziția corporală.

Take Ionescu, Alexandru Djuvara și alții trec revolvele soțiilor care se aflau în tribuna doamnelor. Căci în ziua aceea tribuna doamnelor era, ca nici odată, garnisită de o mulțime de femei din elita socială.

Venirea deputaților opoziției la Cameră cu capetele descoperite și în corpore anunța o ședință extraordinară. Și aceste doamne nu voiaiu s'o piardă.

Percheziția dădu astfel, un rezultat negativ. Către seară fură arestați și trimiși la Văcărești deputații Nicolae Fleva, Nicolae Filipescu și alte câteva persoane.

Evenimentele petrecute au fost urmărite cu mare interes de către Legația rusească. ministrul Rusiei Hitrovo lucra din răspuțeri la răsturnarea cabinetului Brătianu fiindcă chestia bulgară era tot o problemă, iar războiul ruso-austro-ungar putea să izbucnească dintr'un moment într'altul. Apoi era chestiunea fortificațiilor.

Rusia nu văzuse cu ochi buni ridicarea fortificațiilor de la Nomoloasa și a celor dela București care i închideau drumul către Bulgaria. Chiar și făcuse mijlociri oficioase. Spera, prin urmare, că un cabinet conservator va pune capăt politicii germanofile a lui Brătianu și va inaugura o politică favorabilă Rusiei.

Regele Carol, care cunoștea situația, regele care știa că unii dintre bătrânii conservatori fac politică rusofilă, nu voia să schimbe guvernul. Dacă regelă a rezistat atât de mult presiunilor opoziției numai politica externă era cauza.

De altfel rușii nici nu se sfiau ca să se demașce; la toate manifestațiile de stradă din cele din urmă zile, agenții Legației ruse erau peste tot.

În ziua de 15 Martie toată legația rusă, afară de ministru, era pe dealul Mitropoliei. Secretarul de legație Lermontoff a stat atât de aproape de luptători, în cât a primit în obraz o bură de cartuș.

Alt secretar de legație anume Lwoff, a fost lovit de soldați cu paturile pușcilor fiindcă intrase în Curtea Mitropoliei deodată cu valul opoziționist.

În tribuna doamnelor se afla d-na Putiala, soția celui d'al doilea secretar al legației ruse.

Rușii urmăreau cu cel mai pasionat interes lupta pe care o dădea opoziția ca să răstoarne pe Ion Brătianu.

A doua zi la Cameră a fost o ședință mai liniștită fiindcă

opozitia primise din partea regelui asigurarea că se va despărți de Ion Brătianu. Dar regele înțelegea să treacă puterea nu vechilor conservatori, nici măcar partidului liberal-conservator, ci unui guvern mai neutral. Mai întâiu nu voia un guvern al opoziției celei violente fiindcă se temea de actele de răzbunare împotriva lui Ion Brătianu și a liberalilor, al doilea nu l voia din cauza politicei din afară. Cum am spus, dacă ar fi izbucnit războiul austro-rus, regele dorea să aibă un guvern care să ducă România acolo unde ar fi voit Berlinul.

În ședința de la 16 Martie s'au discutat evenimentele din ajun și mai ales felul în care guvernul a făcut presiunea cu armata.

Într'un discurs liniștit ca expresiune, dar agresiv în fond Petre Carp a rostit cuvântarea unui om sigur că a doua zi va veni la putere. Recunoscând guvernelor dreptul de a reprimă neorânduielele cu forța, a acuzat guvernul că la 14 și la 15 Martie, armata a intervenit cu armele, fără să se fi făcut cele 3 somațiuni legale.

Apoi a făcut un aspru rechizitoriu guvernului pentru toată politica sa și a sfârșit prevestind că ziua căderii regimului liberal este apropiată.

În cursul acestei cuvântări Carp a zis: „Imi voiu spuție părerile care sunt personale fiindcă am rămas singur în această Cameră“.

Atunci Alexandru Marghiloman întrepru:

— Sunt și eu cu dumneata!

Marghiloman știa că situația de a doua zi erea a lui Carp și și închipuia că acesta va deveni șeful partidului conservator. El făcea atunci un plasament politic pe care îl bănuia bogat în rentabilitate.

Punctul de plecare al carierei politice a lui Alexandru Marghiloman trebuie rânduit în această ședință și de la această întrepruere.

— Pe când se petreceau aceste vehemente, evenimente politice, se judeca procesul colonelului Maican. Pentru cele mai multe din acuzări apărarea reprezentată prin marele jurist Mihail Cornea, invocă prescripția de 10 ani, care fu admisă. Dar Maican e osândit de consiliul de războiu la 1 an închisoare și 1000 lei amendă — pedeapsa minimă — pentru concusiune și escrocherie.

— Societatea aristocratică deschide numeroase liste de subscripțiuni și alege comitete spre a se veni în ajutorul victimelor din zilele de 14 și 15 Martie. Victimile au fost un mort și mai mulți răniți și contuzionați.

Comitetul central e compus din Alexandru Catargiu, Ion Lahovary și Alexandru Marghiloman, precum și din doamnele: Elena Oteteleşanu, Frosa Lascar Catargiu, Princesa Valentina Bibescu, G. Vernescu, Dim. Brătianu, Olimpia Lahovary, Zoe Em. Lahovary, Al. Mavroc, dat. Elena Cornescu,

Constanța O. Șufu, Ana A. E. Lahovary, Eufrosina A. Catargi, Elena C. Catargi, Simona A. Lahovary, Ema Beldiman, Irina Marghiloman, Angelina C. Deșlu, Caton Leca, Maria Blarremberg, Maria N. Filipescu, Maria L. Bogdan, Caterina G. Robescu, Caterina Butculescu, Elena Lascăr Catargi, Ana M. Deșliu, Marina G. Alexandrescu, Paulina G. Oteteleşanu, Elisa C. Boerescu, Em. Pake Protopopescu, Elena P. Grădișteanu, Elena C. Catargi, Bessi Take Ionescu, Maria C. Olănescu, Zoe Paciuri, Grigore Păucescu. etc., etc.

Toate ședințele Camerei până la 21 Martie sunt de o rară violență. Un discurs al lui Eugeniu Stătescu foarte agresiv la adresa opoziției, provoacă dese furtuni.

În ședința de la 19 Martie este un debut în Cameră. vorbește prințul Nicolae Bibescu, al doilea fiu al fostului Dominitor George Bibescu, prin urmare frate cu prințul George Bibescu care făcea politica conservatoare.

Pot adăoga că influența prințului George Bibescu fiul în partidul conservator scăzuse mult, fiindcă atât mulți din conservatorii bătrâni cât și toți liberalii disidenți din coaliție găseau acțiunea și tovarășia prințului prea compromițătoare.

Prințul Nicolae Bibescu din potrivă, erea liberal, iar în ședința de la 19 Martie a făcut o profesie de credință foarte liberală.

Cuvântarea sa a fost nepărtinitoare, a arătat că și guvernul și opoziția au săvârșit acte vinovate în zilele de 13, 14 și 15 Martie, spune că focurile de armă pe care le-a auzit în Curtea Mitropoliei în ziua de 15 Martie nu puteau fi pocnete de pușcă, în sfârșit face o declarație patriotică foarte caldă care contribuie ca la sfârșit, să fie aplaudat cu entuziasm de întreaga Cameră.

Prințul Nicolae Bibescu era un bun orator, el luptase în timpul războiului franco-german în rândurile armatei franceze, acum pentru întâia oară intrase în parlament.

— Dar ministerul Brătianu cade și cu el regimul de 12 ani.

Regele n'a voit să dea guvernul nici unuia din bărbații politici ai opozițiunii și nici măcar lui Petre Carp; regele se adresează lui Theodor Rosetti, președinte la Curtea de Casație, care părăsește magistratura.

Ministerul e format repede numai din junimiști.

Teodor Rosetti președinte și internele, Petre Carp externele, Titu Maiorescu cultele și instrucția, Menelas Ghermani finanțele, prințul Alexandru Știrbey lucrările publice, generalul Barozzi războiul.

Portofoliulomeniilor nu este ocupat. În cercurile politice se vorbea că acest portofoliu era ținut vacant spre a fi oferit lui Nicolae Flava.

La Cameră noul minister se prezintă în ziua de 23 Martie, dar declarația ministerială e primită cu o răceală de ghia-

ță. Toată lumea este nemulțumită, întreaga opoziție spumegă în potriva acestui „chiul” al regelui.

Prefect de poliție e numit colonelul Sergiu Voinescu unul dintre cei 12 coloneli cari au determinat darea în judecată a colonelului Maican.

* * *

— Presa întreagă, afară de *România Liberă*, nu recunoaște acest guvern.

România, organul oficial al partidului liberal-conservator, spune: „Acest minister e un minister personal al M. S. Regelui în care opoziția-unită n'are nici un reprezentant”.

Panu în *Lupta* se ridică împotriva acestui minister spunând că, spre a-l combate, nu e nevoie să-l vezi la lucru. Acest minister este un instrument servil în mâinile regelui, slugi plecate în fața Germaniei, reprezentând despotismul deghizat. Și sfârșește strigând: „Jos ministerul palatului”.

Națiunea lui Dumitru Brătianu scrie că ministerul Teodor Rosetti n'a venit pe căile constituționale.

Singură *Epoca* povătuiește răbdare și așteptarea cu încredere.

* * *

— A doua zi după formarea noului cabinet, guvernul dă ordin ca N. Fleva, N. Filipescu și ceilalți arestați dela 15 Martie să fie eliberați, din Văcărești.

De îndată ce s'a răspândit știrea liberării, grupuri de oameni din toate stările sociale au început să pornească, care pe sus care pe jos, spre Văcărești. Ziua era frumoasă și câmpul înverzit.

Intovărașit de mai mulți camarazi și ziaristi am mers pe jos până la poalele dealului. Preumblare plăcută și înveselită prin foarte numeroasele trăsuri, cabriolete și căruțe care treceau către închisoare.

După o destul de lungă așteptare — până ce au fost îndeplinite toate formalitățile — poarta Văcăreștilor e deschisă și Nicolae Fleva urmat de Nicolae Filipescu, apare. Era ora 5. Un tunet de aplauze și de aclamațiuni izbucnesc, este greu de redat cu scriusul acel spectacol, acel entuziasm care, de astădată cel puțin, era sincer.

După strânsori de mâini, felicitări, aclamații, cortegiul pornește în următoarea ordine:

Un mare număr de trăsuri cu drapele tricolore, pline de flori și verdeață.

Unele drapele purtau: „Trăiască Fleva!”

Societatea cooperătorilor cu muzică și drapel.

Corporația pescarilor și măcelarilor.

Corporația precupeților.

Trăsura în care se afla Nicolae Fleva și N. Filipescu.

Pe tot parcursul un public foarte numeros aclama, iar cortegiul era format de mai multe mii de oameni.

Parcursul a fost : Calea Văcărești, strada Bărăției, strada Lipseani și Calea Victoriei.

Când cortegiul ajunge în Calea Victoriei o ploaie torențială se abate asupra orașului și astfel mulțimea e risipită în câteva clipe.

* * *

— Dar agitațiile cele mari din București au dus, ca întotdeauna, agitația la sate. Țăranii, cari n'șteptau decât un prilej spre a se ridica împotriva celor cari îi apasă, încep să se miște. Dovadă că agitațiile din București au mișcat satele e faptul că răscoalele au început în apropierea Capitalei, dela Urziceni din județul Ialomița și s'au propagat în Ilfov.

Răscoalele încep în comunele Dridu, Fierbinți, Gagu, Creța-Leși, Dragomirești, Roșiori, Ileana, Crătunești, Drăgănești, Belciugata, Moara Doamnei, Afumați, Ștefănești.

Armata este trimisă în grabă ca să restabilească ordinea, dar până să o restabilească, țăranii au prădat multe case și au distrus unele recolte.

Dar la București, unde toată lumea nu era preocupată decât de problema guvernamentală, s'a dat o foarte slabă atenție acestui fenomen social care, mai curând decât se putea bănuși atunci, a transformat fața țării.

* * *

— La 29 Martie, generalul Maican este judecat de consiliul de război al corpului 2 de armată și osândit la 10 luni închisoare, pierderea gradului și 400 lei amendă.

* * *

— La Cameră Gheorghe Panu cere guvernului informațiuni asupra răscoalelor țărănești. Primul-ministru Teodor Rosetti răspunde că, răscoalele au început în Ialomița, între alte cauze este făgăduiala dată țăranilor cum că regele e hotărât să le împartă pământuri.

Armata trimisă contra răsculațiilor, a fost sporită pentru ca ordinea să nu fie amenințată mai mult.

Adevărul era că mișcarea avea un caracter social foarte serios, care îngrijorase foarte mult guvernul. Era o prevestire.

Răscoalele au fost mai serioase de cât au voit să spună ziarele în cele dintâiu zile. La Fierbinți a trebuit să intervie, ca și la Greci-Gradiștea, Fundul Danciului, Micșunești și Balamuci, vânătorii, călărașii și roșiorii.

La Peris, Berceni, Crangea-Fundulea, Vidra, Dudești, proprietățile au fost devastate, primarii gonțiți, arendașii cari au fost prinși, bătuți. Armata venind a fost atacată în cele mai multe comune cu pietre, topoare, pari, etc. Numai cu mare greutate liniștea a putut fi restabilită. Bineînțeles, după ce s'a făcut uz de arme și au căzut mulți morți și răniți.

Răscoalele s'au întins apoi în județele Prahova, Buzău, Muscel și Dâmbovița.

Ceeace păruse unora că era numai o răscoală parțială era, în realitate un puternic fenomen social; scânteia scăpărase mai întâiu atunci când C. A. Rosetti a cerut revizuirea legii tocmelelor agricole, după aceea când acelaș mare democrat, fiind titular al ministerului de interne, a ridicat glasul întru apărarea clasei plugarilor, a cerut reforme binefăcătoare pentru ea, a impus desființarea tuturor hrăpitorilor în cap cu zapcii.

Țăranii obijduiți, săraci, apăsați, au auzit glasul care-i deșteaptă iar la 1888 au răspuns la chemare.

O mare mișcare națională este, întotdeauna, o acțiune de solidaritate a claselor; la București clasele diriguitoare se ridicaseră epre a scutura o apăsare politică; instinctiv la sate, țăranii s'au sculat spre a scutura o apăsare economică. Intreaga societate românească era în deșteptare.

Inceputul se făcuse, răscoalele din 1907 se pregăteau. Dar clasa conducătoare nu înțelesese avertismentele.

— Când spaima răscoalelor se mai domoli, opoziția reîncepu presiunile pentru dizolvarea Camerelor; dar guvernul amâna soluția fiindcă încerca mai întâi, să-și consolideze situația. Spre a diviza opoziția, șeful guvernului intră în tratative cu unii din fruntașii ei.

În timpul acesta, prevăzând alegerile generale, liberalii își strâng rândurile. Un comitet de acțiune e constituit, acesta e compus din: Prințul Dimitrie Ghica, Ion C. Brătianu, general D. Leca, G. Kișu, D. Sturza, Eugen Stătescu, P. S. Aurelian, M. Ferekide, V. Gheorghian, D. Giani, C. Nacu, Coco Demetrescu, Ștefan Șendra și Gogu Cantacuzino.

— Dar răscoalele țărănești, în ciuda afirmațiunilor oficiale, și a iluziilor naive, se întind. Ele s'au lățit și au cuprins județele Prahova, R.-Sărat, Buzău, Dâmbovița, Muscel, Argeș. Spre a potoli mișcarea șefii armatei trec hotărât la represii sângeroase. Ziarele *Lupta* și *Națiunea* organul lui Dumitru Brătianu, încep să atace guvernul și spun că în special colonelul Iacob Lahovary a săvârșit mari cruzimi, căci a dat ordin să se tragă în țărani fără să se fi făcut somațiile legale.

Ziarele conservatoare sunt furioase și lovesc pe Dumitru Brătianu și pe Panu.

Dar în ceeace privește *Lupta*, Panu nu era de loc vinovat, vinovatul eram eu. Politica lui Panu era să menajeze pe conservatori în vederea alegerilor, de aceea nu admitea ca să fie atacați; eu, care nu aveam asemenea motive, urmam calea corectitudinii democratice și blamam represivitatea sângeroasă. De aci conflictul. Între Panu și mine au urmat scene violente, care s'au sfârșit cu declarația mea că mă retrag dela ziar. În aceeaș seară Panu a venit acasă la mine și a împăcat lucrurile.

Dar acum încep să se agite ofițerii împotriva *Luptei*, instigați de conservatori; ofițerii amenință cu „executarea” redactorilor ziarului lui Panu.

Conservatorii încep să-și dea repede sufletul pe față. Oameni cari au tunat ani de zile în contra despotismului lui Ion Brătianu, nici n-au ajuns decât cu un picior la putere și încep să ceară măsuri despotice în potruiva adversarilor. Astfel *L'Independance Roumaine* publică în nr. său dela 15 Aprilie: „D-l prefect de poliție știe ce s'a petrecut astă noapte la d. Ion Brătianu? Ni se semnaleză că toată noaptea a fost o neîncetată intrare și eșire dela d. Ion Brătianu. Ce mai plănuște acest sinistru bătrân?”

Sperăm că poliția va fi cu ochii deschiși!”

Nici n-au apucat bine să atingă puterea și vechii conservatori cer intervenția poliției în potruiva opoziției.

Ziarul francez, care timp de atâtea ani se arătase campionul tutulor libertăților, acum cere poliției să supravegheze pe șeful partidului liberal.

Tot în acelaș ziar un domn din elita conservatoare anume Al. Șt. Catargi publică o scrisoare prin care cere guvernului să prezinte un proiect de lege prin care să impuie ziarului „*Lupta*” să fie vândut cu o $\frac{1}{2}$ centimă și să conțină atâta materie, și calitativ și cantitativ, cât ziarul englez *Times*.

Această zeflema era motivată de faptul că Gheorghe Panu, față de răzcoalele țărănești, ceruse un număr de reforme agrare favorabile țăranilor.

Reacționarii eșeau acum îndrăzneți de pretutindeni.

— Consiliul de războiu din Craiova, unde a fost din nou trimis procesul colonelului Maican, îl osândește la 2 luni închisoare, peste anul la care fusese osândit în București și în plus la degradare.

— Un atentat contra regelui Carol. A fost întâiul atentat îndreptat în potruiva acestui suveran.

Pe la sfârșitul lui Aprilie; un individ anume Preda Fântănaru, fost osândit la 5 ani pentru asasinat, atunci sergent în garda comunală, a venit până în fața otelului Metropol, unde a scoborât din trăsură. Era îmbrăcat într'un elegant costum țărănesc din Olt.

Avea o pușcă Lefauchaux calibru 20. La perchezitiție s'au mai găsit: un revolver, un stilet și un box american.

După ce a școborât din trăsură s'a postat în fața magazinului Nacu Mincovici — ceaprazăria militară de pe vremuri — și a așteptat; când a văzut pe rege în cabinetul său de lucru a tras 2 focuri în fereastră.

Imediat s'a dat alarma. Sergenții din fața palatului au sărit asupra lui Fântănaru și numai după o oare care luptă — în care un sergent s'a ales cu buza spintecată de stilet, — Fântănaru a fost arestat.

La interogator Fântănaru a mărturisit că a voit să ucidă pe rege, fiindcă el este cauza tuturor suferințelor țărănilor.

Intrebat de ce n'a atentat la viața regelui în alte ocaziuni, de pildă pe stradă, a răspuns că pe stradă regele era întotdeauna însoțit de regina pe care nu voia s'o atingă.

Fântănaru era un alcoolic inveterat, dar lungă campanie dusă de opoziție în potriiva regelui cât și ultimile răscoale țărănești, au sugestionat, firește, pe acest om.

— Guvernul liberal n'a căzut decât de vreo 5 săptămâni și procesul de disoluție al opoziției unite începe. La o alegere parțială la Colegiul I de Cameră din București, generalul G. Manu este candidatul partidului liberal conservator, dar candidatul lui Dumitru Brătianu este Pană Buescu. Ziarul *Lupta* susține aceeași candidatură, dar generalul Manu este aels cu 903 voturi contra 69 date lui Pană Buescu.

De altfel nici nu era comparație între cele două candidaturi.

— Pe când toată țara este hipnotizată de patimile, luptele și transformările politice, un adevărat hipnotizator de profesie vine în București. Acesta este celebrul Pickman, unul dintre cei mai mari prestidigitatori-hipnotizori și cititori ai gândului din câți au trecut prin București.

Reprezentările lui Pickman au fost date la Teatrul Național. La prima a fost de față și regina Elisabeta.

Pickman erea în adevăr o forță în toate prezentările lui și a lăsat la București puternice amintiri.

De altfel Pickman avea o reputațiune mondială.

— Cea dintâiu spărtură în blocul opoziției care răsturnase pe Ion Brătianu se face cu prilejul alegerilor comunale din București.

Comisia interimară era sub președenția lui Em. Pake Protopopescu desemnat a fi primar. La alegeri opoziția unită prezintă o listă în care figurează toți fruntașii opoziției : în capul listei Colegiului I Dumitru Brătianu iar în fruntea listei Colegiului al 2-lea Nicolae Blaramberg. Deci nici un conservator cap de listă.

Conservatorii consultând listele electorale vedeau că sunt în minoritate față de celelelalte nuanțe liberale.

Dar Fleva, omul popular al Bucureștilor și fost primar sub liberali, prezintă listă separată.

Listei lui Fleva se alătură cooperatorii cu Dumitru Butculescu, oare care grupuri de meseriași și un număr de comercianți. Fleva părea că este o primejdie pentru lista opoziției-unite pe care o susținea guvernul.

În ziua alegerii lupta fu foarte caldă. Mergând pe la diversele secțiuni de votare, întâlneau grupuri de alegători cari strigau : Fleva! Fleva! s'ar fi părut că Fleva este eroul și va fi învingătorul. Totuși rezultatul a fost : lista guvernului

1401 voturi, lista liberală 720, lista Fleva 262 și o altă listă independentă 109.

Guvernul și opozițiunea-unită au învins, dar au învins cu mare greutate, liberalii, a doua zi după o atât de răsunătoare cădere, au putut întruni 720 voturi, ceea ce, pentru guvern și partidele din opoziție era un avertisment. Iar marele tribun și omul popular prin excelență, d'abia capătă 262 glasuri.

Încă o dovadă de prețel ce se poate pune pe popularitatea stradei.

Pake Protopopescu a fost ales primar iar Nicolae Vrăbescu, A. Roșeanu, Leonida Paciurea și Ef. Ghermani ajutori.

Dar ruptura între partidele cari au răsturnat pe Ion Brătianu se lărgește.

În Iași se fac alegeri comunale. La Colegiul I lista opoziției-unite, aliată cu junimiștii și susținută de administrație are 332, lista liberallor lui Mârzescu obține 260, radicalii lui Panu întrunesc 77 glasuri iar socialiștii 19.

Se declară balotagiu. Conservatorii înțeleg că nu sunt în majoritate.

— Pe la mijlocul lui Iunie I. L. Caragiale este numit director general al Teatrului Național, iar membrii în comitet: V. A. Ureche, Pătrașcu, Dimitrie Rosetti (Max) și Wachman.

Trecerea lui Caragiale pe la Teatrul Național n'a lăsat nici o urmă bună, dinpotrivă, de mult Teatrul Național n'a mers atât de rău cum a mers sub noua direcție.

— Căderea regimului liberat dă loc la descoperirea câtorva acte necinstite în administrațiile publice sau controlate. Una din cele mai importante este scandalul de la Eforia Spitalelor civile în care este implicat, directorul Eforiei Simeon Mihăilescu, un fost rosetist, fost secretar general al Ministerului de interne când Rosetti era titular la acest departament, fost prefect de poliție în noaptea istorică a lui 11 Martie 1871, când studentimea a atacat banchetul germanilor de la sala Slătineanu. Simeon Mihăilescu dovedit că furase sume însemnate a fost depus la Văcăreștii, apoi osândit de justiție.

— În acelaș timp partidul liberal mai suportă o pierdere însemnată: generalul Dimitrie Leca, președintele Camerei liberale moare subit la Bacău. Generalul n'avea decât 60 de ani.

Generalul avea o însemnată influență în Moldova.

Generalul Dimitrie Leca comanda batalionul de vânători de gardă la Palat când a fost detronat Vodă-Cuza la 11 Februarie 1866. În războiul independenței a comandat cu bravură pe câmpul de, 'ștălie.

— În 1889 va fi o Expozițiune Universală la Paris, România va participa. Comisar al României și președinte al Comitetului este numit prințul George Bibescu. Un mare comitet urmează. În fruntea acestui comitet sunt oameni de mâna întâi a țării orecum: Lascar Catargiu, general I. Em. Florescu, George Ver-

nescu, Nicolae Blaramberg, Em. Protopopescu-Pake, etc., etc. Nici un membru al partidului lui Ion Brătianu nu figurează.

— Cu toate stăruințele opozanților din vechea opoziție-tinită guvernul nu dizolvă imediat Camerele, fiindcă jurniștiții aveau scopul lor bine precizat.

Petre Carp spusese întotdeauna că țara e guvernamentală, aceasta spusese și regelui. De atâtea ori repetase: „Dați-mi puterea și mă prind că la cele dintâi alegeri am majoritatea”. Dar, ca de atâtea ori, Carp exagera.

În adevăr țara era guvernamentală, adică în țară era un contingent electoral care, fiind foarte mobil, trecea dela un partid la altul și în totdeauna la cel care guverna, dar acest contingent singur, nu putea da majoritatea unui partid fără nici o legătură cu masa electorală.

Acest adevăr l'a înțeles Carp de îndată ce a ajuns la putere.

În ziua în care noul minister Teodor Rosetti s'a prezentat discuțiunii parlamentului, George Panu a atacat guvernul spunându-i că, nefiind cunoscut de țară, că neavând popularitate, este un minister personal. Iar Petre Carp i-a răspuns, adăugând :

— Recunosc că am venit la guvern fără popularitate, dar, spre deosebire de acele guverne care au venit populare și au căzut nepopulare, noi venim nepopulari, dar vom pleca populari.

Guvernul căuta acum să-și facă partizani în rândurile opoziției-unite, căci fără concursul măcar a unei părți dintre cei cari răsturnaseră pe Ion Brătianu, nu poate îndrăzni să înfrunte lupta electorală. Cei dintâi cari s'au arătat accesibili înșpitelor guvernamentale au fost tinerii de la Epoca, adică Nicu Filipescu. Platforma era: eliminarea treptată a tuturilor elementelor liberale din blocul fostei opoziții unite și reconstituirea vechiului partid conservator pur de ori ce amestec strein.

Nicu Filipescu în *Epoca* a scris un articol agresiv în po-triva lui Nicolae Fleva și Gheorghe Panu, articol intitulat : „În contra oamenilor populari”.

Fiindcă oamenii cei mai populari din blocul opoziționist erau liberalii, conservatorii întreprind să-i anihileze, unul după altul.

La București Fleva fusese redus la alegerile comunale. La Iași marele elector Gheorghe Mârzescu, liberal disident și omul popular al Iașilor, este și el învins în alegerile de la Comună.

Pretutindeni conservatori bătrâni merg mână în mână cu guvernul.

Când guvernul junimist a socotit că relațiile dintre conservatori și liberalii din fosta opoziție s'au răcit îndestul și că fostul bloc e de fapt desființat, dizolvă parlamentul. Aceasta în luna lui Septembrie.

În ziua de 8 Septembrie Camerele sunt dizolvate. Miniștrii și multă idintre deputați vin în frac la Cameră. Decretul de dizolvare este foarte scurt iar formalitatea citirei decretului tot la fel.

Și acum încep conciliabulele, intrigile, luptele și tragerile pe sfoară.

Toate partidele se pregătesc de luptă.

Liberalii lui Dumitru Brătianu se întrunesc deosebit de conservatori având în frunte pe Dumitru Brătianu, M. Cogașniceanu, Petre Grădișteanu, N. Blaramberg, G. Panu, C. Boerescu, G. Paladi. Fleva face tot bandă a parte.

Liberalii lui Ion Brătianu se întrunesc chiar în seara dizolvării la Societatea „Națională” și aleg următorul comitet de luptă: Ion Brătianu, D. Sturza, Eugen Stătescu, P. S. Aurelian, G. Chițu, An. Stolojan, M. Ferekide, Andrei Vizantie, Ștefan Șendrea, Vasile Gheorghian, Const. Nacu, Alex. Orăscu, Vasile Lascar, Gr. Serurie, D. Gianî, Const. Stoicescu, N. Moroianu, Dancovici, Tacu, D. Tănăsescu, G. Esarcu, Vilner, Take Anastasiu, Coco Demetrescu, Stancu Becheanu, Gogu Cantacuzino și N. Constandache.

Conservatorii, cari vor să pună singuri mâna pe putere, stăruie să se facă cât mai repede ruptura cu Dumitru Brătianu. Liberalii disidenți, fără concursul cărora regimul lui Ion Brătianu nu ar fi putut fi rosturnat, au devenit acum o povară care trebuie aruncată. De aceea imediat după dizolvarea Camerelor, comitetul partidului liberal-conservator se întrunește și hotărăște ruptura. Lascar Catargiu trimite lui Dumitru Brătianu următoarea scrisoare :

București, 14 Septembrie 1888.

Domnule Brătianu,

Am onoare a vă comunica că, în ședința sa de la 12 Septembrie, Comitetul executiv al partidului liberal-conservator, cu majoritate, a fost de părere că, în urma căderii guvernului Brătianu, scopul coaliției a fost atins și că, prin urmare, trebuie ca la viitoarele alegeri partidul liberal-conservator să se prezinte singur în luptă.

În ședința sa de la 13 Septembrie, Comitetul central al partidului, fiind consultat, a confirmat iarăși, cu majoritate de voturi, hotărârea Comitetului executiv.

Primiți, vă rog, d-le Brătianu, încredințarea considerației mele distinse și a stimei mele

L. CATARGI

Deosebirea între gratitudinea conservatorilor și a liberalilor este elocventă. La 1876, după răsturnarea lui Lascar Catargiu, coaliția nu s'a desfăcut înaintea alegerilor iar toți fruntașii ei au mers la urne împreună și toți au fost aleși

în parlament. Conservatorii, însă, întorc spatele, a doua zi după victorie, tovarășilor liberali.

Peste puțin va veni și rândul lui Vernescu.

— În ziua de 19 Septembrie se prezintă în fața Curții de Apel procesul directorului prefecturei poliției Capitalei, căpitan Dimancea, a inspectorului de poliție Alexandru Davila și a procurorului Paraschivescu.

Acești funcționari au fost dați în judecată pentru că au torturat pe niște țigani arestați sub acuzarea de tâlhărie.

O tâlhărie cu răsunet se făptuise la Valea Tânganului, o ceată de țigani fu bătută; ceata fu arestată și adusă la prefectura poliției, însă fiindcă toți țiganii au tăgăduit cu îndărătnicie participarea lor la tâlhărie, au fost bătuti și schingiuiți într'un mod îngrozitor.

Vestea spăimântătoarelor torturi a zguduit tot orașul, parchetul a intervenit și rezultatul a fost trimiterea celor trei funcționari în fața justiției.

Curtea a osândit pe Dimancea și pe Alexandru Davila fiecare la câte 2000 lei amendă și solidar la 100 lei daune, iar pe procurorul Paraschivescu l'a achitat.

Conservatorii sunt furioși în contra acestei sentințe de condamnare. Deși torturele îngrozitoare erau dovedite, ziarul *L'Indépendance Roumaine*, a susținut că toți acuzații trebuiau achitați de oarece țiganii erau recidiviști.

Acest ziar nu mai era în opoziție, deci nu mai avea nevoie să facă fătărnicie profesând principii de justiție și înaltă moralitate.

— Procesul escrocheriei cu apă de aur a venit în fața secției a 2-a a tribunalului corecțional. Sion Gherei și Andronic au fost osândiți la câte 2 ani închisoare și la câte 1000 lei amendă. Ceilalți acuzați la pedepse mai mici. Un fost comisar de poliție Theodorini a fost osândit la 6 luni.

Andronic și Sion Gherei au mai fost osândiți și la 59.400 lei despăgubiri către cei escrocați constituiți parte civilă.

— Prefect al poliției Capitalei e numit colonelul Algiu.

— Alegerile dau, se înțelege, o mare majoritate partidului liberal-conservator însă guvernul nu poate fi încântat fiindcă partizanii săi sunt foarte puțini.

Caracteristicile acestor alegeri sunt:

1) Colectiviștii (adică partidul liberal condus de Ion Brătianu) deși bătut face, totuși, foarte bună figură în alegeri, căci, aproape peste tot, candidații liberali strâng de aproape pe candidații cari biruiesc.

2) La Iași liberalii de toate nuanțele uniți și cu radicalii lui Panu, triumfă aproape pe toată linia. La colegiul II de Cameră sunt aleși: Panu, Tcni, Nicolae Ionescu etc., la colegiul al 2-lea de Senat Gheorghe Mărzescu, Ștefan Șendrea și Climescu, la colegiul al 3-lea de Cameră Ion Nădejde socialistul.

3) In Camera patrund doi socialiști : V. G. Morțun la Roman, Ion Nadejde la Iași. Mai triumfă și C. Dobrescu-Argeș la Argeș, care, deși nu e socialist, e primul deputat țărănist în parlamentul României.

La alegerile de balotașiu pentru Cameră triumfă liberalii disidenți-uniti cu liberalii-colectiviști. La Iași Mihail Cogălniceanu la Dolj Ștefan Pleșea, la Prahova C. Enescu și Radu Stanian, C. T. Grigorescu și C. Micescu. Apoi la Senat sunt aleși la Craiova Gheorghe Chițu, la Iași prințul Grigore Sturza și la Prahova P. S. Aurelian și N. Fleva.

In Ilfov Ion Brătianu răntăne în balotaș cu bancherul Christoff Cerlenti la colegiul I de Senat. La al doilea scrutin nu se mai prezintă.

Căderea lui Ion Brătianu este semnificativă. După 12 ani de a tot puternicie acest om, sub guvernul cărui se făcuse atâtea fapte mari care transformaseră România, nu mai putuse găsi un colegiu care să-l trinită în parlament.

Numai doi dintre toți foștii lui miniștrii au putut fi aleși, aceștia erau: Gheorghe Chițu ales în balotaș la colegiul I de Senat din Dolj și P. S. Aurelian ales în balotaș la col. 2 senatorial din Prahova. Totuși liberalii căzuseră în picioare iar forța lor electorală îngijora foarte mult pe conservatori.

Imediat după sfârșitul alegerilor, conservatorii ridică capul și sfidează guvernul. În conciliabule se hotărăște răsturnarea cabinetului care nu se poate rezema pe majorități nici în Cameră nici în Senat.

In fața acestei situațiuni cabinetul e hotărit să pună chestiunea de încredere la Senat cu prilejul alegerii președintului. Theodor Rosetti primul ministru, cere Senatului să procedă la alegerea președintelui pentru ca echivocul, care apasă asupra cabinetului, să se risipească.

Candidatul guvernului la președenție era Nicolae Crețulescu iar candidatul partidului liberal-conservator generalul I. Em. Florescu. Acesta din urmă e ales cu 57 voturi contra 37 date lui Crețulescu; plus 8 buletine albe.

Echivocul dispăruse.

A doua zi dupe alegerea generalului Florescu se răspândește în oraș știrea că guvernul va dizolva Senatul ; bine înțeles era numai un zvon însă tensiunea între guvern și majoritate crește.

Alegerea președintelui Camerei are o importanță încă și mai mare. Aci partidul liberal conservator prezintă candidatura lui Lascar Catargiu.

După rugămintea stăruitoare a primului-ministru alegerea e amănată pentru 24 ore, dar a doua zi, Lascar Catargiu este ales președinte cu 105 voturi contra 40 date lui Răduț Brătianu, 7 lui Gheorghe Vernescu și 14 buletine albe.

Liberalii-colectiviști au votat alb, iar disidenții și cei mai mulți junimiști, adică guvernamentalii, au votat pentru Dumitru Brătianu.

Proclamarea lui Lăscar Catargiu președinte al Camerei este primită cu lungi salve de aplauze din Cameră și tribune, fiindcă partidul luase din vreme măsura ca să garnisească tribunele publice cu partizani și agenți.

Situația guvernului era, de acum, pe deplin lămurită, doi bătrâni conservatori din vechea gardă bătută la 1876, prezidau Camera și Senatul.

Situația guvernului ca și a partidului conservator era, astfel, foarte nesigură încă dela început, era frământărilor începea. Generalul Gheorghe Manu, fiind ales vice-președinte cu cele mai puține voturi dintre cei patru vice-președinți, se urcă cel dintâi la tribună ca să mulțumească Camerei. Cu acest prilej el spune:

— M'am suit cel dintâi la tribună ca să vă mulțumesc de și am obținut cel mai mic număr de voturi, o fac ca să amintesc proverbul care spune: „Ferește-mă, Doamne, de Prieteni, căci de dușmani mă feresc singur“.

Generalul Manu era bănuit, că cochetează cu guvernul și că n'ar fi favorabil unui guvern prezidat de Lăscar Catargiu.

După alegerea celor doi președinți ministerul Theodor Rosetti prezintă regelui demisia cabinetului. Regele îl însărcinează tot pe dânsul cu constituirea unui nou cabinet. Un guvern Catargiu regele nu-l voia încă. Atât pentru politica din afară cât și pentru politica din răuntru dorea un cabinet moderat și oarecum imparțial între partidele extreme.

Noul cabinet este astfel compus: Theodor Rosetti, președinte fără portofoliu, Al. Știrbey internele, Gheorghe Vernescu justiția, generalul Manu războiul, Alexandru Lahovary domeniile, P. P. Carp, externele, Titu Maiorescu, instrucția publică, Menelas Gherman finanțele, Alexandru Marghiloman, lucrările publice.

Noul minister este primit în Cameră fără entuziasm.

Un deputat din Iași anume Ceaur Aslan arată că vechiul partid conservator a plecat steagul în fața *Erei Nouă*.

Petre Carp, întrebat în ajunul alegerilor dacă guvernul va face alegeri libere, a răspuns:

— Le va face curate.

Ceaur Aslan, constată că alegerile nu au fost, însă, nici libere, nici curate. Guvernul e atacat din mai multe părți iar bătrânii conservatori sunt posomorâți.

Deocamdată toate forțele mai tinere ale vechiului partid conservator, precum Alexandru Lahovary și generalul Manu trecuseră la junimiști.

— La jumătatea lunii Noembrie partidul liberal al lui Ion Brătianu înregistrează o nouă grea pierdere: Ion Câmpineanu, una din cele mai mari valori ale partidului și seful

prezumtiv, moare la vârsta de 46 ani de o boală nervoasă care-l rodea de mult.

Partidul liberal pierduse prin moarte, dela 1876 până la 1888, pe C. A. Rosetti, pe generalul Leca, pe Ion Câmpineanu și prin disidență pe Dumitru Brătianu, Mihail Cogălniceanu, Nicolae Fleva, plus oamenii de a doua și a treia categorie din vechea gardă precum Grigorie Serurie, Pană Buescu, C. Grigorescu, etc. Totuși în alegeri partidul se ținea bine.

La 1876 când partidul conservator, pierduse puterea, alegerile generale n'au adus în Cameră decât un singur membru al acestui partid, pe prințul Alexandru Știrbey la Craiova; acum cel puțin 10 liberali putură intra în Cameră și în Senat; iar în foarte multe colegii candidații liberali au căzut pentru foarte puține voturi.

Dacă Ion Brătianu n'ar fi murit peste 2 ani și jumătate și dacă și-ar fi păstrat vigoarea mintală, nici odată partidul liberal n'ar fi stat 8 ani în opoziție.

Un succes al liberalilor era și alegerea senatorilor universitari: Universitatea din București a ales pe Alexandru Oărăscu cu 27 voturi contra lui Alexandru Odobescu, candidatul conservator care a intrunit 17, iar la Iași a fost ales iarăși candidatul liberal Gheorghiu cu 17 voturi contra candidatului junimist Culiano care a avut 16.

— În ziua de 1 Decembrie se prezintă înaintea Curței de Casație procesul generalului Alexandru Anghelescu, fost ministru de războiu. Dat în judecată de către Senat, conform legii de responsabilitate ministerială. — acuzatia e susținută de către comitetul acuzător compus din următorii senatori din dizolvatul Senat liberal: Polizu-Micșunesti, președinte, Arapu, Nanu, Grigore Ștefănescu, Budișteanu, Vergali și Meitani membri.

Acuzatul e apărat de advocații Danieleanu și Corbescu Matei.

Ministerul de război s'a constituit parte civilă pentru lei 167.000. Advocatii ministerului sunt d-nii Vasile Misir și Vasile Brătianu. Prezidează primul-președinte C. Skina iar instanța e compusă din secțiunile unite ale Casației.

După trei zile de dezbateri, Curtea de Casație, constituită în înaltă Curte de justiție, a condamnat pe generalul Al. Anghelescu, la 3 luni închisoare, 15.000 lei amendă și 30.000 lei despăgubiri civile către ministerul de război, care a fost frustrat cu prilejul unei furnituri de cositor. Mai e condamnat la incapacitatea de a primi vreo funcțiune publică, la pierderea drepturilor sale civile, excepție pentru dreptul de pensiuine. Întâia oară, în România, un ministru era osândit pentru hoție și abuzuri.

— La 4 Decembrie a murit Elena Oteteleșanu născută Filipescu, marea matroană a Bucureștilor.

Elena Oteteleșanu era cea dintâi doamnă primitoare, generoasă, miloasă și mecena Capitalei. Primirile ei, balurile ei,

seratele, serbările în marele parc din strada Matei Millo erau unice în București. Nu era om de calitate, tânăr care începea, om care voia să intre în societatea de sus, care să nu înceapă prin salonul doamnei Oteteleşanu. Am spus toate acestea în volumul I.

Această femeie era o instituție, era o mare autoritate socială, o recomandățiune a ei, o intervențiune, o rugămintă erau în totdeauna ca și un ordin. După două luni de suferințe, pe patul boalei, demna matroană a încetat din viață.

Astăzi în casa ei unde a primit tot ceea ce Bucureștiul și întreaga țară avea mai deosebit, este instalată o restaurație: *Terasa Oteteleşanu*. Iar în parc joacă oarecare trupe de vară.

— Intrigile în partidul conservator urmează. Lascar Catargiu este, cu încetul, părăsit de mulți conservatori cari merg să se grupeze în jurul lui Alexandru Lahovary, adică în jurul guvernului.

Lascar Catargiu ceruse să se voteze un proiect de lege care să declare Galațul port franc după cum mai fusese odinioară; era o făgăduială dată gălățenilor care-l alesese deputat.

Era aproape de Crăciun. Lascăr Catargiu cere Camerei să nu ia vacanță până ce nu va vota legea portofrancului, însă Camera cu 52 voturi contra 26 hotărăște să ia vacanța imediat. Votul era categoric în contra lui Lascăr Catargiu.

Conflictul se va lichida după vacanță în 1889.

— Parlamentul votează proiectul de lege prezentat de ministrul de finanțe Menelas Gherman pentru introducerea etalonului de aur și suprimarea agiului.

Am vorbit mai înainte de flagelul agiului. Junimiștii aveau în programul lor desființarea lui prin introducerea etalonului de aur.

Liberalii de toate nuanțele au combătut proiectul. Dar Menelas Gherman a arătat că asupra celor 180 milioane lei aflați în circulație erau 47 milioane argint depreciat fără valoare internațională, și 26 milioane bilete ipotecare. Circulația era, dar, prea încărcată, trebuiau retrase din circulație 26 milioane bilete ipotecare și introdus etalonul de aur.

Proiectul a fost votat și a dat foarte bune rezultate.

— Regimul se mai distingea prin două activități: una la Comună, celaltă la Teatrul Național.

La Teatrul Național Caragiali călcăse cu piciorul stâng. Caracterul său autoritar cât și lipsa de autoritate—fiindcă fusese prea mult timp camaradul pe picior de egalitate cu cei mai mulți dintre actori. — i'a creat repede o atmosferă de nesustținut. Cei mai de seamă actori: Grigore Manolescu, Aristița Romanescu, C. Notara, etc. părăsesc Teatrul și, în curând, Caragiali se vede redus numai la comici.

La Teatrul Național nu se mai reprezentau decât oarecari farse iar rezultatul era că teatrul nu mai atrăgea pe ni-

meni. Actorii nu mai jucau decât în fața scaunelor absolut goale.

Totuși norocul ținea ochii pe el. Într-o bună dimineață moare o doamnă Momulo care lasă o avere de mai multe milioane, printre moștenitori se afla și mama lui Caragiali.

După multe tribulațiuni, procese și tratative, Caragiali izbutește să dobândească o parte din această moștenire atât de însemnată.

În privința acestei moșteniri o anecdotă :

Printre alți camarazi de petreceri Caragiali avea și pe un viorist din orchestra Teatrului Național numit Drăgoescu. Acest Drăgoescu plătise de atâtea ori sprijirile lui Caragiale, și-i împrumutase, nu o dată, tradiționala piesă de 5 lei pentru ca să aibă a doua zi ce mânca. Când Caragiali a ajuns chiabur s'a întâmplat ca Drăgoescu să cam scapete; apoi a aflat că Caragiali plătește acum festinuri baltazarice în tovărășia altor persoane mai simandicoase, iar pe vechii lui tovarăși mai golășei îi cam ocolea. Totuși Drăgoescu — sau Drugoiu cum îi spuneau intimii — își luă inima în dinți și se prezintă într-o zi la autorul *Noptei Furtunoase*, care dejuna la birtul Enache, în companie. Drugoiu, nici una nici două, îi cere cu împrumut 300 lei.

Atunci Caragiale și-a luat un fel de aer solemn și făcu lui Drugoiu morală:

— Bine, mă Drugoiu, ce fel de prieten mi-ești tu? E adevărat că am moștenit și e adevărat că m'ai ajutat când eram sărac, dar asta însemnează că acuma să-mi împart averea cu prietenii? Păi dacă voi face una ca asta, n'o să rămân iar calic, mă Drugoiu?

Bietul Drăgoescu rămase pe gânduri și nu putea să-i treacă. Știa perfect de bine că prietenul Caragiale, cel mai bun prieten al lui, plătise la Frascati, cu două seri mai înainte, 600 lei o petrecere cu lăutari, cu șampanie și cu câte și mai câte. Și atunci îi veni o idee.

— Mă, Iancule, tu ai dreptate dar ia închipuește-ți, tu, un lucru.

— Ce să-mi închipuiesc, Drugoiu?

— Închipuește-ți, Iancule, că noi trecem amândoi într-o dimineață—pe Podul Mogoșoaiei și că o slujnică dela etajul de sus îți varsă în cap murdăria dintr'un țucal. Pe tine te face learcă, dar eu, care sunt lângă tine, nu primesc câțiva stropi pe haine? Numai câțiva stropi din moștenirea ta cer și eu, Iancule.

Toți cei de față au râs, a râs și Caragiale cam silif, dar a adăogat răutăcios:

— Asta e spirit bulgăresc.

Istoria nu ne spune dacă bietul Drugoiu, prietenul de ceptonat, a fost stropit.

— Cu totul altceva a fost activitatea lui Pake Protopopescu la primărie.

Fără nici o exagerare Em. Pake Protopopescu, a fost cel mai capabil și muncitor primar din câți i-a avut Capitala României.

Lui i se datorește sistematizarea multor cartiere, dărâmarea unui număr de biserici, printre care și biserica Sărindar. El a deschis pietre, a aliniat strade, a amenajat Cișmegiul, — unde a introdus fântânele luminoase,—a instalat lumina electrică pe marele bulevarde, la Șoseaua Kiseleff, la abator, etc. El a pus la punct cestiunea filtrelor dela Arcuda. El a dărâmat Turnul Colței, ceea ce a produs o puternică protestare din partea arhitecților. Dar opera lui capitală este prelungirea marelor bulevarde, dintr'o parte dela strada Brezoianu până la Cotroceni, din altă parte, dela strada Colței până la obor.

Pake Protopopescu a fost un om de o mare activitate și foarte pasionat pentru opera lui.

Cestiunea înfrumusețării orașului îl preocupa foarte mult, îl preocupa și cestiunea locuinței. După ce a deschis marile bulevarde, a înțeles că ele vor fi foarte cu greu populate, clădirile mari ar fi venit târziu. Preocupat de aceste idei a intrat în negocieri cu o Societate de Construcții din Paris, această Societate se obliga să construiască pe întregul bulevard, dela Cotroceni la Obor, numai case înalte de 6 etaje; terenurile trebuiau să fie cedate de primărie, iar casele, după 99 de ani, reveneau comunei. Era o afacere strălucită din punctul de vedere estetic și edilitar.

Reprezentantul Societății pe care l-am interviewat atunci, mi-a expus planul său :

— Imediat după ce casele vor fi construite toate vor fi locuite. Pentru prăvălii mă adresez comercianților de pe Calea Victoriei, Lipscani, Carol, etc., și spui fie căruia : „Dumneata plătești pentru magazinul dumitale, bunăoară, 3000 lei chirie, eu îți ofer o prăvălie mai mare, luminată cu electricitate, curată și nouă numai cu 1500 lei și contractul pe 5 ani“. Ofer astfel la toată lumea prăvălii și locuințe cu mult superioare, cu apă curentă caldă și rece, cu electricitate în cartier, pe o arteră largă și sănătoasă, cu tramvaiul pe dinainte și numai cu jumătate chirie plătită de fiecare. Nu cred că vor fi oameni cari să refuze.

Cu chipul acesta cel puțin 50.000 oameni se vor muta în noile clădiri. Inșă, peste 5 ani va fi altă chestie. Atunci urcăm chiriile fiindcă altfel nu ar fi rentabil pentru noi“.

Proiectul era ispititor, inșă proprietarii bucureșteni s'au alarmat. De oarece opoziția a găsit cu cale să agite lumea, și de oarece Proprietarii ca și Creditul Urban au pus piciorul în prag, proiectul a căzut.

Tot sub primariatul lui Pake Protopopescu, s'a inaugurat, de către o societate belgiană, și noile linii de tramvaie

cu cai, linia dela Opler, linia dela berăria Luter, calea Dorobanților, strada Romană, grădina Ateneului, etc.

Pake Protopopescu a fost un mare reformator din acest punct de vedere, ceea ce, n'a împiedicat partidul liberal ca să-l combată cu îndârjire. Dar acest partid avea o scuză : pe vremea aceea primăria era agenție electorală.

Pake avea în proiect multe lucruri însemnate între altele desființarea accizelor comunale și înlocuirea lor cu o altfel de taxatie. Dar atât politica cât și moartea l-au silit să părăsească administrația comunală prematur.

Bulevardul dela strada Colței la Obor l-a deschis într'o noapte. Seara era încă pe temelii o casă în dreptul pieței unde se află astăzi statua lui Ion Brătianu ; lucrători numeroși au lucrat cu tortele toată noaptea, unii au pavat, alții au dărâmat ultimul perete al casei care masca bulevardul. Pake Protopopescu a veghiat toată noaptea. A doua zi alt tablou : Bulevardul era deschis.

Am spus că Turnul Colței a fost dărâmat de către Pake Protopopescu. Să dau amănunte.

Acest turn construit de către soldații lui Carol al XII-lea Regele Suediei, la întoarcerea lor din Turcia unde fuseseră internați în urma pierderii bătăliei dela Pultava, era așezat în poarta veche a spitalului Colței. Când Pake Protopopescu a voit să alinieze strada, s'a împiedicat de turn și l-a pus jos. Fiindcă Pake Protopopescu, care avea atâtea calități de bun administrator, era lipsit de simțul artistic.

La 1888 turnul nu mai era cel dela 1742 când fusese ridicat fiindcă puternicul cutremur dela 1848 îi surpase o însemnată porțiune a vârfului.

Dar lipsa gustului artistic nu era singura lipsă estetică și culturală a oamenilor epocii. Pe zidul de fundament al grilajului care împrejmue spitalul Colței, trecătorii vor citi pe o piatră pe care uzura vremii o roade neincetat, următoarea inscripție ursită a fi comemorativă :

„Aici a fost turnul Colței zidit la anul 1742 și care a servit ca foisor pentru foc dela 1848—1888 când s'a dărâmat !“.

Turnul Colței nu s'a dărâmat la 1888, ci a fost dărâmat. Pe lângă că inscripția nu spune de către cine a fost zidit turnul, dar stilul e un document al inculturii epocii.

— În anul 1888, s'a întâmplat feroasa crimă dela școala din Tabaci.

Directorul școlii, anume Venescu, și cu soția erau în vilegiatură fiindcă crima s'a petrecut la sfârșitul vacanței de vară ; acasă rămăsese bătrâna mamă a lui Venescu și un copil mic al acestuia. Apoi erau doi servitori ungureni : bărbatul și femeia.

Intr'o dimineață câțiva copii venind la școală pentru înscriere, au găsit în curte întins pe jos fără simțire un om tânăr : era Ștefan Venescu, nepotul directorului, fost sergent în armată, liberat de curând.

Deșteptat, Ștefan Venescu a povestit următoarele :

— Azi noapte, pe la ora 1, după ce am petrecut prin oraș am intrat acasă.

Adaog că Ștefan Venescu locuia la unchiul său în chiar localul școlii.

— Un spectacol înfiorător am avut înaintea ochilor, urmează Venescu, am văzut doi ungureni cari asasinau pe servitori. La aceeași vedere am scos un strigăt de groază, strigăt care a atras atențiunea asasinilor asupra mea. Când am văzut că ucigașii se reped după mine, am fugit dealungul odăilor până ce am găsit o fereastră deschisă și am sărit afară. Dar sărind rău am căzut pe spate și după aceea nu mai știu ce s'a întâmplat.

Intrebat dacă ar recunoaște pe ungureni când i-ar vedea, Venescu a răspuns că i-ar recunoaște; și a dat chiar semnalele lor.

La început ancheta a fost condusă copilărește. Pentru ca Ștefan Venescu să poată recunoaște pe asasini, agenții poliției au pornit prin oraș, au ridicat de prin curți pe toți rânđașii ungureni și, în șiruri lungi îi aduceau la poliție unde magistrații anchetau. Bine înțeles Venescu n'a recunoscut pe nici unul.

Mai târziu tocmai, sau a doua zi, un funcționar polițienesc a observat că Venescu, care era reținut la poliție ca informator, fiindcă era bănuțit, avea mare grije de pălăria sa: de câte ori era trecut dintr'o cameră în alta, cea dintâi preocupare îi era să nu-i rămâie pălăria în odaia de unde pleca. Acel funcționar prinzând bănuțiala luă pălăria și o perchiziționă; în căptușeala de piele descoperi un teanc de hârtie monetă austriacă.

Strâns cu ușa Ștefan Venescu mărturisi împătrita crimă.

De mai mult timp observase că servitorii, de fel din Ungaria, aveau oarecari economii; și, fiindcă el, pe de o parte era cu totul lipsit de bani iar pe de altă parte îi plăcea să petreacă, plănui să fure banii servitorilor.

Surprins în timpul operației în omori pe amândoi. Dar zgomotul luptei și țipetele victimelor deșteptă pe bătrâna mamă a lui Venescu care eși să vadă ce se întâmplă. Bătrâna văzând înfiorătorul spectacol începu, firește, să țipe. Venescu pierdu capul și alergă după femea pe care o ajunsese în camera de culcare și-i înfipse cuțitul de mai multe ori.

Copilul deșteptat din somn, văzând drama, începu să plângă și să roage:

— Nene, nu omori pe mama mare !...

Atunci Venescu, care își pierduse cu totul sângele rece, suprimă și pe acest din urmă martor. Apoi, crezând că va îndepărta dela el bănuțielile eși în curte, se întinse jos și așteptă lumina zilei simulând leșinul.

Venescu povesti întreaga dramă liniștit recunoscându-și vinovăția și declarând el însuși că este un mare criminal și un mare miserabil.

Privire rezumativă înanoi

— Înainte de a păși la examinarea evenimentelor anului 1889 să arunc o privire înapoi, să aduc în fața cititorului pe bărbații politici și pe ceilalți fruntași ai neamului cari au ocupat scena în cei din urmă optsprezece ani și să spun care a fost caracteristica regimurilor ce au dominat țara dela 1870 la 1888.

Vechiul regim conservator pe care l-am găsit dominând țara la 1871 reprezenta cea din urmă stăpânire a regimului vechilor boeri.

Lupta pe care o dădea opoziția liberală împotriva regimului nu era lupta între două partide amândouă constituționale care se deosebesc numai prin idei și metode, dar era lupta între două epoci, între două clase, între două lumi deosebite.

Ceeace sunt astăzi liberalii pentru clasele muncitoare, erau atunci conservatorii pentru liberali. Între aceste două familii politice nu era împăcare cu puțință, nu era cu puțință nici măcar o apropiere; erau două capitole istorice, depărtate printr'o prăpastie.

Oamenii cari reprezentau aceste două curente nu erau, totuș, atât de departe unii de alții ca cultură și simțimente, și nici nu se poate spune că unii erau reacționari și ceilalți revoluționari. Afară de puține excepțiuni, fruntașii conservatori și fruntașii liberali erau oamenii aceleiași epoci. Deosebirea o făcea nu ceeace erau, dar ce reprezentau.

Lascăr Catargiu nu era reacționar după cum nici Ion Brătianu nu era revoluționar. Lascăr Catargiu era burghezul fără nimic din grandoarea și megalomania celor cari se cred ieșiți din pulpa lui Jupiter. Era un om de bun simț, deloc rău, om cu o slabă cultură dar având vederea clară asupra lucrurilor pe care este destul să le lumineze experiența pentru ca să le poți pricepe.

Era un om de treabă, destul de modern pentru epoca lui, fără nici un idealism, om care călca sănătos, om pe care te poți rezema la nevoie, fiind sigur că nu te va părăsi la primejdie.

Dovada puterii sale a dat-o în două împrejurări, și atunci când a fost detronat Cuza și în ziua de 11 Martie 1871. Desi familia conservatoare avea atâți oameni cu mult mai culți de cât el, totuș el a fost desemnat locotenent domnesc la 1866 și el a fost însărcinat la 11 Martie 1871 să facă guvernul.

— Generalul Florescu nu avea, nici pe departe, calitățile de statornicie ale lui Lascăr Catargiu. Generalul Florescu era și prin faptul profesiei sale, mai mult pornit către teatralismul politic.

Întocmai ca și Lascăr Catargiu, nu s'ar fi codit ca să mențină ordinea cu mijloace violente, însă cu o deosebire;

pe când Lascăr Catargiu ar fi ordonat repressiunea numai cu părere de rău și spre a salva un interes de mare pret, generalul Florescu ar fi reprimat gustând voluptatea acțiunii represive.

În vara anului 1875, generalul Florescu, ministru de războiu, plecând în concediu, a fost condus la gară de unii ofițeri și așteptat de alții, spre a-l saluta. Cu acel prilej, generalul a rostit o cuvântare în care a spus celor de față că opoziția conspiră și pregătește o revoluție, că această opoziție e compusă din greci, cari vor să pue stăpânire pe țară. Apoi, adresându-se colonelului Badea Dan, care comanda pompierii, i-a spus:

— Înainte, Badea Dan, când va suna ceasul, să-ți faci datoria!

Colonelul Badea Dan nu era un zbir, era un om de treabă, un om masiv, tăcut, serios și hotărât. Eșit dela coarnele plugului, ajunsese colonel; fără cultură, era un trupier din aceia cari nu știu da înapoi. Dar era devotat generalului Florescu.

Generalul Florescu era mai mult vanitos decât ambițios, iar în ultimul timp al guvernării lui Lascăr Catargiu, a ntrigat spre a-i lua locul în fruntea partidului și a guvernului.

— Petre Mavrogheni era un om cult, o capacitate financiară, dar o fire puțin combativă și fără pasiune politică. Dovadă e faptul că, după căderea guvernului conservator, la 1876, n'a mai luat o parte prea activă la luptele politice, ceva mai mult a primit de la guvernul Brătianu postul de ministru plenipotențiar.

— Dimitrie Ghica sau Beizadea Mitică, era un personaj mai mult reprezentativ și fără convingeri politice. Conservator prin naștere, prin tradiție, prin educație avea, însă, și licăriri liberale, ceea ce dovedea că nu era cu totul neaccesibil noilor idei ale epocii.

Foarte vanitos, foarte „plin de persoana lui”. — cum i-a spus odată, în Senat, Eufeniu Stătescu —, era câștigat în totdeauna de către cei cari îl adulau. A fost în tot timpul guvernului, de patru ani al lui Lascăr Catargiu, președinte al Camerei, apoi când a simțit că regimul conservator se duce, și-a pregătit trecerea către partidul liberal. După oarecari șovăeli și manevre, a intrat în partidul liberal, iar timp de aproape 8 ani a fost președintele Senatului liberal.

În timpul guvernului lui Lascăr Catargiu, n'a jucat alt rol afară de acela al unei vanități măgulite.

Cu toate aceste slăbiciuni a jucat, totuși, un însemnat rol politic în numeroase momente istorice ale țării.

Asupra activității sale de om public, Beizadeaua a publicat în Septembrie 1856 o broșură în limba franceză intitulată: „*Quelques pages de ma vie*” (Câteva pagini ale vieții mele). În această tipăritură găsim lucruri interesante asupra luptei dintre pompieri și armata turcă în ziua de 13 Septembrie 1848 pe dealul Spirei.

Dar să vorbească beizadeaua.

„Câteva săptămâni mai târziu — în urma revoluției care a răsturnat pe George Bibescu — comisarul împărătesc Fuat Effendi, convocând a doua zi după sosirea sa, pe locuitorii Capitalei în delegațiune pe Câmpia Cotrocenilor, nici suferințele, nici prescripțiile medicilor nu mă putură ține în casă¹⁾.

Una din acele presimțiri ce ne vin nu știm de unde, dar a căreia existență o mărturisește psihologia, mă înștiință că se va petrece în această adunare ceva grav. Mă scol dar, sunt urcat în trăsura mea și pornesc către Cotroceni. În drum fui obiectul unui onor pe atât de nemeritat, pe cât de neașteptat. Cea mai mare parte dintre revoluționari, între alții d. Brătianu, atunci prefect de poliție, d. Rosetti și unul din fii lui George Goleșcu se așezară, unii în trăsura mea, alții călări și-mi făcură curtenia de a mă însoți astfel până la Cotroceni. Era de crezut că, eu cât eram mai aspru cu partidul lor, cu atât afectau mai multă deferență pentru mine.

Acea nemărginită câmpie oferea o frumoasă priveliște acoperită cum era de valurile agitate ale unei populațiuni în așteptarea destinului ei, și îngrădită la orizont de un brâu de trupe otomane în acea atitudine impasibilă pe care Orientul parecă o imprimă oamenilor ca și monumentelor sale.

Afară de rari cuvinte schimbate pe șoptite de către oameni din mulțime asupra prezenței acestor trupe, totul se petrece în regulă, până în momentul când comisarul imperial, după ce a citit firmanul împărătesc, proclamă caimacamia d-lui Cantacuzino. Însă atunci, printr'o mișcare spontană și repede ca și o manevră militară, adunarea se împărți în două câmpuri: unii înșirându-se de partea lui Fuat Effendi și a Caimacamului și urmându-i spre a forma în jurul lor ca un cordon oficial, ceilalți rămânând pe loc, fie spre ași manifesta nemulțumirea împotriva noiei stări de lucruri, fie că le-a lipsit timpul spre a cugeta asupra unei demonstrațiuni de acest fel.

Cât pentru mine, osândit prin poziția mea fizică unui rol pasiv, stăteam cam în centrul câmpului opozițiilor unde mă găseam din întâmplare în clipa când s'a produs mișcarea despărțitoare.

Deodată trupele otomane, făcând o repede mișcare, ne închiseră într'un cerc de baionete și întinseră către noi chiar câteva tunuri.

Mare fu efectul acestei manevre neașteptate. O tăcere de consternație se făcu de odată pe câmpie, multe fețe păliră, multe guri rămăseseră căscate de surprindere sau de spaimă.

Aproape un sfert de oră trecu astfel în chinurile așteptării. Rustan-Bey, secretarul lui Fuat-Effendi, vine din partea sefului său și cere să-mi vorbească. Șirurile se deschid, înaintează până la mine și mă vestește că vine să mă conducă din partea comisarului imperial. Deși am fost mișcat de procederea lui Fuat-Effendi, m'am gândit la poziția compatrioților

¹⁾ Beizadeaia stătea în casă fiind în convalescență

mei, în mijlocul cărora mă aflam și am răspuns: „Spuneți d-lui comisar că deoarece, pe cât se vede, e primejdie pentru cine rămâne aci, nu vreau să mă despart de compatrioții mei în mijlocul cărora m'a pus întâmplarea”.

Masele sunt ciudat de impresionabile. Un nimic le încovoae, un nimic le ridică. Ca și când refuzul meu, atât de simplu, ar fi schimbat cu ceva situația, curajurile scăzute se învioresază, un entuziasm de emoție se răspândește în mulțime, lumea se îngrămădește în jurul meu. Sunt un fel de erou pentru aceiași cari adineaori mă priveau ca pe un aristocrat, adică ca pe un vrăjmaș. Șefii revoluționari, pe care nu încetaseram de a-i combate cu toate puterile logice, vin de-mi strâng mâna.

Dar un nou trimis din partea lui Fuat-Effendi sosește spre a mă reclama iarăși; stăruii în hotărîrea mea. În timpul acesta, zgomotul unei canonade îndepărtate se aude; fiecare se întreabă ce se petrece, fiecare își stăpânește răsufletul spre a auzi mai bine și a ghici de unde pleacă loviturile. În sfârșit lumea se oprește la părerea că o luptă se dă între trupele turce și pompierii români. Și acesta era adevărul.

Din fericire înțelepciunea comandantului otoman nu întârzie să pună capăt unei lupte care n'a fost decât o neînțelegere, luptă în care bravii noștri pompieri găsiră prilejul să facă astfel ca curajul lor să fie admirat de către dușmanii lor chiar. Ei probară, o dată mai mult, că Românii n'au degenerat.

A doua zi mi se oferi prefectura poliției pe care o refuzasem altă dată și pe care o refuzai din nou”.

Oprese aci reproducția din broșura pe care beizadeaua a semnat-o: *Le Prince Demetrius Ghika*”.

Din aceste câteva rânduri se vede caracterul lui Ghica: mândru, bun român, spirit cavaleresc, leal dar vanitos și nu om de acțiune. În ziua de 13 Septembrie 1848 s'a mărginit să fie numai asistent al evenimentelor însă n'a știut întrebuința persoana sa. Apoi a refuzat un rol activ — prefectura poliției — care reclama muncă și realizări.

Atât sub lungul minister al lui Lascar Calargiu dela 1871 la 1875 cât și sub încă și mai lunga guvernare a lui Ion Brătianu — 1877—1888 — s'a mărginit la o președinție a Camerei sau a Senatului, rol reprezentativ dar sedentar. De aceea, cu tot marele loc pe care l-a ocupat în viața publică, dispariția sa n'a lăsat golul. Fiindcă omul n'a creat opera.

Mult loc în viață, de fel după moarte.

— Gheorghe Costa-Foru a fost o capacitate, om de studiu, foarte inteligent și de talent, a ținut cu autoritate și cu competență, departamentele unde a figurat, dar n'a putut niciodată trece până la rândurile dintâi, în care figurează oamenii creatori de curente, de situații sau de statorniciri politice ori sociale. Cu ideile lui și cu cultura pe care o po-

seda, ar putea face și astăzi foarte bună figură în lumea politică.

— Vasile Boerescu era un intrus în lumea protipendadică în care se găsea. Recomandat pentru un portofoliu de capacitățile sale, de frumoasa lui cultură juridică. Vasile Boerescu făcea impresia unui mosafir străin în lumea boerească lângă care venise să se așeze.

Dacă nici numele, nici opera lui n'au rămas, este pentru că Vasile Boerescu, de și avea cunoștințe, inteligență, talent și temperament combativ de om politic, n'avea, însă, idei. Nu se poate spune care erau convingerile și idealurile sale politice și sociale. Boerescu a trecut de mai multe ori din tabăra liberală în cea conservatoare și înapoi, și în totdeauna spre a fi răsplătit cu un portofoliu. Și totuși, omul acesta se ridica deasupra comunului și eșea din linia mediului de relief al unui om superior. Dar în calitate de ministru de externe, în cabinetul lui Ion Brătianu, n'a avut inspirațiuni fericite în chestiunea Dunărei. De aceea n'a murit în plină glorie ca om de stat și diplomat, ci acoperit de umbra în care intră oamenii în urma unei înfrângeri după care nu se pot reculege. Fiindcă nu înfrângerile doboară, ci numai neputința e de a te ridica după ce ai căzut. Oamenii politici sunt ca boxerii cari nu sunt declarați knock-out, de cât dacă nu s'au putut scula dela pământ după 10 secunde.

— Generalul Cristian Tell purta cu el reputația revoluționarului dela 1848.

Deși revoluționar dela 1848, nu avea și n'a avut niciodată atingere cu roșii lui Rosetti-Brătianu. Generalul Tell era tovarășul de idei și de temperament al lui Heliade.

Trecerea lui la departamentul instrucțiunii a fost una din acele întâmplări eșită din orbirea frământărilor politice, căci generalul era cu totul străin de problemele învățământului. Avea numai reputația — întemeiată de altfel — a unui caracter neclintit.

— Mai era și Manolache Costache Epureanu, fostul președinte al Constituantei dela 1866 și fostul președinte al guvernului dela 1870, șeful „Cloșcei cu pui“, dar Manolache Costache n'a avut niciodată legături prea strânse de clasă cu familia conservatoare. În partidul conservator a fost mai mult un independent care, de cele mai multe ori, a făcut „bandă a parte“.

Era unul dintre conservatorii culti, și tocmai fiindcă era cult, era de multe ori foarte reacționar.

Ca toți reacționarii avea adesea scânteieri democratice — sau cum se spune astăzi, „populiste“ —, în constituanta dela 1866, împotriva tuturor conservatorilor și chiar a mulțor liberali, a combătut votul țăranilor prin delegație și a cerut pentru ei votul egal și direct.

Însă, în același timp, era un vizionar și un foarte puțin

practic om politic. Acesta a fost motivul Pentru care îl găsim, în cursul carierei lui politice, de cele mai multe ori, izolat.

Manolache Costache a fost omul care n'a aparținut francamente nici trecutului, nici viitorului, dar a aparținut incomplet și viitorului și trecutului. Reacționar hotărît și, de multe ori, democrat înaintat, n'a știut pune echilibrul în personalitatea sa politică, fiindcă n'a știut împăca, spre a produce un rezultat logic, convingerile lui atât de antagone.

Acest „șovăism“ politic l-a neutralizat, din care cauză, figura lui, destul de interesantă în amănunte, n'o putem lega de nici o operă întreagă.

Aceasta este partea naturilor curagioase pentru afirmarea ideilor dar lipsite de îndrăzneală sau de capabilitate spre a le aplica.

Neavând nici destul curaj spre a se despărți de trecutul de care îl lega educațiunea, nașterea și mediul în care a crescut, neavând nici destulă încredere în curentele noi care îl atrăgeau de-atâtea ori ca să-l cucerească, dar și de multe ori ca să-l sperie, a stat pe loc tocmai atunci când trebuia să se miște. Apoi să nu uităm, că viața politică și mai ales viața de partid nu e făcută numai din idei dar și din mizeriile vieții reale. Natură complet onestă, omul care nu făcea concesiuni de idei, putea face încă și mai puțin concesiuni din capitalul convingerilor sale morale. Este destul să spun că Manolache Costache a prezidat unele din cele mai libere alegeri din România. Dar cu astfel de apucături nu puteai fi șef de partid în România, mai ales la anul 1870.

A fost una din cele mai interesante și mai demne figuri ale politicianismului român, de aceea n'a fost popular cât a trăit, de aceea nu a rămas popular nici după moarte. Istoria nu înregistrează nici sentimentele, nici virtuțile sufletesti ci numai faptele.

— Ceilalți conservatori: Gheorghe Cantacuzino, generalul George Manu, Carp, Maiorescu, Teodor Rosetti, d'abia începeau.

— Precum am mai spus, venirea liberalilor la cârmă în 1876 a fost nu numai înlocuirea unui partid politic prin altul, dar a însemnat și deschiderea unei ere noi și înălțarea unei noi păтури sociale la întâietate.

În 1876 cade guvernul cel de patru ani al lui Lascar Carargiu și cade, în acelaș timp, și o veche pătură cărmuitoare, cade vechea așezare politică, dacă nu tocmai o clasă, dar cade o sub-clasă socială pentru ca în locul ei să pună mâna pe cârmuire reprezentanții autorizați ai burgheziei care acum era în plină maturitate.

Liberalii vin la cârmă cu toate avânturile neofiților. Ei sunt purtați și împinși către putere de aproape tot tineretul și de toți aceia cari, în toate timpurile, au fost purtătorii i-

deilor înaintate, generoase și nedeslușite în sentimentalitatea lor. Pe liberali i-au adus la cârmă, nu numai coaliția tuturor acelor care erau nemulțumiți de guvernarea și de regimul lui Lascar Catargiu, dar și coaliția tuturor sentimentelor altruiste.

Am înălțat în această coaliție oameni de toate credințele. Democrați înaintați și reacționari îndârjiți, oameni cari oftau după toate libertățile cât și apostoli ai ordinii prin constrângere, patrioți ireductibili și internaționaliști, toți aceia cari vedeau în zare viitorul de aur cât și cei cari jeleau trecutul cu toate binefacerile lui, cu cinstea bătrânească, cu moravurile austere, cu ordinea socială serioasă și așezată. Această diversitate a componentilor curentului care a răsturnat regimul conservator, explică repede dezagregarea coaliției, o lună sau două după venirea la cârmă a cabinetului Ion Brătianu. Dar, afară de asta, trebuia să rămâie biruitor sufletul chiar al coaliției, aceea ce era mai puternică și neperitor, rațiunea de a fi a curentului: spiritul nou al timpului, dinamica burgheză care, — cu lovituri de coate și cu împinsături îndrăznețe — își deschidea calea către putere.

Acest spirit nou îl reprezenta atunci, nu cele câteva personalități, din coaliție, de sigur eminente, dar fără legături cu masa electorală a colegiilor cenzitare, ci partidul liberal de sub șefia lui Ion Brătianu și C. A. Rosetti. Acest partid reprezenta stadiul evolutiv al momentului, pe când un Manolache Costache Epureanu, un Gheorghe Vernescu, un Nicolae Blaramberg, pe lângă că nu erau legați prin solidaritatea ideilor, dar nici nu reprezentau lucruri noi în domeniul politic și social. Erau, firește, exemplare alese însă fără putere de procreație. Pe banca ministerială, la guvern, nu aduceau mai mult decât personalitatea lor distinsă, dar nimic mai mult. De aceea nici unul din ei n'a lăsat urmașilor, dovezile activității lor publice. Toți erau exemplare terminale ale unei rase politice.

Partidul liberal, însă, era cu totul în altă categorie. În afară de talentul de organizație al șefilor săi, avea la fundament o idee, și din această idee născuse entuziasmul popular și speranțele în acest partid. Ion Brătianu, în special era o mare speranță națională; partizanii, nu numai că îl urmau cu încredere, dar îl și iubeau. Acest om reprezenta și inspira: încrederea, speranța și devotamentul.

Liberalii intră în scenă, cu câțiva fruntași cunoscuți, precum: Ion Brătianu, C. A. Rosetti, Ion Ghica, Mihail Cogălniceanu, Dumitru Brătianu, Nicolae Ionescu, etc., și cu o pleiadă de oameni noi în fruntea cărora străluceau: Eugeniu Stătescu, Dumitru Sturza, Ion Cămpineanu, Mihail Ferichide, Gheorghe Chițu, Nicolae Fleva, Petre Grădișteanu, Gheorghe Cantili, Take Giani, C. Nacu, Anastase Stolojan. În plus câțiva bărbați cu notorietate și autoritate: generalul Gheorghe Leca, generalul Hărălambie, etc.

Alături de partidul liberal brătiano-rosetist erau și liberalii răzleți: Gheorghe Vernescu, Constantin Bosianu, Pake Protopoiescu, Nicolae Blaramberg. Aceștia, însă, — excepție făcând pentru Constantin Bosianu, eminentul jurisconsult — s'au despărțit repede de partidul liberal și s'au răzlețit.

Bătrânii liberali erau cunoscuți.

Ion Brătianu având, cu marele lui dar de a-și atrage simpatia cât și cu intuiția lui politică sigură, un mare ascendent asupra celorlalți frunzași, a luat conducerea reală a guvernului. Direcția partidului a împărțit-o multă vreme cu C. A. Rosetti.

Pe lângă intuiția politică, care-l călăuzea sigur printre controversele și problemele politice, Ion Brătianu era un psiholog: el cunoștea natura omenească, deci cunoștea slăbiciunile omului: cupiditatea și vanitatea.

În tot timpul guvernării lui de 12 ani, mai ales în epoca alotputerniciei sale, a exploatat aceste infirmități omenești și a guvernat prin ele.

Cu toată popularitatea mare ce avea, cu tot sprijinul regelui Carol, de și războiul, independența și înălțarea țării la rangul de regat îi dădeau o mare superioritate asupra tuturor celorlalți bărbați politici din țară, totuși el nu se simțea sigur pe putere atât timp cât multe inteligențe superioare îi erau protivnice și se oragnizau spre a-l combate.

Una din grijile lui de căpetenie era aceea de a-și dezorganiza adversarii și de a le lua ce aveau mai bun ca material omenească. Cu acest sistem a izbutit să paralizeze partidul conservator timp de 12 ani și să împiedice defecțiunile din propriul său partid. Numai către sfârșitul guvernării sale, puterile fizice slăbindu-i a pierdut darul de a fi sirenice.

Începutul l'a făcut cu Mihail Cogălniceanu în ajunul războiului din 1877.

A doua izbândă a avut-o, după război, când a cucerit partidul Centrului, pus sub președinția lui Beizade Mitică (Dimitrie Ghica) și al căruia suflet era Vasile Boerescu.

Disidența conservatoare grupată în jurul acestor doi bărbați devenea primejdioasă, mulți conservatori, se înscriau în acest partid și mulți liberali nemulțumiți își îndreptau privirile către partidul ce sta la mijlocul celor două partide de guvern.

Numele acestui partid era o imitație după Centrul din parlamentul francez. Francezii aveau, însă, două centre în Camera lor; Centrul drept și Centrul stâng. Vasile Boerescu — care avea o cultură serioasă și o inteligență superioară — fundase un Centru unic cu ramificațiuni și puncte de contact, și la dreapta și la stânga.

Ion Brătianu își atrase Centrul și dădu, astfel o puternică lovitură opoziției.

Mai târziu o a treia lovitură cu grupul liberalilor disi-

denți de la Iași, supranumit și „grupul lui opt și cu brânză nouă”.

La Iași, conul Ghiță Mârzescu, înjghebă un partid liberal disident, compus din 9 profesori universitari și secundari. În acest grup, alături de șef, care era un foarte puternic elector, se aflau filosoful Vasile Conta, prof. Lambrior, prof. Brânză, etc.

În Iași, oraș de profesori și de profesii libere, grupul fu primit în mod satisfăcător, iar partidul liberal din localitate se resimți repede. Dar Brătianu nu dădu vreme grupului să se întărească. Căci și-l atrase. Vasile Conta primi portofoliul instrucțiunii publice, ceilalți membri situațiunii parlamentare și altele.

Brătianu, dimpreună cu C. A. Rosetti își dădură mari silințe spre a-și atrage și pe Alexandru Lahovary, însă cu acesta nu izbutiră.

Încercarea fu făcută cu prilejul proclamării regatului. Brătianu propuse lui Lahovari să intre în guvernul său pentru ca proclamarea și serbarea încoronării să se facă sub un guvern care să nu fie numai al unui singur partid. Lahovari, înțelegând importanța politică a actului, era foarte dispus să primească, însă intrigile din partidul său și ambițiunile celor cari ar fi voit să fie ei miniștri, zădărnickeră încercarea.

Regele Carol sfătui pe Brătianu ca să ajungă la o astfel de realizare, dar interesele de partid hotărîră într'altfel.

În fine, cel din urmă succes al lui Brătianu fu acela când rupse pe junimiști din partidul conservator și i determină să primească situațiuni de la guvernul său.

Cu junimiștii încercarea reuși. Petre Carp fu numit ministru la Viena, poetul Vasile Alecsandri la Paris, Titu Maiorescu fu numit membru al Academiei, plus că i se crea o catedră la facultatea de litere, Theodor Rosetti primi locul de consilier la Curtea de Casație. Mai târziu, la alegerile din 1884 un număr de junimiști, fură aleși în parlament.

Este de observat, că în tot timpul guvernării sale de 12 ani, Brătianu a urmat o linie de purtare uniformă: s'a silit să atragă în partidul său toate valorile active care se manifestau; și cu aceasta făcea o îndoită lovitură: pe de o parte își îmbogățea partidul cu oamenii cei mai însemnați, pe de altă parte își dezorganiza sistematic adversarii.

Acesta a fost secretul lungii sale guvernări.

Chiar și încercările de mai mică importanță le-a tratat la fel. Așa de exemplu partidul democrat-național al lui Beizade Grigore Sturza. În scurt timp partidul fu lichidat, beizadea fu ales senator, maiorul Alex. Florescu, care era prefectul său de poliție, fu reintegrat în armată cu gradul de colonel, avocatul Petre Borș, alt intim al beizadelei, fu ales deputat.

Numai către sfârșitul guvernării, Ion Brătianu pierdu darul atracțiunii, precum am spus — și a căzut prin ceea ce l-a făcut să trăiască: a căzut din cauza necredinței oamenilor.

Ion Brătianu a fost omul providențial al epocii sale.

De și numai autodidact, de și nu avea nici o specialitate dobândită prin catedră, avea însă intuiția puternică a omului de stat. Și era, mai presus de orice, un puternic mânuitor de oameni, un bărbat politic cu o înaltă cunoaștere a manevrei politice și un om cu un tact admirabil.

În totdeauna animat, nici odată supărat, se folosea minunat de autoritatea ce avea asupra oamenilor și i juca pe degete, — cum se zice — fără ca să-i jicnească. Iată o mostră despre felul său de a proceda.

În Târgoviște era președinte de tribunal un domn Politimos, un om de o mare corectitudine și de un caracter inflexibil. Acest magistrat nu convenea însă politicienilor liberali, din localitate care voiau să se scape de dânsul. Pe lângă aceasta locul de președinte la tribunalul local era fâgăduit, din motive electorale, unui alt magistrat. Dar cum să fie înlăturat Politimos? Toate propunerile ce i s'au făcut de a fi mutat în altă parte au dat greș. Politimos nu voia să plece.

Ion Brătianu fu pus în curent cu situația politică de la Dâmbovița, care devenea îngrijitoare, căci alegerile se apropiau.

Ca să mute pe Politimos împotriva voinței lui sau să-l silească a eși din magistratură, nici vorbă, Brătianu avea ca dogmă să nu supere pe nimeni și să nu silească pe nici un om ca să treacă în opoziție. Toată grija lui era să-si atragă partizani, dar nici odată să nu-și creeze adversari. De aceea găsi altceva.

Intr'o zi de vară, Politimos primi la Târgoviște o telegramă directă de la Ion Brătianu, prin care-l ruga să ia primul tren și, de la gară să vină direct la dânsul acasă.

În fața invitațiunii urgente, Politimos, în adevăr luă primul tren, veni la București, se urcă într'o birjă și trase drept la casa primului ministru.

Brătianu își calculase toate efectele. Trenul de Târgoviște ajungea, în gara de Nord la ora 7 și un sfert, deci Politimos trebuia să fie la dânsul tocmai în timpul mesei de seară.

În adevăr Brătianu, înconjurat de familie, era la masă, când sergentul îl anunță că Politimos a sosit. Primul ministru, nu ordonă ca Politimos să fie introdus, ci se sculă de la masă și se duse să-l primească în persoană.

Bietul Politimos era aiurit. Cu sila Brătianu îl lăă de brat, îl împinse în sala de mâncare și ordonă să i se pue un tacâm la masă. Bine-înțeles totul era pregătit mai dinainte.

După ce masa se sfârși, Politimos încântat că fusese primit ca un intim amic al familiei, fu introdus în cabinetul de lucru. Și aci Brătianu jucă scena cea mare.

— Dragă Politimos, te-am chemat ca să-mi faci un serviciu mare, mare de tot! Dar te conjur să nu mă refuzi.

— Domnule Brătianu, spuneți !..

— Am intrat într'o mare încurcătură, din care numai tu mă poți scăpa. Făgăduiește-mi că nu mă vei refuza.

— Domnule prim-ministru, sunt la ordinele dv. !

— Iată despre ce e vorba. A rămas vacant postul de director general al închisorilor, dar sunt zece candidați. Pe unul îl susține beizade Mitică, pe altul generalul Leca, pe al treilea Stătescu, pe al patrulea Câmpineanu ! Pe cine să numesc ? Pe care să-l satisfac ? Și atunci m'am gândit la tine. Ori pe care candidat ași numi mulțumesc pe unul și supăr pe toți ceilalți. Dar când voi numi pe Politimos toți își vor pleca capetele.

Politimos era zăpăcit. Pe vremea aceea direcția închisorilor era una din cele mai înalte funcții în stat, de aceea Politimos era încântat de ceea ce i se întâmpla. Și firește primi.

Cu chipul acesta toată lumea fu mulțumită : politicienii de la Târgoviște că au scăpat de Politimos, Politimos că a primit o slujbă așa de înaltă, iar Brătianu că a rezolvat așa de fericit o chestie care putea să-i provoace neplăceri politice într'un județ.

Aceasta era maniera lui Ion Brătianu de a mânui oamenii.

Alături de Ion Brătianu era C. A. Rosetti.

Pe cât era de iubit Ion Brătianu pe atât era de urât și hulit C. A. Rosetti. În marele public Brătianu era geniul cel bun, iar Rosetti geniul cel rău. Tot ce se făcea rău în țară se datoră lui C. A. Rosetti, el era omul care împingea pe Brătianu la toate rețele.

Rosetti era vândut evreilor, Rosetti era plin de bani, iar averile sale erau depuse la băncile din străinătate ; Rosetti semăna vrajba între partide și printre români. Atât de răspândită era această credință în cât însuși Eminescu în scrisoarea a III-a spune :

... hidoasa poezură

Care-a sădit în țară invidie și ură.

Cauza de căpetenie a acestei legende era statornicia în idei și convingerile înaintate — democratice ale lui Rosetti. Pe când Brătianu era mai mult naționalist și liberal, Rosetti era mai mult democrat. Afară de asta Brătianu — precum am spus în volumul I — avea o avere văzută și-și legitima existența, pe când Rosetti, care nu era decât ziarist, putea să stea la Paris cu toată familia.

Ceea ce era adevărat era faptul că Rosetti, de și foarte naționalist și el, era pornit și către admirația străinilor. De aceea, pe când Brătianu trăia la Florica o viață — quasi rustică, — Rosetti a trăit la Paris mai în tot timpul cât a fost în opozițiune.

Rosetti era un mare prieten al lui Brătianu și nici odată nu l'a învidiat pentru că era șeful guvernului. Rosetti a spus-o de mai multe ori că nu e om de guvern, de și a fost și el

ministru. Rosetti se mulțumea cu directiva partidului, el cărmuia partidul din coloanele „Românului”, iar ca președinte al Camerei, avea o mare autoritate, așa cum n'a mai avut o un alt președinte de parlament în România.

Atât de mare era prietenia care lega pe Brătianu Ion de Rosetti C. A., în cât, la 1877, când a trebuit să fie ales președintele Camerei, Ion Brătianu n'a stat la indoială între Rosetti și fratele său Dumitru.

— Dumitru Brătianu a avut o acțiune mai ștearsă în partid.

Om eminent cinstit, bun român, bun patriot, om foarte hotărît în actele sale, n'a putut juca un rol prea activ în politica partidului și a țării. Una din cauze era prea marea lui probitate, ceea ce în politica noastră de partid este o mare infirmitate.

O mare energie și o mare încordare în luptă a arătat o tocmai către sfârșitul carierei sale politice, în cei patru ani pentru răsturnarea fratelui său. Dar după ce l'a răsturnat n'a putut culege nici un fruct, fiindcă atât regele Carol cât și partidul liberal, au stărunit ca puterea să treacă la conservatori și nici de cum la liberalii disidenți.

Dumitru Brătianu care, mai în tot timpul lungii guvernări a fratelui său, a stat în postul de ministru al țării la Constantinopole, nu a lăsat după dânsul decât numele unui om onest.

— Ion Câmpineanu era omul destinat și pregătit ca să urmeze lui Ion Brătianu la șefia partidului liberal.

Urmas al unui mare român, purtând un nume popular și cinstit în țară, om cu avere însemnată, deci la adăpostul ispitelor și al bănuielilor, om cinstit sufletește, având cultura școlastică a epocii, cât și cunoștințele elementare care, pe atunci făceau bagajul omului politic, liberal foarte moderat, fără nici o izbucnire democratică, vișă de boer și om de bună societate, avea tot ce-i trebuia pentru ca să devie un șef de partid.

După cum pe un ofițer destinat celor mai înalte grade trebuie să-i treci prin toate specialitățile, tot astfel pe Ion Câmpineanu, primul-ministru l'a plimbat prin numeroase administrații și ministere: Primar al Capitalei, ministru de finanțe, de justiție, de externe, de interne și guvernator al Băncii Naționale.

În alte țări mai coapte, oamenii sunt numiți în capul departamentelor numai după ce au învățat în destul mai dinainte și au dobândit reputația specialității. La noi politicienii sunt aduși la ministere pentru ca să învețe. Să învețe adică de la secretarii generali, dela șefii de servicii și de la șefii de birouri.

Blajină țară !

Dar Ion Câmpineanu care n'a avut vremea în țara aceasta ca să facă nici bine, nici rău, n'a putut realiza visul lui Ion Brătianu.

O boală crudă îl atacă prematur și îl doborî tocmăi în puterea vârstei.

A dat, în cariera lui politică dovezi de consecvență, de onestitate, a fost credincios șefului — tocmăi fiindcă se pregătea să devie și el șef, — dar n'a lăsat după el nici o urmă.

— Gheorghe Chițu era un om cult și plin de talent. Avea o frumoasă cultură literară, — de aceea Brătianu îi încredința portofoliul instrucțiunii publice. În curând, însă, dădu probele insuficienței pregătirii sale pentru acest departament.

Intemperant din fel, pierdu repede orice activitate politică. Rămase numai un parlamentar distins sau, mai bine zis, o suvenire pentru contemporanii săi.

Astăzi despre Gheorghe Chițu se știe că există în București o stradă cu numele său.

Unul din marile defecte ale oamenilor noștri publici este că nu au obiceiul să scrie. Iată de ce aproape nici unul din aceia cari au jucat roluri de mîna întâia în politica țării, nu au lăsat urme după dânșii.

Gheorghe Chițu a fost și el un om de o mare probitate, un om cinstit în toată puterea cuvîntului.

— Unul dintre liberalii de marcă, care a exercitat o mare înfrăurire în partid, a fost Eugeniu Stătescu.

Dacă sănătatea nu i-ar fi fost șubredă și dacă ar fi fost mai comunicativ, este sigur că șefia partidului liberal i-ar fi revenit lui după moartea lui Ion Brătianu. Dar Eugeniu Stătescu era bolnăvicios, lipsit de activitate politică, retras în singurătatea lui, preocupat mai mult ca să-și prelungească zilele decât ca să lucreze. Și, apoi nici nu avea cultura generală trebuincioasă bărbatului de Stat al vremurilor noastre.

Stătescu avea o serioasă cultură juridică și exercita o puternică autoritate personală asupra celor cu care intra în contact. Era sever, era hotărât și — așa se spunea pe atunci — era foarte veninos.

Opozanții îl numeau „Verdele Stătescu“, atât pentru că avea culoarea palidă a tuberculosului, cât și pentru că ar fi fost foarte rău. Beizadea Dimitrie Ghica a spus odată în Senat: „Dacă în lume este o oca de venin, trei sferturi sunt în Eugeniu Stătescu“.

Omul acesta a fost cel mai puternic ministru de justiție pe care l'a avut țara. A fasonat magistratura, a numit la toate instanțele oameni devotați și își creiase o atât de tare situație în fața tribunalelor încât a avea pe Stătescu avocat în vre-o pricină, — bine înțeles când eșea din guvern — însemna să câștigi procesul mai dinainte. S'au citat cazuri în care Eugen Stătescu fiind angajat ca avocat de către una din părți, s'a prezentat în instanță și numai și-a arătat figura. Stătescu câștiga procesele numai fiindcă făcea act de prezență.

Un magistrat, actual membru la Curtea de Casație, îmi spunea într'o zi:

— Am vorbit în cariera mea cu atâți miniștri de iustitie

și oameni însemnați ai țării, am vorbit cu Alexandru Lahovary, cu Titu Maiorescu, am vorbit chiar cu regele Carol, dar față de nici unul nu m'am simțit așa de intimidat cum mă simțeam când mă aflam față de Stătescu. Omul ăsta are asupra mea un ascendent grozav. E atât de rece, are atâta autoritate încât te îngheață.

Ca orator parlamentar era o putere.

Statuia pe care advocații i-au ridicat-o în holul Palatului de justiție nu reprezintă pe adevăratul Stătescu. Figura este foarte exact redată, însă atitudinea, gestul și prestanța nu sunt ale lui. Stătescu nu era un tribun, iar statuia îi dă avântul tribunului.

În parlament, atât de pe banca ministerială cât și de pe banca deputaților ori a senatorilor vorbea în mijlocul liniștei pe care o impunea. Era rece, tăios și își stăpânea patima care, totuși, se simțea că clocotește în el. Apostrofele lui biciuitoare pentru adversari, stârneau, de odată, furtuni vijelioase.

În ultimele luni ale guvernului și ale regimului lui Ion Brătianu a vorbit de pe banca ministerială, răspunzând unei interpelări a opoziției. Luptele erau foarte îndârjite căci opoziția dădea cele din urmă și mai crâncene asalturi pentru răsturnare. Eugeniu Stătescu era acuzat că a pus justiția în serviciul guvernului.

Eugeniu Stătescu răspunde și aruncă fraza:

— Opoziția a pierdut dreptul la protecția legilor!

Toată opoziția este în picioare! Furtuna bubuie! Luni și ani de zile ziarele adversare i-au imputat această apostrofă nenorocită.

Liniștea se restabilește cu greu, apoi Stătescu urmează și încheie:

— Opoziția ne cere ca să intrăm în legalitate. Acestei cerințe răspund cu vorbele cu cari marele romancier Alphonse Karr își termină unul din romanele sale: „Domnii asasini să înceapă!”

Opoziția a pierdut dreptul la protecția legilor! Opoziția este o bandă de asasini! Camera se zgudue sub clamoarea strigătelor, a protestărilor, a amenințărilor!

Acesta era Eugeniu Stătescu: Un vulcan de patimi clocotind sub o mască de ghiță.

La 1876, când a intrat pentru întâia oară în cabinetul lui Ion Brătianu s'a manifestat ca un liberal convins și tolerant. Circulara lui către șefii parchetelor prin care le cerea să nu mai aresteze preventiv pe ziaristi, îi crease reputația unui spirit larg. După doisprezece ani era autoritarul care cerea restricțiuni pentru presă iar opozițiilor le ridica protecția legilor.

Eugeniu Stătescu a fost una din personalitățile cele mai însemnate cari au caracterizat regimul liberal dela 1876 la 1888. După cum am spus, dacă ar fi fost sănătos, nimeni nu l-ar fi putut disputa șefia după dispariția lui Ion Brătianu.

Ani de zile, mulți ani în șir, bucureștenii vedeau la Șosea

o trăsură de casă în care era răsturnat un om de culoare verde, în totdeauna, chiar și în totul verei învelit cu un tartan pe picioare și înfășurat cu un fular la gât. Acesta era Eug. Stătescu care, în fiecare zi, când era vremea bună, venea la Șosea ca să petreacă câteva ore în aerul curat și liber.

Și mulțumită faptului că se îngrijea cu stăruință, a putut trăi până la vârsta de 69 ani. A murit în 1906.

— Cel d'al doilea liberal care eșit din guvernarea și din regimul lui Ion Erățianu, a jucat un rol însemnat în tot timpul acestui regim, a fost Dimitrie Sturza. Mai târziu, a devenit șeful partidului liberal. La timp voi vorbi despre apogeul carierei acestui om.

Dimitrie Sturza avea, și el, o fire închisă. Foarte puțin comunicativ, foarte puțin simpatie se deosebea, însă, de Eugeniu Stătescu prin o mare putere de muncă. Și, pe lângă aceasta avea cultura bărbatului de Stat mult mai complectă.

Acest om politic avea orizontal strâmt. Fără să fie o mare inteligență, a putut juca, un rol preponderent în țară prin cultura lui serioasă și prin stăruința la muncă.

A debutat în viața publică ca elev al lui Ion Ghica și al lui Petre Mavrogheni. Solidele lui cunoștințe financiare le avea dela acesta din urmă.

Ca toți oamenii prea severi și hotărâți în credințele lor. Sturza trecea drept un habotnic, un închis la minte și un om rău. Mediul nostru flușturatec nu înțelegea calitățile serioase cari sunt atât de apreciate în țări precum Anglia, Germania, Suedia, Olanda, etc. De aceea Sturza n'a fost niciodată iubit.

După răsturnarea lui Lascar Cataargiu în 1876, Dimitrie Sturza a fost ales în comisia parlamentară pentru anchetarea gestiunii foștilor miniștri conservatori. Sturza s'a făcut observat ca un propăvăduitor al celor mai mari economii, încât a inspirat repulziune în toate biurourile pe unde a trecut. Intre altele a făcut un cap de acuzație șefilor de servicii fiindcă a găsit multe registre din anii expirați cu numeroase file albe rămase neîntrebuințate. Aceasta însemna că, din spirit de risipă, registrele aveau mai multe file decât era nevoie.

De altfel, Dimitrie Sturza nu era un necunoscut în lumea politică; lui i se atribuia o broșură intitulată: „Spionul Prusian“, îndreptată în potriiva prințului Carol și semnată „Vulpescu“.

Trecerea lui Sturza pe la ministerul de finanțe a fost însemnată prin spiritul de economie chiar exagerată câte odată. Trecerea, mai târziu, pe la ministerul de instrucție, a avut darul să revolte întregul corp profesoral din țară.

Omul acesta a lovit fără cruțare pe profesorii care nu-și făceau datoria, care-și neglijau catedrele și se dedeau altor îndeletniciri. Una din cele mai tari agitațiuni împotriva guvernului Brățianu a fost aceea a profesorilor îndreptată în contra lui Dimitrie Sturza.

Dar Sturza, așa habotnic cum era, s'a distins ca un om

absolut cinstit. Niciodată nu s'a amestecat în multiplele afaceri ale epocii și nici nu s'a îmbogățit din politică.

Dimitrie Sturza, Vulpescul de altă dată, a introdus în România cultul dinastic, un cult care, de altfel, n'a prins. Dimitrie Sturza a introdus obiceiul de a săruta mâna regelui Carol, la recepțiunile dela Palat. Sturza a trecut dela acest cult la misticismul religios. Către sfârșitul carierei sale în toate discursurile politice ce rostea reproducea din scrierile bisericesti, din viețile sfinților și din vorbele apostolilor.

Acest bărbat politic, cu totul devotat politicei germane și regelui Carol, era desemnat ca să devie șeful partidului liberal. Și, cu toate acestea, înăuntrul partidului era departe de a fi popular.

— Din stat-majorul partidului liberal mai făceau parte Eugeniu Carada, generalul D. Leca, Mihail Ferekidi, Constantin Nacu, Anastase Stolojan, generalul Radu Mihai, Take Giani, etc., etc.

O figură caracteristică era aceea a lui Eugeniu Carada.

Vechiu liberal, eșit dintr'o familie de oameni cu stare, venit în București spre a-și căuta norocul, a putut ajunge, nu numai un om de frunte al partidului, dar și șeful aceluși grup conducător din partid pe care Nicolae Fleva l-a botezat: „oculta“.

În București meritosul muzicant Alexandru Flechtemacher avea un magazin de muzică. Intr'o dimineață din luna Ianuarie, venind, ca de obicei să deschidă prăvălia, vede ieșind dintr'o ladă de marfă goală, un om tânăr, plin de pae. Era Eugeniu Carada, care, dormise toată noaptea acolo. Sosise în ajun din Craiova. Omul acesta cu organismul de fier, a fost și un caracter de bronz.

A fost în toată viața lui sfetnicul lui Ion Brătianu. De și foarte iubit de acesta n'a primit niciodată o demnitate publică. A fost ales deputat dar n'a primit mandatul. Fiindcă era cu totul antigerman, nu iubea pe regele Carol și niciodată n'a vrut să calce în Palat.

El, având împrejurul său pe Take Protopopescu, mai târziu pe Gogu Cantacuzino și alți câțiva, era șeful oculte, adică șeful aceluși grup care avea reputația cum că inspiră pe Ion Brătianu și-i dictează conduita.

Către mijlocul guvernării sale de 12 ani, Ion Brătianu era atât de puternic încât opoziția îl numea „Viziru“. Dar către sfârșit opoziția nu-i mai atribuia acea putere orientală, din potrivă, îl considera ca fiind numai o unealtă în mâinile lui Carada.

Eugeniu Carada, fiindcă nu iubea demnitățile, n'a primit niciodată funcția de guvernator al Băncii Naționale, în realitate el era sufletul instituției, și el era acela care a condus-o cât timp a trăit.

Acest om a rămas până la sfârșitul zilelor sale revoluționare sectar din vechea școală care a dat pe carbonari și pe

francmasoni. O fire originală, n'a iubit fastul și zgomotul în jurul persoanei sale și cu toate acestea, către sfârșitul guvernării liberale de 12 ani, n'a fost om mai atacat și mai mult acuzat de toate re'ele ce se petreceau în țară. Eugeniu Carada a fost un caz unic în politică.

Aceștia au fost oamenii de frunte cari au ilustrat partidul lui Ion Brătianu și C. A. Rosetti în cursul celei mai lungi guvernări din România.

— Partidul liberal, venind la putere în 1876, a găsit o țară încă tributară Turciei. Creditul era restrâns. Finanțele publice bine așezate de reformele și izvoarele de venituri înființate de Petre Mavrogheni. Circulația monetară restrânsă și mărginită la moneda metalică a epocii. Bancă de emisiune nu exista, iar hârtia monetă în curs era emisă pe garanția moșiilor Statului și se numeau „bilete hipotecare”.

Armata era puțină. Generalul Florescu înființase de curând cele 16 regimente de dorobanți obținute prin transformarea trupei de grăniceri. Mai aveam 4 batalioane de vânători, 4 regimente de artilerie, 8 regimente de infanterie de linie, 3 regimente de roșiori și câteva regimente de călărași.

După 12 ani de guvernare partidul liberal a lăsat în urma sa :

1) Țara independentă în urma unui război victorios și înălțată la rangul de regat.

2) Armata simților mărită.

3) Bucureștiul transformat în cetate cât și linia Focșani-Galați întărită, ambele de pe planurile generalului belgian Brialmont.

4) A înființat Banca Națională ca bancă de emisiune și Bancă pentru ajutarea comerțului.

5) A răscumpărat căile ferate dela acționarii în majoritate germani.

6) Regia tutunurilor a transformat-o în Regia Monopolurilor statului, luând-o din mâna acționărilor particulari.

Pentru Capitală au luat acsizele dela antreprenori, dându-le în administrație și exploatare administrației comunale.

Au rectificat Dâmbovița care, până atunci era inundabilă.

Au canalizat orașul și au introdus apa la domiciliu.

Bine înțeles, nu toate aceste fapte sunt datorite meritului personal și exclusiv al partidului sau al fruntașilor săi. Așa, de pildă: războiul, independența și înălțarea țării la rangul de regat. Este evident că ori care partid ar fi fost la cârmă, aceste evenimente s'ar fi produs. Războiul ruso-turc n'a atârnat de partidul liberal din România. Un singur merit a avut Ion Brătianu în această împrejurare, acela de a fi văzut bine în politica din afară și de a fi îmbrățișat politica activă sprijinită de Berlin împotriva Vienei și a Budapestei.

Este știut că Austro Ungaria nu vedea cu ochi buni înain-

tarea Rusiei în Orient, în special ungurii erau cu totul ostili războiului. Bismark, însă, mergea în înțelegere cu Rusia, nu de dragul Rusiei, bine înțeles, ci numai spre a împiedica alianța ruso-franceză.

În momentul acela acțiunea agresivă a Rusiei era sprijinită de Germania dintr-o parte — pentru motivul pe care l'am arătat — și de Franța pe de alta, care încă din vremea aceea, lucra la încheierea alianței ruso-franceze; singura care putea garanta Franța împotriva unui nou atac german.

Italia era prea slabă ca să aibă cuvânt hotărîtor. Austro-Ungaria era franc ostilă războiului dar nu îndrăznea să se aventureze în ajutorul Turciei. Iar Anglia, de și ostilă și ea, nu se putea împotrivi dezrobirii popoarelor creștine din Peninsula balcanică în numele cărui mare principiu Rusia declară război Turciei.

Pe când unii liberali, precum Ion Ghica și Dumitru Sturza, partizani ai politicii anglo-turcești, cereau ca România să rămîine neutră și să nu admită trecerea armatelor rusești prin România, Ion Brătianu și C. A. Rosetti au fost de părerea cealaltă, anume ca România să meargă alături de Rusia.

De această părere a fost și Cogălniceanu, aceasta era și politica regelui Carol.

Partidul liberal are meritul de a fi pus bazele emancipării economice a țării și de a fi creat instituții economico-financiare cu desăvârșire naționale.

În starea aceasta era țara în momentul în care Ion Brătianu, istovit fizicește, lăsa puterea spre a o trece conservatorilor.

Guvernarea de 12 ani a partidului liberal a însemnat, pe de o parte, sfârșitul hegemoniei clasei boeresti care avusese până atunci cea mai mare influență în stat, iar pe de altă parte venirea la întâietate a burgheziei. Guvernul lui Ion Brătianu a fost guvernul burgheziei române, care s'a impus ca o clasă dominantă puternică.

Căzând Ion Brătianu dela putere, regimul conservator, reprezentat prin mai multe guverne, i a urmat. Însă nu mai era regimul conservator căzut la 1876.

Dacă partidul boerilor revenea la cârmă, boerii nu mai erau în număr predominant. Evident în fruntea regimului aveau încă un Lascăr Catargiu, un general Florescu, un Gheorghe Cantacuzino, un general Manu, un Alexandru Lahovari, dar alături de ei vedem pe un Gheorghe Vernescu, un Petre Carp, un Titu Maiorescu, un Menelas Ghermani. Era, prin urmare, un regim conservator modernizat.

Întâiul cabinet conservator, care a urmat lui Ion Brătianu, a fost, precum am spus, acel prezidat de către Teodor Rosetti. Acest minister era, firește un minister de tranzițiune, alegerile generale aveau să hotărască a cui va fi puterea.

Acum începe marea frământare din sânul partidului li-

beral-conservator sau conservator-liberal și din sânul familiei conservatoare. Această frământare durează aproape patru ani, patru ministere se schimbă până ce, în sfârșit se formează marele minister compus din vechii conservatori ai lui Lascăr Catargiu și noii conservatori ai lui Petre Carp. Nuanța liberală a lui Gheorghe Vernescu este eliminată definitiv.

ANUL 1889.

— Anul începe cu sfărâmarea blocului opoziției-unite și chiar a partidului liberal-conservator.

Ședința Camerei dela 12 Ianuarie este o ședință cu importanță istorică. La ordinea zilei proiectul de lege al restabilirii portului franc la Galați.

Lascăr Catargiu se scoboară dela președinție și rosteste o cuvântare agresivă împotriva guvernului pe care îl acuză că nu a ținut nici una din făgăduielile date țării în opoziție.

Într-o ședință precedentă ministrul Al. Marghiloman spusese că proiectului i se pregătește o înmormântare de clasa I. Lascăr Catargiu ia amenințarea pentru el și adaogă că o zicătoare românească spune: „Cine sapă groapa altuia, cade el într'însa. Să lăsăm dar pe ciochi și să venim la chestiunea portului franc“.

Lui Lascăr Catargiu răspund: Petre Carp, Gheorghe Vernescu și Alexandru Lahovari; toți atacă pe Catargiu.

Alexandru Lahovary are un cuvânt care stârnește furtuna, el spune: „Văd cu regret, cum că *nu e vorba de portofranc ci de portofolii*“.

Furtuna izbucnește. Acum se vede că Lascăr Catargiu a pierdut autoritatea asupra vechilor săi partizani.

Raportorul Nicolae Blaremburg se urcă la tribună și măreste furtuna. Lascăr Catargiu, chemat de partizani ca să prezideze, se urcă la birou în mijlocul aplauzelor zgomotoase și a uralelor însă nu poate prezida fiindcă intreruperile jurnaliștilor îl împiedică. Catargiu e silit să scoboare.

În sfârșit, după o ședință din cele mai frământate, în care părea că s'a produs ruptura în două a partidului liberal-conservator, proiectul de lege susținut de Lascăr Catargiu, dar combătut de guvern, nu e luat în considerație.

Cu o mare majoritate, cu 103 voturi contra 59, luarea în considerație a proiectului este respinsă.

A doua zi Lascăr Catargiu demisionează dela președinția Camerei.

În cuvântarea pe care a rostit-o a făcut trei declarațiuni de importanță:

1) Că a fost contra rupturii cu Dumitru Brătianu, dar majoritatea n'a fost cu el.

2) Că a fost contra intrării d-lor Vernescu, general Manu și Alexandru Lahovary în cabinetul Theodor Rosetti, însă majoritatea comitetului iarăș nu l-a aprobat.

3) Că nu este exact că a recomandat regelui să însărcineze pe d. Theodor Rosetti cu formarea cabinetului, acest sfat l-a dat regelui numai generalul Florescu, președintele Senatului.

Aceste declarațiuni dovedeau :

1) Că Lascar Catargiu înțelegea că ruptura cu liberalii lui Dumitru Brătianu îl lăsau la discreția junimiștilor.

2) Că generalul Florescu nu mai susținea pe Lascar Catargiu din cauza că el însuși dorea să fie șef de guvern.

Viitorul va arăta că așa era.

Demisia lui Lascar Catargiu a fost respinsă de Cameră, însă Catargiu și-a menținut-o.

A doua zi Lascar Catargiu este reales președinte cu 99 voturi contra 37 albe.

Dar a treia zi își reînnoește demisiunea care, de astădată, e primită de Cameră „cu regret“ ?? Ruperea în două a partidului liberal-conservator este acum definitivă și ani de zile în șir frământările din partidul conservator vor urma.

— La 18 Ianuarie telegraful anunță o veste care produce mare emoțiune la București, arhiducele Rudolf al Austriei, fiul împăratului Frantz Iosef și moștenitor al tronului a murit de apoplexie la Meierling lângă Baden.

Întăile telegrame astfel au anunțat moartea. Numai după câțeva vreme a fost cunoscut adevărul.

De altfel drama dela Meierling este și astăzi încă acoperită de mister.

Arhiducele— în afară de motivele de ordin politic, era un om care știa să-și câștige toate simpatiile de aceea în București a fost o sinceră părere de rău exprimată de toate cercurile.

— La 19 Ianuarie a murit în vârstă de 71 ani popularul viorist Ludovic Wiest, profesor la Conservatorul de muzică.

Ludovic Wiest a fost cel mai popular muzicant pe care l-a avut Bucureștii.

După cum numele lui Barbu Lăutaru a rămas în Moldova și chiar în Muntenia, tot asemenea numele lui Wiest era pe toate buzele și; multă vreme după moarte, era pomenit.

Wiest a condus neîncetat orchestra Teatrului Național — fiindcă, ani îndelungați la Teatrul Național între acte cânta orchestra. — Wiest a fost șeful de orchestră care a cântat la toate seratele doamnei Oteteleșanu. Drept recunoștință, a ceasta i-a lăsat prin testament o sumă de bani. Wiest, cu vioara lui înveselea o lume iar acordurile lui pasionate electrizau întotdeauna auditorul.

De obicei conducea orchestra în grădina Rașca din strada Academiei.

Artistul avusese nu mai puțin de 18 copii și a murit cu desăvârșire sărac.

La înmormântare a vorbit în fața Teatrului Național artistul C. Notara.

— Frământările în partidul dela guvern cresc în intensitate; președinte al Camerei e ales Constantin Grădișteanu.

Dar aceste frământări încep să aibă repercusiune în țară și să influențeze corpul electoral. La Dâmbovița fiind o alegere parțială la colegiul I de Senat este ales Dimitrie Giani, (lib.-brătienist) cu 75 voturi contra 51 date prințului D. Știrbey, fratele ministrului de interne. Dar alte două alegeri parțiale, cu câteva zile mai înainte au dat un rezultat identic: Ion Brătianu este ales deputat la colegiul I de Muscel și Dimitrie Sturza senator la colegiul I din Tutova.

Aceste victorii succesive aruncă spaima în rândurile conservatorilor.

După alegerea lui Giani la Dâmbovița se petrece un fapt fără precedent; liberalii din localitate trimit regelui următoarea telegramă:

Sire,

„Astăzi I-ul colegiu de Senat a ales pe d. Dumitru Giani care a fost ministrul Majestății Voastre la 1881 (data proclamării regatului N. A.) și la 14 Martie 1888. Partidul-liberal, strâns unit cu dinastia, vă exprimă și cu acest prilej sentimentele sale de iubire și devotament către tron“.

Această telegramă ridică o furtună de protestări în presa conservatoare.

În ședința Camerei dela 25 Ianuarie Nicolae Blaremburg depune pe birou o propunere de dare în judecată a lui Ion Brătianu și a ministrilor din ultimul cabinet liberal. Această propunere e semnată de următorii 22 deputați: N. Blaramberg, Emil Mavrocordat Burghilea, T. Calimaki, I. Cincu, dr. Sake Ștefănescu, Lazăr Niculescu, Gabunea, B. Vlădoianu, dr. Atanasescu, G. Sturza, doctor Severeanu, Moise Pacu, Pavlică Brățășanu, George Panu, C. Dobrescu-Argeș, Iacob Fătu, T. Sillion, V. Poenaru, C. Ceșianu și G. Em. Lahovary.

În ședința dela 30 Ianuarie vine în discuția Camerei această propunere. Cel dintâi vorbește Gheorghe Panu, susținând darea în judecată. Cel de al doilea vorbește Titu Maiorescu, ministrul instrucțiunii, care declară că vorbește în numele său personal. Această iritantă chestiune provoacă incidente parlamentare menite să dizolve iarăși majoritatea și să aducă pe banca ministerială altă formațiune.

Pe când vorbea Maiorescu combătând darea în judecată se produce incidentele de care amintim,

Nicolae Blaremburg făcuse parte și din comisia care, la 1876 ceruse darea în judecată a ministerului Lascar Catargiu; din acea comisiune făcuse parte și Gheorghe Vernescu. Maioreșcu, amintind trecutul lui Blaremburg, țintea tocmai să creeze o rivalitate între Blaremburg și cei cari-l susțineau, și partidul lui Lascar Catargiu.

Maioreșcu spune:

— Acea acuzație în contra lui Lascar Catargiu a fost o infamie.

— *Nicolae Blaremburg.* — Dacă acest cuvânt mi se adresează mie, te invit să îl retragi imediat.

— *Titu Maioreșcu.* — Nu l-am adresat d-tale.

Dar iată că Gheorghe Vernescu, ministrul de justiție intervine violent:

— Atunci se adresează mie, fiindcă și eu am făcut parte din acea comisiune...

Toți adversarii guvernului aplaudă frenetic, văzând că miniștrii au început să se hărțuiască între ei; iar Maioreșcu retrage cuvântul.

Propunerea de dare în judecată a fost susținută de Nicolae Blaremburg și în parte de Lascar Catargiu. A fost combătută, însă, de Petre Carp, Mihail Cogălniceanu, Take Ionescu și Nicolae Ionescu. Camera este vădit, împărțită în două.

În mijlocul unei mari agitațiuni și după nesfârșite discuțiuni de reglement și de procedură, propunătorii dării în judecată retrag din propunerea de acuzare un număr de capete în special „Chestia Dunării” și „Chestia Basarabiei”. Această retractare slăbește poziția acuzatorilor.

În sfârșit, propunerea e pusă la vot. Sunt 160 votanți, dar în urna albă se găsesc 80 bile albe iar în urna neagră 81 negre. Bineînțeles scandalul izbucnește și Camera e cuprinsă de o mare agitație. Un vot mai mult s'a găsit în urna neagră, aceasta e cert. Dar nu e mai puțin adevărat că propunerea, chiar judecând după urna albă, n'a întrunit decât jumătate voturile, adică a fost respinsă prin paritate. Afară de asta, darea în judecată a miniștrilor trebuia, spre a fi valabilă, să întrunească două treimi din voturi.

Rezultatul votului nu este proclamat iar propunerea este înlăturată într'o formă necunoscută de practica parlamentară.

Dar o nouă propunere de dare în judecată este prezentată deputaților de către Ilariu Isvoranu în ședința dela 7 Februarie. Acuzația privește numai un număr restrâns de acte de administrație. Combătută de către Ion Lahovary, propunerea Isvoranu e votată cu 101 voturi contra 45. Apoi este aleasă o comisiune de informațiuni compusă din: Al. Enacovici, Al. Vericeanu, C. Olănescu, I. Iancovescu, N. Blaremburg, G. Apostoleanu și A. Peșacov.

— Un incident la Cameră. La colegiul al 3-lea de Roman fusese ales deputat candidatul socialist Lascar Veniamin dar conservatorii cari aveau în Cameră pe Ion Nădejde și pe V. G.

Morțun nu mai voiau să înghită și pe un al treilea. De aceea fu numită o comisiune de anchetă care a găsit că candidatul socialist a fost ales prin corupțiune și că corupătorul era V. G. Morțun, bineînțeles.

Un deputat, Grigore Cozadin a declarat pe onoarea sa în ședința Camerei dela 16 Februarie, că fiind la Roman în anchetă, a constatat că alegerea lui Lascar Veniamin a fost înfectă, căci V. G. Morțun s'a slujit de bande de ungureni beți.

Gheorghe Panu declară și el, *tot pe onoare*, că fiind la Roman în ziua alegerii, a constatat că totul s'a petrecut în perfectă legalitate. Dar Camera conservatoare, speriată de avântul socialiștilor, invalidează alegerea cu 108 voturi contra 34.

Atunci V. G. Morțun își prezintă demisiunea din mandatul de deputat cerând să fie trimis în fața Curții cu jurați pentru faptele ce i se impută. Camera îi primește demisiunea cu 69 voturi contra 66.

În Cameră era atunci un deputat dela Mehedinți numit Nuceoreanu, un junimist foarte hazliu. După ce demisia lui Morțun a fost primită, a cerut cuvântul și a spus în rezumat:

— Eu i-am spus lui Morțun să nu-și dea demisia fiindcă demisiile de obicei se primesc. Să vă spun cazul meu. Sub regimul lui Ion Brătianu eram primar la Turnu Severin, dar nu stam bine cu prefectul. Toate stăruințele mele la București ca să schimb prefectul au rămas zadarnice. Atunci am venit în Capitală și mi-am prezentat demisiunea pentru ca să fac presiune asupra ministrului. Ei bine, știți ce s'a întâmplat?... Brătianu mi-a primit demisia.

Intreaga Cameră a râs mult de această butadă.

— Pe la sfârșitul lui Februarie Camera a votat recunoașterea cetățeniei române lui Alexandru Ciurcu, fostul proprietar al ziarului *L'Independance Roumaine* expulzat de guvernul Ion Brătianu.

La Cameră colegiul I de Muscel, reprezentat de Ion Brătianu, e declarat vacant fiindcă Brătianu a refuzat să se prezinte la ședințe, și nici n'a voit să ceară concediu. Dar la Creditul Rural, făcându-se alegerea a doi membri în consiliul de administrație Ion Brătianu e ales cu 2999 voturi iar Gheorghe Chițu cu 2805 în contra generalului Manu și a lui Grigore Păucescu care au întrunit : primul 116 și cel de al doilea 85.

— Ocaziune rară în București. Obiectele din mobilierul defunctei Elena Oteteleşanu sunt scoase în vânzare prin licitație. Defuncta avea numai mobile de întâia calitate și de mare artă. Iată câteva din vânzări:

Covoare d'Aubusson cumpărate de d-na Slătineanu cu 460 lei.

Covoare de Smirna 400 lei: d-na Al. Ghica

Mobilă italiană 460: d-na Theodor Roșetti.

Gobelinuri 460 lei: ds Mihail Șuțu.

Toate aceste obiecte au trecut numai în mâinile amatorilor din înalta societate.

— Complicațiile în politica internă se succed cu mare rezerve.

Nicolae Fleva se împacă cu partidul lui Ion Brătianu, ceea ce provoacă o mare fierbere în blocul care a răsturnat regimul liberal.

Rezultatele izbânzilor electorale ale brătieniştilor pe de o parte au descurajat pe conservatori, pe de altă parte au indicat liberalilor disidenți, cari au fost cu totul sacrificați de guvern, cum că drumul lor este deschis înapoi către partidul liberal.

Nesiguranța zilei de mâine este mărită și prin atitudinea hotărîtă a lui Lascar Catargiu care, convocând pe membrii partidului liberal-conservator la otel Oteteleşanu, somează pe Gheorghe Vernescu să iasă din guvern.

Apoi Lascar Catargiu își formează grupul său deosebit, iar deputatul Ion N. Iancovescu face să apară ziarul *Naționalul* organul grupului.

La 15 Martie criza în partidul liberal-conservator izbucnește fățiș și cu violență. Lascar Catargiu convoacă comitetul central al partidului la care întrunire participă 99 membri printre cari 33 deputați. Lascar Catargiu și d. Ionaș Grădișteanu somează pe cei trei miniștri liberali-conservatori să iasă din guvern deoarece cabinetul nu reprezintă vederile partidului. Generalul Florescu, președintele Senatului, apără guvernul și propune o moțiune împăciuitoare.

Alexandru Lahovary și Gheorghe Vernescu, în fața ostilității ce li se arată, declară că nu se vor supune hotărîrii comitetului central, ci numai unui vot al parlamentului. Apoi o moțiune prezentată de colonelul Rosnovanu, care declara că partidul nu mai poate susține guvernul, e votată cu 40 glasuri contra 1 și 32 abțineri.

A doua zi o surprindere pentru deputați: în urma adopțării etalonului-aur, diurnele deputaților au fost plătite în aur.

— Dar iată că un nou fapt intervine și aruncă dezordinea și în guvern. Gheorghe Vernescu numește la Curtea de Casație pe Orbescu președinte de secție în locul lui Theodor Rosetti și pe Mișu Antonescu consilier. Aceste numiri provoacă în toate cercurile politice o adevărată revoltă. Mai ales numirea lui Mișu Antonescu, care era numai președinte de tribunal într'un oraș din țară, exasperează.

Mișu Antonescu era un magistrat de mare valoare, mai târziu a ajuns decan al avocaților din București, avocat de mână întâi și ministru al justiției, dar saltul era cam brusc. Scandalul e la culme.

Primul ministru pus în curent cu faptul — fiindcă Vernescu făcuse numirile fără ași consulta colegii — ordonă *Monitorului Oficial* să nu publice decretul. A doua zi *Monitorul*

Oficial nici nu apare. Dar în aceeași zi, la 22 Martie Theodor Rosetti face la Cameră următoarea declarație:

„În urma unor neînțelegeri ivite în sânul guvernului, subsemnatul a depus demisiunea cabinetului în mâinile M. Sale Regelui“.

Cabinetul Teodor Rosetti trăise exact un an.

Îndată încep întrunirile, convorbirile, conciliabulele și consultațiile.

La Senat, atât majoritatea conservatorilor cât și liberalii disidenți prin glasul d-lui Gheorghe Mărzescu, declară că nu vor susține decât un minister Lascar Catargiu. Junimiștii, la un moment dat când criza părea mai violentă, au oferit bătrânului bărbat de stat președinția Consiliului fără portofoliu, dar Catargiu, văzând că i se oferă un post onorific umilitor, căci nu i se da și puterea, a refuzat.

În fața fatalității, regele este silit să cheme pe Lascar Catargiu și să-l însărcineze cu formarea cabinetului. Lascar Catargiu înțelege să refacă nu numai partidul liberal-conservator dar și opoziția unită cu excluderea desăvârșită a junimiștilor. A doua zi el prezintă regelui următoarea listă ministerială: Lascar Catargiu, Gheorghe Vernescu, Dumitru Brătianu, Gheorghe Apostoleanu, colonelul Iacob Lahovary, Nicolae Blaremburg, Gh. Mărzescu, Miltiadi Toni și C. Boerescu.

Din acest cabinet era exclus, pe lângă junimiști și Alexandru Lahovary.

Îndată ce s'a aflat despre compunerea acestui cabinet, toate sforile au fost puse în mișcare.

Generalul Florescu a declarat regelui că Senatul, dându-i mandat să recomande un minister Catargiu, a înțeles un minister omogen conservator iar nu un minister impestrițat cu liberali. Iar regele n'a primit formația prezentată de bătrânul om de stat.

Ziarele catargiste încep să atace pe rege, iar faptul că Alexandru Lahovary era lăsat afară din guvern provoacă ostilitatea tineretului conservator, și aceea a lui Nicu Filipescu și a grupului dela *Epoca*.

După multe încercări cu diferite președinții, tot Lascar Catargiu compune cabinetul cu excluderea liberalilor disidenți: Lascar Catargiu președinte și internele, Gh. Vernescu, finanțele Alexandru Lahovary, externele, generalul Manu, războiul, N. Gherasi, justiția, Const. Boerescu, instrucția publică, Gr. Păucescu, domeniile.

Îmediat după constituirea noului minister, Nicolae Filipescu publică în capul *Epocii* declarația că se retrage dela direcția acestei foi fiindcă, pe de o parte are admirație pentru Alexandru Lahovary iar pe de alta Gheorghe Vernescu nu-i inspiră decât disprețul.

Și acum încep intrigile și asalturile împotriva noului cabinet.

— Indată ce noul cabinet s'a prezentat în fața Camerei, Take Ionescu l'a interpelat întrebând care va fi politica externă a noului cabinet.

Am mai spus că motivul de căpetenie pentru care regele nu voia să dea puterea bătrânilor conservatori, era acela că susțineau politica rusofilă.

Cunoscând tendința și hotărîrea regelui liberalii, de îndată ce au căzut dela putere, au făcut să apară ziarul *Democrația* pus sub redacția lui Barbu Delavrancea. Acest ziar, avea ca principal leit-motiv combaterea politicii rusești și a propagandei rusă făcută în țară prin iconari și jugănari. Aceștia, sub haina vânzătorilor de icoane, unii, sub masca jugănarilor alții, cutreerău toate satele și propagău ideia rusească printre țărani. Dar liberalii au părăsit mai târziu această campanie.

Interpelării lui Take Ionescu i-au răspuns Lascar Catargiu și Alexandru Lahovary declarând, primul că va urma politica neutralității, cel de al doilea că va urma politica de bună înțelegere cu Puterile care au fost până acum prietenele României. Apoi adaogă că politica cabinetului Brătianu n'a fost rea în toate privințele.

Aceste declarațiuni însemnează că regele nu dăduse puterea lui Lascar Catargiu până ce nu primise asigurarea că va urma politica respectată de Ion Brătianu și de ministerul Teodor Rosetti-Carp.

Carp a declarat că va susține guvernul dacă va respecta opera cabinetului Teodor Rosetti, în special legea vânzării pământurilor în loturi mici la țărani.

A doua zi, Petre Carp anunță în Cameră cum că amicii săi politici s'au constituit în grup politic sub președinția sa.

Presă austro-ungară a făcut o foarte rea primire noului cabinet, mai ales a luat în nume de rău declarațiile lui Lascar Catargiu în ce privește politica din afară.

— Câteva știri de actualitate:

Ion Brătianu este reales deputat la colegiului I de Muscel, țăriă electorală a liberalilor crește.

V. G. Morțun este bătut la colegiul III de Roman unde nu întrunește decât un număr foarte mic de voturi. Administrația a strâns șurubul.

Prințul Ferdinand, moștenitorul tronului, scrie dela Cannes, în ziua de 24 Martie, o scrisoare generalului Florescu, președintele Senatului, prin care mulțumește că a fost înscris printre senatori.

Nicolae Blaremburg e numit prim-efor la Eforia Spitalelor Civile în locul lui Beizadea Mitică care demisionase.

— În ședințele Camerei dela 4 și 5 Aprilie se discută creditul de 15 milioane cerut de guvern pentru continuarea fortificațiilor dela București, Focșani, Nămoloașă și Galați. Raportor este Petre Carp.

Proiectul este cu pasiune combătut de către prințul Nicolae Bibescu, Nicolae Blaremburg, Gheorghe Panu și Mihail Cogălniceanu. Cogălniceanu într'un moment începe să plângă și conjură pe deputați să nu voteze creditul căci fortificațiile vor atrage cele mai mari nenorociri asupra țării.

În timpul acesta Ion Brătianu mergea din deputat în deputat și-i ruga să voteze pentru proiect. Când a văzut emoția produsă de lacrimile lui Cogălniceanu, a cerut cuvântul, fapt care a mărit enervarea, dar Petre Carp îl rugă stăruitor să renunțe la cuvânt spre a nu pune împotriva creditului pe toți cei cari au încă ură în contra fostului regim.

Creditul a fost susținut de generalul Manu și Take Ionescu, care, pe vremea aceea, era un călduros apărător al politicii filo-germane. Creditul a fost votat cu 110 voturi contra. 51.

— În ziua de 13 Aprilie a sosit în țară prințul Ferdinand, moștenitorul tronului, viitorul rege al României. La gară a fost primit de regele și regina, toți miniștrii, primarul, etc. etc. Prințul era îmbrăcat în uniformă de sublocotenent de infanterie.

După întoarcerea la palat, trupele au defilat iar seara a fost o retragere cu torțe.

— Din Paris vine știrea că Expoziția Universală s'a deschis. Președintele Republicii a vizitat Pavilionul României unde a fost primit de principele George Bibescu, președintele comitetului național și comisarul general al României.

Pentru expozițiunea întregă s'au numit 900 jurați, dintre cari 600 pentru Franța și 300 pentru țările streine. României i s'au atribuit 8 și 3 jurați supleanți.

— La sfârșitul lunii Aprilie, consiliul de război a judecat procesul maiorului Fănuță fostul comandant al jandarmilor călări, acuzat că a făcut exces de zel, șariând în mod criminal mulțimea din zilele de 14 și 15 Martie 1888. Conservatorii stăruiau mult ca maiorul Fănuță să fie osândit, însă, cu 2 voturi contra 1, consiliul de război l'a achitat.

— La Teatrul Eforiei joacă în timpul acesta celebra artistă franceză Judic. Trupa ei este foarte bună, deoarece nu are numai actori de umplutură, ci și mulți actori de mână întâi precum Baron, Lassuhe și Cooper.

Era încă vremea când o întregă societate nu punea piciorul în teatrele românești dar adora teatrul francez. Artistă Judic avea la București foarte mulți admiratori; de altfel admirație foarte bine meritată.

Dela Eforie trupa franceză a trecut la Teatrul Național la începutul lunii Mai pentru marea fericire a lumii „*pschutt, v'lan și dorée*” cum o numea Claymoor.

Câteva fapte.

— În strada Fântânei (actuala Berthelot) locuia un domn Giurgea, consilier la Casație, suferise de o boală mintală de

care, în parte, se restabilise. Într'o zi pe la orele 3 jum. se aruncă în stradă de pe fereastra sa dela etajul I înaltă de 5 metri. Din întâmplare trecea pe acolo tocmai atunci o evreică și Giurgea îi cade pe spinare. Femeia în stare gravă a fost dusă la spital iar Giurgea n'a pățimit nimic.

— Dela Paris vine știrea că s'a deschis Restaurantul român dela Expoziție.

Pentru întâia oară apar în Paris lăutari români și mititei. Succesul a fost foarte mare, iar la București mândrie multă.

Iordache Ionescu era acela care ținea restaurantul iar mititeii erau din fabricația lui.

Din anul acela a început moda țiganilor, modă care a trăit până ce a fost detronată de aceea a jazzului.

— Pe la sfârșitul lunii Mai studenții facultății de medicină trimit doctorului Assaky la Paris, rue Caumartin 91, o telegramă rugându-l să se reîntoarcă în țară spre a-și relua catedra. Un mare număr de studenți sunt semnați, în fruntea lor este studentul Gheorghe Marinescu, actualul neurolog, savantul profesor și membru al Academiei române.

— Ministerul Lascar Catargiu, și mai ales prezența lui Gheorghe Vernescu în guvern, este o cauză de frământare adâncă în sânul partidului conservator.

Tinerii dela *Epoca*, în cap cu Nicolae Filipescu fac alături de Petre Carp, o crâncenă opozițiune guvernului. În cele din urmă între Petre Carp și Filipescu se realizează o înțelegere deplină. Ziarele *România Liberă* și *Epoca* dispar pentru ca, din fuziunea lor, să apară *Constituționalul*. Aceasta pe la începutul lunii Iunie.

— La 16 Iunie o mare durere pentru toți românii: a murit Mihai Eminescu.

Nebun, de mai mult timp, ameliorat oarecum câtăva vreme, dar trecut dela nebunia furioasă, la idioție, Mihail Eminescu și-a sfârșit viața în inconștiență.

Parcă își presimțea ursita când la sfârșitul Satirei a IV-a a scris:

„Unde's șirurile clare din viață-mi să le spun?”

„Ah, organele's sfărmate și maestrul e nebun“

Serviciul funebru a fost oficiat în biserica Sf. Gheorghe.

La biserică a vorbit Grigore Ventura, redactor la *Adevărul*, în fața Universității D. A. Laurian, directorul ziarului *Constituționalul* și studentul Calmuschi, iar la cimitir doctorul Neagoe, prieten din copilărie cu defunctul.

Potrivit dorinței sale, Eminescu a fost înmormântat sub o salcie pletoasă.

Așa a fost închis în pământ acest genial poet.

— Rușii puneau mari speranțe pe venirea partidului conservator la putere, ei credeau că a doua zi după ce Lascar Catargiu va fi prim-ministru România va intra în alianța rusească. Dar decepțiunea veni repede.

Pe la mijlocul lunei *Iulie Gazeta de Moscova* scria: „Speranța că în urma venirii la putere a d-lui Lascar Catargiu, România va intra pe cărarea naturală a unei apropieri de Rusia, nu s'a realizat. Continuarea lucrărilor de fortificație și afacerea iconarilor dovedesc că acolo în acea țară este ostilitate contra noastră”.

Articolul urmează pe acelaș ton. Acest articol confirmă tot ce am spus până aci.

În zilele de 14 și 15 Martie 1888, toată legația rusească a urmărit desfășurarea luptelor de stradă și — precum s'a spus atunci, — sume însemnate au fost cheltuite de Ruși pentru ca să răscoale populația Capitalei.

Apoi, mai târziu pedicile puse la ridicarea fortificațiilor au fost inspirate tot de Ruși. Dacă au fost și oameni de bună credință cari le-au combătut, în schimb unii din ei erau în solda Petresburgului.

— La începutul lui Octombrie avem Opera italiană cu două celebre primadone, cu Belincioni și Brambilla.

— În Cișmigiu o acrobată d-na Leona Daré se înalță cu balonul ținându-se atârnată cu dinții de un trapez. La o înălțime destul de mare se ridică pe trapez unde făcea mai multe figuri foarte primejdioase. Lumea alerga din toate unghiurile Capitalei ca să vadă această minune.

Cu Leona Daré s'au ridicat mai multe persoane din București. Într'una din zile s'a înalțat și un ziarist dela *L'Independance Roumaine* anume Paul Ciuculescu.

— În tot timpul verei ziarul *Constituționalul* s'a dat la zeflemele și atacuri nesfârșite împotriva guvernului. În special în contra lui Gheorghe Vernescu și chiar a lui Lascar Catargiu. Pe de altă parte mulți tineri conservatori făceau o aprigă propagandă în contra guvernului și lucrau în sensul înfrunirii într'un singur partid pe toți purii conservatori, tineri și bătrâni, cu excluderea vernescanilor. Pentru acest sfârșit s'au făcut mari stăruințe și pe lângă miniștrii generali Manu și Alexandru Lahovary, apoi a fost câștigat cauzei și George Cantacuzino, căruia i s'a propus preșidenția Camerei.

Fiind puși în curent cu tot ce se manevra și pe de altă parte, majoritatea în Cameră fiind foarte puțin sigură, Catargiu și Vernescu căzură de acord ca să ceară regelui dizolvarea camerelor. Regele, însă, nu era favorabil propunerii.

Regele prezidează consiliul de miniștri în care Catargiu și Vernescu îi cer decretul de dizolvare. Regele consultă pe toți miniștrii, dar generalul Manu și Alexandru Lahovary se pronunță contra dizolvării. Regele aprobă părerea acestora din urmă iar Lascar Catargiu prezintă demisiunea cabinetului; iar motivul de căpetenie era tot politica externă pe care regele nu voia s'o încredințeze decât numai în mâini sigure.

Generalul Manu formează al patrulea minister, de la cădere a lui Ion Brătianu.

Acest minister era astfel compus: general Manu, președinte și interne, Teodor Rosetti justiția, Al. Lahovari externele, Menelas Ghermani finanțele, Alexandru Marghiloman lucrările publice, Grigore Păucescu, agricultura și industria, generalul Vlădescu războiul. Acest minister era pur conservator-junimist, dar nici Petre Carp și nici Titu Maiorescu nu făceau parte.

Majoritățile versatile trecură imediat de partea noului minister.

La Cameră Gheorghe Cantacuzino e ales președinte cu 85 voturi, Lascar Catargiu întunește 52, Dumitru Brătianu 23 iar 4 bilete au fost albe. Cu alte cuvinte 85 contra 79; cu o atât de mică majoritate era greu de guvernat.

La Senat generalul Florescu propune un amendament la discuția Adresei, dar amendamentul îi cade cu paritate de 46 voturi. Generalul Florescu demisionează dela președinția Senatului, iar demisia, în urma stăruinței guvernului, îi e primită cu 50 voturi contra 42. Nicolae Crețulescu e ales președinte.

Față cu această întorsătură a lucrurilor, vechii șefi ai partidului conservator: Lascar Catargiu, general Florescu și Gheorghe Vernescu se găsesc din nou întruniți spre a face opoziție, de astă dată nu împotriva liberalilor ci împotriva chiar a fostelor lor trupe.

O întrunire a partizanilor liberali-conservatori e convocată: în ședință toți funcționarii rămași devotați steagului sunt invitați să-și dea demisia. O astfel de somație e făcută și lui Pake Protopopescu, primarul Capitalei, dar Pake, cel dintâi aghiotant al lui Vernescu, refuză obiectând că are un program de îndeplinit la comună, program ce era în curs de execuție.

În fața acestor nesfârșite dezordini de partid pe care o practică partidul conservator, liberalii lui Ion Brătianu își strâng rândurile, se organizează și aleg următorul comitet de luptă: Ion Brătianu, Radu Mihai, Dumitru Sturdza, Eugen Stătescu, Constantin Nacu, Take Anastasiu, Take Giani, Anastase Stolojan și general Cernat. Moartea și disidentele reduseseră statul-major liberal la cea mai simplă expresie. Sărăcia de oameni a acestui comitet o mărturisea.

Faptul că partidul lui Ion Brătianu nu mai avea frunzași moldoveni, afară de Dimitrie Sturza, Take Anastasiu și general Cernat îngreuna situația partidului.

Partidul conservator era slăbit de neînțelegeri iar partidul liberal sleit de oameni de frunte.

Oare partidul conservator datoră frământările sale incapacității sale de a guverna și de a da un minister stabil? De loc. Frământările erau datorite în primul rând regelui care nu voia să lase frâul liber lui Lascar Catargiu.

Anul 1889 s'a încheiat cu o salutară operă socială, în luna anului 1888 primarul Pake Protopopescu a inaugurat

Azilul de Noapte și Ospătăria populară. Este o dată pe care trebuie să o ținem minte atât era de binefăcătoare.

— Dar în iarna aceluiaș an și-a făcut apariția cu o rară virulență „influența” boală care ataca pe toată lumea. În luna lui Decembrie influența a fost pustiitoare și a provocat multe decese.

La Azilul de noapte o cameră era destinată ca să primească pe numeroșii bolnavi.

La timp s'a constatat un fapt care nu și-a găsit explicația; de cum și-a făcut apariția influența ciorile au dispărut din București; de îndată ce boala a încetat ciorile au revenit. Oamenii de știință să se pronunțe.

ANUL 1890

— La 9 Ianuarie consiliul de administrație al căilor ferate a adjudecat asupra Societății Five-Lille construirea Podului de peste Dunăre.

La concurență au participat 7 societăți cu următoarele prețuri:

Five Lille 7.334.000 lei.

Braine Comte 7.958.000.

Crepsot (Gertner), 8.310.000.

Batignolles, 8.441.000.

Eiffel, 9.017.000.

Cail, 11.765.000.

Anglais, 17.630.000.

Diferența de prețuri între prima și ultima Societate era atât de mare în cât ne putem închipui cu ce idei de exploatare au venit unii străini în România. 17.630.000 față de 7 mil. oferiți de Five-Lille dădeau celei dintâi un plus de 9.796.000 lei, adică mai mult de indoitul cifrei adjudecate.

— După cum era și firesc, noul guvern g-ral Manu este alacat chiar din primele zile de către liberalii-conservatori (partidul Lascar Catargiu, general Florescu, Gheorghe Vernescu). Bine înțeles și de liberali.

Generalul Manu este zeflemisit pentru că a prezentat 10 proiecte de lege de reformă administrativă. Aceste 10 proiecte sunt botezate: „decalogul generalului Manu”, și asupra lor s'au făcut neîncetat tot felul de glume.

Dar cestiunea cea importantă la ordinea zilei care pasionează toată lumea politică este cestiunea dărei în judecată a lui Ion Brătianu și a ministrilor săi.

Deputații liberali din grupul lui Dumitru Brătianu intru-nind și au discutat concluziile raportului de dare în judecată și au hotărât cu majoritate, că nu aprobă raportul. Dar, individual votul a fost următorul: Nicolae Fleva, G. D. Paladi, Urseanu și Nicorescu, au declarat că vor vota contra Dumitru Brătianu, C. T. Grigorescu, Christu Negoescu, C. C. Dobrescu și Pătărlăgeanu au spus că se vor abține. Iar Iacob Fătu și Iosif Oroveanu au zis că vor vota pentru.

În sfârșit chestiunea vine în discuțiunea Camerei. Cel dintâi a combătut raportul Grigore Bucliu junimist, jurisconsult distins, mai târziu consilier la Curtea de Casație. Apoi au vorbit următorii deputați pentru darea în judecată: Gheorghe Panu, Gheorghe Apostoleanu, A. Peșacov, Nicolae Blaremburg raportorul și Lascăr Catargiu. Contra dărei în judecată: Take Ionescu, Grigore Crisenghi, Petre Carp și Mihail Cogălniceanu.

Primul ministru general Manu a citit o declarație din partea guvernului, cerând Camerei să nu voteze concluziile raportului.

După 8 zile de discuțiune Camera, în ședința dela 30 Ianuarie, a respins darea în judecată a lui Ion Brătianu cu 86 voturi contra 67 din 153 votanți.

Cu acest prilej Nicolae Blaremburg a rostit un discurs care a durat 5 ședinte. În cele 5 ședințe a vorbit 36 ore; 16 ore a întrebuințat cu citirea raportului și anexelor iar 20 ore pentru discursul propriu zis. S'a calculat că Blaremburg a rostit aproximativ 216.000 cuvinte.

Pentru respingerea raportului a stăruit și regele Carol.

A doua zi se pun la vot concluziunile raportului privind pe ceil'alți foști miniștri liberali.

Radu Mihai: pentru 87 contra 59.

D. Sturza: pentru 66 contra 74.

Eugen Stătescu: pentru 70 contra 63.

C. Nacu: pentru 58 contra 75.

P. S. Aurelian: pentru 36 contra 89.

D. Giani: pentru 45 contra 73.

Stolojan: pentru 52 contra 58.

Toate dărilor în judecată au căzut deoarece nici una n'a intrat majoritatea de două treimi cerută de regulament.

Atrag atențiunea că cele mai puține voturi pentru darea sa în judecată le-a avut P. S. Aurelian, iar cele mai multe generalul Radu Mihai.

Cel d'al doilea împotriva căruia s'a pronunțat majoritatea, a fost Eugeniu Stătescu.

În sfârșit această chestiune iritantă a eșit dela ordinea zilei.

— În luna lui Februarie lumina electrică își face apariția pe străzile Bucureștilor: Cele dintâi lămpi electrice sunt cele 2 instalate în fața Palatului regal, pe refugiul dintre Palat și Fundația Carol.

Pake Protopopescu numește o comisiune de specialiști cu misiunea de a revizui numele străzilor și a înlocui pe cele ridicole, dar aci, se opreste opera Comisiunii. Multe din numele atât de absurde au rămas, iar pentru unele străde centrale s'au propus următoarele numiri: Strada Regală a fost botezată *Strada Cornescu*, strada Academiei, *strada Sf. Sava*, strada Nouă, *strada Slătineanu*, strada Imperială, *strada Filipescu*, o parte din strada Câmpineanu, *strada Alexandri*, strada

Enei, *Strada Ienei* etc. Nici odată aceste nume n'au fost decretate și aplicate.

— În mijlocul lunei lui Februarie s'a dat la Băile Eforiei, balul Societății *Obolul*, balul public cel mai căutat din București. Cu interes documentar dau aci „supeul“ pentru care s'a plătit „10 lei“ de persoană.

M E N U U L

Stridii de Ostenda
Canape de icre și sardele „a l'anglaise“
Șuncă de Vestfalia
Limbă și șuncă de Praga
Galantină de pasăre
Saladă de homard cu sos de remuladă
Pateu de vânat
Pateu de „foie gras“
Chiaufroid de potârniche a la Perigord
Cotelete de vițel și de porc cu aspic
Pulpă de Căprioară
Mușchiu de vacă
Miel
Curcan
Fasani
Saladă italiană
Fructe, Cafea și 2 feluri de vin

Și toate acestea pentru 10 lei (!)

Dar erea la anul 1890 !...

— În stagiunea acestui an Teatrul Național a jucat pentru întâia oară *Năpasta*, drama lui Caragiale. Cu această piesă Caragiale a eșit din cadrul în care s'a complăcut până atunci, a părăsit comedia bufă spre a intra în domeniul dramei. Toată critica i-a făcut atunci o primire foarte favorabilă.

Această piesă i-a atras mai târziu acuzarea de plagiat și a fost prilejul unui proces în calomnie în fața juraților. Dar despre toate acestea vom seri la timp.

— În sfârșit avem telefonul. Anul 1890 este anul în care a fost instalat telefonul în București. Director al Poștelor și telegrafelor era Dimitrie Ceșianu, din anul acesta instituția devine : Direcția poștelor, telegrafelor și telefoanelor (P. T. T)

— Am vorbit la timp despre legea votată de parlament, imediat după căderea lui Ion Brătianu, pentru retragerea din circulație a biletelor ipotecare în sumă de 26 milioane lei. Această era legea care pregătea legea etalonului de aur. În 1890 ministrul de finanțe fiind, ca și la 1883, tot Menelas Ghermani, legea etalonului de aur este votată.

— În 1889 și 1890 un bandit devenit celebru era flagelul Dobrogei.

Intocmai ca și Terente în 1924 și 1925, banditul Licinski,

rus de origină și acesta, pusese stăpânire pe județul Tulcea. Numeroase tâlhării și chiar omoruri erau săvârșite dar administrația era neputincioasă ca să-l prindă.

În tot'dauna înarmat cu o carabină de precizie și cu mai multe revolvere, Licinski care era un foarte bun țintaș, spăimântase Dobrogea și făcea ca șoselele să fie foarte nesigure. În iarna anului 1890 Dunărea fiind înghețată, Licinski a împins îndrăzneala să iasă din ascunzișurile lui și să atace pe trecători pe ghiata Dunărei. Mai mulți comercianți cari au avut imprudența să treacă Dunărea crezând că Licinski nu va cuteza să se aventureze ziua și pe această cale, au fost victimele încrederii lor.

Alexandru Davila fost inspector de poliție, mai târziu fost director general al Teatrelor, a cerut să fie numit subprefect în județul Tulcea făgăduind că, cel mult într'o lună, va aduce legat pe Licinski. Davila a fost numit în postul cerut, dar pe Licinski nu l'a prins. Licinski a fost împușcat mai târziu de o poteră.

— Telegraful anunță demisiunea Cancelarului prinț de Bismark din toate funcțiunile ce avea. În locul său a fost numit generalul Caprivi. În toată lumea această demisiune a pricinuit o foarte mare animațiune. Prințul de Bismark era la epoca aceea mai mult decât un Cancelar, mai mult decât un rege, mai mult decât un potentat, era cel mai mare om politic al lumii. Un dictator.

-- La București își face apariția o boală nouă: Nona sau boala somnului. Dar această boală și-a făcut numai o scurtă apariție fără să facă victime.

— Pe când Conservatorii lucrează stăruitor ca să refacă vechiul partid conservator, liberalii de toate nuanțele încep să înțeleagă că împărțirea lor în mai multe fracțiuni va duce la scăderea ideii liberale; de aceea se lucrează din mai multe părți la reîntregirea partidului liberal. Platforma este: alegerea lui Dumitru Brătianu ca șef al partidului.

Dar Gheorghe Panu care, de și democrat, lucrează cu partidul lui Dumitru Brătianu, este adversar oricărei împăcăciuni cu „Colectivisti”. La o întrunire ținută în luna Martie la Clubul liberal-democrat el propune o moțiune în care se spunea că „pentru moment să nu se înceapă nici o negociere cu partidul liberal-național”

Pentru această moțiune au votat numai trei persoane: Prințul Grigore Sturza, Vintilă Rosetti și G. Panu. Dar contra ei au votat: Dumitru Brătianu, Nicolae Fleva, Petre Grădișteanu, G. D. Paladi, Caton Leca, C. T. Grigorescu, doctor Habudianu, N. Vrăbiescu, dr. Petrini-Galați, Remus Antonescu.

În curând partidul liberal va fi reîntregit iar George Panu va constitui partidul radical.

— Prințul de Neapole fiul regelui Italiei este în București. I s'a făcut o simpatică și grandioasă primire și i s'au dat numeroase serbări.

În ajunul plecării prințului, Căpitanul Averescu a ținut o conferință în limba franceză: *Despre armata italiană*. Au fost de față regele Carol, prințul de Neapole și prințul moștenitor, Ferdinand.

Căpitanul Averescu este actualul general Averescu.

— Intrarea tineretului conservator în prima linie a luptelor politice a pus la modă duelul; pentru un articol de ziar, pentru un cuvânt rostit în parlament, pentru un gest, nici un fel de discuție nu mai era admisă: se trimiteau martori. De la 1887 până la 1890 au fost cel puțin vre-o 10 dueli între oamenii politici. Tinerii conservatori bătaioși veniți dela Paris cu toate ideile, erezurile și prejudecățile nobiliare sugestionaseră mediul în cât oameni dintre cei mai serioși căzuseră victime.

— Lib. disidenți tineri: Take Ionescu, C. Arion, Al. Djuvara, G. Marinescu, Vintilă Rosetti, G. Ionescu-Gion formează un grup politic și face să apară un ziar în limba franceză *La Liberté Roumaine*, al cărui director era Take Ionescu. O polemică violentă urmează între acest ziar și ziarul Conservator *L'Indépendance Roumaine*, polemică în urma căreia Take Ionescu a trimis pe Titu Maiorescu și Alexandru Djuvara să provoace pe G. Em. Lahovary directorul celui din urmă ziar. Martorii săi sunt colonelul Iacob Lahovari și D. Emil Mavrocordat. G. Lahovari exprimând regrete, afacerea n'a avut alte urmări.

— În ziua de 14 Martie, prințul Ferdinand a luat cuvântul la începutul ședinței spre a mulțumi Senatului, care în ziua de 14 Martie 1889 l-a înscris printre membrii săi. Toți senatorii l-au ascultat în picioare, iar președintele i-a mulțumit, în numele maturului corp, pentru bunele cuvinte adresate Senatului.

— O dramă în societatea lumii culte.

D-na Corina Ureche, fiica profesorului și fost ministru V. A. Ureche, divorțată de doctorul Rizu din Iași, locuia în strada Sculpturei. Trebuia ca în curând să se căsătorească cu căpitanul Guriță vărul ei. Amândoi finerii se jubeau, dar spre a se căsători era nevoie de dispensă, fiindcă erau veri primari.

Pe când dispensa era așteptată, Corina Ureche primește din familie înștiințarea cum că nu se poate căsători cu căpitanul Guriță deoarece acesta îi este frate. La aflarea acestei știri Corina, care fusese amanta fratelui ei, cuprinsă de sentimentul deznădejdei, se otrăvi.

La căsătoria ei cu doctorul Rizu, care era un distins medic, Alexandru Macedonsky îi adresase următorul epigramă:

Corina inimă nsemnează

În dulcea limbă a lui Petrarca

E pentru veci căsătoria

Când inima conduce barca.

Alexandru Macedonsky era poet dar nu profet.

— La jumătatea lunei Martie vine știrea morții la Madrid a prințului Alexandru Cuza, fiul mai mare al fostului domni-

tor Alexandru Guza. Cu un an mai înainte murise fratele său mai mic de tuberculoză, iar prințul Alexandru a murit de boală de inimă. Era căsătorit de vreo trei luni cu o domnișoară Moruzzi care mai târziu a fost soția, de scurtă durată, a lui Ionel Brătianu, din care căsătorie s'a născut profesorul dela universitatea din Iași, George Brătianu.

— Partidul liberal se reintregește.

La întrunirea hotăritoare ținută la clubul liberal-democrat, moțiunea de blam a lui Gheorghe Panu împotriva comitetului care a hotărît fuziunea este respinsă cu 36 voturi contra 14. Panu și Vintilă Rosetti demisionează din club, dar liberalii proclamă unirea la o întrunire ținută pe la sfârșitul lui Martie în sala Ateneului.

Un comitet a fost ales în frunte cu Dumitru Brătianu.

Noul partid dă lupta cu guvernul la o alegere parțială a colegiului 2 de Senat din Ilfov, colegiu cunoscut pentru conservatorismul său. De și candidatul liberal era un bătrân șters cu totul, anume Dimitrie Cariagdi, acesta întrunește 441 voturi contra candidatului guvernului care a obținut 537.

Partidul liberal reintregit dovedea, prin acest scrutin, marea lui vitalitate.

În sfârșit clubul liberal își alege președintele; pus în fața rivalității dintre cei doi frați Brătianu, președinte e ales Mihail Cogălniceanu.

→ Pake Protopopescu lucrează febril la realizarea programului său.

Marele bulevard — opera sa de căpetenie —, își are începutul la anul 1857, când sub domnia lui Alexandru Ghica, arhitectul Alexandru Orăscu a construit Palatul Universității. După ce a fost construit Palatul s'a lăsat și strada din fața lui, pentru acest scop s'a dărâmat biserica S-tu Sava și toate dependințele. Întâiu crâmpieiu de Bulevard datează dar, de acum 71 de ani, iar strada din față — actualul bulevard al Academiei. — mergea numai din strada Colței până în strada Academiei.

Între strada Academiei și Podul Mogoșoaiei — actuala calea Victoriei — erau proprietățile Greceanu, Const. Șutu, Scarlat, Petrescu, Voinescu, Zmagoveanu, doctor Grunau, Boerescu, Cantacuzino și Kirculescu.

Bulevardul cel mare a lăsat, dintr'o parte, toate casele până la biserica Cotroceni, și o lasă la mijlocul unei furci pe care o fac două laturi ale arterei. Apoi din cealaltă parte bulevardul a ajuns până în șoseaua Mihai-Bravul, trecând peste strada Iancului pe care o absoarbă în întregime.

Spre a ajunge la strada Teilor, începând din strada Colței, bulevardul faie localul Eforiei spitalelor civile, casa doctorului Butati, pensionatul Central de fete, casa Dobrescu unde se afla laboratorul de chimie, casa Ștefan Ioanid, casă unde a locuit Ion Heliade Rădulescu, casa Biscaborn unde se afla o ligă francmasonică, casa colonelului Carp, etc. La strada Tei-

lor s'a făiat o piață unde se află acum statuia lui C. A. Rosetti.

Apoi iată-ne în „tigănie”; acest cartier în întregime a dispărut, tot la fel și casa Ulierului, acela de unde toată lumea cumpăra uleiul de in. A dispărut și biserica Camata și alte multe case până la hotel Atena prin mijlocul căruia a trecut bulevardul, împărțindu-l în două. Și de aci a desființat toate căscioarele insalubre din strada Noptei, o stradă lungă de 4 metri, una din cele mai murdare. Dela rondul al doilea, bulevardul a bifurcat, o parte spre Obor, cealaltă parte spre bulevardul Iancului.

Inaugurarea s'a făcut câteva luni mai târziu.

— Camera a votat, după multe ședințe și lungi discuțiuni legea de organizare a magistraturei, cea dintâi lege care a instituit inamovibilitatea judecătorilor la Curțile de apel și a președinților de tribunale cu titlul de licențiați sau doctor în drept.

La art. 104, glumețul deputat de la Mehedinți, Nucșorea-nu, a cerut ca să se pună în lege măsuri disciplinare împotriva magistraților jucători de cărți. Amendamentul a fost combătut de ministrul justiției Teodor Rosetti ca inutil, totuși Camera cu 55 voturi contra 48 l-a admis cu următoarea redacție: „Sunt supuși la pedepse disciplinare magistrații care joacă jocuri de noroc”.

Legea a fost votată în total de Cameră și apoi de Senat fiindcă răspundea la o cerere aproape unanimă a opiniei publice pe care o revoltase magistratura obedientă care, fiind amovibilă, stătea slugarnică la dispoziția miniștrilor.

— Pe la sfârșitul lunii Mai, a murit la moșia sa Mogoșoaia, prințul Nicolae Bibescu, cel d'al doilea fiu al Domnitorului George Bibescu, prim efor al Brâncovenesei.

Prințul Nicolae fusese ofițer în armata franceză, făcuse campania din Algeria, iar în timpul războiului franco-german a fost aghiotant al generalului Trochu.

Orator de mare putere, cum am mai spus, s'a semnalat în Cameră prin două discursuri care i-au atras aprobări generale. Unul din aceste discursuri a fost rostit spre a combate fortificațiile.

— Intregirea partidului liberal n'a dat rezultatele așteptate, unirea partidului Ion Brătianu cu acela al lui Dumitru Brătianu, în loc să aducă consecințe, de forță, a provocat în opinia publică un sentiment de nemulțumire, de aceea în toate alegerile parțiale liberalii sunt bătuti; în special Eugeniu Stătescu, de și a candidat de mai multe ori în șir, n'a putut fi ales.

Organizația partidului liberal era atunci următoarea:

Comitetul de direcțiune compus din 10 membrii sub președinția d-lui Dumitru Brătianu și anume: Ion Brătianu, Mihail Cogălniceanu, Nicolae Ionescu, Nicolae Fleva, P. S. Aurelian, C. Nacu, G. Cantacuzino, G. Paladi și Vărnăv Litanu.

Comitetul executiv sub președinția lui Dumitrie Sturza,

compus din Eugeniu Stătescu, Petre Grădișteanu, C. T. Grigorescu și Al. Orăscu, Ștefan Sihleanu Casier, N. Vrăbiescu, Barbu Gănescu, Ion Bianu și Ioan Leca secretari.

Mihail Cogălniceanu, președintele clubului.

— Ziarele publică o dare de seamă a situațiunei Teatrului Național în urma stagiunei 1889—1890.

Sub a doua direcțiune a d-lui Grigore Cantacuzino, stagiunea a produs 181.790 lei, de și prevederea bugetară era de 118.500. Deci un supra venit de 63.290 lei.

Partea societarilor în buget era de lei 42.000, dar le-a revenit 86.267. În sfârșit fondul de rezervă s'a urcat de la 19.618 lei, la 34.937 lei.

Piesele jucate au fost: Familia Ranțau, Demi-Monde, Tarufe, Vicleniile lui Scapin, Macbeth, Hamlet, Othello, Kean, Marion Delorme, Patrie, Maitre de Forges, Oedip-rege, Melle de Belle-Ișle, Roger la Honte, Mesalina, Femeile Noastre, Manevrelle de Toamnă, Sticla de Cotnar, Marcela, Fântâna Blanduziei, Prima Scânteie, Cismulița, Noaptea Furtunoasă, Năpasta, Pygmalion, Fața mamei Angot, Mascota, Bocacio, Lucia de Lamermoor, Faust, Marta, Voevodul Țiganilor.

— Ziarul „Le Temps” din Paris aduce știrea că d-șoara Sarmiza Bilcescu (actuala văduvă Alimănișteanu) a trecut cu laude doctoratul în drept.

Interesant este de știut că această româncă este cea dintâi femeie care a putut obține inscripțiile și urma cursurile la Facultatea de drept din Paris. La început consiliul profesoral n'a voit să admită cererea d-șoarei, în urmă, însă, fu admisă de unanimitatea profesorilor mai puțin trei.

Examezele de licență le-a trecut cu toate bilele albe, la 1888 era clasată cea dintâi cu 17 bile albe și jumătate, maxima fiind 18 bile. La doctorat succesul său n'a fost mai mic.

Când a fost să se prezinte la examenul de doctorat s'a pus chestia dacă și d-șoara Bilcescu, fiind femeie, va trebui să îmbrace „roba” cum era tradiția pentru bărbați. Chestiunea a fost multă vreme discutată. În sfârșit un profesor spuse:

— D-lor, trebue, în această chestie să facem apel la marile principii. În drept opoziție asupra opoziției nu merge. Dacă-i așa nici: „*robe sur robe ne vaut pas davantage*”.

Și astfel d-șoara Bilcescu fu autorizată a trece examenul cu capul gol și în toaletă de oraș.

Examenul, cum am spus, l-a trecut, cu mare succes, tratând despre: „Condiția legală a mamei în dreptul roman și în dreptul francez”.

— La 22 August o știre dureroasă străbate țara: Marele poet Vasile Alecsandri a murit la moșia sa Mircești.

Născut la 1822, Vasile Alecsandri a murit la vârsta de 69 ani.

Originar dintr'o familie elvețiană, spun unii, dintr'o familie basarabeiană spun alții, Alecsandri a fost cel mai mare poet liric al României, iar gloria lui cea mai mare este că a

dez-mormântat poezia populară, baladele, legendele și doinele.

Vasile Alecsandri a fost cel mai popular poet al României. Unii au voit să-i conteste valoarea, alții l-au așezat, sub Eminescu, dar nici cei dintâi, nici ceilalți nu au dreptate, căci între cei doi mari poeți ai neamului nu poate fi comparație.

Dacă Eminescu a fost un geniu, nu însemnează că Alecsandri n'a fost și el unul.

În această chestiune, ca în toate cele pe care le-am înregistrat, nu va vorbi criticul ci numai cronicarul; de aceea nu mă voi încerca măcar să caracterizez opera celor doi poeți. Dar atât voi spune; pe când Eminescu a fost poetul suferințelor omenеști, Alecsandri a fost poetul sentimentelor duioase; pe când versul lui Eminescu plânge ori suspină și te lasă gânditor, versul lui Alecsandri te însuflețește, te încântă și te înviorează. Poezia lui Alecsandri îți dezvăluie plăcerea de a trăi, poezia lui Eminescu este adesea un *memento mori*. După citirea lui Eminescu suferi ori cugeți, după citirea lui Alecsandri palpiți și iubești. Unul vorbește creerului gânditor, celalt inimei simțitoare. Cel dintâi a fost tristul cântăreț al realităților pesimiste și trăite, celalt trubadurul idealurilor luminoase și visate.

Afară de geniu, nici o asemănare între ei.

La înmormântare, din partea Societății Presei a vorbit G. Ionescu-Gion.

— Duminică în 16 Septembrie s'a inaugurat localul școlii comerciale din b-dul Domniței. Această școală a fost clădită de comună, după marile stăruințe ale primarului Pake Protopopescu, care era și profesor al școlii.

— Duminică 7 Octombrie a fost pusă piatra de fundament a Palatului de justiție.

Planurile palatului sunt datorite unui arhitect francez de Ballue, arhitectul constructor a fost d. Cuțarida.

Inaugurarea s'a făcut în fața regelui.

Întâia cuvântare a fost a ministrului de justiție, Teodor Rosetti, a doua a lui Constantin Schina, primul președinte al Curții de Casație, al treilea al regelui. Apoi cei de față au iscălit actul de fundație.

Regele, purtând un șorț alb cu ciucuri de aur, a scoborit în subsol, unde a depus pergamentul pecetluit cu pecetia regală.

Conform urâtului obicei, care se practică și se perpetuiază din guvern în guvern și din regim în regim, baroul compus din liberali, având decan pe Take Giani, s'a obținut de la serbare.

De ce?... Mister și politicianism!...

— Marți, la 9 Octombrie s'a pus piatra fundamentală a Podului de peste Dunăre.

Regele, regina și prințul moștenitor au plecat din București dimineața, spre a asista la solemnitate și la serbările ce s'an dat.

— In ziua de 1 Noembrie 1890 s'a sărbătorit la T.-Severin inaugurarea serviciului fluvial român pe Dunăre. Acest serviciu a fost înființat prin munca patriotică și stăruitoare a directorului general al Regiei Monopolurilor Statului, Grigore Manu. Cel dintâi remorcher era destinat transportului sărei românești în Serbia.

Grigore Manu a fost unul dintrte funcționarii superiori, distinși din toate punctele de vedere : muncitor, cult, cinstit și plin de nobila patimă a binelui.

Regimul conservator de atunci, avea norocul a doi înalți funcționari cu totul superiori : unul era Pake Protopopescu, primarul Capitalei, celalt Grigore Manu, directorul general al Regiei.

Dacă Pavilionul României a apărut pe apă, aceasta s'a datorit lui Grigore Manu, al căruia nume trebuie să rămâie legat de acest mare început.

Și, cu toate acestea unde este răsplata acestui om care, retras în modestia și în neboseala muncii a lăsat țării o instituție și o mândrie națională ?

Vedem pe unele piețe ale Bucureștilor busturi și statui, care poartă nume ce par publicului anonime. Oameni cari n'au lăsat nimic în urma lor, au primit onorurile nemuririi în marmoră sau în bronz, numai fiindcă au fost membrii influenți ai unui partid politic. Iar Grigore Manu, fiindcă n'a făcut politică de răspântie și n'a împărțit partizanilor fondurile instituției pe care a dirigit-o ci a înălțat-o, a rămas fără popularitate și fără amintire.

Imi îndeplinesc o datorie de om cinstit, incredințând Istoriei pe acest slubaș mândrie a onestității și frunțaș al neamului românesc.

— Alegerile comunale au adus frigurile politice în București : lupta este foarte crâncenă.

Pe de o parte liberalii sunt uniți în jurul unei liste unice, dar și conservatorii, toți grupați de astădată — pe lista lui Pake Protopopescu. Mai este la colegiul I și lista radicală în cap cu Gheorghe Panu.

Panu avea încredere în personalitatea sa, în faptul că era directorul unui ziar atât de citit și de apreciat, dar rezultatul votului l'a arătat că în alegeri sunt alte elemente care predomină.

Alegerea a fost foarte înverșunată. Au fost 2854 de votanți, deci majoritatea era 1428. Lista guvernului, cu Pake Protopopescu în cap, a întrunit 1493 voturi, sau 65 voturi de majoritate ; lista liberală a avut 1284, lista radicală 38 și o listă independentă 37.

Cu alegeri absolut libere, fără acele faimoase umpluturi, al căror secret îl avea electorul Pake Protopopescu, lista liberală ar fi fost aleasă cu siguranță.

Și cu toate acestea, Pake Protopopescu merita o soartă mai bună. Singura pată a lui Pake Protopopescu, mai bine zis

a administrației sale, era „Nenea Iancu“ Brătescu, ajutor de primar, avocat din str. Popa-Tatu, marele elector din Culoarea de Verde, dar un vestit om de petreceri. Când Nenea Iancu, era la chef nu mai ținea socoteală de nimeni și de nimic.

Pe vremea de care mă ocup, erau încă acsizelile comunale și barierele. Intr'una din zile Nenea Iancu, fiind cu desăvârșire amețit, porni în inspecție din barieră în barieră; în acel timp tocmai o trăsură în care se aflau două doamne din elita societății voia să intre în oraș. La barieră se făcea controlul vehiculelor spre a se împiedica intrarea contrabandei. Nenea Iancu se duse să facă el singur controlul, dar fiindcă cele două doamne refuzau să lase a fi controlate prea fundamental, veselul ajutor de primar le ridică poalele rochiilor și proceda la verificare. Firește că a fost un mare scandal în București. Dar... cine se putea atinge de „damblakele“ lui *Nenea Iancu* ?...

Una din expresiile lui favorite era să-și numească prietenii și agenții „damblagii“. Iar când era cu chef pâlmuia pe cine întâlnea: servitori, chelneri, birjari, sergenți de oraș, apoi le da câte 5 lei de cap și de palmă.

De altfel Nenea Iancu era o adevărată mină de aur, generos, da cu amândouă mâinile, pleda mai mult gratuit decât pe onorar și mai tot ce câștiga cheltuia în petreceri.

Epoca lui Nenea Iancu a durat vre-o 20 de ani, în care timp era unul dintre cei mai populari oameni politici.

Au trecut aproape 40 de ani de la 1890, totuși, trebuie să privim ca o epocă din altă lume și din alte meleaguri, vremea aceea în care era cu puțință un ajutor de primar care-și plimba cu atâta libertate abaterile dela demnitate și totuși, bucurându-se de toleranța generală, putea fi cel mai popular politician al Bucureștilor.

Și pe când Nenea Iancu era atât de popular, Gheorghe Panu și cu întregul său partid d'abia putu agonisi 38 de voturi, iar Pake Protopopescu — cel mai capabil primar pe care l'a avut capitala României, d'abia a putut, fiind la guvern, să treacă la limita voturilor.

Dezgustul de a face politică a cuprins pe mulți, din astfel de motive.

— De și conservatorii s'au prezentat uniți la alegerile comunale din București, situația lor nu era de loc bună. În țară liberalii au esit învingători, în multe orașe, iar pe unde au căzut au fost bătuți aproape de limită.

La București hărțuiala urmează fără preget, guvernul e hărțuit din două părți, dintr'o parte de către liberali-conservatori, cari au rămas pe din afară de putere, pe de altă parte de către junimiști, de și Teodor Rosetti, Menelas Gherman și Alexandru Marghiloman sunt în cabinet. Fapt caracteristic, este că toți vechii șefi au fost eliminați din guvern: dela liberali-conservatori Lascar Catargiu, general Florescu și Gheorghe Vernescu, de la junimiști Petre Carp și Titu Maiorescu

Guvernul se simte slab, de aceea în preziua deschiderei

parlamentului. Teodor Rosetti demisionează din minister, iar cabinetul este astfel remaniat.

General Manu președinte și internele, Al. Lahovari externe, Menelas Gherman finanțele, general Vlădescu războiul, Al. Marghiloman domeniile și industria, Titu Maiorescu instrucția, cultele și interimar la lucrări publice, Grigore Triandafil la justiție.

Miniștrii noi sunt Titu Maiorescu și Triandafil; miniștrii eșiți: Teodor Rosetti și Grigore Păulescu. Atât numai că, pe când Teodor Rosetti, s'a retras, Păulescu a fost silit să plece din cauza ostilității junimiștilor.

Frământarea în partidul de la guvern începe mai vehementă o dată cu deschiderea Camerelor.

În Senat, guvernul susține pentru președinție pe fostul președinte Nicolae Crețulescu, dar votul e următorul:

Crețulescu, 48 voturi ;

General Florescu, 36 voturi ;

Al. Orăscu, candidatul liberalilor, 24 voturi.

La al doilea scrutin, generalul Florescu e ales președinte cu 53 voturi contra 52. date lui Crețulescu. Liberalii spre a provoca criza, au votat pentru generalul Florescu.

— În zilele de 24 și 25 Noembrie s'a serbat jubileul de 25 ani al Ateneului Român, în prezența regelui și a prințului moștenitor. Au vorbit: N. Crețulescu, președinte, V. A. Urechia, G. Esarcu, Ionescu Dim., Al. Djuvara, iar poetul Alex. Vlahuță a citit o poezie de ocazie.

— Teatrul Național a decernat un număr de premii autorilor dramatici. S'au dat 3000 lei d-lor Nizer și Tinc pentru *Doamna Kiajna*, dramă în 5 acte, și d-lui Vulcan pentru *Ștefan Vodă cel tânăr*. D. Vulcan era redactor al ziarului „Familia” din Oradea-Mare. Premiul a fost împărțit pe din două.

— Pe când în politica dinăuntru se aștepta în fiecare zi, căderea guvernului, un curent puternic naționalist încalzește tineretul și pătura cultă. Acum se pun bazele acelei Ligi culturale, care a ajutat atât de mult la marea izbândă a neamului.

Pe la mijlocul lui Decembrie se alege primul comitet al Ligii pentru unitatea culturală a Românilor. Alegerea a fost foarte aprinsă fiindcă partidele politice au venit și aci cu interesele lor. Alegerea a ținut până la ora 5 dimineța. Au fost aleși: d-nii Nicol, Floru, Mehedinți, Negulescu, Cernescu, Lupulescu, Tălășescu, Murnu, Dragomirescu, Patriciu, Teodoru, toți studenți. Apoi, d-nii: Al. Orăscu rector Universității din București, Nicolae Ionescu, Ion Grădișteanu, Cristu Negoescu, V. Maniu, membru al Academiei, Spiridon Popescu, profesor universitar, Grigore Brătianu avocat, dr. N. Barbu profesor, Marinescu Bragadir, Mihalcea.

— Lipsa teatrelor este simțită la București, un singur teatru nu este destul, firește. Spre a clădi un al doilea se înființează societatea „Teatrului de vară și de iarnă”. Se alege un comitet compus din: generalul Ion Florescu președinte, Ioan

Marghiloman vice-președinte și Petre Grădișteanu secretar. S'au subscris și oarecare sume. Dar inițiativa n'a avut alte urmări.

ANUL 1891

— Anul 1891 începe rău pentru guvern și pentru conservatori. La Ploești sunt alegeri județene, dar liberalii sunt aleși fără ca măcar guvernamentalii să poată prezenta liste. La București, neînțelegerile în partidul conservator, intrigile și frecăturile de fiecare zi paralizază cu totul puterea de muncă a guvernului.

O alegere parțială la colegiul al 2-lea de Ilfov pentru Cameră mărcște dezordinea în acest partid ros de rivalități și de ambițiuni.

Partidul Catargiu-Vernescu propune candidatura lui Dimitrie Cezianu dar guvernul nu primește pe acest candidat ci susține pe Andrei Popovici, care era candidatul primarului Pake Protopopescu. Pake Protopopescu care, până aci era socotit ca un aghiotant al lui Gheorghe Vernescu este solicitat de acesta să demisioneze din capul comunei și să susțină candidatura lui Cezianu, dar primarul refuză. De aci ruptură definitivă între Vernescu și Protopopescu.

Haosul crește. În urma acestei rupturi 17 partizani ai lui Pake Protopopescu demisionează din comitetul partidului liberal-conservator iar un număr de liberali-conservatori demisionează din consiliul comunal.

În capul acestora este generalul Florescu.

Din partea liberalii combat cu vehemență candidatura lui Andrei Popovici, pe care l-au poreclit : Pușcă'n icoane !

Andrei Popovici era transilvănean, vânător, om de sport și bun trăgător cu pistolul ; liberalii, spre a-l discredita în fața alegătorilor din mahalale, propagă cum că, una din indeletnicirile favorite ale lui Popovici era de a se exercita în casă trăgând cu pistolul în icoane, pe care le lua drept țintă.

Așa se face încă și astăzi propaganda electorală.

La 20 Ianuarie se face alegerea, iar rezultatul este un balotagiu. Iată împărțea voturilor : Andrei Popovici 1666 voturi, N. Fleva candidatul liberalilor 1219, Cezianu candidatul liberalilor-conservatori 373. Majoritatea obligatorie era 1777.

În balotaj candidatul guvernului este ales cu 2200 voturi, iar Fleva întrupește 2125. Candidatul liberalilor-conservatori s'a retras din luptă.

Prin urmare dovada era făcută. Guvernul a reușit cu atât de puține voturi numai mulțumită fraudei electorale, numită „umplutură”. Liberalii uniți se afirmă ca o forță electorală considerabilă, iar partidul liberal-conservator, lipsit de puterea guvernamentală și de concursul puternicului său elector Pake Protopopescu, era silit să iasă din luptă.

Acest rezultat aduse și mai multă descurajare în rândurile guvernamentalilor.

Andrei Popovici, alesul, era un om simpatic și om de inimă, natură leală și cavaleriească, fratele doctorului Dimitrache Popovici, medic de nas, gât și urechi și al d-lui Mihail Popovici, fost ministru de finanțe în cabinetul Vaida Voevod. Om cu idei democratice, luptător pentru cuceririle viitoare, deocâmdată guvernamental conservator numai din prietenie pentru Pake Protopopescu.

Pe când acestea se petreceau la București, în Moldova ferbea un fel de mișcare separatistă. Demagogia politicianilor noștri făcea această ispravă. Era una din armele întrebuintate de partidele rămase prea mult timp în opozițiune.

La Iași se formează Liga moldovenească în cap cu un colonel Langa. Liga era eșită — așa se zicea — din suferințele Moldovei care era nesocotită și oropsită de către guvernele din București. Acestei Ligi nu i se da prea multă importanță în lumea politică, iar adversarii ei de la Iași o porecliseră „Liga Langa“.

— La Iași și în mare parte a Moldovei agitațiune regionalistă, la București guvernul e săpat fără încetare.

Titu Maiorescu, care fusese introdus în minister la departamentul instrucțiunii publice, prezintă un proiect de lege pentru reorganizarea învățământului, dar proiectul nu este bine primit. În ședința de la 14 Februarie, senatorul Constantin Esarcu, care combătuse proiectul, prezintă o moțiune prin care cerea: „suspendarea discuțiunii acestui proiect care nu aduce nici o îmbunătățire învățământului și nu corespunde cu cerințele acestui învățământ. Moțiunea e votată cu 52 voturi contra 50.“

A doua zi generalul Manu prezintă demisia cabinetului iar generalul Florescu, președintele Senatului, e însărcinat cu formarea noului minister.

După câteva zile de tratative generalul formează un cabinet pur liberal-conservator cu excluderea tuturilor junimistilor și cu excluderea chiar a lui Alexandru Lahovary.

Iată compoziția acestui al 7-lea minister de la căderea lui Ion Brătianu.

Generalul Florescu președinte fără portofoliu.

Lascăr Catargiu la interne, Gheorghe Vernescu la finanțe și ad-interim la justiție, colonelul Iacob Lahovary la război, Constantin Olănescu la lucrări publice, Constantin Esarcu la externe, Ilariu Isvoranu la domenii, G. Dem. Teodorescu la instrucția publică.

Prezentându-se în fața Camerei, noul cabinet este atacat imediat cu violență de către: Petre Carp cel dintâi, Nicolae Ionescu, Gheorghe Panu, general Manu, Mihail Cogălniceanu, Alexandru Marghiloman, Take Ionescu și Alexandru Lahovary.

Deputații cei mai frunțași din toate partidele au atacat.

guvernul care, din ziua întâi e primit cu zeflemele și cu toată neîncrederea. Erea văzut că guvernul nu va putea lucra cu această Cameră atât de ostilă: de altfel o moțiune de blam e prezentată și moțiunea e votată cu 77 bile contra 69.

Camera e dizolvată chiar a doua zi iar alegerile sunt puse la începutul lui Aprilie.

Bine înțeles, guvernul obține majoritatea, totuși liberalii câștigă aproape în întregime Iașii, Prahova, Tutova, Doljiul, etc. și aduc în Cameră, ca liberali de toate nuanțele, 52 reprezentanți, junimiștii 7 și 1 socialist, V. G. Morțun. Pe vremea aceea 60 deputați în opoziție eră pentru guvern o grea înfrângere și semnul sigur al vieții scurte.

Cei mai maltratați în alegeri au fost junimiștii cari n'au putut alege decât doi fruntași, pe P. P. Carp și pe Menelas Ghermani.

Din această Cameră nu mai făceau parte Gheorghe Panu, Take Ionescu, Alexandru Marghiloman și nici I. C. Brătianu. În schimb Dumitru Brătianu, M. Cogălniceanu, N. Fleva, G. D. Paladi, au putut străbate.

Ion Brătianu, căzut în balotagiu, la colegiul I de Ilfov, a fost înfrânt.

De altfel, în timpul acesta Ion Brătianu era în ultimele lui zile, amărăciunea atâtor lovituri și acuzări, insultele zilnice cu care'l adăpau adversarii spre a'l răsplăti de toate faptele mari ce făcuse, îi scurtau definitiv zilele.

Firește Ion Brătianu făcuse greșeli, acele greșeli legate indisolubil de o lungă guvernare care ipertrofiază vanitatea și predispoziția la atotputernicie, dar omul acesta săvârșise și fapte mari. El prezidase aproape tot ce se înfăptuise în ultima jumătate de secol pentru înălțarea patriei, el reprezentase, ca întâiul între fruntași, sufletul național în avânt de propășire.

Înmormântarea prematură pe care i'o oficiau acum colegiile electorale și numeroșii lui foști și actuali detractori, nu eră meritată. Adversarii politici nu trebuie să se scoboare nici odată până la adversitate. Micimea prigonirei nu a putut pune umbra uitărei pe figura cea mai luminoasă din epoca rededeptărei naționale.

Ion Brătianu, cum am spus, se stingea sub durerile pricinuite de loviturile ingraturii, sub loviturile tuturor răzbunărilor coalizate împotriva unei măriri căzute, căci micșorimea este neiertătoare pentru cel care este jos după ce a fost multă vreme foarte sus.

Omul care dictase voința să, atât de lungă vreme corpului electoral, acum nu găsea un colegiu care să-l aleagă, nu găsia nici măcar refugiul în acele colegii ale oligarhiei pe care o proteguise în ultimele vremuri ale domniei sale.

Dar omul cădea, fiindcă fizicește nu mai era vulturul de altă dată. Ne mai fiind soarele zilei de mâine, admiratorii și adoratorii tuturor răsăriturilor făceau loc gol în jurul său.

— Camera se deschide prezidată de cel mai în vârstă, prințul Dimitrie Ghica.

Fiindcă prințul schimbase încă odată partidul, îl regăsim din nou alături de conservatori, tot atât de senin și tot atât de încredințat că lucrează pentru binele țării.

— În timpul acesta marele Ion Brătianu murea la Florica. Ion Brătianu, după o lungă și dureroasă agonie, a murit în ziua de 4 Mai la ora 3 și 5 minute din noapte. Avea 70 ani. După moarte s'a zis că, simțindu-și apropierea sfârșitului, a spus celor din jurul său :

— Să aveți ochii asupra regelui căci prea l-am făcut mare.

Cu Ion Brătianu a dispărut omul politic cel mai preponderent al României.

În afară de faptul că avea în urma sa cel mai puternic partid, dar opera îndeplinită în cursul unei jumătăți de secol îl pune pe un pedestal a cărei înălțime n'o putea ajunge nici unul dintre ceilalți bărbați politici.

Omul acesta atât de mare prin faptele sale a murit, precum am spus mai sus, amărit. Este destul să spun că, dintre oamenii de mâna întâia ai liberalizmului, el singur a rămas afară din parlament la ultimele alegeri.

Ion Brătianu și-a grăbit moartea fiindcă n'a voit să asculte de un sfat al medicului. De și era suferind și în contra avizului doctorului, a urcat dealul dela Florica care duce la pădure. Intors acasă era foarte înădușit, iar când a schimbat cămașa fereastra era deschisă. Atunci a răcit. Noaptea a petrecut-o rău iar a doua zi s'a culcat pentru ca să nu se mai scoale. După opt zile de agonie a murit Sâmbătă noapte 4 Mai la orele 3 și cinci minute. 1).

Partizanii au stăruit mult ca rămășițele lui Brătianu să fie înmormântate la București, dar soția n'a primit cu nici un preț. Ion Brătianu spusese că vrea să fie înmormântat la via lui, arătase chiar locul unde să fie pus în pământ alături de mormântul fiicei sale mai mare Flerica.

Moartea lui Ion Brătianu a provocat și un incident politic. Regele Carol, aflând de moartea fostului său sfetnic, a trimis două telegrame de condoleanțe, una lui Dumitru Brătianu, fratele mai mare al defunctului, alta lui Dimitrie Sturza. Aceasta era o indicație că regele privea pe Dimitrie Sturza ca urmaș al lui Ion Brătianu la șefia partidului liberal.

1) Ciudată repetiție a faptelor. Fiul său Ion I. C. Brătianu, șeful de guvern din 1927 a murit aproape în aceleași condițiuni. De și răcit și cu durere de gât, Ion I. C. Brătianu, n'a voit să asculte sfatul medicului ca să stea în casă. A ieșit spre a participa la o solemnitate a Societății Crucea Roșie. A doua sau a treia zi a fost supus unui masagiu într-o cameră insuficient încălzită a locuinței sale. Doctorul Danielopolu, unul din medicii săi curauți mi-a povestit :

„D. Bébé Brătianu mi-a spus că era atât de rece în camera în care i se făcea masagiul, în cât după ce a eșit, de și îmbrăcat cu haine groase de iarnă, s'a simțit prins și tremura“.

Mihail Cogălniceanu era bolnav și aproape de sfârșitul carierei sale lumesci. Aflând despre moartea vechiului tovarăș de luptă, a telegrafiat văduvei :

„Bolnav eu însumi, nu pot decât să plâng, căci n'am nici măcar puțința de a alerga la Florica spre a'mi lua rămas bun dela aceia cu care am lucrat o jumătate de veac, de aproape și de departe; nu pot să vă dau altă mângăere de cât aceea care constă pentru dumneata de a purta numele celui dintâi cetățean al României. Dreptatea posterității începe cu ziua de azi pentru Ion Brătianu. Oamenii zilei, mari sau mici, pot fi ingrați cu dânsul, însă istoria, istoria nepărtinitoare, ea care porcede din mintea și din inima națiunii întregi, va păstra cu litere de aur amintirea celui care și-a pus numele în fruntea tuturor marilor fapte naționale și politice a renașterii României; acest nume este acela al lui Ion Brătianu și dumneata ești ilustra lui văduvă. Căutați-vă mângăerea în acest nume neperitor și în lacrimile unei națiuni întregi care curg astăzi alături de lacrimile voastre“.

M. Cogălniceanu

Elocventele cuvinte ale lui Mihail Cogălniceanu, un vultur și el al epocii renașterii României, scrise de pe patul durerilor trupesti — de unde nu trebuia să se scoale decât spre a se duce la moarte — sună ca o funebră dar glorioasă amintire a unei mari generațiuni.

Unul câte unul, Ion Heliade, Dimitrie Bolintineanu, generalul Magheru, generalul Golescu, generalul Tell, C. A. Rosetti, Ion Brătianu. Mihail Cogălniceanu plecau. Vechea gardă murea dar lăsa în urma ei România visurilor aurite ale tinereței.

Guvernul voind să facă lui Ion Brătianu funeralii naționale a pus la dispoziția familiei suma de 40.000 lei, dar familia a refuzat banii.

Telegraful ducând la Paris vestea morței lui Ion Brătianu, aproape toate ziarele l'au acoperit de critice severe și de calomnii nemeritate.

La Liberte a scris: „Ion Brătianu e primul dintre agenții secundari ai politicei bismarkiene căzuți dela putere. Această moarte lasă în România locul vacant în fruntea partidului german“.

Le Rappel: „Încă un dușman al Franței și un amic al triplei alianțe care dispore“.

Le Figaro: „Ion Brătianu a făcut totul spre a sustrage România de sub înrăurirea civilizației franceze, și a înfeodat țara politicei bismarkiene. Cu toate faptele lui frumoase, Brătianu a fost un inamic al Franței, un inamic al influenței franceze în Orient, etc. etc.“

Aproape toate ziarele aveau aceleași observațiuni. Este bine înțeles că aceasta era propaganda făcută la Paris de către prințul Gheorghe Bibescu și de către ceilalți boeri conservatori obicinuiți ai Parisului.

Mercuri 8 Mai înhumarea s'a făcut la Florica față de o foarte numeroasă asistență. Au fost de față prințul moștenitor Ferdinand și fratele său prințul Wilhelm, iar din partea guvernului, Constantin Esarcu ministrul de externe și colonel Lahovary ministrul de război.

Au rostit cuvântări : Constantin Esarcu în numele guvernului, Dimitrie Sturza în numele clubului liberal, V. A. Ureche în numele Senatului, P. S. Aurelian în numele Academiei, Vasile Lascăr în numele liberalilor, Vintilă Rosetti ca prieten și Nicolaidi dela Craiova în numele acestui oraș.

Și Ion Brătianu, care dela 1848 la 1888 a fost neincetat în linia întâia a luptelor pentru renașterea și înălțarea României, a dispărut în pământ.

— La 10 Mai s'a serbat jubileul de 25 de ani a suirei pe tron a lui Carol I de Hohenzollern.

Cu acest prilej regele a adresat generalului I. Em. Florescu primul ministru o scrisoare prin care îl vestește că „face danie încă de acum ministerului cultelor și instrucțiunii publice a unei case care va fi clădită pe cheltuiala sa pe un loc din fața palatului regal. În același timp regele pune la dispoziția aceluiași minister suma de 200.000 lei în rentă română

Stabilimentul va purta numele de : „Fundațiunea universitară Carol I". Regele cerea guvernului să prezinte parlamentului un proiect de lege pentru recunoașterea personalității morale a fundației.

Și scrisoarea urma:

„Dorința noastră, dorința reginei și a prințului moștenitor este ca această fundație să contribuie a consolida sentimentul de frăție în sânul tinerimei universitare și să întretie sentimentul patriotic care înalță sufletul“.

Ziua de 10 Mai a fost o zi de sărbătorire excepțională : la ora 10 serviciu divin la Mitropolie, defilarea trupelor pe bulevard, recepții numeroase la palatul regal, seara iluminății bogate, în Cismigiu focuri de artificii iar la Teatrul Național reprezentație de gală.

Cu acest prilej regele și regina au primit numeroase daruri de artă și de valoare. Dintre foarte numeroasele daruri citez :

O statuie reprezentând pe rege, sculptată în sare gemă de către sculptorul Georgescu.

Grupul ocazionalilor și giuvaergiilor din București o coroană de argint grea de 3 kilo 500 grame făcută într-o parte din foi de lauri și din altă parte din foi de stejar. Lucrarea foarte artistică e datorită casei Resch.

Scoala de poduri și șosele a oferit un album legat în aur, argint și zmalț, operă artistică a Casei Widmann din Viena.

Serbările jubiliare au durat 3 zile : Vineri 10, Sâmbătă 11 și Duminică 12 Mai.

La 11 Mai, Sâmbătă, a fost în curtea palatului regal ceremonia țintuirii drapelului celor noi date unițiilor. Regina, principele moștenitor Ferdinand și fratele său asistau,

Apoi a urmat receptia primarilor din țară în cap cu Pake Protopopescu primarul Capitalei, care a rostit o cuvântare.

La ora 3 numeroșii primari au fost primiți la Ateneu de către Const. Esarcu vice președintele Ateneului. În sala cea mare Take Ionescu a conferențiat asupra celor 25 ani de domnie ai regelui Carol.

La ora 5 a fost marele banchet al primarilor în Cișmigiu.

Pe toată aleea principală, care atunci nu-era plantată cum e astăzi, ereau întinse, mesele pentru cei 3000 de primari aduși în București.

Ordinul era ca toată lumea să aștepte sosirea regelui pentru ca să dea semnalul ospățului. Dar un glumet dete el semnalul și primarii se repezără asupra mâncărilor: icre moi, sardele, salam, carne rece, cașcaval, fructe, etc. Mai erau și 10.000 sticle de vin, mai mult de câte 3 de om. Pake Protopopescu, văzând această neregularitate, aleargă repede și cu glas de stentor opri pe mâncăcioșii prea grăbiți.

Regele sosi după aceea, se duse în mijlocul primarilor țărani și rosti o scurtă cuvântare. Răspunse Ulyse Boldescu primarul Craiovei.

La sfârșitul mesei primiră farfuria și furculița. Farfuriile purtau portretele regelui, reginei și a prințului moștenitor, precum și armele țării.

Dar Bucureștii nu erau pregătiți ca să primească atât de mulți mosafiri, de aceea foarte mulți primari au rămas fără gazdă și au fost siliți să doarmă prin Cișmigiu, pe băncile depe bulevarde și ori unde găseau o piață, un maidan ori o curte mai mare.

Seara regele și principii au fost în Cișmigiu spre a vedea focurile de artificii. Cu acest prilej au funcționat și fântânile luminoase care au pierit deodată cu plecarea lui Pake Protopopescu din capul primăriei.

Înainte de a veni în Cișmigiu a fost la palatul regal un mare banchet de 72 tacâmuri.

A treia zi Duminică a fost sărbătoarea copiilor în grădina Episcopiei unde au venit regele și regina.

Apoi cursele dela Băneasa cu o asistență considerabilă. Întrările s'au ridicat la 25.000 lei, ceea ce pentru anul acela era un record.

Seara focuri de artificii grandioase la Băneasa în fața pădurei și în pădure.

Regele Carol, foarte mult iubitor de asemenea sărbători, era fericit.

Și acum să revenim la politica dinăuntru.

— Câteva zile numai după moartea lui Ion Brătianu statul major al partidului liberal s'a întrunit și a ales șef pe Dumitru Brătianu. Ziua lui Dumitru Sturza trebuia să vie repede.

În partidul de la putere armonia nu este deplină, lupta între junimiști aliați cu lahovariștii și guvern începe.

Junimiștii au suferit o grea înfrângere în alegeri, ceea ce dovedea că n'au prins încă rădăcini în țară. Dar nici Alexan-

dru Lahovary nu era agreat de majoritate. Alexandru Lahovary n'a putut pătrunde nici măcar în Comisia bugetară, căci fu bătut cu 77 voturi de Dimitrie Cezianu, care a întrunit 79.

Și luptele intestine urmează.

— Liberalii aleg un comitet pentru ridicarea unei capele la Florica pe mormântul lui Ion Brătianu și a unei statui la București. Comitétul e pus sub președinția lui, Mihail Cogălniceanu. Îndată după publicarea apelului acestui comitet, regele a trimis o scrisoare lui Cogălniceanu arătând că subscrie suma de 25.000 lei.

La Cameră, opoziția fiind foarte numeroasă, se produc zilnic frecături. Într-una din ședințe deputatul guvernamental Const. Popovici supranumit Răcăciune, ~~îovșșe~~ pe deputatul liberal Iuniu Leca. În urma protestărilor violente ~~ais~~ opoziției Camera a votat o moțiune prin care dezaprăbă faptul.

Porecla „Răcăciune” iată de unde venea. Constantin Popovici fusese mai demult șef al gării Răcăciuni din Moldova; într-o zi casa cu bani a fost prădată și acuzația a căzut asupra șefului de gară. Liberalii cunoscând cazul, i'au pus supranumele de „Răcăciune” care i'a rămas toată viața.

O nouă știre foarte tristă vine din Paris, marele Mihail Cogălniceanu a murit în capitala Franței, unde se dusesese ca să fie operat de o peatră la bășică.

Mihail Cogălniceanu suferea de peatră, mai fusese supus operațiunilor pe care le înfruntase cu succes, de data aceasta însă, vârsta și slăbiciunea inimei ingrășată, nu l'au mai ajutat. Cogălniceanu a murit în timpul operațiunii sub cloroform.

Cu Cogălniceanu dispărea cel d'al doilea mare bărbat de Stat al României.

Cogălniceanu a fost cel mai ager, mai inteligent și mai strălucit orator parlamentar și om de guver al României. Mai cult și mai talentat de cât Ion Brătianu, toate cuvântările și toate paginile scrise de el pot fi luate și aslăzi ca model de elocință, de factură literară impecabilă, de energie în expresie și de valoare substanțială.

Nici odată Kogălniceanu, fie în vorbă, fie în scris, n'a fost banal. Mintea lui ageră pătrundea toate problemele, în vorba lui la tribună era în totdeauna ceva eroic și impunător.

Numai arătarea lui Mihail Cogălniceanu la o tribună parlamentară sau la o întrunire publică, era un motiv de entuziasm și de încredere. Când Cogălniceanu intra în acțiune toate speranțele în victorie renășteau și energiile deveneau active.

La tribuna parlamentului, toată lumea — prieteni sau adversari — îl ascultau cu toată atențiunea, de la început și până la sfârșit. În totdeauna auditorul avea ceva de învățat.

În timpul războiului de la 1877 România avea în fruntea guvernului său pe cei doi oameni politici mai mari ai epocii: pe Ion Brătianu și pe Mihail Cogălniceanu.

După cum Ion Brătianu a fost cel mai mare ministru al

Lui Carol I, tot la fel Cogălniceanu a fost cel mai mare ministru al lui Vodă-Cuza.

Lui Cogălniceanu i se iertau, mai bine zis i se treceau, figuri oratorice care astăzi ar părea ridicole în gura unui om politic. Așa de pildă, dacă se afla la tribuna Camerei, ori în întrunirile publice, după una din acele operațiuni chirurgicale de care am vorbit, întrebuița de obicei, o frază declamatorie de efect, precum :

— Credeți-mă, domnilor, fiindcă vă vorbește un om care alaltăeri a văzut moartea cu ochii.

Sau :

— Eu, care am văzut moartea cu ochii nu pot să mint.

Sau :

— Nici oasele mele nu doresc să fie așezate după moarte alături de oasele lui Ion Brătianu.

Vorbind o dată în Cameră spre a se apăra de acuzația că „a știut, în calitate de ministru al externelor, să apere țara în chestia Dunărei, a striga :

— „Când voi muri să nu mi se recunoască nici un merit, nici pentru secularizarea averilor mănăstirești, nici pentru reforma rurală, nici pentru tot ce am lucrat ca ministru al marelui Vodă-Cuza, dar voi lăsa cu limbă de moarte ca să mi se așeze pe piept corespondența mea diplomatică în chestia Dunărei“.

Cogălniceanu, căruia i se aducea învinuirea de venalitate, n'a fost niciodată acuzat de lipsă de patriotizm. Și niciodată n'a tras foloase personale de câte ori a fost în joc marile probleme naționale. Când au fost secularizate averile mănăstirești, călugării greci i-au oferit sume însemnate pentru ca să renunțe la proiectul de lege ori să-l modifice după dorința lor, dar Cogălniceanu a fost nestrămutat. Marele român era mai mare în el decât oricare altă patimă.

Acei cari ca mine, la vârsta celei mai fragede tinerețe, au cunoscut pe marii oameni ai generațiunei care a făcut revoluția de la 1848 și după aceea, războiul de la 1877, acei cari ca mine au trăit în aerul pe care-l respirau ei, care i-au văzut, i-au ascultat și au fost martorii tuturor zbuciumărilor unor vieți înflăcărate în totdeauna numai pentru gloria cât mai mare a României, n'au putut rămâne nepăsători și reci în zilele cernite când au intrat pentru totdeauna în pământ : C. A. Rosetti, Ion Brătianu, Mihail Cogălniceanu.

Zile de melancolie fiindcă, de odată cu oamenii aceștia atât de mari, dispărea din viață spre a trece în Istorie, una din cele mai glorioase epoci ale României renăscute.

Se spune că Napoleon al III-lea a zis odată că M. Cogălniceanu este, nu numai întâiul om politic al țării sale, dar ar fi unul dintre cei dintâi chiar în Franța sau aiurea.

— Pe când poporul român făcea aceste pierderi dureroase, la Palatul regal se petrecea o dramă intimă.

Familia regală cu principele moștenitor Ferdinand și toți

curtenii și doamnele de onoare au fost în excursiune în județul Muscel. Au vizitat Rucărul, defileul Dâmbovicioarei, au intrat în peșteră și au ieșit la Pajura. Dar în această călătorie printre brazi, mesteacănii și anini, s'a născut o dragoste. Principele moștenitor s'a înamorat de d-șoara Elena Văcărescu, doamna de onoare a Reginei Elisabeta.

Dragostea a fost încurajată de regină. Regina era poetă, fiindcă era Carmen-Sylva. Iar regina, uitând că măritişurile și însurătorile celor destinați să poarte Coroana și sceptrul se fac sub controlul rațiunii politice, a susținut căsătoria din dragoste a celor doi tineri cari se iubeau.

Carmen-Sylva era elocuentă și persuasivă, dânsa a pledat, cu toată căldura convingerei sale femeiești, că o căsătorie făcută de către un Hohenzollera cu o româncă va lega încă și mai strâns dinastia de poporul român. Și Carmen-Sylva a mai spus regelui :

— Rasa puțin degenerată a Hohenzollernilor, fiindcă e veche, regenerată cu un vlăstar dintr'o rasă mai tânără și viguroasă, va da urmași plini de viață dinastiei.

Regele, care la început era în contra acestei căsătorii, a sfârșit prin a fi de aceeași părere cu regina.

Dar opinia publică s'a emoționat, adică opinia oamenilor politici. Consiliul de miniștri fiind chemat să-și spună cuvântul, s'a împotrivit categoric.

Lascar Catargiu a fost consultat ca și toți ceilalți miniștri. S'a făcut multă vreme haz când s'a aflat felul de ași spune părerea a bătrânului moldovean.

La stăruințele reginei, Lascar Catargiu a răspuns :

— Maiestate, aiasta nu se poate !

Față de stăruințele reginei care punea înainte ca argument înflăcăratul amor al principelui și teama ca prințul să nu aleagă o soluție disperată. Lascar Catargiu răspunse :

— Eu, majestate, nu spun că prințul nu poate lua în căsătorie pe d-șoara Văcărescu, o poate lua, însă în cazul aiasta trebuie să rămâie simplu *particular*.

Atunci interveni în discuție regele.

— Dv. uitați, domnule Catargiu, că Principele Ferdinand este moștenitorul tronului.

— Mă iertați, Maiestate, răspunse ministrul, n'am uitat, însă eu știu că Alțeta sa are un frate.

Auzind aceste cuvinte, regele exclamă, făcând gesturi energice cu mâna :

— Oh ! nu, nu ! asta nu ! niciodată !...

Regele Carol, care avea afecțiune pentru principele Ferdinand, n'avea nici o simpatie pentru fratele său, principele Wilhelm. Nu-l iubea.

Consiliul de miniștri era întrunit și aștepta întoarcerea lui Lascar Catargiu spre a lua o hotărâre.

Hotărârea a fost, refuzul Consiliului de miniștri de a a proba căsătoria.

— Pe când se petreceau aceste fapte, în partidul conservator intrigile și frământările se înteteau.

Faptul că Alexandru Lahovary și generalul Manu erau afară din guvern, iar în cabinet figurau niște neînsemnați vernescani, hrănea și marea fierberea. În fața acestei situațiuni încep tratative pentru atragerea în guvern a lui Alexandru Lahovary și a generalului Manu, însă vernescanii nu sunt de părere. Pe dedesubt, însă, începe o operațiune, atât împotriva lui Gheorghe Vernescu cât și a generalului Florescu, pe care liberalii-conservatori îi judecau insuficienți pentru președinția consiliului. Înălțurarea generalului din fruntea guvernului fu hotărâtă în urma mai multor întruniri, mai mult sau mai puțin tainice, următoarea moțiune este redactată, iar semnăturile sunt culese:

„Noi subsemații, dornici de a vedea în fruntea guvernului o direcțiune mai unitară, propunem ca ministerul să fie complectat sub conducerea d-lui Lascar Catargiu, șeful autorizat al partidului liberal-conservator și trec la ordinea zilei“.

În câteva zile moțiunea avea 37 semnături, însă generalul Florescu și vernescanii prinzând de veste, închid Camerele la începutul lui Iulie.

Toată vara, însă intrigile și zeflemelele pe socoteala ministerului și a unora dintre miniștrii, au făcut veselia saloanelor și au ocupat coloanele ziarului „*Constitutionalul*“.

— Ziarele anunță că înmormântarea lui Mihail Cogălniceanu a fost grandioasă la Iași. Sierul a fost scoborit pe umerii unui număr de primari rurali. La Mitropolie au vorbit: Mitropolitul Moldovei, generalul Florescu, primul ministru în Vizantie în numele Universității de Iași, V. A. Ureche în numele Universității din București și D. Sturza în numele partidului liberal.

La biserică s'au rostit alte 7 cuvântări.

— Guvernul care nu trăește decât de atât de puțină vreme începe să se clatine, intrigile îl rod, iar generalul Florescu nu are nici știința, nici autoritatea de a cârmui.

În două alegeri parțiale pentru Senat, la R.-Sărat și la Gorj este ales cu mari majorități Eugeniu Stătescu. În țară credința generală este că zilele conservatorilor sunt numărâte și că ceasul liberalilor sosește.

A treia zi este ales la Bârlad, I. Popescu, candidatul partidului liberal.

Peste alte două zile e ales deputat la Ialomița, candidatul junimist Alexandru Marghiloman.

În sfârșit iată și o criză ministerială parțială. Gh. Dem. Teodorescu, ministrul instrucțiunii publice provoacă împotriva sa o furtună, mai ales profesorii Universității din Iași se revoltă din cauza oare căror suprimări de catedre. Față cu mișcarea stârnită, Gh. Dem. Teodorescu e silit să demisioneze din minister, iar în locul său e numit profesorul ieșean, Petre Poni.

— O telegramă din Tulcea anunță că vestitul bandit Licinski a fost omorit de o poteră care l-a inconjurat în casa în care se refugiase. În luptă banditul a ucis un soldat.

— În ziua de 19 August a murit marele nostru pictor, Theodor Aman, directorul școlii de bele-arte din București.

— În urma înfângerei suferită de regina Elisabeta în chestia insurătoarei prințului Ferdinand s'a hotărât plecarea ei din țară pentru mai multă vreme. De altfel regina, lovită în mândria ei, a suferit și o lovitură fizică : Când a plecat era bolnavă, dar plecarea semăna a exiliu.

Destinația a fost Italia. În curând, s'a răspândit vestea în București că regina e bolnavă de paralizie progresivă. Fiindcă versiunea se răspândește și găsea creduli, doctorul Teodori, care însoțea pe regina — a fost silit să dea un Comunicat. În acest Comunicat, medicul Palatului care se afla la Veneția, a spus că regina suferă de congestiune spinală, iar nu de paralizie. De o săptămână starea e mai rea, deoarece regina suferă și de atonia inimii. Totuși la București circulau știrile cele mai pesimiste asupra sănătății reginei. Față de aceste știri rele pe de o parte s'au luat măsuri urgente ca d-șoara Văcărescu și secretarul Schaeffer să fie îndepărtați de lângă regină, iar pe de alta regele Carol a plecat la Veneția.

Concomitent cu aceste fapte, Regele și guvernul hotărăsc că este urgență ca prințul Ferdinand să fie îndepărtat de la contactul cu d-șoara Văcărescu, apoi să fie căsătorit ; dar să i se găsească o soție frumoasă, capabilă, ca prin farmecul ei, să-l facă a uita pe iubita din țară. Și n'au trecut multe zile până ce ziarele au dat vestea că viitoarea soție a moștenitorului României va fi o principesă engleză, iar ziarele au precizat că ar fi vorba de fiica prințului de Galles. Greșala era numai parțială.

— La începutul lunii lui Septembrie s'a ținut în Capitală un congres al studenților universitari din București și Iași. Au venit, pentru acest prilej, delegațiuni studențești din Atena, Belgrad și Sofia.

La gară s'a făcut o entuziastă primire studenților străini.

Studenții au venit în frunte cu o muzică și încadrați de jandarmi călări, până la Universitate unde s'au rostit discursuri. Apoi a urmat o serie de festivități și banchete.

Acest congres avea înțelesul său politic, fiindcă, în prevederea evenimentelor politice care se anunțau în Orient, România voia să aibă legături mai strânse măcar cu unele poame balcanice.

— Tot ce se petrece mai însemnat în Franța interesează Bucureștiul.

Toată societatea înaltă bucureșteană simpatizează cu generalul Boulanger și cu mișcarea lui revizionistă ; de aceea generalul Boulanger, omul care reprezenta ideea revanșei, este foarte popular. Dar pe la mijlocul lunii lui Septembrie o telegramă anunță că generalul s'a sinucis la Bruxela.

inamorat de o doamnă Bonnemain, care murise de curând și era înmormântată în cimitirul Ixelles de la Bruxela, generalul s'a dus într'o dimineață la cimitir, s'a plimbat câteva timp în fața mormântului, apoi, cu un revolver de mare calibru, și-a tras în tâmpla stângă un glonte care i-a eșit prin tâmpla dreaptă.

Cu moartea generalului Boulanger a încetat în Franța campania monarhistă, numită campania revizionistă. Adică campania revizuirii Constituției.

La București această moarte a provocat multe decepții.

— La sfârșitul luni Septembrie a murit Irina Șutu, soția lui Grigore Șutu, proprietarul casei din strada Colței colț cu strada Ion Ghica. Defuncta a fost alături de Elena Oteteleșanu, una din cele două doamne din înalta societate bucureșteană care aveau casa deschisă pentru recepțiuni și baluri la care participau toți aceia cari alcătuiau ceea ce se numea: „Societatea bună a Bucureștilor“.

Grigore Șutu și soția sa purtau titlul de prinț și prințesă, acasă erau serviți de Muntenegreni — așa zisiți Arnăuți — îmbrăcați în fustanele, cu pistoale și iatagane la brâu. În casă slujea întotdeauna un tânăr negru. Bucureștenii cunoșteau toți pe „arapul lui Șutu“. La șosea trăsura lui Șutu era originală și se distingea dintre toate: pe capră Arnăutul, în spate arapul iar în trăsură un enorm câine pudel întotdeauna alb ca zăpada.

Cu moartea Irinei Șutu a dispărut și o viziune bucureșteană. A pierit cea din urmă arătare dintr'o lume care nu mai poate renaște.

— Toată vara intrigile și conspirațiile au săpat ministerul care la începutul luni Noembrie, a trebuit să fie din nou remaniat. Dar toată lupta era dată împotriva elementului vernescan pe care purii conservatori se sileau să-l excludă din guvern. Cabinetul a luptat ca să poată atrage pe Alexandru Lahovari, dar încercarea n'a izbutit; în schimb la începutul lui Noembrie cabinetul se remaniază prin intrarea în minister a lui Nicolae Blărenberg și a lui Alexandru Vericeanu.

Toată presa, chiar ziarele guvernamentale, primește această remaniere cu ostilitate. Partidul conservator era acum în plină criză.

Intrarea lui Nicolae Blărenberg în guvern nu fusese motivată de cât de dorința lui Lascar Catargiu de a-l scoate dela Eforia Spitalelor civile unde făcuse o foarte rea administrație. De aceea zilele acestui cabinet făcut din cârpituri, erau acum numărate.

Indată după deschiderea Camerelor asaltul împotriva generalului Florescu și a lui George Vernescu începe. Deputații și senatorii partizani ai concentrării conservatoare, care purtau numele de „Concentrați“, se întrunesc și trimit lui Lascar Catargiu o deputație cerându-i să pue piciorul în prag și

să ia președinția cabinetului. Concentrații strigă pretutindeni: „Un șef, o direcție, un program!”

În cercurile conservatoare se spunea că generalul Florescu se angajase ca, îndată după alegeri, să se retragă dela președinția consiliului spre a lăsa locul lui Lascar Catargiu; acum, însă, legat cu George Vernescu, nu mai voia să părăsească postul.

— Cabinetul era remaniat dela 1 Noembrie, când în ziua de 18 pleznește o bombă: Lascar Catargiu, colonelul Lahovary și d. Const. Olănescu demisionează din guvern.

Aceste demisiuni fuseseră precedate de o serie de intrigi și operațiuni la alegerea biurourilor. La Senat vernescanii fac să cadă la vice-președinție candidatul catargist Budișteanu, iar drept răzbunare la Cameră, catargiștii și toți conservatorii provoacă, tot la vice-președinție, căderea lui Ilariu Isvoranu, Pake Protopopescu și Corjescu, toți vernescani.

Criza izbucnește. Când la Cameră generalul Florescu anunță demisiunea celor trei miniștri conservatori și intrarea în criză, Nicolae Blaremburg a fost cuprins de o furie mare, s'a agățat de banca ministerială arătând că nu va pleca de acolo.

Nicolae Blaremburg era exasperat de faptul că, după ce luptase timp de 30 de ani ca să aibă un portofoliu, acum trebuia să cadă după douăzeci de zile de ministeriat.

Fără îndoială situația era ridicolă.

Generalul Florescu nu fusese la înălțimea situației. Pe când se conspira, se țeseau toate intrigile, și se făcea pe față planurile pentru răsturnarea guvernului, generalul petrecea.

Pe vremea aceea era în București o trupă de operă italiană în care era o stea, primadona Brambila. Generalul Florescu era înamorat de Brambila iar în camera ei dela hotelul Boulevard își petrecea zilele. Atunci s'a spus că, în ziua în care a izbucnit criza, prin demisiunea celor trei miniștri conservatori, generalul a fost căutat în toate părțile pentru ca să fie pus în curentul evenimentelor. D'abia spre seară s'a aflat că se afla la doamna Brambila.

— Când demisiunea celor trei miniștri a fost comunicată regelui, generalul a primit însărcinarea de a forma un nou cabinet, fiindcă el declarase regelui că ia răspunderea situației. Căci generalul Florescu nu-și dedit seama de gravitatea situației, nu vedea nimic. De aceea a bătut la toate ușile și a propus portofolii în dreapta și în stânga.

La un moment a crezut că va putea completa cabinetul cu câțiva vernescani, între alții cu Pake Protopopescu, Lepădătescu și alții. Generalul s'a dus cu lista la Rege iar noii miniștri îmbrăcați în frac și cu toate decorațiile, așteptau într-o cabină dela restaurantul Enescu ca să fie chemați să depună jurământul. Dar după o oră de așteptare, un trimis al generalului le duse vorba că se pot întoarce acasă ca să-și scoată fr-curile. Combinația nu reușise.

La 27 Noembrie Lascar Catargiu se prezintă Camerei cu

următorul cabinet: Lascar Catargiu, președinția și internele, generalul Manu, domeniile, Alexandru Lahovary, externele, Alexandru Știrbey, finanțele, generalul Iacob Lahovary, războiul, C. Olănescu, lucrările publice, Dimitrie Sturza Scheianu, lucrările publice, Take Ionescu, instrucția publică.

Dar în ședința dela 9 Decembrie, Camera votează o moțiune de blam prezentată de Aristid Pascal, cu 78 voturi contra 74.

În urma acestui vot, vernescanii s'au întrunit cu mai mulți deputați liberali și au însărcinat pe Constantin Boreșcu să comunice Regelui, dacă va fi chemat, în calitate de președinte al Senatului, „ca să incredințeze puterea unui guvern compus din vernescani și liberali-naționali”.

Însă regele dizolvă Camerele și dă lui Lascar Catargiu sarcina de a prezida ategerile generale cu condiția de a realiza înțelegerea și cu junimiștii.

În adevăr, două-trei zile după aceea, Lascar Catargiu prezintă regelui noul cabinet astfel combinat:

Lascar Catargiu, președinția și internele, Petre Carp, domeniile, Alexandru Lahovary, externele, Menelas Ghermani, finanțele, general Iacob Lahovary, războiul, C. Olănescu, lucrările publice, Al. Marghiloman, justiția, Take Ionescu, instrucția publică.

Au intrat în cabinet junimiștii Carp, Ghermani și Marghiloman și au eșit generalul Manu, Al. Știrbey și Sturza Scheianu.

Acesta a fost marele minister conservator care a durat patru ani și a fost unul din guvernele cele mai competente și civilizate din câte a avut România.

Acum să mă întorc înapoi pentru ca să arăt condițiile în care s'au realizat: întregirea partidului conservator cât și intrarea lui Take Ionescu în partidul conservator.

Junimiștii aveau pentru Lascar Catargiu o considerație foarte medioeră, iar Petre Carp nu mai înțelegea să figureze într'un minister prezidat de către bătrânul om politic, Carp, socotindu-se cu totul superior lui Catargiu, înțelegea să fie dânsul șef de guvern.

Apoi Petre Carp se prezenta cu un program de reforme iar pe Lascar Catargiu îl privea ca pe un incult incapabil de a le înțelege.

Această considerație a fost unul dintre motivele de căpetenie care a întreținut diviziunea în sânul partidului conservator.

În tot timpul verei anului 1891, grupul „concentraților” a lucrat: 1) Ca să poată strânge în acelaș mănuchi pe toți conservatorii, 2-lea șefia guvernului să treacă, din mâinile generalului Florescu, în mâinile lui Lascar Catargiu, 3-lea Gheorghe Vernescu și cu toți liberalii lui să fie înlăturați din guvern și din partid.

Cu mare greutate Petre Carp a fost convins ca să primească șefia lui Lascar Catargiu.

Take Ionescu era liberal disident. In partidul liberal in-telegea că nu-mai poate avea viitor. Cu inteligența lui pătrun-zătoare a văzut că șefia este rezervată fiului lui Ion Brătianu, iar Gogu Cantacuzino, unul dintre principalii mebrii ai „O-cultei”, nu-l iubea.

„Ocultă” era o expresie pusă la modă de Nicolae Fleva pe timpul ultimilor ani ai lui Ion Brătianu. „Ocultă” era Euge-niu Carada, Gogu Cantacuzino, Take Protopopescu, însă per-sonagiul reprezentativ al acestei puteri invizibile, șeful, era Eugeniu Carada.

Apoi Take Ionescu vrea să fie ministru.

De și când venise în țară se afișase ca un om cu idei ina-intate — dovadă faptul că făcuse campania pentru eligibili-tatea magistraților, — când Alexandru Lahovary i-a propus un portofoliu în cabinetul lui Lascar Catargiu, n'a stat mult timp pe gânduri.

Când s'a declarat criza, iar generalul Florescu a fost silit să demisioneze, liberalii erau siguri că vor fi chemați să gu-verneze. Liberalii frunțași din toate județele au alergat la București. Timp de patru zile cât a durat criza, liberalii au fost foarte agitați, credința în partidul lor era că Dimitrie Sturza va fi însărcinat să compună cabinetul. Decepția lor a fost mare după aceea.

Două considerațiuni au hotărât pe regele Carol să nu cheme pe liberali și să păstreze pe conservatori: întâiul consi-derent era moartea lui Ion Brătianu, al doilea reîntregirea partidului conservator cu elementul junimist.

Dacă ar fi trăit Ion Brătianu, marele minister al lui Las-car Catargiu nu s'ar fi făcut. Dacă junimiștii n'ar fi vrut să intre în cabinetul Lascar Catargiu iarăși liberalii ar fi luat pu-terea.

Formându-se cabinetul Catargiu-Carp, liberalii de toate nuanțele au înțeles primejdia, de aceea toate elementele libe-ralismului, liberali-naționali, vernescani, liberali disidenți s'au întrunit spre a-și da mâna și spre a lupta cot la cot în contra guvernului.

Pake Protopopescu, primarul cel mai bun pe care l-a a-vut Bucureștii și un organizator electoral de mare forță, își dete demisia din capul comunei. In locul său a fost ales un om fără nici o personalitate, anume Petre Orbescu.

Liberalii erau surprinși dezorganizați, fără unitate de di-recție, fiindcă erau divizați în patru grupuri, fără program de guvernământ. Pe când conservatorii, prin elementul juni-mist, le ereau atunci superiori.

Intregirea partidului consevtrator s'a făcut de teama libe-ralilor.

Lascar Catargiu a format primul său minister fără Petre Carp și ai săi. astfel format cabinetul nu ar fi putut obține di-zolvarea Camerelor. După cum spusei, regele n'a dat lui Las-car Catargiu puterea decât cu condiția de a întregi partidul

conservator cu elementul junimist. Dar Petre Carp refuza să intre în guvern sub președinția bătrânului. Situația era critică pentru conservatori. Atunci s'a întâmplat coalizarea ver-nescanilor cu liberalii și cererea dusă Regelui ca să le acorde lor puterea.

Două zeci și patru de ore situația a fost foarte neclară iar liberalii jubilau siguri fiindcă vor avea guvernul. În fața primejdiei, Carp a primit să intre în guvern și Catargiu a obținut dizolvarea.

ANUL 1892

— Alegerile generale pentru Cameră și pentru Senat se fac cu lupte crâncene fiindcă toți liberalii erau acum uniți pe aceleași liste. Deși, ca întotdeauna, în România, presiunile au fost foarte mari din partea administrației, în Cameră au putut pătrunde 32 opozanți și vreo 3 independenți cari, de fapt, erau tot din opoziție.

Dintre fruntașii opoziției au fost aleși în Cameră și în Senat: Dimitrie Brătianu, Gheorghe Vernescu, Eugeniu Stătescu, P. S. Aurelian, Constantin Stoicescu, Anastase Stolojan, Gheorghe Panu, Ștefan Șendrea, Gheorghe Mărzescu, Nicu Gane, Nicolae Blaremburg, Emanuel Porumbaru, V. G. Morțun. Pentru întâia oară de când își punea candidatura G. D. Paladi a fost bătut la Bârlad.

În sfârșit, guvernul avea acum o mare majoritate omogenă cu care putea păși la reforme. Cel puțin, după patru ani de frământări, țara intra într'o perioadă liniștită.

— La Teatrul Național un scandal. Sub impresă unui evreu francez de Glaser, juca în acest teatru o trupă franceză în cap cu Coquelin cel mare.

La întâia reprezentație, Constantin Nottara voind să intre în teatru în calitatea lui de societar, a fost oprit la controlul care era făcut de francezi.

Costache Nottara a protestat și a strigat:

— Aci sunt în casa mea!

În public s'a răspândit zvonul că impresarul de Glaser ar fi rostit cuvinte insultătoare pentru artiștii români și pentru țară; urmarea a fost că la reprezentațiunea următoare un număr de studenți a fluerat pe Coquelin din Galerie.

Poliția intervenind, câțiva studenți au fost loviți. Acest incident a dat naștere unei întinse agitațiuni studentești. O întrunire e ținută la Universitate în ziua de 16 Februarie, iar la sfârșit se trimite o delegație compusă din d-nii Aurel Iliescu, Al. Zigara și G. G. Mumuianu ca să ceară explicațiuni artistului Coquelin. În urma explicațiunilor acestuia și a unei scrisori de quasi-scuze ale lui Glaser, liniștea s'a restabilit în spirite.

— Noua stare de lucruri în parlament este alegera biurourilor, acum majoritățile sunt compacte iar opoziția nu mai poate avea nici o influență.

La Senat Gheorghe Cantacuzino e ales președinte cu 52 voturi contra 17 bilete albe; opoziția nu mai poate prezenta contra candidați. La Cameră e ales președinte generalul Manu cu 114 voturi contra 31 bilete albe.

Aceste Camere vor lucra acum timp de patru ani. Dela 1871 nu mai guvernase patru ani un cabinet conservator și nici după 1895 n'a mai putut governa un altul atâta timp.

— În cercurile politice se face haz de un amănunt foarte picant. Alexandru Djuvara un tânăr foarte inteligent și cu lectură literară, era, în acelaș timp și un om foarte ambițios. Aci se plasează incidentul picant de care vorbirăm.

În timpul uneea din crizele care bântuiau partidul conservator; Alexandru Djuvara începu să lucreze pentru constituirea unui minister liberal-conservator în care, însă să figureze și el. Lista acestui minister a fost scrisă cu chiar mâna sa și a fost găsită de un conservator oarecare. Când, după alegerile generale din Fevruarie 1891 Djuvara a declarat, spre a răspunde celor cari îl acuzau de nestatornicie, cum că el a luptat în totdeauna ca să împiedice concentrarea conservatoare, adversarii i-au publicat în facsimile lista cea faimoasă. Iat-o :

LISTA MINISTERIALA

Interne. — L. Catargiu.

Finanțe. — G. Vernescu-Pake.

Externe. — A. Lahovary-Cantacuzino.

Justiția. — T. Ionescu-Vernescu-C. Boerescu.

Culte. — Pony, Holban, T. Ionescu.

Război. — I. Lahovary, A. Anghelescu.

L. Publice. — Olănescu.

Domenii. — Djuvara.

După cum se vede, pentru toate departamentele Alexandru Djuvara propunea câte două sau trei persoane, numai pentru interne, lucrări publice și domenii propunea numai pe câte unul.

Alexandru Djuvara a ajuns mai târziu ministru al partidului liberal, atunci însă, la 1892, s'a răs destul de faimoasa lui listă.

— La începutul ședinței Camerei dela 22 Mai, primul ministru Lascar Catargiu se scoală și face următoarea declarațiune :

— „Guvernul este fericit să anunțe Camerei logodna A. S. R. Prințului moștenitor al României cu A. S. R. Principesa Maria-Alexandra-Victoria de Edimburg, fiica ducelui de Edimburg și a marei ducese Alexandrowsea a Rusiei”.

Cu această logodnă s'a pus definitiv capăt romanului de dragoste al principelui moștenitor Ferdinand.

— În ultimele zile ale lunei Mai s'a ținut în București, în sala Ateneului, congresul a 23 secțiuni ale Ligii culturale.

Comitetul a fost astfel compus: profesorul Alexandru Orăscu, președinte de onoare, membrii: Gr. T. Brătianu, C. Davidescu, G. Popa, I. Lupulescu, N. R. Davidescu, I. Nenițescu, Em. Antonescu, N. Cosăcescu, G. Bursan, censori: St. Sihleanu, I. Bianu, St. Periețeanu-Buzău.

— În ziua de 8 Iunie a murit încă unul din marii oameni ai țării, unul din generația cea puternică dela 1848, Dumitru Brătianu. Marele român avea 74 ani când a încetat din viață.

Dumitru Brătianu, fără să aibă calitățile combative ale fratelui său mai mic Ion, era totuși un luptător convins, făcuse studii regulate, iar la 1857 când s'a reîntors în țară din străinătate unde luptase cu pana pentru apărarea drepturilor României, a figurat ca deputat în divanul ad-hoc, unde a fost redactorul celor *patru puncte* pe care s'au întemeiat toate revendicările politice ale Românilor după aceea.

A luptat, precum se știe, în potrive fratelui său Ion, iar după moartea acestuia a fost proclamat șef al partidului liberal.

Cu moartea lui s'a lămurit chestia preponderenței și de formă în partidul liberal, ziua lui Dumitru Sturza a sosit.

Cu Dumitru Brătianu a dispărut aproape ultimul frunțas din strălucita falangă a luptătorilor dela 1848.

— Din Ardeal vin știri rele, Ungurii s'au pus cu temei pe lucru ca să desnaționalizeze pe Români. Prin colonizări, prin școală, prin biserică, fac jertfe mari pentru ca Românii să-și uite limba și, după aceea, să-și uite și naționalitatea. Strigătul de alarmă răsună.

La București încep agitațiunile studentești pe picior mare, oamenii politici din partidul liberal intervin și împing pe studenți înainte. Partidul liberal a simțit că aci este o bază fructuoasă de opoziție și nu o părăsește. Peste trei ani partidul liberal va veni la putere pe chestia națională.

— La 14 Iunie, studenții convoacă o mare întrunire publică în sala Orfeu.

Dela ora 4 d. a. studenții s'au adunat în număr mare pe Bulevardul Academiei, în fața Universității și a statuei lui Mihai Viteazul. Lumea se aduna în număr mare. Studenții vindeau un ziar ocazional purtând titlul : *Turda*.

La sala *Orfeu* afluența era considerabilă, o mare parte a studenților a trebuit să rămâie în stradă din cauza prea marelui număr din sală.

Intrunirea s'a deschis sub președinția lui Alexandru Orăscu, rectorul Universității din București care a rostit prima cuvântare.

Rectorul și-a sfârșit discursul cu aceste vorbe profetice adresate studenților :

„Cât despre voi, mergeți pe calea pe care ați intrat, căci este apropiată ziua în care steaua românismului va lumina în toată strălucirea ei. Războiul a început iar victoria va fi a voastră“.

Au mai vorbit studentul Policrat, Gheorghe Panu senator și director al ziarului *Lupta*, Const. Disescu profesor universitar și Em. Antonescu student, care a citit moțiunea prin care studentimea română face apel la Europa împotriva maghiarilor.

Apoi studentimea a mers în procesiune până la statuia lui Mihai Viteazul unde au vorbit studenții Aurel Iliescu, C. Vasiliu, Paulian și G. Sterian. Apoi, la sunetul lăutarilor studenții au jucat hora.

Această acțiune a studenților — împinși, bineînțeles, de partidele politice — erea provocată de măsurile violente ale guvernului maghiar împotriva Ardelenilor care dusesese împăratului Frantz Iosef Memorandum-ul, ce a făcut atâta sgomof la vremea lui.

— În aceeași zi, Duminică 14 Iunie, a fost înmormântat Dumitru Brătianu.

Acasă a vorbit Dimitrie Sturza, în numele partidului liberal, iar la cimitir Nicolae Flea, Nicolae Ionescu în numele Academiei Române, George Paladi și doi studenți.

— Fiindcă suntem în vacanță iar agitația și frământările partidului conservator au încetat pentru multă vreme, să ne reîntoarcem la amicul nostru Claymoor cu câteva cuvinte:

E vară, în grădina Stavri — astăzi Casa Liedertafel — joacă o trupă franceză de comedii. Aci, Claymoor, găsește, ca și la Șosea, materie pentru cronicile lui intitulate acum: *Carnet du High-Life*.

Claymoor nu se mai slujește de vechile lui expresiuni: pschutt!, vlan! high-life etc. acum are vorbe noi, acum zicală sic a lumii elegante și aristocrate este: „le jour *becarre*“, „le jour *cresson*“, etc.

Iar descripțiile toaletelor sunt aceleași și cu aceeași măestrie de mare croitor parizian.

— Bucureștiul, în urma demisiei primarului Dimitrie Orbescu, care s'a arătat cu totul neîndestulător, are un nou primar, pe Grigore Triandafil. Dar va fi primar de scurtă durată, căci după el va veni Nicolae Filipescu.

— În lumea teatrelor două doliuri: întâiu a murit Grigore Manolescu, la sfârșitul lunei Iulie a murit Ștefan Iulian.

Manolescu a fost unul dintre cei mai distinși și mai sârğuitori actori. Muncitor neobosit și-a datorat situația în teatru studiului și lucrului fără preget. A făcut numeroase creațiuni, între care rolul lui Hamlet rămâne creațiunea lui de căpetenie.

Scena română a avut o mare pierdere când a murit, mai ales că a murit cu totul prematur.

Ștefan Iulian a fost poate cel mai talentat actor al scenei noastre. Și Iulian a murit tânăr, la vârsta de 41 ani.

Iată care au fost începuturile sale în teatru.

Fiind elev în clasa V-a în liceul Matei Basarab, patima teatrului îl cuprinsese. Intr'o bună seară se urcă pe o scenă de

măna a 5-a la *Grădina cu cai*, grădină de petreceri ce a dispărut de mult, apoi s'a angajat suflor, în trupă Fany Tardini și mai târziu suflor la Teatrul Național din București. Într-o seară un actor neputând veni la reprezentatie, Iulian îi luă locul de și nu repetase rolul. Iată cum a povestit el însuș acest debut:

— „Tremuram de frică. Când am intrat pe scenă mi s'a părut că văd 36 de mii de lumânări. Un tremur nervos mă zguduia din cap până la picioare. Imi era foarte cald. Camarazii mei, numeroși în sală, mă încurajară atât de bine în cât am eșit cu fața curată. Comitetul mi-a dat atunci o gratificație”.

Gratificația era de 4 galbeni sau 72 lei.

Consacrarea lui ca artist de mâna întâia a fost făcută la anul 1872 când a jucat în trupa lui Pascaly la Teatrul Național în piesa *Nebunii din față* a lui Pantazi Ghica. La 1878 a fost la Paris cu trupa de danțuri a lui Gheorghe Moceanu, apoi la 1881 a fost trimis tot la Paris, de către Ion Ghica, directorul general al Teatrului, spre a studia arta și a vedea teatrele franceze.

Cele din urmă mari creațiuni ale lui au fost în operetele *Bocacio*, *Mascota* și mai ales *Voevodul Țiganilor*, precum și rolurile din piesele: *Iulian e blond sau brun?*, *Mincinosul*, *Mustachidi din Intrigantul*, comisarul din *Noaptea Furtunoasă* și polițaiul din *Scrisoarea pierdută*.

Când a murit Iulian, Bucureștiul a fost în doliu.

— La începutul lunii Octombrie a murit Gheorghe Sion, membru al Academiei, care a avut ceasurile lui de glorie în literile române.

Una din ultimele lui scrieri a fost o satiră intitulată: *Influența morală*, îndreptată împotriva felului în care liberalii sub Ion Brătianu, au făcut alegerile legislative în 1867.

— Avem o afacere diplomatică cu Grecia, este litigiul cu o moștenire a unui supus grec numit Vanghele Zappa. Guvernul român era de părere că diferendul să fie judecat de tribunalele române, iar guvernul grec cerea ca să fie lichidat pe cale diplomatică.

Guvernul grec, care ținea cu orice preț să intre în posesiunea averii defunctului, rupe relațiile diplomatice cu România la începutul lui Octombrie și încredințează ministrului Rusiei, d. Fonton, apărarea intereselor supușilor greci.

Care era fondul chestiunei Zappa?

Vanghelie Zappa a murit interzis și a lăsat prin testament uzufructul enormei sale averi (20 milioane) unui nepot, Constantin Zappa, cu sarcina ca, la moartea sa, să transmită toată averea unei societăți grecești *Olympia* care avea misiunea de a încuraja industria și comerțul grec. La moartea lui Constantin Zappa — de oarece averea era în pământuri — guvernul român a socotit că societatea *Olympia*, ne fiind recunoscută în România, nu poate moșteni averea. Apoi era și cestiunea capacității străinilor de a poseda pământ în România. Aceasta nu putea fi rezolvată decât de către tribunale. Guvernul

grec a cerut ~~transacția~~ sau arbitrajul de oarece Societatea O. nija crea o secțiune a unui minister din Atena. În ultimul timp au intervenit și moștenitorii direcți ai lui Vanhelie Zappa.

Milioanele lui Zappa fiind foarte trebuincioase atunci guvernului grec din cauză că finanțele publice erau în stare foarte rea, acesta a recurs la ruperea relațiilor diplomatice ca mijloc de presiune.

— Parlamentul a votat o dotațiune de 300 000 lei anual Prințului moștenitor până la urcarea sa pe tron. Jumătate suma fiind reversibilă asupra soției în caz de moarte.

Marti la 10 Ianuarie stil nou s'a celebrat la Sigmaringen căsătoria Prințului moștenitor Ferdinand cu Prințesa Maria de Edinburg.

Pe lângă regele Carol au asistat Lascăr Catargiu, primul ministru, Alex. Lahovary ministrul de externe și Ion Kalenderu, administratorul Domeniilor Coroanei, G. Cantacuzino, președintele Senatului, General G. Manu președintele Camerei, generalul Florescu, Dimitrie Sturza și un număr de ofițeri superiori, generalul Vlădescu aghiotant al regelui și doamnele Greceanu și Cantacuzino doamne de onoare.

— În aceeași lună la București chestiunea românilor ardeleni era agitată în toate cercurile. Părintele Lucaci și George Rațiu, președintele partidului național român, erau sărbătoriți, dimpreună cu ei se afla și avocatul care apărase pe puternicii luptători români, Coroianu.

Gheorghe Verneșcu le dete un mare banchet de 60 tace murii la cari au luat parte numeroși fruntași din toate partidele.

Sărbătoriți neincetat în țară, fruntașii ardeleni au primit și numeroase subsidii spre a urma lupta pentru apărarea neamului românesc de desnaționalizare.

Anul 1892 a contribuit mult pentru intensificarea luptei și pentru încurajarea românilor de peste munți ca să aștepte cu încredere viitorul.

Dar cineși putea închipui atunci că acest viitor era atât de aproape?..

— Căsătoria prințului moștenitor fiind săvârșită la Sigmaringen, sosirea perechei princiare este așteptată în țară. Guvernul numește o comisiune care să se ocupe cu organizarea serbărilor. Această comisiune e compusă din ministrul Al. Marghiloman și Grigore Triandafil primarul Capitalei.

Marți serbări fură proiectate.

Sâmbătă 23 Ianuarie prinții moștenitori intrară în țară pe la Predeal iar Duminică 24 s'au făcut 32 căsătorii în 32 biserici din București. Prin tragere la sorți cea de-a 32-a căsătorie s'a celebrat de către Mitropolitul Primat în biserica Sf. Spiridon de față fiind regele și perechea princiară. Regina Elisabeta era tot în străinătate.

Erau de față celelalte 31 perechi de noi căsătoriți în celelalte biserici.

in ajun la 23 Septembrie perechea princiară a fost de la gară la Mitropolie.

Era un ger spăimântător, de mai multă vreme nu se simțise o temperatură atât de scăzută, la București au fost nopți cu 28 grade centigrade sub zero, prin alte județe, de pildă la Teleorman termometrul a căzut la 32.

La gară prinții au fost primiți de rege, Consiliul de miniștri și ceilalți demnitari, iar primarul Triandafil a oferit pâinea și sarea pe o tavă zmălțuită fabricată la Paris. A costat 20.700 franci.

Tedeumul la Mitropolie a fost oficiat de Mitropolitul Primat și de Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

Apoi au fost serbările în șir, concert la Ateneu, balul primăriei la Teatrul Național, retragere cu torțe, etc.

La gară s'a oferit principesei Maria 150 buchete de flori iar soția generalului Lahovary i'a prezentat un manșon de flori.

La Mitropolie, după oficierea serviciului divin, regele, prinții și ceilalți demnitari au semnat un act comemorativ.

Căsătoria celor 32 perechi a fost interesantă și pitorească.

Căsătoriții erau câte o pereche din fiecare județ, țărani îmbrăcați în cele mai frumoase costume naționale.

Cele 31 perechi au venit, după căsătorie, la biserica Sf. Spiridon în care țărănești

Fiecare pereche cu familia, cu preotul și cu un drapel indicând județul căruia aparținea noii căsătoriți, era instalată în câte un car impodobit cu covoare naționale și cu verdeală, la mijloc fiind, cum e datina, bradul cu fire de be-teală. Fiecare car era tras de 4 boi albi.

În fruntea carelor era un alt car tras de 4 boi negri în care se aflau lăutarii sub direcția maestrului Dinicu.

De la biserica Sf. Spiridon la Ateneu a fost procesiunea carelor. Regele și perechea princiară au venit și au primit defileul grupurilor. De câte ori trecea o nunță principesa Maria îi oferea o pungă de catifea roșie placată cu mătase albastră cu pajura României în care se aflau 25 bucăți monetă de aur. Regele le-a dat câte o medalie comemorativă a căsătoriei, iar prințul Ferdinand portretul său și al Prințesei Maria.

Take Ionescu ministrul instrucțiunii a oferit prințesei o carte legată în verde și aur în care erau înscrise numele tuturor căsătoriților cu vârsta, profesia, județul, satul, etc.

Regele felicitând pentru fericita idee și buna organizare, Take Ionescu i'a spus că ideea a fost a lui Alexandru Odobescu eminentul literat și academician.

După aceea s'a oferit șampania.

Erau înscrise 32 mese cu lucruri dulci și sticle de șampanie.

Prințul Ferdinand a ridicat cel dintâi paharul strigând :
— „In sănătatea mirilor însurați! Să trăiți mulți ani fericiți!”

Regele și prinții au mers pe la toate mesele și au ciocnit cu toate nunțile. După plecarea oaspeților regali s'au încins hore care au durat mult timp.

Seara reprezentație la Teatrul Național; s'a jucat „Visul unei nopți de vară” de Shakespeare, și alte numere. Costache Nottara a spus versuri ocazionale scrise de Dimitrie Olănescu.

A treia zi balul primăriei.

Sala Teatrului Național ca nici odată decorată în mod feeric avea o înfățișare splendidă. Nici odată, nici înainte nici după, sala Teatrului n'a fost atât de strălucit împodobită.

După intrarea regelui și a perechei princiare au început danșurile la ora 11 precis. Intâiul danș a fost un cadril de onoare la care au participat: Prințul Ferdinand cu doamna Grigore Triandafil, având în față pe generalul Manu președintele Camerei care dănțuia cu d-na de Contoșy, soția ministrului Franței. Prințesa Maria cu primarul Gr. Triandafil având în față pe G. Cantacuzino, președintele Senatului și d-na Simona Lahovary soția ministrului de externe.

Toate doamnele au primit în dar câte un evantaliu-carnet de fildeș alb cu portretul regelui, reginei și a perechei princiare. Ordinea danșurilor era, gravate pe una din ramuri.

Primarul a oferit prințesei Maria un evantaliu-carnet garnisit cu un inel de aur încrustat cu briliante. Un evantaliu la fel a fost remis regelui spre a'l trimite reginei în amintirea acelei sărbătoriri.

Pentru acest bal primăria a trimis 3000 de invitațiuni.

— La jumătatea lunii Februarie a murit la vârsta de 73 ani, Maria C. A. Rosetti, văduva lui C. A. Rosetti.

— La începutul lunii Martie a murit de o boală de inimă Grigore Brătianu președintele Ligii Culturale.

Defunctul era un bun român, plin de convingere pentru cauza națională, întotdeauna dispus pentru jertfe; de aceea i se încredințase președinția Ligei pe care o conducea spre mulțumirea tuturor.

Intr'o seară a intrat acasă la hotelul Bulevard în camera pe care o ocupa la etajul al 3-lea. Peste noapte pe la ora 4 locatarul de sub camera sa de la etajul al 2-lea, a auzit un zgomot ce s'a prelungit aproape o oră. A doua zi Brătianu a fost găsit căzut jos din pat, tot astfel și mesuța de noapte răsturnată. Ceea ce era o dovadă că Brătianu a făcut mari sfertări ca să ajungă până la năsurele soneriei spre a cere ajutor. Dar puterile l-au părăsit, Grigore Brătianu n'avea nici 50 de ani.

— La Teatrul Național joacă: marea Sarah Bernardt. In toate serile sala teatrului e plină de toată aristocrația bucu-reșteană și altă lume ce se acată de lumea înaltă. Se spunea — și așa era — că au fost femei care și-au ipotecat casele ca

să-și poată cumpăra diamante, toalete și plăți loja în care să figureze la celebrele reprezentațiuni.

Această nevroză, specifică unor femei, bântuia în România. Au fost doamne care, preferau să n'aibă ce mânca peste o lună decât să lipsească dela reprezentațiile Sahrei Bernardt, unde figura toată lumea „bună”.

Este o nebunie originală a femeilor române, dintr'o oarecare societate, pentru care Parisul și francezii sunt începutul și sfârșitul înțelepciunii și al fericirii.

— Dimitrie Sturdza este șeful partidului liberal. Cu această șefie începe opoziția dârză, violentă, opoziția din sistema împotriva tuturor proiectelor de legi ale guvernului.

Legi foarte bune, legi necesare consolidării statului și ordinii în stat sunt combătute cu înverșunare; mai mult, liberalii amenință, de câte ori o lege este votată, cum că la venirea lor la cârmă o vor desființa. Toate legile sunt astfel lovite de discredit mai înainte chiar de a fi votate.

Lascar Catargiu prezintă legea înființării jandarmeriei rurale, care nu exista. Această instituție devenise foarte necesară din cauză că siguranța publică la sate aproape nu mai era. Liberalii o combat cu înverșunare sub pretextul că jandarmeria va sluji numai pentru terorizarea opoziției.

Legea maximului, adică legea taxelor comunale pe acsize, e combătută cu o rară vehemență, partidul liberal, pe lângă opoziția din Cameră, întreprinde o violentă campanie extra-parlamentară. În sfârșit Dimitrie Sturdza publică un manifest prin care, combătând cu vehemență legea, dă țării făgăduiala solemnă că o va desființa de îndată ce partidul va veni la putere. Dar partidul a venit la putere peste doi ani și jumătate, iar legea maximului n'a fost desființată.

În ziua de 5 Aprilie, partidul liberal ține o întrunire de protestare împotriva acestei legi, apoi trimite la Cameră o delegațiune care să prezinte președintelui o protestare împotriva ei. Luni, 5 Aprilie era tocmai la ordinea zilei acest proiect.

Dar liberalii făcuseră o puternică propagandă în hale, în piață, în toată lumea comercială și muncitoare. Luni de dimineață căruțașii, măcelarii, precupeții sunt în grevă, hala este închisă, în acelaș timp mii de oameni ocupau piața, strada Bibescu-Vodă și curtea Mitropoliei, guvernul nu luase nici o măsură pentru ca să menție ordinea.

Generalul Manu, președintele Camerei sosește, mulțimea îi salută, iar președintele delegației, precum și un delegat din Ploești îi prezintă câte o petiție de protestare; generalul Manu făgăduiește că Adunarea deputaților își va face datoria și va căuta să nu apese asupra industriei române.

Dar îmbulzeala în curtea Camerei crește ca și fierberea, astfel că peste puțin toate tribunele Camerei sunt tixite de lume, iar ușa de intrare este ca și baricadată: deputații abia mai puteau străbate.

Dela o fereastră a Camerei Petre Carp, văzând agitația

delegaților în curte își îndreaptă monoculul, se uită la ei răzând și le face cu mana „nasul mare”. Atunci întârjirea începe să fie și mai tare. Din Cameră vin știri că deputații au început discuția legii.

Merberea fiind în creștere în curte și Camera ca și baricadată, forțele polițienesti evacuiază curtea; în acest moment începe o ploaie de pietre asupra detașamentelor de poliție și asupra deputaților din majoritate care soseau la ședință.

Pe la orele 2—2 jum. sosesc și eu pe cheiul Dâmboviței. Căci în oraș se răspândise zvonul că la Cameră „e revoluție”.

În vremea aceea eram prim redactor al ziarului „Lupta”.

În fața podului care duce astăzi la b-dul Maria, văd pe V. G. Morțun, deputatul socialist, în picioare într-o trăsură vorbind mulțimei. Pe pod calul mort al unui jandarm, iar din hale și din restul pieței pietrele plouau asupra podului și făceau funcțiunea unui tir de baraj asupra intrării Dealului Mitropoliei.

Jandarmii călări cari îndrăzneau să treacă podul erau bombardati și răniți, trei ofițeri au fost mai mult sau mai puțin foarte serios contuzionați.

Forțele de poliție intervin. Jandarmi călări, șarjează de câteva ori spre a curăța piața, dar reușesc cu mare greutate. Mulțimea se retrage spre hale, unde se baricadează și fac să cadă o ploaie de pietre asupra stradei Bibescu-Vodă, cheiul Dâmboviței, etc.

În fața acestei situații ședința Camerei e ridicată. La ora 4 jum., Lascar Catargiu iese din Cameră pe jos prin marea intrare, din str. Bibescu-Vodă. Mai mulți deputați, printre care și ministrul Alexandru Marghiloman îl roagă să se întoarcă și să iasă pe din dos, dar bătrânul râde și merge înainte.

Inconjurat de câțiva devotați, de ministrii Alex. Marghiloman și C. Olănescu, apărat la cap de pălăriile câtorva, președintele consiliului și grupul din jurul său, înaintează, prin ploaia de pietre care, aruncate din hale, ajung până la biserica Domnița Bălașa. Una din aceste pietre a găurit pălăria lui Marghiloman.

Spre a risipi mulțimea, trupele au avut mult de lucru deoarece aceasta baricadase podul cu un număr de vagonete și căruțe din dosul cărora bombardau trupele cu pietre.

Agitația a urmat câteva zile.

În ziua de 8 Aprilie fiind și ziua aniversară a morții lui C. A. Rosetti, partidul liberal a hotărât o manifestație la mormântul marelui ziarist. În aceeași zi se hotărâse și o mare întrunire de protestare pentru „sângele vărsat la Mitropolie.” Dar poliția a interzis proprietarilor sălilor „Dacia” și „Orfeu” să le închirieze din care cauză întrunirea s'a ținut în strada Clementei 15, în curtea caselor Bărcănescu unde locuia maiorul Fănuță. Bine înțeles cu încetul agitația s'a potolit iar legea maximului a fost votată.

Câteva zile înaintea acestor evenimente Nicolae Filipescu a fost ales primar al Bucureștilor.

— Ziarul *Adevărul* de sub direcțiunea lui Alexandru V. Beldiman face guvernului opoziție foarte violentă; guvernul considerând ca cei mai violenți și ațățători sunt doi ziaristi evrei d-nii I. Husar și Schulder îi expulsează.

Expulzarea lui Schulder era nedreaptă fiindcă acest domn nu era redactor ci numai subadministrator al ziarului.

Mișcarea dela 5 Aprilie, cu proporțiile pe care le luase, avea caracterul unei răscoale pentru răsturnarea guvernului. Nicolae Fleva, care era în totdeauna grăbit dar nu și ajungea niciodată ținta, — care era un portofoliu ministerial, — stăruia ca agitația să fie intensificată iar guvernul pus la pământ. Dar nu aceasta era dorința lui Dumitru Sturza și a celorlalți frunțași mai ponderați din partidul liberal. De altfel însuși regele trimisese înștiințare lui Sturza ca să potolească mișcarea fiindcă nu va schimba guvernul sub presiunea unei mici răscoale fără nici o idee la bază. De aci a urmat o discuție violentă la clubul liberal între Sturza și Fleva. Urmarea a fost că Fleva s'a abținut de la întrunirea ținută în curtea caselor Bărcănescu.

După ordinele lui Sturza acestei întruniri nu i s'a dat o prea mare desvoltare, afară de asta toate stradele fiind tăiate de trupe, manifestanții, după eșirea de la întrunire s'au dus la cimitirul Bellu unde era comemorat C. A. Rosetti.

— La 20 Aprilie a murit la Sibiu George Barițiu marele român ardelean. George Barițiu era membru al Academiei Române.

— La aceeași epocă Ioan Kalendaru, legatarul universal al averii defunctului Oteteleșanu, a dăruit Academiei Române întreaga avere ce i'a fost lăsată, evaluată atunci la cel puțin 4 milioane lei, adică 4 milioane lei aur.

Din lotul acestei averi făceau parte: Vila dela Măgurele cu parcul, casa din calea Victoriei unde a fost mai târziu hotelul Frascati, casa de alături unde este restaurantul numit „Terasa Oteteleșanu“ și parcul rezervat trupelor de operetă.

Ion Kalendaru, care mai târziu a fost președinte al Academiei, la 1893, era totuși membru al savantei adunări. Fapta lui generoasă nu poate fi îndestul lăudată.

— Suntem în primăvară la sfârșitul lunei Aprilie; ploi potopitoare au căzut asupra întregii țări. Inundațiile acopereau câmpiile, înecau satele, omorau vitele oamenilor și păgubeau mult recoltele și toate celelalte avuturi. Dar nici Capitala nu scapă de flagel.

Pe la 26 Aprilie apele Dâmboviței, crescute peste măsură, sar zăgazurile și inundează tot cartierul Grozăvești, Cărmidari și Cotroceni.

Apa amenințând ceas cu ceas, inginerii primăriei s'au dus în ziua catastrofei, câteva ore mai înainte să previe populația și s'o îndemne a-și părăsi casele luând lucrurile mai de pret, însă mulți nu au voit să asculte de acel sfat.

Cele mai păgubite cartiere au fost cele de la Grozăvești și Căramizari. Grădina Botanică a fost desavârșit inecată. Rampa de vin a fost măturată, multe butoaie cu vin au fost luate de apă, altele desfundate și sparte.

Populația rămasă fără adăpost, era de plâns, femei și copii și moșnegi, aproape dezbrăcați strigau după ajutor. Primăria a împărțit în prima zi 800 de pâini, Consiliul Comunal a votat 10.000 lei spre a se cumpăra alimente populației dela Grozăvești și Vitanu, rămasă pe drumuri. Pagubele oamenilor, au fost foarte mari fiindcă multe case au rămas cu totul ruinate. Grădina botanică a fost cu totul desființată.

Dar flagelul inundațiilor a fost general în toată țara, pagubele au fost de multe și multe milioane, poduri întregi au fost luate, linii ferate distruse și zecimi de mii de oameni sărăciți.

— Tocmai, în aceste zile, la sfârșitul lunii lui Aprilie a murit fostul mare primar al Bucureștilor Em. Pake Protopopescu.

Pake Protopopescu a fost răpus de o boală de ficat în ziua de Miercuri 28 Aprilie la rele 2 după amiază; și a murit tânăr în toată puterea vârstei fiindcă n'avea de cât 48 de ani.

Inmormântarea a fost făcută în ziua de Duminică 2 Mai în mijlocul, nu numai a unei mari afluențe cum rare ori s'a văzut în București la o înmormântare, dar în mijlocul lacrimilor unei populațiuni recunoscătoare.

Când cortegiul a urcat dealul Filaretului, femeile înge-nunchiau, iar din trăsurile preoții plâneau binecuvântând mulțimea.

Rare ori o înmormântare atât de mișcătoare a unui om atât de iubit de popor.

Văduva lui Pake Protopopescu a scris primarului dorința sa ca numeroasele coroane depuse să fie vândute în folosul inundațiilor.

Tot în beneficiul inundațiilor regele Carol a trimis 30.000 lei, în acelaș timp a scris primului ministru ca toți banii cari, de obicei, se cheltuiesc pentru serbările lui 10 Mai, să fie vărsați anul acesta în folosul sinistraților.

Apoi un mare comitet pentru strângere de fonduri este constituit sub patronajul regelui și reginei, membrii acestui comitet sunt: George Cantacuzino președintele Senatului, general Manu președintele Camerei, G. S. Skina, primul președinte al Curții de Casație, N. Filipescu, primarul Capitalei.

— Cestiunea construirii gării centrale se discută în mod foarte serios, dacă conservatorii ar fi avut încă un mare număr de ani în guvernarea lor poate că această gară atât de trâmbițată ar fi eșit din pământ. Un concurs pentru construirea acestei gări pe marele bulevard, în dreptul fostei grădini Zdrăcu e publicat iar rezultatul e următorul:

Din 38 concurenți 22 au fost înlăturați fiindcă nu creau în condiții; au rămas deci, 16.

Premiul I de 110.000 lei a fost acordat cu unanimitate de voturi planului arhitectului L. Blanc din București și A. Marcel din Paris.

Premiul II, arhitectului L. Farge al companiei Fives-Lille.

Premiul III, arhitectului italian Iulio Magni.

— Întâia societate a vânătorilor este fondată la București. Dăm aci numele membrilor celui dintâiu comitet pentru memorie:

General Al. Candiano-Popescu, președinte; d-nii Saligny și doctor Fischer vice președinți; d. A. Oppler, casier; d-nii Căpitan Savopolu și Henri Cazes, directori de vânătoare; d-nii Cuțana și Metaxa avocați, consilieri; d-nii Al. Ciurcu și dr. Krauss secretari; d-nii Balanolu, Fiala, Zătreanu, Luter, Boehes și Leautey membrii asesori.

— O telegramă din Paris anunță că generalul Ion Em. Florescu a murit în acel oraș în noaptea de Sâmbătă 8 spre Duminică 9 Mai în vârstă de 75 ani.

Generalul Florescu fost de mai multe ori ministru, fost prim ministru, erea la vremea lui un militar de valoare, un bun organizator și mai pre sus un patriot a căruia nobilă pațimă a fost întotdeauna întărirea armatei pentru siguranța țării.

— În ședința Camerei de la 17 Mai a fost votată lui Nicolae Blaremburg o pensiuone lunară de 1000 lei reversibilă pe jumătate asupra soției.

Nicolae Blaremburg a fost un foarte distins și cult parlamentar, acum erea senator din opoziția liberală, dar independent. Boala, care l'a răpus curând, îl ținea departe de luptele active.

— În ziua de 18 Mai Marele Colegiu a ales mitropolit pri-mat pe episcopul de Argeș Ghenadie Petrescu cu 168 voturi contra 46 date Mitropolitului Moldovei

Peste 5 ani Ghenadie Petrescu trebuia să fie destituit și caterisit în urma unor mari scandaluri de care vom vorbi la timp.

— Am spus că ziarul „Adevărul” făcea o foarte violentă opoziție, dar nu numai guvernului, ci și regelui.

Alexandru Beldiman, directorul ziarului, fostul prefect de poliție al lui Vodă Cuza în noaptea tragică a lui 11 Februarie 1866, era, firește cuzist, deci partizanul — fără nici un ecou bine înțeles. — al revenirii la domnia pământeană prin urcarea pe tron a unuia din fiii lui Vodă Cuza. Dar ambii fii ai lui Cuza erau acum morți, iar Beldiman, din lipsă de candidaț dat legitim la tron, ajunsese, într'o bună zi, republican.

Republicanul Beldiman ataca, deci, cu înverșunare pe rege, în fruntea ziarului pusese drept Motto cuvintele: „Să te feresti române, de cui străin în casă”, iar la 10 Mai „Adevărul” apărea cu un titlu mare „10 Mai zi de doliu”, și încadrat în negru.

Alexandru Beldiman onora cu ura sa și pe principele moștenitor Ferdinand. Nu era prilej în care să nu'l zeflemisească și să nu'l atace vehement, iar proorocia sa, repetată de câte ori îi venea bine, era că... „Principele Ferdinand nu va domni“.

Intr'o zi din luna Mai 1893 apare în „Adevărul“ o notiță în care se spunea că Principele Ferdinand, căpitan atunci în batalionul 2 de vânători, a bătut cu însăși mâna sa pe un soldat; și de aci o lungă serie de injurii pentru principe.

Dar comandantul batalionului maiorul Cocea — găsi prilejul bine venit ca să facă zel. În dorința sa de a se recomanda prințului moștenitor, luă cu dânsul un număr de ofițeri și se duse la redacția „Adevărului“ instalată atunci într'un ochiu de magazin din Pasagiul Vilacros. Alexandru Beldiman și unul dintre redactori erau în redacție. După un scurt schimb de cuvinte și un număr de injurii proferate de maior, toți ofițerii se năpustiră asupra lui Beldiman și a redactorului său și i znopiră în bătaie. Această lașă agresiune produse o legitimă indignare în public.

Numai unele ziare din invidie sau patimă politică aprobă fapta. Ziarul „L'Indépendance Roumaine“, organul lui George Emanoil, Lahovary — pe care Nicolae Filipescu l'a omorât mai târziu într'un duel — vorbind de acest atentat, adause cum că, directorul și redactorii „Adevărului“, au primit o corecțiune bine meritată.

La 1893 aveam, încă o presă aristocratică „L'Indépendance Roumaine“ era un ziar pur conservator care voia să calce pe urmele lui „Figaro“ sau „Gaulois“. De altfel, fiind făcut de francezi, era cel mai bine organizat din punctul de vedere tehnic.

Chiar astăzi, după trecere de aproape 40 de ani, dacă deschidem, vechea colecție vedem că ar putea figura alături de cele mai bine tehnizate ziare bucureștene.

— Liberali, deși au înregistrat o înfrângere cu legea maximului, fac totuși, opoziție dâră la tutulor proiectelor de legi prezentate de guvern și votate de parlament. Legea clerului prezentată de Take Ionescu și admisă de Camere e dezaprobată cu aceiași crâncenă împotrivire de Dimitrie Sturdza.

Noul Mitropolit-Primaț Ghenadie Petrescu, spre a sărbători restaurarea Mănăstirei dela Curtea de Ageș, a oferit un mare banchet miniștrilor și persoanelor de distincție fără osebire de partid. Intre alții, la acest banchet de 140 tacâmuri, a fost invitat și Dimitrie Sturdza.

Dar șeful partidului liberal a refuzat trimițând Mitropolitului următoarea scrisoare:

„Biserica ortodoxă română fiind în doliu de pe urma Ioviturei ce i s'a dat de legea care'i dezorganizează vechea ei așezare, subsemnatul are onoarea a răspunde să nu poate lua parte la banchetul la care a fost poftit de către S. S. Mitropolitul primaț, această sărbătoare fiind cu totul în dezacord cu trista situație creată bisericeii“.

Ceeace erca adevărat erca faptul că ~~serisoarea~~ lui Sturdza nu erca de loc legitimată de legea clerului care nu dezorganiza de loc biserica, dar erca dictată numai de spirital acelei opozitii sistematice care a caracterizat pe șeful partidului liberal.

— Opinia publică din țară și, mai ales din București, începe să fie iarăși agitată de cestiunea Românilor de peste munți.

Părintele Lucaci este osândit la închisoare de către tribunalele unguerești și este internat în temnița de la Satmar.

La Sibiu Comitetul partidului național român ține o întrunire în care se hotărăște eșirea din pasivitate și începutul luptei împotriva guvernului ungueresc. La această luptă aderă și celelalte naționalități.

Conservatorii sunt, însă, bănuitori, ei bănuesc cum că Români transilvăneni înclină către partidul liberal din România; adevărul este că Dimitrie Sturdza intră în legături foarte strânse cu Români ardeleni și se prezintă ca și când dânsul ar conduce acțiunea partidului național. Bine înțeles doctorul Rațiu, intervievat de ziarele conservatoare, tăgăduesc cum că ar avea preferințe pentru vre-unul din partidele din România.

Dar la București agitația crește ceas cu ceas fiindcă știrile din Transilvania spun că populația maghiară atacă pe Români pretutindeni. La Turda casa doctorului Rațiu a fost complet devastată, Protopopol Lugoșanu grav rănit, avocatul Vlăduțiu care se întorcea de la conferința din Sibiu; atacat cu c.omegile și bătut sângeros. A trebuit să intervieve jandarmeria, să tragă, să omoare un om și să rănească pe alții, pentru ca mulțimea să fie risipită.

După câteva zile a fost la Predeal o sărbătoare românească plină de însuflețire, s'au incredințat studenților din București și lași câte un drapel transilvănean. Studenților din București drapelul albastru, celor din lași drapelul roșu, iar drapelul galben a rămas în Transilvania.

Depulația Românilor din Sibiu erca condusă de d. Al. Vaida-Voevod, dela Universitatea din Viena și de către părintele Vasile Mangra del la Arad. S'au rostit cuvântări patriotice și s'a ciocnit paharul în jurul unei mese cu 80 tacâmuri.

O altă cauză provoacă o mare îngrijorare, holera, care ne pândește de mult și ne silea să păzim granițele și să carantinăm, a izbutit, în sfârșit să intre în România. Intâiele cazuri sau ivit la Brăila, apoi holera s'a ivit la Sulina, Tulcea, Galați, Cernavodă, Fetesci, Piatra, Călărași, Giurgiu, etc. Bucureștiul însă, n'a fost contaminat decât mai târziu și foarte puțin.

Tot felul de măsuri de profilaxie sunt recomandate de medici, iar doctorul Babeș recomandă baterea apei cu oiață acră — metodă cunoscută de altfel în România de multă vreme — în acelaș timp prezintă publicului un aparat de tinichea brevetat în care să se colecteze apa și să se bată cu alun.

În zilele acestea numărul fricoșilor era foarte mare. Îmi amintesc de Caragiale.

Pela începutul lui August, — dacă nu pe la sfârșitul lui Iulie — mă afluam cu el în grădinița birtului Enache — pe vremea aceea instalat într-o căsuță mizerabilă, astăzi dispărută — alături de ministerul de interne pe strada Academiei.

Era pe la 12 din noapte. Caragiale era obsedat de spaima holerei așa că, tot bând mișmașurile, se văicărea mereu. La un moment a început chiar să plângă. Cu mare greutate l-am putut liniști puțin, apoi a stăruit să-l însoțesc până acasă fiindcă îi era frică să se ducă singur.

În sfârșit am eșit și ne-am urcat într-o birje. Pentru nenorocul lui Caragiale, coincidența malițioasă a voit să-și rădă hotărît de dânsul: tocmai când am tăiat strada Regală, iată că dela hotel Union oamenii scoteau, spre a fi dus la morgă, un pasager care murise subit. Pasagerul nu murise de holeră dar atât i'a trebuit lui Caragiale pentru ca să isbucnească.

Niciodată n'am văzut pe un bărbat plângând cu așa de mari hohote și sughițuri cum a plâns atunci marele scriitor Caragiale.

— Directorul general al Regiei, cu o sânguință demnă de toată lauda, crește flota noastră comercială zi cu zi.

De unde la debut n'aveam decât un singur vapor *Despina Doamna*, la 1893 aveam 5 vapoare pe Dunăre și 46 șleपुरi. Apoi directorul Regiei, cumpără cu 200.000 lei dela Austriaci, șantierul lor de reparațiuni dela Turnul-Severin.

Este o mare faptă națională pentru care numele lui Grigore Manu trebuie să rămâie. Totuși partidul liberal combate de moarte această operă.

— Pe la sfârșitul lunei Septembrie a sosit în București Marea Ducesă de Coburg, mama principesei Maria. Ducesa a venit împreună cu cele trei fiice ale sale Victoria, Alexandra și Beatricea.

— Spectacolele teatrale încep căci suntem la începutul lui Octombrie.

La Băile Eforiei joacă o trupă de operetă franceză.

La sala Hugo program variat, cum putea fi pe vremea aceea, cu artiști de mână întâi dela Paris. Iată programul de începere a stagiunii.

Ana Debriège, stea pariziană.

Ana Held, mare vedetă pariziană.

D. Ganivet, comic gomos din Paris.

D. și d-na Beerat dela Trocadero din Londra.

Amalia Ferando, cantatrice italiană. etc. etc.

Orchestra condusă de Eduard Strauss.

— La Teatrul Național joacă marea artistă română Agata Bârsescu.

— În Palatul Ateneului un mare scamator și hipnotizator comandorul Caseneuve și mediul său Reine Desolanges.

— Dar ne apropiem de epoca politicei active și zvonuri

sinistre se răspândesc : în partidul dela guvern nu mai este unire sufletească.

Grigore Păuceșcu este dușman de moarte al lui Petre Carp și-i combate cu patimă toate proiectele.

D. Ionăș Gradășteanu face opoziție dărză guvernului; mai cu seamă junimiștilor.

Insuși generalul Manu, președintele Camerei, este protivnic grupului carpist din guvern, a cărui preponderență în partid nu o poate admite. În curând vom vedea și pe Nicu Filipescu, luând poziție împotriva junimiștilor, special împotriva lui Alexandru Marghiloman.

Nu o dată generalul Manu și-a arătat ostilitatea împotriva lui Carp, ba cu autoritatea sa prezidențială, i-a cenzurat limbajul, lucru care nu-l făcea cu ceilalți deputați. Se vedea antipatia profundă, chiar ura.

Viitoarea șefie a partidului conservator începuse să turbure somnul corifeilor.

— În ziua de 3 Octombrie s'a născut principele Carol, fiul prințului Ferdinand, care trebuia să fie mai târziu principe moștenitor al României. Botezul s'a făcut în ziua de Duminică 17 Octombrie.

Cel dintâi a sosit la Sinaia Mitropolitul Primat care a adus o cristelniță de argint comandată de mai mult timp în Rusia.

Ceremonia s'a desfășurat în sala maurească a Castelului Peleş.

Mitropolitul Primat a oficiat singur având pe el un vestmânt de ceremonie din catifea, aur și diamante de o mare bogăție. În dreapta și în stânga Mitropolitului stau stăreții monăstirilor Sinaia și Cernica.

Nașa : Ducesa de Coburg, care a dat răspunsurile Mitropolitului. Nașii și nașele principelui mai erau Regele și Regina României, ducele și ducesa de Saxa Coburg Gotha, Alteța Regală principesa mamă de Hohenzollern, marea ducesă Xenia a Rusiei, fiica mai mare a Tarului, Altețele lor regale Prințul și Prințesa Leopold de Hohenzollern.

La București reprezentății teatrale gratuite la Teatrul Național și la Teatrul Liric și iluminațiuni pe strade.

— Stagiunea de iarnă a Teatrului Liric începe cu o trupă franceză de comedii și operetă. Câteva ilustrațiuni pariziene viitoare fac parte din trupă, două debutante de mare talent, destinate să ocupe locuri de onoare pe scenele Parisului, sunt anunțate, acestea sunt domnișoarele Mealy și Monbazon. Apoi printre bărbați avem pe Tauffenberger și pe Chalmin.

Suntem încă în vremurile în care Claymoor putea scri : „*Dans les loges la chambrée était extra becarre*”. Toată lumea sic este în loji și în staluri ; aristocrația n'a dispărut încă.

— Telegraful a adus știrea morței într'un orașel din Stvria a contelui de Hartenau, fostul prinț al Bulgariei, Alexandru Balenberg.

Amărit și adânc rănit de umilințele la care l-a supus țarul Rusiei, prințul Batenberg a murit retras fără să mai ia parte la viață în nici un fel.

— La începutul lunii Decembrie a murit la Nissa generalul Cernat, fostul comandant al trupelor române în fața Plevnei la anul 1877.

* * *

— Deschiderea parlamentului este interesantă prin cuvântarea rostită în Senat la Mesagiu de către Dumitru Sturza, șeful partidului liberal.

Pentru întâia dată șeful partidului liberal ia poziție în chestiunea românilor de peste Munți: El cere guvernului ca să intervie *dincolo* în favoarea acestor Români și să spună ungarilor că, dacă vor urma să persecute pe români, regatul va putea veni cu greu în ajutorul ungarilor când ar suna ceasul hotărîtor. Sturza este foarte hotărît, discursul său face o adâncă impresiune.

Dar, odată ajuns la putere Dimitrie Sturza a fost silit să facă „scuzele dela Iași” spre a putea rămâne în capul guvernului.

— Bugetul pe 1894-5 este depus la Cameră, el prevede 202.309.265 lei la venituri și la cheltueli. În 5 ani, dela 1888 bugetul sporise cu 40 milioane.

Unde eram la 1893!...

— O telegramă din Sibiu anunță că jurații unguri din Cluj au osândit cu unanimitate la 6 luni închisoare și 100 fiorini amendă pe Rusu Șirianu pentru un articol scris în *Foaița Poporului* iar pe Necșa Popa, editorul foaii, la 2 luni închisoare și 500 fiorini amendă.

Rusu Șirianu s'a apărut timp de 3 ore în limba română împotriva învinuirii că ar fi un agitator împotriva statului maghiar.

Această nouă lovitură dată luptătorilor români din Ungaria agită iarăș spiritele în București iar partidul liberal se folosește spre a duce, pe această cestiune, campania de răsturnare împotriva guvernului.

— O mare și veche bancă din București dispăre, d. Christofi Zerlenti, directorul băncii cu acest nume, anunță lichidarea.

— La sfârșitul lunii Decembre Teatrul Național reprezintă pentru prima oară *Saul* tragedie în 5 acte de Al. Macedonski și Pavelescu. Piesa e jucată de C. Notara, în rolul titular, Ar. Demetriadi, I. Livescu, d-nele Aristița Romanescu, Ciupagea, etc.

— În politică, avem o spărtură în partidul conservator, Grigore Păucescu, fruntaș al acestui partid, pe care-l desparte ostilitatea fără cruțare de junimiști, a eșit din partid și a trecut oficial în disidență. Această hotărîre a anunțat-o dela tribuna Camerei.

Păuceșcu își pusese candidatura la vice-președinția Camerei, pentru el a votat toți conservatorii anti-junimiști și toată opoziția liberală, dar n'a putut întruni decât 62. voturi din 138 votanți.

Anul 1894 va merca începutul frecăturilor înăuntrul guvernului și al partidului dela cârmă.

ANUL 1894

— Intrăm în anul în care va începe procesul de destrămare al guvernului.

Junimiștii știu că partidul conservator nu va merge mai departe decât legislatura; apoi vor veni la cârmă liberalii, dar junimiștii nu înțeleg să sufere și șefia unui alt conservator după Lascar Catargiu. Petre Carp e hotărît să pună cu energie cestiunea șefiei sale. Vom vedea cum, începând din 1894, Alexandru Marghiloman va lucra în cele mai multe județe, spre a înlocui peste tot, cadrele vechi conservatoare cu alte cadre noi junimiste. De altfel Alexandru Marghiloman lucra pentru situația sa personală căci știa că, după șefia lui Carp, va veni ziua șefiei sale.

— Pe când conservatorii începeau să se mănânce sub focul atacurilor liberale, Alexandru Beldiman atacă pe rege și dinastia de câte ori avea ocazia. Iată o probă în „Adevărul“ de la începutul lunii Ianuarie :

„Balul dat la Curte în seara de una Ianuarie, a făcut un fiasco formidabil. Afară de corpul diplomatic și de lumea oficială, nu era nimeni, absolut nimeni. Această abstențiune este foarte semnificativă.

Dinasticul (?) colonel Candiano-Popescu a declarat că cotilion nu va fi — pentru ce ? — fiindcă cotilionul necesitează cheltueli, pe care regele nu le poate face în momentele de criză prin care trecem.

Supeul foarte prost : icrele, deși proaspete, erau foarte sărate; peștele răspândea un miros neplăcut; vinurile lăsau mult de dorit.

M. S. Regele foarte posomorit. Suveranul e furios că nepotul și nepoata sa nu au venit pentru a face onorurile acestui bal.

La finele supeului căpitanul Solomonescu cu vreo sută de agenți polițienești, au devastat mâncărurile ce mai rămăsese pe mese și au deșertat toate sticlele, bineînțeles în sănătatea Dinastiei”.

Căpitanul Solomonescu era comandantul sergenților de oraș.

Ziarul „Adevărul“ este acum, nu numai antidinastic dar și socialist, căci bătrânul Beldiman, lipsit de voință și fără linie hotărîtă în politică, afară de patima lui antidinastică, a încăput cu totul pe mâinile socialiste. Pentru ziua de 9 Ianua-

rie o întrunire e convocată la sala „Dacia” spre a se discuta asupra: *Votului universal, Bătăia în armată și Partidele politice.*

Oratorii anunțați erau: Al. V. Beldiman, Ioan Nădejde, V. G. Morțun, Al. G. Radovici, Const. Mille și Anton Bacalbașa.

Afară de Beldiman, toți ceilalți oratori erau membrii ai partidului socialist.

— Un document al vremurilor:

În ședința Camerei dela 22 Ianuarie deputatul liberal Constantin Stoicescu interpelează pe ministrul de război generalul Jak Lahovary asupra relei stări a armatei cât și asupra agresiunii maiorului Cocea și a ofițerilor săi împotriva lui Beldiman, directorul ziarului „Adevărul”.

Răspunsul ministrului a fost atât de cinic în cât merită să fie înregistrat pentru ca viitorimea să nu piardă prilejul de a ști ce fel de declarații putea face un ministru la anul 1894 și cum un parlament le putea aproba.

Iată cuvintele ministrului:

„A mai vorbit d. Stoicescu de un atac al ofițerilor într'o redacție și că acești ofițeri ar fi maltratată pe redactorii și directorul ziarului. Ofițerii au avut dreptate căci acel ziar și-a permis să insulte pe șeful batalionului care e prințul moștenitor.

Acest ziar neconținut insultă armata și pe șefii ei și regret că asemenea scene nu se produc mai des, căci numai așa vor fi înfrânți insultătorii armatei.

Acești ofițeri, departe de a merita dezaprobarea, merită toată lauda că au știut să apere onoarea armatei și a șefului lor. Mă mir chiar că nu s'au găsit și alți ofițeri să imiteze exemplul acestora”.

Au trecut de atunci 34 de ani și totuși mi se pare că aceste vorbe vin din altă lume.

Cuvântarea ministrului a ridicat indignarea publică. În toate cercurile nu era decât o unanimă dezaprobare. Iar agitația peste tot și în cercurile civililor și în cercurile militarilor.

În ziarul *Lupta* de sub direcția lui Gheorghe Panu, am scris și semnat următorul articol în calitatea mea de prim-redactor:

— „De pe banca ministerială s'au spus alaltăeri atâtea nevrozii și atâtea vorbe zmintite în cât e cazul să întrebăm dacă tolerarea în fruntea țării a unor asemenea oameni nu degeneratează într'un pericol public.

Ministrul nu s'a mărginit să ia apărarea maiorului Cocea și a tovarășilor săi. ministrul a înălțat atențatul la demnitatea de teorie, susținând că o infamie este singurul mijloc al oamenilor onești de a căpăta satisfacție în țara noastră.

Discursul d-lui general Lahovary a făcut o penibilă impresie. Datoria d-sale era să intervie pentru stingerea iritațiunilor d-sa trebuia să facă apel la judecata rece a tuturor. să spună

cuvinte de înfrățire, să desaprobe toate violențele, fie ele venit din partea civililor, fie din partea militarilor, într'un cuvânt să ne cu demnitate locui de conducător al țării.

Dimpotrivă a vorbit ca un energumen. Adevărat ciocoru, adevărat strein de interesele țării, infumurat, dezagreabil, cu nasul sus, cu disprețul pe buze, arogant, provocator, iata cum a fost domnul ministru.

Cel puțin în urma răspunsului d-sale răspunderile s'au lămurit. Pentru ori ce atentat viitor va plăti d-sa și delicata d-sale piele, de azi înainte când va ataca maiorul Cocea, va primi îndărăt Iacob Lahovary".

De altfel în ceea ce privea mișcarea democratică de pe acea vreme, cât și în ceea ce privea mișcarea socialistă, era un haos, nu era nimic încheiat. Este destul să arăt că la 1894, Alexandru Beldiman în „Adevărul“ anunța că el și socialistii luptă pentru: 1) Gonirea monarhiei, 2) Sufragiul universal, 3) Desființarea armatei permanente, 4) Impozitul progresiv, 5) desființarea Senatului.

Astăzi, la 1928, socialistii au făcut mulți pași înapoi.

Apoi un fapt nou vine să mărească indignarea publică. La sfârșitul lui Ianuarie, câteva zile după cuvântarea ministrului de război, la palatul regal era un mare bal.

Principesa Maria deschide balul dantând cu maiorul Cocea. Sfidarea era neiertată; în altă țară ar fi avut urmări.

— În noaptea în care se danța la palatul regal o serie de crime de cea mai mare îndrăzneală se săvârșeau în București.

Aproape de necrezut, o bandă de vreo 15—20 tâlhari înarmați cu ciomege, Cuțite și revolvere a cutreerat o parte din mahalalele Bucureștilor, a bătut oameni, a schingiuit, a devastat case și toate acestea timp de vreo 7 ore fără ca autoritatea să fi putut interveni. Atacul a început la orele 9 seara.

Banda a atacat mai întâi cărciuma lui Petruche Nichifor din calea Plevnei 189 în fața cazarmei călărășilor. După ce au bătut gray pe cărciumar, pe soția acestuia și pe mai mulți vecini cari au sărit în ajutor, bandivii au furat tot ce au găsit în bani și giuvaeruri, apoi au plecat în Căramidarii din Grozăvești.

Aci au urmat prădăciunile începând cu un locuitor anume Ilie Gheorghe căruia i'au împus să le arate unde locuște popa Star.

De la Ilie Gheorghe au trecut la un alt locuitor anume Bălăceanu pe care, după ce l'au znopit în bătăi, l'au silit să strige afară pe popa Stan.

Popa Stan esind în curte a fost stâlcit în bătăi silindu-l prin torturi ca să le dea toți banii pe care îi are. După ce au bătut și au schingiuit pe popă, pe preteasă și pe alți vecini, tâlharii au devastat toată casa, au dărâmat sobele, au stricat toate dulapurile și au furat toți banii și toate bijuteriile găsite.

Un gardist prins de tâlhari dar scăpat din mâna lor, a dat alarma, mai mulți gardiști au alergat, au pus banda pe fugă și au prins pe unul din ei numit Ștefan Ionescu Ciungu

Ștefan Ionescu Ciungu denunță pe gazda hoților anume Alexandru Ionescu zis Dascăluș, fost cântăreț la Doamna Bălașa, locuind într-o casă proprietate a sa în strada Viilor din Dealul Spirei.

La orele 5 din noapte poliția se puse în mișcare. Prefectul de poliție colonelul Rasty, inspectorii de poliție Crețu și Filipache Protopopescu și câțiva agenți și soldați se duseră drept la locuința lui Ionescu Dascăluș care se afla acasă. Somat să se predea tâlharul trase câteva focuri de revolver asupra celor doi inspectori, apoi sări un gard și se făcu nevăzut. În urma sa alergă prefectul de poliție cu sabia scoasă, dar această urmărire, mai mult comică, rămase fără rezultat.

Aceasta era banda comandată de tâlharii Zdrelea, Mărunțel și Dascăluș.

Luptele între putere și poliție de o parte și tâlhari de altă parte, au urmat mai multe zile împrejurul Capitalei, la Chitila, în pădurea apropiată, etc.

După lungi urmărituri și lupte a putut fi prins banditul Ion Constantin, însă Gheorghe Mărunțelu și Dumitru Zdrelea, ambii olteni au scăpat.

Banditul Cimpoeru împușcat în piept de un călăraș, a fost prins, arestat și internat la spitalul din Budești, dar peste câteva zile a evadat.

Anoi puterile au urmărit multă vreme banda tâlharilor.

Foarte emoționantă a fost această tâlhărie, lumea s'a mirat tot atât de mult de îndrăzneala bandei cât și de slăbiciunea autorităților.

Prefectul de poliție colonelul Rasty a fost obiectul a nenumărate glume; de altfel însuși colonelul dădea materie de zeflemea. Zilnic și în toiul celui mai mare ger lumea îl vedea trecând pe străzi numai în tunică și purtând pe brațe un foarte mic cățeluș negru. Colonelul, îmbrăcat în uniformă de călărașilor, înalt și purtând o barbă neagră plină și lungă, era o arătare bucureșteană.

Bine înțeles, nu era la înălțimea nici chiar a împrejurărilor de atunci.

— Concomitent cu isprăvile bandei Zdrelea-Mărunțelu, se produce demisia ofițerilor din cavalerie. Pe vremuri a făcut mult zgomot.

Care a fost originea acestor demisiuni ?

Ministrul de război generalul Lahovary constatând că arma cavaleriei este cam înapoiată din cauza insuficienței corpului ofițeresc, luase dispoziția ca să treacă în cavalerie pe unii ofițeri de valoare din artilerie și din geniu. Măsura aceasta a nemulțumit adânc pe toți ofițerii de cavalerie cari s'au socotit ofensați.

Șeful statului major, generalul Fălcoianu, a inspirat ministrului de război hotărîrea de a numi în cavalerie ofițeri de stat major; astfel mai mulți ofițeri de infanterie au trecut în arma călărească.

Apoi ca inspector al cavaleriei, în loc să fie numit un ofițer din această armă, a fost numit generalul Cantili, ofițer din infanterie, ostaș cunoscut pentru severitatea sa, dar și pentru excentricitățile sale maniace.

Câte fapte reprobabile nu au fost săvârșite de acest ofițer, energic și capabil de altfel. Odată, pe când inspecta un batalion de infanterie — la Tulcea dacă nu mă înșel — i s'a părut că un căpitan nu e destul de curat și, spre a se convinge, a scos pe căpitan în fața frontului și l'a silit să-și scoată cizmele și ciorapii.

— Partidul liberal, de îndată ce a cunoscut nemulțumirea ofițerilor cavaleriști, a căutat să profite din interes politic.

Lovitura a fost dată la sfârșitul lunii Ianuarie, 127 ofițeri și-au dat demisiunea fiecare șefului respectiv.

Agitația în armată și în țară este mare; se anunță demisiuni numeroase, arma cavaleriei e amenințată cu dezorganizarea. Dar după multe stăruințe și făgăduieli date ofițerilor că cererile lor cele mai îndreptățite vor fi satisfăcute, cele mai multe demisiuni au fost retrase. Au fost, însă, primite, acelea ale următorilor ofițeri cari au rămas credincioși cuvântului dat de a nu-și retrage demisiile.

Căpitani : G. Slătineanu, D. Ursu, C. Milicescu, C. Popovici, C. Buhlea, G. Crătescu, Barbu Filiti ;

Locotenenții : C. Mehtupcitu, I. Niculescu, C. Adamescu, Alfred Angelescu, I. Creșeanu, Stelian Cămărășescu.

Au fost puși în disponibilitate căpitani : Chiriac Dumitrescu, I. Ștefănescu, M. Vrâncescu, C. Teodosian, Al. Socec.

Locotenenții : M. Mărgăritescu, G. Olănescu, I. Botez, B. Eliad, B. Bălțeanu.

Liberalii se agită din ce în ce mai mult și atacă nu numai guvernul, dar chiar pe rege. Pe la mijlocul lunii Februarie partidul liberal ține o întrunire în sala „Dacia“ la care participă și Beizadea Mitică Ghica, candidatul liberalilor la o alegere parțială la Dolj. La această întrunire se întâmplă un incident care pune pe liberali în situație cam delicată.

Mihal Ferikidi ereză la tribună. După ce atacă guvernul adaugă că vinovat pentru toate relele de care suferă țara este și regele care tolerează un astfel de guvern. Atunci se scoală Beizadeaua.

Beizadeaua se apropie de masa unde vorbea Ferikidi și împingându-l îi ia locul, apoi spune publicului că de oarece este dinastic nu poate aproba vorbele lui Ferikidi : „Locul meu nu mai este alăfuri de d-voastră, adaogă el, de aceea plec“.

Și luându-și pălăria părăsi sala în care s'a lăsat, deodată, o întinsă tăcere.

Totuși la Dolj Beizadeaua a rămas candidat al liberalilor și a fost ales senator cu o mare majoritate.

— Spre a curma agitația liberalilor pe chestiile militare și din cauza indignărei produsă în toate cercurile de cuvântarea rostită în Cameră pentru apărarea maiorului Cocea, generalul

Jack Lahovary a fost silit să demisioneze de la departamentul războiului. Interimatul acestui departament l-a luat șeful guvernului, Lascăr Catargiu.

Întâia spărtură era făcută în blocul guvernamental pe la sfârșitul lunii lu iFebruarie.

Generalul Lahovary a căzut de la ministerul de război din cauza lipsei sale de tact și a lipsei sale de capacitate. De altfel era o reputațiune uzurpată.

L'am văzut în mai multe împrejurări cât era de superficial, fără seriozitate, fără cunoștința situației reale a lucrurilor din afară și, pe lângă astea lipsit de caracter.

Toată autoritatea și o datora numelui, clasei sociale căreia aparținea cât și înfățișerei sale impunătoare. Ere arătos și falnic, era om de salon, purta monoclu și avea oarecare cunoștințe în domeniul matematicii.

Când a izbucnit mai târziu războiul ruso-japonez era încredințat că rușii nu vor avea ce alege de japonezi. Am discutat într'o zi cu el la clubul conservator asupra sorților de a birui a celor doi adversari.

Generalul care nu citea de cât ziarele franceze, credea că japonezi vor fi înghițiți, eu, însă, eram de altă părere. Eroarea generalului vinea de acolo că nu era în curent cu lucrurile militare din toată lumea, apoi era un spirit ușuratec.

Natura versatilă nu avea în nimic statornicie, tăgăduia azi ceea ce făgăduise ieri și părăsea prietenii ca și părerile fără nici un scrupul.

Cătă deosebire cu fratele său Alexandru.

Într'unul din ministerele conservatoare de mai târziu era ministru de externe; în Senat opoziția liberală contestează pe un ales guvernamental dela Gorj, dovedind cu certificatul acestuia prezentat la timp comisiei de recrutare, cum că n'are vârsta legiuită de 40 ani, ci numai 38. Generalul Lahovary cere Senatului, de pe banca ministerială, ca să valideze alegerea de oarece alesul are în adevăr 40 de ani dar în anul când a fost chemat să tragă sorțul, fiindcă voia să-și termine mai întâi studiile, — a prezentat comisiei de recrutare un certificat care-l făcea mai tânăr cu 2 ani.

Ca document al epocii cazul este foarte interesant. Un senator care invocă mărturia unui certificat fals făcut, un ministru care cere Senatului să valideze pe un ales pe temeiul unui certificat fals pe care-l mărturisește ca un fapt onorabil, și apoi un Senat care validează alegerea în aceste condițiuni.

Astăzi, la 1928, o asemenea scenă nu ar fi cu puțință căci orice s'ar zice, opinia publică și conștiința cetățenească sunt cu mult mai deștepte.

Fără a fi un om lipsit de simțul onoarei, generalul Lahovary era, din punctul de vedere al seriozității și al conștiinței încă copil.

— Profitând de toate aceste întâmplări partidul liberal a-

gită neîncetat în toată țara. În multe județe țărani se revoltă în contra legii maximului și a legii zisă a „popăritului”. Guvernul începe să fie serios îngrijorat.

Intrunirile liberale se succed la „Dacia” iar guvernul desfășoară mari forțe polițieneste și militare pe strade. Presa opoziției este și ea numai foc și flacără. *Adevărul* lui A. V. Beldiman—de și acesta nu e liberal—e de o violență spăimântătoare. Un neștiutor al lucrurilor din România ar crede că țara e în ajunul unei revoluții. Dar nu erea nimic. Erea numai dorința unui partid foarte burghez de a veni la putere.

— Pe la începutul unei Martii a murit în spitalul Brâncovenesc Filipache Protopopescu inspectorul de poliție în urma rănilor primite de la tâlharul Ion Dascălu. Protopopescu primise 2 gloanțe în rinichi.

— La 24 Aprilie, în ajunul începerei la Cluj a procesului românilor ardeleni — 25 la număr — a procesului Memorandumului, procesul intentat acelor care au reclamat împăratului împotriva administrației ungurești, — Liga Culturală a ținut o mare întrunire de protestare în sala Băilor Eforiei. A fost un foarte impunător meeting menit să facă presiune asupra judecătorilor de la Cluj.

Întreg comitetul partidului național din Ardeal erea adus la bara justiției.

— Răscoalele țărănești se întind județ după județ. Acum avem răscoalele din județul Bacău. Aci vine vestea că s'au comis multe torturi, mulți țărani au fost schingiuiți în repressiune. O anchetă a presei e hotărâtă. Din București pleacă la Bacău în anchetă: Gogu Cantacuzino de la *Voința Națională*; C. D. Anghel de la *Adevărul*, Vintilă Rosetti de la *Românul*, N. G. Morțun, de la *Munca*, Ștefan Sihleanu din partea ziarului *La Patrie*.

— În sfârșit, în urma trădărei, bandiții Zdrelea și Cimpoieru sunut prinși de-abinelea de astă dată. Mai întâi a fost prins Zdrelea în satul Scheiu, după aceea, și în urma denunțării lui Zdrelea, a fost prins Cimpoieru în satul Valea Mare la o amantă a lui.

— Dela Cluj vine rezultatul procesului făcut membrilor din comitetul partidului național. Jurații au răspuns *da* pentru toți acuzații afară de: Vasiliu Rațiu, Vicarul din Făgăraș, Nicolae Munteanu, Duma și Nicolae Roman.

Au fost osândiți: dr. Rațiu 2 ani, dr. Lucaci 5 ani, G. Pop de Băsești 2 ani, Comșa 3 ani, Bărcăneanu 2 ani și jumătate, Cristea 3 luni, Goroianu 2 ani și 3 luni, Barbu 2 luni, dr. Mihali 2 ani și 6 luni, A. Suciuc 1 an și 8 luni, M. Velicju 2 ani, Pațiu 2 ani 6 luni, Domide 2 ani, D. Roman 8 luni. Avoi solidar au fost osândiți la 3238 florini cheltuelile procesului.

În București, știrea osândei produce o mare fierbere. Studenții se agită și țin o întrunire de protestare Duminică 15 Mai.

Pe când un mare număr de studenți se aflau la Ligă, vine știrea cum că oare care membri ai unor societăți ungurești se

află la Tei unele benchetuese spre a sărbători osânda Românilor la Cluj. Indată studenții s'au urcat în vreo 30—40 de trăsuri și au pornit către grădina Teiului unde petreceau membrii a două societăți ungurești: „Societatea meseriașilor caretași” și „Societatea de cântece a diletanților maghiari”.

Când ungerii au aflat că vin studenții au pus muzica să cânte *Deșteaptă-te Române*, spre a-i îmblânzi. A urmat oare care invălmășeală, unii membrii au fost ghionțuiți, apoi drapelul Societății de cântece a fost luat de studenți, dus în fața consulatului Austro-Ungariei și sfâșiat în bucăți.

Poliția, intervenind la timp, agitația nu a luat alte proporții.

Dar ziarul *Adevărul*, care era cu totul acaparât de socialiști, a făcut o dare de seamă a incidentului dela Tei falsificând faptele, dând dreptate ungerilor și ridiculizând pe studenți. Această dare de seamă antiromânească și falsificată în același timp, a exasperat pe studenți cari, venind a doua zi în număr mare la redacția ziarului care era instalat în Pasagiul Țilacros, s'au dedat la o manifestație violentă. Cu acest prilej parte a atelierului tipografic a fost devastat.

În fața atâtor agitații și scandaluri de stradă, în fața slăbiciunii dovedită a poliției când cu atacul bandei Zdre'ea și Măruntelu, prefectul de poliție colonelul Rasty a fost înlocuit cu Mihail Deșliu, secretarul general al ministerului de interne și omul de încredere al lui Lascăr Catargiu.

— În ziua de 5 Iunie a fost prins la Craiova banditul Măruntelu, dimpreună cu alți bandiți anume Gheorghe Popa, Tumbuluc, Nicu dela Mischiu și Mihai Schiopu.

Gheorghe Popa era cel mai voinic dintre bandiți, înalt, masiv, spătos, el împărțea celor din bandă rolurile. Măruntelul era numai un sub-șef. Au mai fost prinși cu acest prilej, Nicu Stan Pârveu, cel mai inteligent din bandă, foarte tânăr și foarte vioiu. Apoi Ilie Dragota, gazda și Ion Mămăligă, bandit cu o figură hidoasă.

— Violenta unora dintre ziarele de opoziție nu mai cunoaște margini, când citim acum pe unele din ele am putea crede că România se afla în ajunul unei revoluții, dar nu era absolut nimic.

În adevăr în unele județe țărani instigați se agitau în cât intervenția armatei și a gloanțelor fusese necesare, iar chestiunea demisionării ofițerilor de cavalerie nu era încă rezolvată.

Luni de zile Lascăr Catargiu a căutat un general căruia să-i încredințeze portofoliul războiului spre a rezolvi chestia demisionării ofițerilor de cavalerie, dar n'a putut găsi pe nici unul, toți puneau condițiuni ce nu puteau fi primite.

Pe de altă parte se făceau încercări spre a se înigheba o coaliție a tuturor elementelor nemulumite în contra guvernului. Nicolae Fleva lucra ca să atragă în partidul liberal pe Gheorghe Vernescu care își regrupa partizanii și anunța că

va începe lupta crâncenă împotriva ministérului. Lui Vernescu se alipise și unii conservatori nemulțumiți, precum Grigore Păucescu, Constantin Boerescu și alți fruntași ai vieții politice, însă Vernescu era bolnav și perduse puterea de luptă pe care o avusese până atunci.

Încercările lui Fleva de a uni grupul Vernescu partidului liberal nu reușiră, căci nici Dumitru Sturza nu împărtășea vederile lui Fleva.

Guvernul, cu toată opoziția crâncenă ce i se făcea, lucra spornic și da țării un număr de instituțiuni foarte folositoare.

Nicolae Filipescu, noul primar al Capitalei, vrea să-și lege numele de oarecare lucrări edilitare însemnate.

Realizările mai însemnate proclamate, sunt deschiderea bulevardului Maria și clădirea magaziiilor antrepozitelor, bulevardul Colței și regularea definitivă a alimentării orașului cu apă potabilă.

Bulevardul Colței, care poartă astăzi numele „Nicolae Filipescu“ cât și partea ce poartă numele Lascăr Catargiu, este opera lui Filipescu. Deasemnea și bulevardul Maria și magazinele antrepozitelor au fost inaugurate sub primariatul acestuia.

Chestiunea apei a fost rezolvată după propunerea inginerului șef al primăriei, Cucu; acesta a propus săparea de puțuri la localitatea Joița. După studiile făcute și aprobarea dată de hidrologul Bechman, șeful lucrărilor pentru apă ale Parisului și inginerul Saligay, s'a hotărât săparea acestor puțuri artesiene.

Studiile au dovedit că debitul apei variază. Pe secundă debitul este în media, de 1 litru și 2 decilitri sau 85 metra cubi de apă pe zi. Apă foarte gustoasă, limpede, liberă de bacterii, având 12 grade, atunci când afară temperatura este la 30 grade. Această apă vine din munți iar în stratul de nisip, la 32 metri adâncime, se află pânza de apă cu care acum e alimentat orașul. Pătura de nisip în care, se află apa din belșug are o grosime de 7 metri.

Facerea puțurilor a fost adjudecată asupra Casei Bob și Reuter, din Manheim.

— La începutul lui Iulie s'a constituit Banca Agricolă, înțaiul comitet ales a fost astfel constituit: general G. Manu, printul Al. Știrbei, Grigore Triandafil, D. Sturza Scheianu, colonel Răzvoreanu, Al. Holban, Ion Balanolu, Iacob Negruți, Alexantru Băicoianu, Constantin Arion, Andrei Popovici, Alexandru Gr. Ionescu; censori: Petre Millo, Scarlat Vârnăv, Al. L. Marcovici; cenzori suplینitori: N. Procopiu, Rodrig Manu, C. Ghiță Ion.

Pe la jumătatea lunei Iulie a fost prins în Bulgaria și tâlharul Alexandru Ionescu Dascălușul, zis Lixandru-Dascălușul.

Capturarea a făcut-o comisarul Vergulescu dimpreună cu un sergent din armata bulgară.

Dascălușul se ocupa cu cultura pământului și acum lucra la săpă.

Cu prinderea Măscăluului aproape întreaga bandă : Zărelea-Mărunțelu era în mâinile justiției.

— În Cișmigiu s'a deschis Expoziția cooperativelor române, datorită energiei și inițiativei lui Dumitru Bulculeșcu.

Unele ziare fură cu totul ostile expoziției. *Adevărul* zeflemisește expoziția și o sabotează neincetat timp de două luni, cât timp a fost lucrat localul. Apoi, după ce expoziția a fost deschisă a criticat-o pentru motivul că titlul purta și numele „român“.

Expoziția era o meritorie încercare românească, datorită entuziasmului și convingerei unui bun român. De și nu a dat rezultate prea mari, fiindcă nici nu se putea ca să dea în stațiunile de atunci al industriei noastre, totuși a fost un însemnat pas înainte în drumul muncii naționale.

În ziua de 5 Septembrie s'au făcut alegerile generale pentru comună în toată țara. Partidul liberal a făcut eforturi mari ca să reușească și în adevăr din 32 capitale de județ, a biruit în 11 dintre cele mai importante. Liberalii au luat consiliile comunale din Iași, Craiova, Ploești, Bârlad, Brăila, Călărași, Giurgiu, Buzău, Târgoviște, Caracal. Aceste alegeri, dovedind puterea electorală a partidului liberal, a determinat chemarea lui la putere peste un an.

Interesant a fost rezultatul alegerii în balotagiu al colegiului I de Iași. La primul scrutin radicalii și socialiștii au pus lista deosebită dar la al 2-lea Panu a încheiat un acord cu guvernul. Totuși lista liberală a fost aleasă.

În urma acestui eșec avocatul Grigore Macry din Iași, radical și al doilea personajiu în partid după Panu, acela căruia radicalii îi spuneau: „*Bătrânul ateu*“, a trimis lui Alexandru Bădărău, vice-președintele clubului radical din Iași, următoarea scrisoare :

„Clubul, sub inspirația dv. a hotărât să dăm voturile noastre guvernului. Tocmeala fiind făcută de șeful nostru, d. Panu cu guvernul, probitatea comercială cerea ca s'o executăm. Guvernul a plătit cinstit, noi trebuia să predăm marfa cinstit.

Guvernul, însă, întrebuintând bătauși în alegeri, tocmeala a fost pătată de violență și deci nulă. Redevenind stăpân pe votul meu l'am dat gratis liberalilor, neavând cui îl vinde.

Vă anunț că nemulțumit de modul cum șeful încasează pentru el singur prețul, mă retrag din societatea de sub firma Panu et Comp. hotărât fiind a deschide comerț, pe socoteala mea.

Al dv. cu stimă,

Gr. N. Macry

Între Grigore Macry și Gheorghe Panu răceala era de mult. Îi trebuia numai un prilej pentru ca să dea roade.

— În Septembrie 1893 se întrunește la Constanța al XV-lea congres al studenției universitare, dar pentru întâia dată participă la un congres studențesc și studenții români din Transilvania și Bucovina.

Președinte al congresului este ales unul dintre cei 10 studenți bucușeni din grupul „decemvirilor”, d. Ștefănescu-Goangă.

Opinia națională este la ordinea zilei, partidul liberal o agită cu hotărâre. Ca demonstrație congresul trimite regelui Carol o telegramă prin care toți studenții își manifestă sentimentele lor dinastice. Faptul că toți studenții transilvăneni și bucovineni aclamă pe regele României ca pe un rege al lor, este semnificativ și foarte viu comentat. Toate ziarele publică atât telegrama studenților cât și răspunsul personal al regelui Carol care-și exprima satisfacția că vede întrunirea tuturor studenților români.

Printre acești studenți se afla atunci și părintele Miron Roman actualul Patriarh.

La această demonstrație a făcut mult sânge rău la Budapesta și s-au făcut intervențiuni la București.

Studenții, închizând congresul, au pornit spre București, însă la Fetești mașina trenului n'a mai funcționat. De ce? Iată de ce:

La București guvernul aflase cum că partidul liberal pregătește studenților o primire semnificativă, prin provocare de manifestațiuni anti austro-ungare. Guvernul interveni pe lângă primarul Capitalei ca, împreună cu prefectul poliției, să ia măsuri pentru apărarea ordinii, pentru împiedicarea manifestațiilor contra monarhiei vecine, dar cu mijloace cât mai blânde.

Nicu Filipescu, primarul, naționalist în sufletul lui, recuse la o șiretenie, el trimise pe unul dintre partizanii săi devotați, pe doctorul Mendonidi cu o mașină de drum de fer ca să întâmpine trenul la Fetești și să comunice președintelui congresului ca să întârzie sosirea trenului studentesc în Capitală. Atunci mașina acestui tren a fost decretată „defectată”.

Întârzierea trenului cu mai multe ore era făcută cu scopul ca marea mulțime adunată pe Bulevard la Statuia lui Mihai Viteazul cât și la gara de Nord, văzând că trenul nu sosește, să se împrăștie. Dar scopul n'a fost atins.

Știind că partidul liberal organizează o mare manifestație pentru noaptea aceea, Take Ionescu, ministrul instrucțiunii s'a dus personal la sediul Ligii Culturale rugând ca Liga să împiedice venirea în București a celor 71 studenți din provinciile subjugate. Dela Ligă s'a răspuns că această instituție n'are nici un amestec în organizația studentescă.

Guvernul era foarte îngrijorat căci se temea ca un eventual mare scandal în timpul nopții, să nu degeneze și să provoace chiar căderea guvernului. Măsuri mari pentru menținerea ordinii au fost luate. Prefectul poliției afișă o ordonanță în care îndemna publicul să se abțină de la aglomerație și manifestații. Pe multe din aceste ordonanțe numele „Deșliu” a fost șters și înlocuit cu numele Kalnoky. 1)

1) Numele șefului guvernului ungar.

Din indemnul comitetului de recepțiune studentescă și din indemnul agenților partidului liberal, casele și magazinele au început să pună drapelul național, dar agenții poliției au depavozat în multe locuri.

La ora 6 o grandioasă manifestație pornește din grădina Sf. Gheorghe cu drapelul și muzică, spre gara de Nord. Trenul trebuia să aducă pe studenți la ora 8.

O mare aglomerație umplea curtea gării și calea Grivitei, dar trenul — din cauzele arătate — n'a sosit decât la orele 10 jum.

Primiți cu ovațiuni mari studenții au pornit în fruntea unui cortegiu de mai multe mii oameni către statuia lui Mihai Viteazul spre a depune o coroană. Dar la ora aproape 12 când au sosit, toate felinarele erau stinse, din calea Victoriei până în strada Colței. Nicu Filipescu spre a împiedica manifestația dăduse ordinul acesta.

Dar prin întuneric s'au petrecut mari dezordini și ciocniri cu forțele polițienesti și militare.

La un moment aprinderea și scenele de dezordine sunt foarte mari. Prefectul poliției chemat în grabă ca să conducă măsurile urgente, nu e găsit nicăeri iar în timpul acesta mulțimea fugărea soldații, se revărsa pe calea Victoriei, intra în Pasagiul Vilacros unde comitea devastări și amenința să se îndrepte către Legația austro-ungară.

După o căutare de aproape o oră, prefectul poliției a fost găsit în cazarma jandarmilor călări din strada Colței unde se refugiase.

A doua zi Lascar Catargiu chemă pe Ștefănescu-Goangă președintele congresului studentesc și-i comunică cum că studenții Ardeleni și Bucovineni trebuie să plece imediat deoarece sunt supuși unui stat strein. Ceea ce s'a și întâmplă chiar a doua zi.

Studenții însă, ereau surescitați, fiindcă în timpul manifestației din timpul nopții mai mulți camarazi fuseseră arestați. O întrunire de protestare e convocată la Universitate, acolo a venit și Titu Maiorescu, rectorul Universității, care, recunoscând studenților dreptul de a manifesta în favoarea fraților din provinciile subjugate, i-a îndemnat să se liniștească pentru ca să nu îngreuneze încă și mai mult situația românilor din Ardeal.

În urma celor întâmplate în această noapte quasi-istorică, Mhail Deșliu care nu dovedise destule aptitudini polițienesti, își dădu demisiunea, iar în locul său fu numit colonelul Capșa.

Partidul dela guvern simțea că evenimentele îl debordează, nu voia însă ca să cadă prin stradă și printr'un act de slăbiciune.

Dar liberalii iau acum cu hotărîre și pe față pozițiune în chestiunea națională.

Văzând că opinia publică e câștigată cauzei, și că partidul liberal are acum destulă popularitate, Dimitrie Sturza atacă guvernul conservator pe chestia națională.

Pe la sfârșitul lui Septembrie partidul liberal convoacă publicul la o întrunire în sala Orfeu, în această reuniune Dimitrie Sturza vorbește numai de chestia națională și face declarațiuni care produc, în adevăr, mare senzație.

Sturza era cunoscut ca un filo-german de toată convingerea ca și un hotărit anti-rus. Cu toate acestea la sala Orfeu el a spus :

— „Pericolul unguresc e mai mare decât cel rusesc ; împotriva tendințelor rusești se ridică toată lumea, pe când împotriva planurilor de desnaționalizare ungurești nu ne ajută nimeni în Europa”.

Și apoi :

— „Orice guvern care la noi n'ar ține seama de chestiunea națională, trebuie să cadă dela putere”.

Dar Sturza a mai făcut o declarațiune foarte categorică, el a urmat :

— „Știu că mulți pretind că atitudinea mea în chestiunea transilvăneană depărtează dela guvern pentru mult timp, partidul național-liberal. Așa este, dar acest partid nu poate veni la putere decât purtând în mână un drapel pe care să fie scris : „*Liberarea a trei milioane de Români de sub jugul asiatic al Ungurilor, prin o egală îndreptățire a drepturilor cetățenești, în tot regatul Sfântului Ștefan*”.

Aceste cuvinte au stârnit o mare dezorientare înăuntrul partidului liberal, căci, în adevăr, partidul era amenințat să nu vie multă vreme la guvern. De aceea Dumitru Sturza și-a revizuit cuvântarea înainte de a o publica în ziarele partidului.

Această retractare era de rău augur pentru ziua de mâine.

— La sfârșitul lunei Octombrie un trist eveniment ziaristic în presa română : ziarul *Românul* vechiul organ liberal și democrat al lui C. A. Rosetti și-a încetat apariția. Vintilă Rosetti fiul lui C. A. Rosetti, acela care era acum directorul și proprietarul ziarului, n'a mai putut face față cheltuelilor.

Cu dispariția *Românului* a dispărut și o pagină de istorie, una din cele mai interesante ale României renăscută.

— În ziua de 3 Noembrie a sosit în Capitală venind dela Sinaia Regele și Regina Elisabeta.

Regina Elisabeta lipsise multă vreme din București și din țară, plecase pe chestiunea căsătoriei Prințului moștenitor cu d-soara Elena Văcărescu, plecase și din cauza sănătății zdruncinate.

Intrarea în București a fost solemnă și caldă fiindcă regina era simpatică. O mulțime mare i-a ieșit înainte, străzile erau ticsite, femeile, mai ales, au aclamat-o și i-au aruncat flori.

Intoarcearea reginei în București a coincisat cu serbarea jubileului de 25 ani a căsătoriei perechei regale. Cu acest prilej s'au dat serbări cari au durat 2 zile, s'au prezentat daruri, au fost iluminațiuni și defilarea trupelor din garnizoana București.

— În Decembrie s'a judecat procesul bandei Zdrelea și Mărunțelu.

Au fost osândiți la muncă silnică pe viață: Dascălu, Mărunțelu, Zdrelea, Cimpoeru, N. St. Părvu, Gheorghe Popa, N. Tumbuluc și Ștefan Părvu.

Tufulan 10 ani recluziune, Ilie Moise Moraru 6 ani detenție, Florea Nastasie 3 ani detenție.

Când a auzit sentința, Zdrelea a început să facă cruce și a strigat ironic:

„Să trăiți, Domnilor dela Curte!”

— Pela sfârșitul lui Decembrie un anume Drăghicescu, licențiat în științele chimico-fisice, a venit la ministerul instrucțiunii ca să ceară o funcțiune. Enervat că nu i se dă mai repede ceea ce cerea, a pătruns în cabinetul ministrului și s'a dedat la acte de violență, vociferând și răsturnând hârtiile de pe birouri. Take Ionescu a chemat ușierul și i'a ordonat să expulzeze pe scandalagiu, însă acesta, zmucindu-se din mâinile ușierului, s'a repezit asupra lui Take Ionescu și l-a lovit cu pumnul peste cap.

Senzația a fost mare în București. Căci un ministru bătut în cabinetul său de lucru nu e un fapt banal.

Bine înțeles toată iumea, fără osehire de partid, a înfierat atentatul.

— Anul s'a sfârșit cu marea agitațiune a partidului liberal în potriva „Legei Mincior” prezentată de Petre Carp. La această campanie s'au asociat toți liberalii chiar și grupul lui Gheorghe Vernescu. Cu acest prilej a intrat în partidul liberal vechiul conservator Grigore Păucescu.

ANUL 1895

— De anul nou— d-rul Vasile Lucaci își face pedeapsa în temnița dela Seghedin; cu acest prilej i se trimit din București 315 telegrame de îmbărbătare și felicitare.

— Liberalii-uniți — aceasta e acum titulatura — urmează o violentă campanie de întruniri împotriva lui Petre Carp ministrul domeniilor și în contra legii minelor.

Pentru combaterea acestei legi, s'a format un fel de coaliție a tuturor elementelor de opoziție. La întrunirile ce se tin la sala „Dacia” participă și toți conservatorii disidenti precum: Constantin Exarcu, Aristid Pașcal, Grigore Păucescu, etc.

Legea minelor e considerată de liberali că ar fi neconstituțională deoarece calcă art. 7 din Constituție care ordonă

că proprietatea e inviolabilă. Apoi legea prevedea și aducerea de coloniști sau lucrători streini.

Gheorghe Paladi strigă la tribună : „Aceasta nu e o lege ci o fără de lege. A fost un nebun Carp când a întocmit această lege, căci s'a transformat într'un samsar mizerabil al streinilor”.

Iar Nicolae Fleva adaogă : „Fac apel la tineri ca până Duminică să se înscrie cât mai mulți între acei hotărâți să meargă prin țară pentru a ațâța spiritul public în contra legii minelor”.

La altă întrunire a vorbit Gheorghe Mârzescu, profesor universitar din Iași

Iată o probă a oratoriei din acel timp :

— „Prin Constituția care s'a făcut la 1866 în urma imboldurilor date de marele Cuza Vodă (aplauze prelungite) în locul căruia am adus un domn strein...

O voce : Jos !

D. G. Mârzescu... am asigurat pământul nostru în contra colonizărilor cu streini. Și n'am crezut nici odată că *sub un străin pe care l-am adus în capul țării* se va încerca colonizarea României : **CU NEMȚI ȘI ALTE LIFTE STRAINE**”.

Apoi Petre Grădișteanu spune :

— Iubiți cetățeni, sunt născut român, am crescut român, să mă lăsați să mor român în țara românească.

Viu din Craiova acum și vă aduc o salutare frățească dela Tudor Vladimirescu... !”

În acelaș timp, Alexandru Beldiman, ataca pe regele Carol în ziarul său *Adevărul* cu cea mai nepomenită violență. În *Adevărul* dela 2 Februarie pe pagina I-a era un titlu mare în manșetă astfel libelat : „**JOS CAROL I, RUȘINEA TRO-NULUI ROMANIEI**”.

Dar chestiunea ce se discută, adică legea minelor, aduce turburare și în sânul partidului dela cârmă. Președinții Senatului și Camerei, Gheorghe Cantacuzino și general Gheorghe Manu, amenință cu demisiunea dacă legea nu va fi modificată. Carp, sub stăruințele lui Lascar Catargiu, Alexandru Lahovari și alți fruntași, consimte să aducă oarecare modificări proiectului.

— Dar în partidul liberal încep fricțiuni ; vechea antipatie între Nicolae Fleva și oculta, adică între Fleva și Eugen Carada se redesteaptă. Împotriva voinței direcțiunii partidului, Fleva își pune candidatura la cenzoratul Băncii Naționale, Alegerea fiind la ordinca zilei, se face în Februarie. Fleva, însă, combătut de liberali și susținut de guvern și de conservatori nu întrunește decât 819 voturi contra 1750 date adversarului său A. Vericeanu.

Fleva era acuzat, încă de atunci, cum că este în buni termeni cu Nicu Filipescu, primarul, și că servește interesele guvernului împotriva intereselor partidului liberal.

Conservatorii se mângâie cu o altă victorie; în aceeași zi Titu Maiorescu, rectorul Universității este ales senator, de către colegiul universitar, în locul lui Alexandru Orăscu care a murit.

Maiorescu a întrunit 38 voturi în contra candidatului liberal Gr. Ștefănescu care a întrunit numai 18.

Dar dacă Fleva a întrunit voturile conservatorilor, în schimb candidații liberali s'au ales tot cu voturile conservatoare. În adevăr pentru candidații liberali au votat bancherii conservatori Cerlenți, Halfon și Crisovelsoni, cât și Mișu Șuțu cumnatul lui Petre Carp.

Argumentul conservatorilor cari au dat toate voturile lor liberalilor, era acesta: Banca mergând foarte bine sub Carada și ceilalți ar fi o greșeală să li se ia direcția din mână.

— Bucureștii de altă dată a avut o celebră afacere, aceasta era: Societatea de asigurare mutuală „Unirea”.

Această Societate, înființată prin stăruințele unui politician liberal anume Pană Buescu, era în cele din urmă exploataată, cam fără nici un control, pentru profitul personal al câtorva. De aci Societatea a devenit o minge care era aruncată din mână în mână, dela conservatori la liberali și viceversa, dupe cum erau la putere unii sau ceilalți.

Acum erau la putere conservatorii, deci Societatea „Unirea” era în stăpânirea lui Boldur Voinescu un avocat și deputat conservator. Când erau la putere liberalii director al Societății era Pană Buescu.

La începutul lui Martie era Adunarea generală la „Unirea”. Dar un mare scandal izbucnește. Cu câteva zile mai înainte Boldur-Voinescu înlocuise pe subsecretarul Miclescu pe care îl acuza de incorectitudine. Acest Miclescu a fost implicat mai târziu în chestia falsului testament al printului Grigore Sturza (Beizadea Vițel) de care voiu vorbi la timp.

Miclescu, văzându-se înlăturat, s'a pus pe lucru, a dobândit concursul unui număr de deputați conservatori, a adunat un număr de țărani din câteva județe, s'a ocupat curtea societății dis de dimineață. Când a venit directorul Boldur-Voinescu cu ai săi a găsit curtea ocupată și ușa de intrare blocată așa că nu a putut intra în local.

Afară în stradă lumea multă se adunase care râdea și huiduia.

Boldur-Voinescu, văzându-se, pus în minoritate, s'a dus la vechiul său adversar Pană Buescu și-i ceru alianța; dupe oare care tratative târgul fu încheiat; Pană Buescu își adună devoția liberali, iar coalizații reveniră la sediul Societății unde încercară un nou aslat, care însă, fu zadarnic.

Afară în stradă lumea petrecea.

Numai dupe intervenția poliției și-a parchetului lumea fu împrăștiată cu forța armată iar Adunarea generală fu amânată.

— In ziua de 11 Martie Academia Română a hotărît extirparea lui *U* scurt din limba scrisă. In fruntea celor care au luptat mai mult spre a se curăța limba de această vocală moartă, au fost: Titu Maiorescu, Dimitrie Sturza, B. P. Hașdeu și Alexandru Xenopol.

— La 14 Martie s'a făcut inaugurarea Fundațiunei Carol. Dar în jurul acestei inaugurări s'a născut o mare agitațiune studențească.

Studentii, agitați, firește, de adversari politici, s'au întrunit și au hotărît să nu asiste la inaugurare sub cuvânt că regulamentul întocmit de către Take Ionescu ministrul instrucțiunei nu corespunde intențiunei regelui din scrisoarea adresată generalului Florescu, prim ministru atunci. In acea scrisoare regele a spus că dorește ca Fundațiunea să slujească de loc de întrunire și de înfrățire a studenților, pe când regulamentul interzice studenților frecventarea localului. Afară de asta studenții nici n'au fost măcar invitați.

Moțiunea votată hotărăște ca studenții să se abție dela serbare. Apoi, întraltă întrunire studenții au hotărît ca să elimine din toate societățile studențești pe toți acei colegi cari ar asculta, totuși, de ordinul ministrului și al rectorului și ar merge la inaugurare.

Adevărul era, însă, că regulamentul a fost întocmit așa după cum a voit regele și n'a fost pus în aplicare decât dupe aprobarea ce i s'a dat.

Un număr mare de studenți adunați în fața Palatului Fundațiunei au huiduit pe Take Ionescu

— Legea minelor, în contra căreia liberalii au dus o campanie foarte dârză, precum am spus, este votată de Cameră cu foarte mici modificări. Liberalii cari așteptau acest moment spre a face o demonstrație politică și a da o lovitură, demisionază din parlament.

In ziua de 17 Aprilie Constantin Stoicescu la Cameră și Dumitru Sturza la Senat citesc o declarație identică prin care își motivează retragerea; motivul este călcarea Constituției. La Senat Gheorghe Vernescu, de și nu era membru al partidului liberal, a semnat demisiunea. Biurourile ambelor corpuri n'au luat act de aceste demisiuni deoarece erau colective.

In ședința Camerei dela 19 Aprilie mai demisionază din parlament 3 deputați conservatori disidenți din Buzău, precum și Constantin Ceșianu tot conservator disident din Romanati.

Cu prilejul demisiunilor de care vorbim s'a constatat că în partidul liberal armonia nu era întâia calitate. Așa Nicolae Fleva era cu totul în dezacord cu direcția. Când ceilalți deputați liberali au semnat demisiunea colectivă, Fleva a refuzat s'o semneze declarând că e protivnic acestei demisiuni: A doua zi, însă, și'a dat demisiunea individual spunând că nu vrea să

facă un act de nedisciplină. Dar Nicolae Filipescu a cerut Camerei să respingă demisiunea unui deputat atât de valoros, iar Camera i-a respins-o.

Bunele relațiuni ale lui Fleva cu Filipescu făceau mult sânge rău în partidul liberal.

— Pe când la liberali armonia nu e de loc ca mierea, la conservatori începe să fie haosul.

Junimiștii, prevăzând căderea apropiată a guvernului, vor să câștige preponderența, de aceea în cele mai multe județe constituie comitete deosebite și-și dau mari silințe ca să scoată din circulație cadrele conservatoare. Unul dintre cei mai activi în această direcție este Alexandru Marghiloman. Dar în contra acțiunii lui Marghiloman se ridică Nicolae Filipescu și în curând îi vom vedea la cuțite.

Lascăr Catargi, față cu demisiunea liberalilor și față cu disidențele care se afirmă aproape în toate județele, propune în Consiliul de miniștri ca să ceară regelui dizolvarea Camerelor, și noi alegeri, însă Petre Carp este potrivnic dizolvării. Pe de altă parte regele Carol socoate că după 8 ani de opoziție, partidul liberal este în drept să vină iarăși la cârmă.

Eugen Stătescu, care a stat neîncetat retras din luptele politice, este trimis în audiență la rege pentru ca să-i ceară: pe de o parte să nu sancționeze legea minelor, pe de altă parte îndepărtarea conservatorilor dela putere.

Regele cere liberalilor ca, mai întâi, să renunțe la lupta violentă și extralegală, apoi făgăduiește că va aduce pe liberali la putere spre iarnă.

Indată după această audiență partidul liberal nu mai întrebuințează mijloacele exagerate, nici violența de limbajiu în presă nici strada, guvernul apropiat era făgăduit.

— Pe când între cele două partide de guvernământ se dă această luptă surdă, C. Dobrescu-Argeș, învățătorul din comuna Mușetești pune la cale înființarea partidului țărănesc.

Partidul țărănesc își are originea la acea epocă, iar omul care i'a pus bazele este acel învățător.

Dar este interesant de știut că acei cari s'au ridicat mai întâi și mai energic întru acestui nou partid au fost tocmai democrații cei mai înaintați. Iată, de exemplu crâmpee dintr'un articol publicat în ziarul *Adevărul* cu data de 6 Mai. În acel ziar, care atunci era aproape cu totul socialist.

Articolul era intitulat: *Partidul Țărănesc.*

„Iată o chestie a momentului cum am zice, la ordinea zilei; dar pe care o cunoaște desigur puțină lume. Da, avem un partid țărănesc, fundat nu știm când, organizat știm foarte bine de cine, și cu niște scopuri pe care le bănuim.

Acest partid a fost inaugurat de către d. Dobrescu-Argeș etc.

A organiza tin partid al locuitorilor dela țară în concurență cu locuitorii dela orașe este o curată nerozie când șarla-

țania nu are nimic de a face. Până acum cunoșteam partide întemeiate pe baze politice, religioase, economice, sau naționale, dar să avem partide a căror unică diferențiere să fie costumul sau locuința, este ceva care se apropie de fenomenal.

Gazeta Țăranilor face încă și o propagandă reprobabilă din toate punctele de vedere, ea bagă în capul locuitorilor dela țară cum ca dânșii n'au nici un punct comun cu orășenii, că solidaritate nu poate fi între unii și alții, că o luptă sau o rivalitate vecinică trebuie să-i despartă.

Când ideile mari și generoase ajung să fie măcinate de capete strâmte, cam asemenea rezultaie dau'.

Partidul țărănesc care a amorțit apoi după dispariția lui Dobrescu-Argeș, a reînviat după războiul dela 1916—1918.

— Concomitent cu făgăduiala dată de rege liberalilor cum că vor fi aduși în toamnă la putere, aceștia încetează cu totul campania pe chestia națională.

Dimitrie Sturza luase o atitudine foarte agresivă față de Ungaria din cauza relelor raporturi ce avea cu contele Goluchorsky ministrul Austro-Ungariei la București, Cauza? Iată cauză:

Contele Goluchovschy fiind în cei mai buni termeni cu fruntașii partidului conservator, îi sprijinea călduros la Viena; de aceea guvernul conservator se bucura de cea mai bună opinie în monarhia vecină. Dumitru Sturza, înțelegând cât rău poate face partidului liberal această ostilitate, pe de o parte a rupt relațiile personale cu Goluchovschy, pe de altă parte a început o campanie violentă prin *Voința Națională* împotriva sa. În acelaș timp ministrul Rusiei Fonton, crezând că va trage foloase politice din această situație, a legat cele mai strânse raporturi cu Sturza care a început să figureze ostentativ la prânzurile oficiale dela legatia rusească. În acele momente Sturza a rostit la sala Orfeu faimosul său discurs în care a spus că... „Rusia este mai puțin periculoasă pentru România decât Ungaria.

Dar ministrul Germaniei la București a văzut primejdia. Ministrul Germaniei a raportat la Berlin succesul diplomatice ce este pe cale să-l aibă Rusia în România, iar rezultatul a fost că contele Glochovsky fu înlocuit. Urmasul său a fost d. Weselsheim. Acesta a înodat cele mai amicale raporturi cu d. Sturza, iar, prânzurile d-lui Fonton n'au mai văzut pe șeful partidului liberal.

Si astfel, fiindcă șeful partidului liberal era sigur că revine la putere cât de curând — căci Austro-Ungaria nu i se mai pune în cale — chestiunea națională n'a mai fost exploatată

— Ne apropiem de sfârșitul guvernului conservator, al marelui minister conservator, cum i-a rămas numele. Suntem la sfârșitul lunei Iunie, deci acest guvern nu mai are decât 3—4 luni de viață.

— La Galați izbucnește un scandal, scandalul Brenning, în cari sunt implicați cei doi fruntași conservatori Gheorghe Ro-bescu și C. Ressu.

Brenning este consulul onorar al Spaniei dar in acelaș timp un om de afaceri veros. O denunțare divulgă cum că acest Brenning ar fi mituit pe Ressu, care era primarul Galaților și pe Robescu pe când era prefect de Covurlui, pentru oarecare furnituri. Scandalul izbucnește cu furie.

Alexandru Marghiloman, ministrul justiției ia afacerea în mână și caută să profite de prilej spre a desființa puterea partidului vechiu conservator la Galați, trecând toată autoritatea în mâini junimiste. Parchetul este însărcinat să procedeze cu toată energia, Ressu și Robescu sunt urmăriți, Ressu este chiar depus.

Această lovitură dela Galați, înfurie pe Nicu Filipescu, primarul Capitalei, care se aruncă asupra lui Marghiloman cu atacuri desperate. Filipescu înțelege scopurile lui Marghiloman, dar nu era mai puțin adevărat, că protejării săi de la Galați nu erau basma curași.

Filipescu se agită și se dedă la atacuri fără nici o măsură. Marghiloman e lovit într'un ziar conservator inspirat de Filipescu, intitulat *Tara*, iar într'o zi ne pomenim pe zidurile Capitalei cu niște afișe în care Marghiloman era acuzat de tot felul de infamii; aceste afișe erau opera lui Filipescu.

Vom dezvolta mai departe și la timp desfășurarea acestei animozități.

— Invățătorul C. Dobrescu-Argeș lucrează stăruitor pentru fondarea unui partid țărănesc. S'au împărțit prin sate acțiuni de câte 20 și 100 lei pentru formarea unui fond politic. Din comitetul acestui partid fac parte: Dobrescu-Argeș, avocatul Ion Rădoi, Dinkă Skileru, deputat liberal, Brandabur din Putna și alții.

Ziarul *Adevărul*, care e un ziar quasi-socialist, e foarte îngrijorat, de aceea scrie în numărul său dela 20 Iunie:

„Oricât de neînsemnat și ridicol s'ar părea demersul stăruitor al celebrului Chitanță ¹⁾ de a forma un partid țărănesc, totuși informațiile precise și bine controlate pe cari le avem, ne fac a crede că foarte curând acest partid va crea greutatea imens de mari guvernului, *căci gruparea în partid a țărănilor, nu este decât prevestitoare unui război de clasă, pe care îl vor deschide ei în contra târgoveților*”.

Dacă Dobrescu-Argeș nu s'ar fi compromis iremediabil într'o afacere necinstită de bani și dacă n'ar fi murit prematur, partidul țărănesc ar fi devenit, încă dela 1895, o mare putere politică.

— La 4 Iulie o știre de mare senzație vine din Bulgaria: Stambulof, fostul prim-ministru, mâna de fier a Bulgariei și quasi-dictator la un moment, a fost asasinat prin lovituri de hangiar pe stradele Sofiei.

¹⁾ Dobrescu-Argeș luase pe chitanță, oare care sumă spre a fi mijlocitor, de aci porecla „Chitanță”.

Rănile grave au impus tăierea ambelor brațe, totuși Stam-
bulof n'a putut supraviețui atentatului.

— Pe când procesul Brenning-Ressu-Robescu se judeca
la Galați, iar la București Filipescu făcea neincetat șarje în
contra lui Marghiloman, la Sinaia se întâmpla un scandal
care face multă senzație. La o masă de joc de poker se aflau,
între alții, generalul Jak Lahovary și Alexandru Catargiu, mai
târziu ministru al țării la Londra. Generalul Lahovary, fiind-
că avea mare noroc, câștiga tot ce vrea, de aceea făcea chef
și striga partenerilor :

— Repede ! Repede ! în pas gimnastic ! La dreapta !

Alexandru Catargiu care perdea, enervat de pagubă, îi
spuse :

— Mai încet ! Cu vorbe d'astea, la cazarmă !

Atunci generalul îi trase o palmă, Catargiu răspunde cu
alta și afacerea s'a terminat pe teren.

Câteva zile mai târziu, generalul a fost violent atacat în
ziarul liberal *Gazeta Poporului* al cărui director era Gheorghe
Paladi. Generalul, cerând satisfacție, a luat răspunderea arti-
colului unul dintre ofițerii demisionați din cavalerie, anume
Jean Niculescu.

Eșind pe teren cu spada, generalul Lahovary a primit o
rană care l-a ținut în casă vreo două săptămâni.

— Un mare scandal izbucnește la Serviciul accizelor co-
munale din București.

S'a dovedit că șeful antrepozitelor comunale anume Bo-
zianu, dimpreună cu șeful accizelor anume Ștefan Șuțu, au
săvârșit abuzuri liberând la mai mulți comercianți mărfurile
antrepozitate fără plata de taxă. Acest proces a făcut vâlvă la
timpul lui. Tribunalul a condamnat pe Bozianu la 5 ani în-
chisoare și 5 ani interdicție, Ștefan Șuțu a fost osândit la o
lună închisoare și 100 lei amendă. Au mai fost condamnați e-
vreei Lindenberg, Herșcovici și Zeilicovici la 6 luni închisoare
și 500 lei amendă. Bozianu a mai fost condamnat la 18.802 lei
despăgubiri civile și ceilalți patru solidar la 15.530 lei des-
păgubiri.

Fapt demn de notat: Ștefan Șuțu erea acela care la 1887
și 1888 a dus cea mai crâncenă campanie împotriva fraților
Maican și a generalului Al. Anghelescu, pe chestia fraudelor
la ministerul de război.

— La 15 August au fost inaugurate în București Băile
populare.

— În București se vorbește, ca de un lucru sigur, cum
că Corpurile legiuitoare vor fi dizolvate și că Lascar Catargiu
va prezida alegerile, ziarul *Lupta* publică chiar data când vor
începe aceste alegeri, vorbind de 1 Noembrie. Fapt este că
Lascar Catargiu erea convins că regele îi va acorda decretul de
dizolvare.

În vederea acestor alegeri s'a încheiat un cartel electoral
între Gheorghe Panu, șeful partidului radical și guvern.

La o întrunire a partidului radical ținută pe la începutul lui Septembrie, la parte și marele savant B. P. Hasdeu, primit de curând în partid. Hasdeu a declarat cu acest prilej, cum că, văzând agitațiile muscălești în Dobrogea și Bulgaria, s'a hotărât ca să intre în acțiune. Hasdeu a declarat că este partizanul votului universal și al întregului program radical.

În aceeași ședință a fost primit în partid marele scriitor I. L. Carageale.

— Pe când toată lumea care nu este în culise crede că tot Lascar Catargiu va prezida alegerile viitoare pentru parlament, vine ziua inaugurării podului peste Dunăre. La inaugurare asistă și Dumitru Sturza, șeful partidului liberal. Oamenii bine informați afirmă că, îndată după manevrele armatei, liberalii vor veni la guvern.

Podul peste Dunăre este inaugurat în mijlocul unei mari afluențe pe amândouă malurile.

Slujba religioasă, conform programului, trebuia făcută pe malul drept al Dunărei în Dobrogea, dar s'a făcut pe malul stâng. Iată cauza :

Dobrogea cădea în eparhia Episcopului Dunărei de jos Partenie. Dar Partenie a refuzat să officieze dacă nu i se plătește 1000 lei.

Stăruințele ministrului de lucrări publice Constantin Olănescu nu l-a putut urni din hotărâre.

Atunci ministrul l-a amenințat că slujba se va face pe malul stâng apelând la Mitropolitul primat.

— Puteți face cum poștiți, a răspuns prelatul.

Regele Carol fiind pus în curent cu faptul a fost indignat : regele a spus ministrului :

— Dacă Episcopul e un astfel de om, nu-i plățiți nimic : faceți slujba pe malul stâng.

Așa a fost. Mitropolitul primat a officiat gratuit.

Dela inaugurarea podului, regele, regina și membrii guvernului au trecut la Constanța unde s'a făcut inaugurarea serviciului maritim român.

Serviciul vapoarelor române începe din această zi, regele și regina au asistat la sărbătorirea de pe vaporul *Meteor*.

— În partidul conservator, ultimile convulsii se manifestă : Ura lui Filipescu în contra lui Marghiloman este mare. La manevrele armatei, atât Marghiloman cât și Filipescu asistă călări. Când Filipescu zări pe Marghiloman dete pînă la calului și se repezi asupra lui cu biciușca ridicată ca să-l lovească. Cineva i-a tăiat drumul și l-a oprit pentru ca un mare scandal să nu se petreacă aproape sub ochii regelui.

În consiliul de miniștri ce a urmat Lascar Catargiu a pus chestiunea dizolvării Corpurilor legiuitoare și facerea nouilor alegeri : dar miniștrii junimiști demisionară din cabinet. Apoi regele refuză lui Lascar Catargiu dizolvarea spunându-i că, deoarece nu a fost nici un conflict între vreuna din Camere și guvern, nu înțelege de ce ar acorda dizolvarea.

Catargiu nu se dă însă bătut, și hotărăște să înlocuiască pe cei trei miniștri junimiști cu Gheorghe Cantacuzino, președintele Senatului, general Manu, președintele Camerei, și Grigore Păucescu, conservator desident. Dar când generalul Manu a fost chemat de către rege la consultație, a spus că singura soluție pe care o vede nu este decât demisia întregului guvern, căci cabinetul nu s'ar putea complecta cu elemente care să-i dea viață.

Lascar Catargiu a rămas ca și trăznit sub lovitură. Generalul Manu nu uita că pierduse președinția consiliului sub intrigile de atunci ale lui Lascar Catargiu și a partizanilor săi. Apoi ținea minte că fusese scos din acest guvern spre, a lăsa locul junimiștilor.

În fine, deoarece și Constantin Olănescu, ministrul de lucrări publice comunică șefului hotărîrea sa de a demisiona, acesta înțelese, de abia acum, cum că partida este pierdută pentru el.

Gheorghe Cantacuzino, președintele Senatului, a dat regelui un răspuns identic cu al generalului Manu.

În timpul acesta bătrânii conservatori primesc și o grea lovitură morală, tribunalul din Galați a osândit în afacerea Brening, pe C. Ressu la 6 luni închisoare și pe G. Robescu la 3 luni.

Îndată după întoarcerea regelui de la manevre, acesta a convocat Consiliul de miniștri; între timp Catargiu făcuse încercări supreme pe lângă Carp spre a-l hotări să rămâie în guvern, i-a oferit un al patrulea portofoliu pentru Const. Arion și mai multe locuri în parlament. Dar Carp a declarat că nu mai poate rămâne în guvern.

La Consiliul de miniștri ținut sub președinția regelui, Petre Carp a rostit un scurt discurs, dânsul a spus că rolul conservatorilor este sfârșit de astădată la cârmă, că programul lor a fost executat și că ceasul liberalilor a sosit. În urma acestor vorbe, Lascar Catargiu a prezentat demisiunea întregului cabinet.

Imediat Dimitrie Sturza a fost chemat la Palat și reținut la dejun.

Seara, la ora 8 și jumătate, Sturza a prezentat regelui următoarea listă ministerială:

D. Sturza, președinte și externe;

N. Fleva, internele;

Eugen Stătescu, justiția;

Petre Poni, instrucția;

General Budișteanu, războiul;

Gogu Cantacuzino, finanțele;

G. D. Paladi, domeniile;

C. Stoicescu, lucrările publice.

Lascar Catargiu părăsise puterea foarte mâhnit fiindcă în ceasul din urmă toată lumea îl părăsise în partid. Nu numai junimiștii, dar încă și cei mai multi fruntași îl considerau ca

fiind prea îmbătrânit și întârziat pentru problemele moderne și pentru nouile nevoi ale statului. În ceasul al doisprezecelea toată lumea făcuse golul împrejurul său.

Bătrânul șef pleca dela putere foarte amărit și pleca pentru ca să nu se mai întoarcă vreodată.

DELA 1888 LA 1895

— Înainte de a cerceta activitatea noului guvern să aruncăm o privire înapoi spre a cuprinde epoca de opt ani în care, dela căderea lui Ion Brătianu, conservatorii, de toate nuanțele, au guvernat țara. Fiindcă, după cum liberalii venind la putere în 1876, au inaugurat o nouă epocă în Istoria politică a țării, tot la fel conservatorii, — mai ales din cauza influenței junimiștilor — au dat țării un nou Capitol istoric.

Apoi să punem o privire retrospectivă asupra Bucureștilor până la 1895, din toate celelalte puncte de privire.

Regimul conservator vine la cârmă spre a da țării o altă îndrumare care s'o apere de regimul absolutist ce au însemnat cei din urmă ani ai guvernării liberale, s'o apere de agie, de necinstea care se încuibase la unele administrațiuni, în special la ministerul de război. Țara cerea alegeri libere, onestitate la cârmă și libertăți publice fără restricțiuni.

Dar regimul conservator, în ceea ce privește libertatea alegerilor, nu s'a deosebit de regimul liberal; alegerile s'au făcut după acelaș model, tot de către administrațiune, tot cu tendința de a da guvernului, nu numai majorități, ci unanimități.

Fără să fi degenerat în orgii electorale, este cert că, și sub conservatori, alegerile au fost tot atât de puțin libere ca și sub liberali.

Fiecare regim cu specialitatea lui. Dacă liberalii au avut instituția suveicii și a „cetățenilor indignați“, conservatorii au inventat „chinorosul“.

Suveica a fost inventată de către Nicolae Săveanu, șeful liberalilor de la Putna. Această invenție era următoarea: Fiindcă la alegerile pentru Cameră și Senat se voia cu buletine închise într'un plic, agenții partidului furau un plic stampilat de la birou, îl umpleau cu buletinele candidaților guvernamentali și-l dădeau alegătorului suspect. Acesta era obligat să aducă înapoi plicul pe care-l primea de la birou. Și operația urma astfel cu toți alegătorii bănuți.

Chinorosul a fost întrebuințat de către agenții conservatori la alegerile făcute sub marele minister al lui Lascar Catargiu. La una din secțiile de vot agenții guvernamentali au uns cu chinoros peste figură pe mai mulți opozanți, printre cari și pe prof. G. Dem. Teodorescu, fost ministru. Acesta, indignat, s'a urcat în cupeul cu care venise la vot și s'a dus drept la palatul regal spre a se arăta regelui. Agenții guvernului l-au însoțit cu huidueli și i-au legat de spatele trăsurii o tinichea pe care

a târit-o pe tot parcursul. Bine înțeles că G. Dem. Teodorescu n'a fost primit în audiență.

În moravurile noastre electorale mai era crucea cu tibișin și votarea sergenților de oraș deghizați.

Pe la secțiile mărginașe când un alegător era bănuit că a votat cu opoziția, unul din agenții guvernului îl însemna cu o cruce pe spate. Când ieșea afară era luat în primire de ceilalți și stâlcit în bătai.

Sergenții deghizați votau de mai multe ori în șir schimbând la fiecare dată haina sau căciula. S'a făcut mult haz pe vremuri de incidentul de la școala Clemența. Prezida magistratul Pompiliu Florian, fiul lui Aron Florian. Un sergent deghizat vine și votează cu o cartă străină. Peste câteva minute vine să voteze cu o altă cartă dar și cu un alt veston. A treia oară la fel purtând căciulă în loc de pălărie. A patra, a cincea, a șasea... în sfârșit vine și a șaptea oară. Florian, care îl recunoscute în toate dățile, se apelpisește și-i spune :

— Acuma destul ! Ai votat de șapte ori ; să nu temai văd și a opta oară că te arestez.

Ce dulci moravuri !

Regimul conservator a lăsat în urma lui multe lucruri bune. A desființat agiul prin introducerea etalonului de aur ; a înființat serviciul navigației fluviale și serviciul maritim ; a înarmat infanteria cu pușca Manlicher, etc.

Sub regimul acesta, mai ales sub ultimul guvern de patru ani al lui Lascar Catargiu, agitațiunea pe chestia națională a făcut mulți pași înainte.

Sub acest minister se înființează Liga Culturală susținută de toate partidele și tot sub acest guvern, între anii 1892 și 1894 cade și procesul Memorandului înmănat împăratului Frantz Iosef de către reprezentanții Românilor din Ungaria.

Pentru crima de a fi remis acest Memorandum, 15 fruntași români au fost osândiți la diferite pedepse printre care și la temniță, de către justiția ungurească.

Acești 15 osândiți erau : Ion Rațiu, președintele partidului național român, George Pop de Băsești, vicepreședinte, dr. Vasile Lucaci, secretar general, Iuliu Coroianu, referent, Septimiu Albin, secretar, Nicolae Cristea, Dionisiu Roman, Patriciu Barbu, dr. D. P. Barcianu, Gerasim Doriade, dr. Theodor Mihali, dr. Aureliu Suciu, Mihai Veliciu și Rubin Patilia.

Agitația era întreținută pe toate căile.

— După cum am făcut pentru fruntașii partidului liberal cari au guvernat țara dela 1876 la 1888, tot astfel să vorbească și de fruntașii conservatori cari au ținut cârma dela 1888 la 1895. Cari erau acești bărbați ?

Lascar Catargiu, șeful marelui minister dela 1891 la 1895)

era cunoscut mai de mult în politica țării. Făcuse parte din coaliția care detronase pe Domnitorul Cuza, făcuse parte din locotenența domnească care a stat în capul țării la 11 Februarie 1866 și până la 10 Mai acelaș an — Lascar Catargiu, general N. Golescu și colonelul Haralambie — iar la 1871, când studențimea a atacat pe germani în sala „Slătineanu” și Ion Ghica șeful guvernului a declarat că Domnitorului nu-i mai rămâne decât să abdice, Lascar Catargiu — chemat de prințul Carol ca să-i remită abdicarea ca unui fost locotenent domnesc, — a declarat că-și ia răspunderea situațiunei.

Om de mare hotărîre, om liniștit, adevăratul tip al boerului sau al răzeșului moldovenesc, masiv, așezat, serios, om cu moravuri simple și chiar austere era, în acelaș timp, un om de mare bun simț și de ordine.

Când regele Carol i-a dat pentru ultima oară însărcinarea de a forma cabinetul, de sigur că nu i-a dat-o cu prea mare tragere de inimă. Fiindcă regele Carol nu putea uita că fusese acuzat de o neagră ingratitude față de omul care-i salvase tronul la Martie 1871.

La 1891, Lascar Catargiu era bătrîn și începuse a nu mai fi la înălțimea vremurilor, totuși a putut prezida cel mai însemnat, cel mai modernist și cel mai fecund minister conservator.

Din punctul de vedere al culturii era înapoi. Nu era nici măcar un autodidact, după cum erau cei mai mulți dintre bărbații politici cari au făcut revoluția dela 1848 și au luat parte la toate actele mari ale Principatelor Unite. Era numai un agricultor cu multă greutate, un om cu scaun la cap, cum spune graiul popular. Cu bunul său simț a știut rezolva și trece prin multe dificultăți.

Sub acest guvern al său s'a întâmplat și incidentul răsunător dela Palatul regal datorit pasiunei prințului moștenitor, — regele Ferdinand după aceea — pentru d-șoara Elena Văcărescu.

D-șoara Elena Văcărescu — femeie inteligentă și cultă — era doamnă de onoare a reginei Elisabeta. Regina Elisabeta avea o mare afecție pentru această româncă cu atât de frumoase însușiri intelectuale de aceea dânsa încuraja pasiunea prințului Ferdinand pentru doamna sa de onoare, căreia îi rezerva chiar rolul de regină.

Dar despre aceasta am dat, la timp amănuntele.

Al doilea om influent al lumii conservatoare nu era, după cum s'ar crede, Petre Carp, ci Alexandru Lahovary.

Alexandru Lahovary era Veniaminul partidului conservator. Intregul tineret — afară de Junimiști — îl adora. Alexandru Lahovary era desemnat să devie șeful partidului conservator, ceea ce, de altfel, s'ar fi întâmplat fără greș, dacă o boală de inimă nu l-ar fi răpus prematur.

Laureat al facultății de drept din Paris, a intrat în țară în cei dintâi ani ai domniei lui Carol I și s-a făcut repede observat pentru cultura și talentul său oratoric. De aceea a primit un portofoliu în cabinetul lui Manolache Costache Epu-reanu, la anul 1870, atunci când n'avea decât 29 de ani. A fost cel mai tânăr ministru român.

Alături de calitățile sale strălucite se distingea, încă, printr'o morgă măreață care-l făcea antipatic. Avea aerul superb și olimpien, era mai mult înalt, ținea capul sus și privea, parcă, cu dispreț, la lumea de jos. Avea o alură aristocratică, din care cauză era mai mult admirat și respectat decât iubit. Respectul i se da și fiindcă era un om de o rară cinste personală.

Apostrofele lui parlamentare au rămas.

Fiind atacat de către Barbu Delavrancea în Cameră cu vorbele :

— Politica pe care o faceți este politică de piei roșii !..

Lahovary îl răspunde :

— Nu știu dacă noi suntem piei roșii, dar știu că avem în fața noastră piei care nu roșesc niciodată.

Pe când Take Ionescu nu era încă în partidul conservator ci numai liberal disident, încercă într'o ședință a Camerei să țină un curs de morală conservatorilor. Alexandru Lahovary se afla pe banca ministerială.

Take Ionescu spusese în rezumat :

— Cu totul altfel se poartă lorzii englezi cu țăraniilor lor decât se poartă mării noastre proprietari conservatori. Pe când conservatorii noștri nici nu dau măcar pe la țară, lorzii englezi trăiesc în mijlocul țărănilor. Am fost însumi odată la lordul cutare și am văzut cum își trata slugile. Fiindcă lorzii englezi au obiceiul să primească, odată pe an, pe servitorii lor și să stea la masă cu ei.

Alexandru Lahovary se scoală roșu la față. Și cu vocea lui de nas și cu aerul lui superb și batjocoritor, răspunde :

— Eu nu știu, atât de bine ca d. Take Ionescu, cum se poartă aristocrația engleză cu poporul, fiindcă n'am avut nici o dată fericirea să fiu primit de vre-un lord englez în ziua în care își primește slugile.

Camera izbucni în râsete zgomotoase, iar Take Ionescu rămase uluit. Căci Take Ionescu, de și mare orator și mare inteligentă, avea, totuși o lipsă : nu avea ripostă. Prezența de spirit îi lipsea cu desăvârșire.

Alexandru Lahovary a fost cel mai puternic ministru de justiție al partidului conservator, însă în marele minister de la 1891 la 1895 a ținut portofoliul externalor.

A fost o mare autoritate și avea o puternică personalitate. Dacă ar fi trăit devenea șeful partidului conservator înaintea lui Gheorghe Cantacuzino.

Al treilea personajiu în partid era Petre Carp.

Pe cât de categoric, de serios și de rigid era Lahovary, pe atât de inegal și de zeflemist era Petre Carp.

Petre Carp era un fantezist. Cuvintele lui de spirit nu se mai pot număra. Aproape în fiecare ședință a Camerei — când era deputat, firește — înveselea cu ripostele lui duhlii.

Câte odată, era însă prea crud.

Când era prim-ministru, mai târziu, în 1901 și când partidul conservator era divizat pe chestia nouilor impozite propuse de el însuși în calitate de ministru al finanțelor patentele și impozitul complementar, — fu o ședință furtunoasă aceea când răzu de la putere.

Vorbea Take Ionescu. Când se scoală, de odată, deputatul Grigore Triandafil și spune :

— Pentru împăcarea partidului eu ofer capul meu.

N'am ce face cu el, răspunse în zeflema, Carp.

Cuvântul, de și de duh, a făcut rea impresiune.

Dar despre această ședință istorică voiu vorbi la timp.

Petre Carp a fost o personalitate distinsă și o inteligență superioară, dar i-a lipsit activitatea politică.

Numai în cel din urmă ani ai carierei sale s'a arătat om politic cu voință.

Dar atunci era prea târziu. Totuși ca titular la domenii în marele minister al lui Lascar Catargiu s'a distins prin activitatea, priceperea și roadele sale.

Menelas Ghermani s'a distins ca ministru de finanțe. Fără să aibă o cultură superioară în materie, era totuși un specialist de valoare fiind bancher. Om practic și inteligent a fost unul dintre cei mai buni miniștri de finanțe ai țării.

Titu Maiorescu n'a fost în ministerul lui Lascar Catargiu și n'a avut nici un rol politic, în acest timp. În partidul conservator a fost însă, un fruntaș deosebit, om cu o cultură superioară și orator fără pereche.

Constantin Olănescu a ocupat portofoliul lucrărilor publice. S'a distins la acest departament prin competența și judecata sa sigură. Calitățile dovedite atunci, l-au impus să fie președinte al Camerei de la 1911.

Alexandru Marghiloman a fost ministrul justiției. Cu inteligența sa deosebită a ținut cu onoare portofoliul.

Take Ionescu a debutat în guvernul de la 1891.

Generalul Gheorghe Manu și Gheorghe Cantacuzino n'au jucat roluri active în cel din urmă guvern al lui Lascar Catargiu.

Generalul Iacob Lahovary a fost ministrul de război care a dotat infanteria cu pușca Manlicher. De și trecea drept un om foarte inteligent, era însă, departe de fratele său Alexandru. În multe chestiuni privitoare la specialitatea sa a văzut greșit. Totuși era un militar cult.

Fără îndoială intrarea în linia întâia a frontului politic a junimistilor a însemnat o întinerire și o puternică înnoire a vieții publice din toate punctele de vedere.

De și Petre Carp avea, în multe privinți, idei și soluțiuni reactionare, el a însemnat democratizarea partidului conservator și împăcarea acestui partid — ajuns foarte nepopular în țară — cu opinia publică.

Faptul că Petre Carp și Titu Maiorescu erau oameni culți și oameni de talent i'a pus în simpatia publică.

Fără să fi adus la resorturile speciale vreo mare competență — excepție făcând pentru Menelas Ghermani care era un specialist de practică și de experiență — junimiștii se prezentau ca un element modernizator al bătrânului organism conservator.

Cu toate că Take Ionescu era o mare inteligentă, firește unul dintre cei mai inteligenți din cabinet, cu toate că era un mare talent și cu toate că dotase instrucțiunea publică și cultele cu legi valoroase, totuși el nu a putut imprima guvernului dela 1891 pecetia personalității sale. Pecetia a fost însă junimismul și în special Petre Carp.

Dar Take Ionescu își făcuse de acum intrarea în viața publică și timp de aproape 20 de ani, va fi omul politic cel mai greu atacat de liberali.

Un alt personaj intrat în viața publică și care se afirmase, nu numai ca agitator, dar și ca constructor, era Nicu Filipescu.

Numit primar avea înaintea sa pilda lui Pake Protopopescu; de aceea se puse cu râvnă la lucru și lăsă în urma sa multe opere bune.

Primariatul său a fost însemnat prin nenumărate fapte și incidente.

1) El a început și terminat bulevardul care-i poartă numele.

2) El a deschis bulevardul Maria care la origine purta numele de Bulevardul Municipal.

3) El a început antrepozitele dela Giagoga.

4) Sub primariatul său au fost inaugurate Băile populare.

5) El a stăruit ca să se întocmească planul sistematizării și delimitării orașului.

6) El a dat o mare atențiune grajdurilor comunale și le-a dotat cu numeroși cai de tracțiune aduși din străinătate; el a adus cei dintâi cai coloși din rasa Pintgau.

7) Sub încolae Filipescu s'a făcut întâia bătae de flori la soseaua Kiselef în folosul unor opere comunale de binefacere. Serbarea a fost pusă sub președinția d-nei Maria Filipescu soția primarului. Prețurile de intrare erau: 20 lei o trăsură, 10 lei un călăreț sau un biciclist, 5 lei un pieton.

8) Filipescu a fost animat și de dorința desființării accizelor comunale și așezarea unor taxe puternice pe alcool. Am fost însărcinat de el ca să fac o lucrare cu această intenție. Raportul meu se află în arhiva primăriei.

În sfârșit Filipescu nu renunță la marea lui patimă: politica.

În 1895 liberalii agitau mereu și făceau sânge rău guvernului. În cursul verii au anunțat o mare întrunire publică la Circul Sidoli. Spre a le zădărnici succesul și ca să atraga cât mai multă lume, Filipescu a organizat la obor mari lupte greco-romane cu premii. Pentru acest scop a adus doi luptători francezi.

Altă dată a făcut una și mai lată. Primăria se afla în litigiu pentru un teren cu comandantul regimentului de artilerie, colonelul Baranga. Artileriștii luaseră fără nici un drept terenul care era al comunei, și se așezase pe el. Văzând că toate intervențiile sunt de prisos, Filipescu hotărște să scoată pe artileriști cu forța ca uzurpatori.

Intr'o dimineață, în capul a vreo 150 de guarzi comunali, polițiști ai comunei, sacagii și măturători, apare la proprietatea comunei și expulzează pe militari. Aceștia se retrag, firește, în fața numărului, dar peste un sfert de oră colonelul Baranga apare în fruntea unui mare număr de soldați înarmați și înconjoară pe Filipescu și armata sa de măturători.

Nicu Filipescu a trebuit să capituleze.

Acest om întotdeauna neastâmpărat, nu putea trăi fără agitațiune, acțiune și intrigă politică. Despre el a spus odată Lascar Catargiu:

— Copilul aista are să ne facă multe boclucuri în partid.

— În anul 1892 părintele Lucaci se afla în București unde lupta pentru marea cauză națională. Era în luna Mai. În grădina „Leul și cârnatul” studenții se întruniră la o agapă la care participă luptătorul ardelean și Barbu Delavrancea. După masă s'au rostit, firește, numeroase cuvântări. Cu acest prilej Delavrancea a propus ca cei 10 studenți din fruntea mișcării să primească numele de „Decemviri”.

La „Leul și cârnatul” dar, în luna Mai 1892 au fost proclamați „decemvirii”.

Acești 10 studenți erau: Emanuel (Nolică) Antonescu, astăzi prof. universitar, Emanuel Pantazi, azi fruntaș al baroului bucureștean, St. Cihoski, fost rector al Academiei de comerț, decedat, G. Paulian, azi doctor în medicină, Mihail Policrat, fost senator, Take Policrat, azi avocat, G. Ștefănescu-Goangă, azi avocat la Brăila, Em. Vasiliu (decedat), Corneliu Axente, azi consilier la Curtea de apel din Timișoara, Aurel Iliescu, azi avocat în București.

La 14 Iunie acelaș an s'a ținut un congres al păcii la Berna, cu acest prilej guvernul a înleznit decemvirilor cheltuielile spre a se duce în Elvetia ca să susțină cauza Românilor din Ardeal.

La 2 August studenții au plecat echipați cu haine negre din nou. La Predeal au fost cu strășnicie perchiționați de Unguri care au găsit broșura tipărită ce trebuia distribuită membrilor Congresului. Memoriul era scris de Take Ionescu.

Dupa ce s'a pierdut broșura in felul acesta d-nul Antonescu s'a reintors la București, a luat manuscrisul Memoriului și a trecut granița pe la Vârciorova. La Berna broșura a fost retipărită în limba franceză.

La Congresul din Berna a vorbit din partea decemvirilor Aurel Eliescu. El a vorbit la tribună după d. Richter delegatul german. Românii au fost dârz combătuți de către baroneasa Luttner susținătoarea maghiarilor. Românii ereau susținuți de italieni prin marchizul Pandolfi care a vorbit acolo în favoarea lor.

Dela Berna Decemvirii s'au dus la Milano. Primăria le-a dat un banchet. Delegația română a depus o coroană pe mormântul lui Cavour, Aurel Eliescu a rostit o cuvântare. Seara ia reprezentația teatrală dată în onoarea decemvirilor, când aceștia au apărut în corpore purtând la piept cocardele cu colorile italo-române, sala întregă în picicore i-a ovaționat. Iar presa italiană s'a ocupat mult de chestia română susținând-o și făcând-o cunoscută.

Intorși la București Decemvirii au întezit lupta pentru chestia națională, care, în timpul guvernului Catargiu de la 1891 la 1895 a fost agitată cu cea mai mare putere.

Această agitație era motivată de faptul că tocmai la acea epocă guvernele ungurești luau cele mai primejdioase măsuri pentru maghiarizarea Românilor.

— In epoca aceea întregă viața publică era redusă la politică, teatrul nu făcea mari progrese, literatura era slab reprezentată, doar Vlahuță și Delavrancea mai ereau în linia întâia, dar mai mult cu ceea ce scriseseră de cât cu ceea ce scriau.

Caragiale dormea și el pe laurii trecutului; Coșbuc și Sădoveanu incepeau.

Societatea bucuresteană era tot aceea ușuratecă. fără grija zilei de mâine, lumea de sus, mai ales femeile, vorbeau numai franțuzește, în vacanța Crăciunului stolurile de mii de Români plecau la Nisea, vara alte mii de oameni eșiau din țară, pentru ca să umple toate stațiunile balneare din străinătate. Era o viață și unele deprinderi pe care lumea de azi la 1928 nu le mai cunosc.

— Sub regimul conservator — precis în 1891 — au murit — după cum am spus la timp — Ion Brătianu și Mihail Cogălniceanu, cei mai mari bărbați de stat ai României.

Cu stingerea lui Brătianu și a lui Cogălniceanu viața politică a țării nu s'a resimțit de loc de oarece, amândoi nu mai aparțineau, de câțiva ani puterilor active și creatoare ale societății românești.

Ion Brătianu și Mihail Cogălniceanu au fost cele două personalități covârșitoare, care, din zorii renașterii naționale, și până către sfârșitul carierei, au ținut așintite toate privirile românești asupra geniului lor.

De-asupra tuturilor bărbaților politici din acea puternică

generație, de-asupra lui Costache Negri, de-asupra Goleștilor, a lui C. A. Rosevi, a lui Dumitru Brătianu, a lui Ion Căneană — înțindea de conservatori nu mai vorbesc — acești doi vuturi ai neamului, au avut o personalitate de care nu s'a apropiat, până la oarecare măsură, decât Ion Hejiade Rădulescu.

Ion Brătianu în Muntenia și Mihail Cogălniceanu în Moldova reprezentau pentru tineret și pentru aspirațiile naționale speranța.

Mihail Cogălniceanu era, pentru tot neamul, bărbatul de stat genial, plin de toate talentele și de toate capacitățile. Ion Brătianu era în Muntenia, omul providențial, născut pentru ca să ridice România din pulberea înjosirilor seculare și să o înalte printre neamuri, liberă și puternică în viitor.

La numele lui Brătianu tresăreau inimile, la numele lui Cogălniceanu se îmbărbătau încrederea. Acești doi oameni au fost bărbații superiori despre cari fiecare român — prieten politic sau adversar — spunea în conștiința lui : avem pe cine ne rezemă.

Și cu toate acestea, către sfârșitul vieții lor, după atâtea fapte mari îndeplinite, după atâtea minuni eşte din lucrarea lor patriotică, amândoi nu mai ereau decât doi muritori ca toți ceilalți, demni cel mult de respectul ce se cuvine la doi bătrâni cari au fost.

Atât este de adevărat că făgăduiala este mai mult curtenită de oameni de cât realizarea.

Când, în vârtejul luptelor politice se iveau Ion Brătianu și Mihail Cogălniceanu uniți, țara întreagă era sigură că victoria va fi de partea lor. Amândoi alături erau cele două mai formidabile forțe naționale unite, în fața cărora ceilalți bărbați politici, erau numai lumini care pâleau. Forța oamenilor politici nu stă atât în valoarea reală a putinței lor de a crea, cât în valoarea pe care oamenii le-o atribue.

Iată de ce oamenii cei mai populari în domeniul politic nu sunt acei cari au trecut pe la cârmă, ci acei cari aspiră să ajungă la ea. Oamenii nu răsplătesc nici odată cu încrederea, cu iubirea și cu entuziasmul lor pe bărbații politici cari au săvârșit fapte mari, dar acordă toate acestea aceloră despre cari cred că le pot săvârși. Și aceasta fiindcă o realizare materială oricât de măreață nu se poate ridica nici odată până la înălțimea închipuirii.

Dacă mai adăugăm toate celelalte neajunsuri ale vieții, vicisitudinile politice, greutatea omului de guvern silit să realizeze, nu numai faptele folositoare de ordin general, dar mai ales dorințele fie căruia în parte, dacă ținem seamă că poftele individuale, — care sunt subiective deci fără caracterul preciziei și stabilității — sunt mai greu de mulțumit de cât interesele obștești reprezentate prin formule încheigate, ne putem da seama de ce în general toți bărbații politici ies nepopulari din guvern, chiar dacă au fost adusi acolo de cea mai entusiastă popularitate,

Speranțele aduc popularitatea contemporanilor, faptele realizate nu aduc decât aprobarea Istoriei. Cauza este pentru că Istoria n'are decât judecata, pe când oamenii au numai sentimente.

După cum într'o mare cameră luminată cu electricitate s'ar stinge o candelă fără ca lumina încăperei să fie vizibil micșorată, tot astfel s'au stins cele două mari genii naționale, fără ca ochii națiunii să fi simțit dispariția lor.

Dar să mă reîntorc la evenimentele politice.

— Dimitrie Sturza venea la guvern cu o piatră grea de gât; era atitudinea sa în chestiunea națională, era și declarațiile contra Ungariei pe care le făcuse prin întrunirile publice.

Înainte chiar de a lua puterea regele l-a înștiințat că nu va putea lua frânele de cât cu condiția ca să facă declarațiuni de retractare multumitoare pentru Budapesta. Dimitrie Sturza, spre a nu pierde puterea, s'a plecat.

Adevărul este că, fiind cunoscute afecțiunile sale germanice, mai multă convingere a pus când a retractat decât când a atacat.

După cum a dezvăluit în urmă ziarele conservatoare, retractările dela Iași au fost libelate la ministerul de externe din Viena. Un secretar, numit Dumba, este acela care a scris textul scuzelor și le-a trimis lui Sturza la București.

Pentru ca retractarea să fie mai puțin observată și să poată trece fără a fi relevată. Sturza s'a dus la Iași pentru ca să vorbească la o întrunire publică. Ziarele liberale au anunțat că șeful partidului liberal-național se va duce la Iași pentru ca să comunice care este programul noului guvern, în realitate se ducea pentru ca să strecoare, cât mai clandestin, scuzele reclamate de Budapesta.

Sturza a spus la întrunire că „dușmanii partidului liberal au răspândit știrea că acest partid ar fi iredentist și că ar încuraja mișcarea Românilor din Austro-Ungaria, acesta e un neadevăr; partidul liberal este în contra unor asemenea mișcări

România are tot interesul să stea în bune raporturi cu monarhia, Români și Ungurii trebuie să trăiască în bună înțelegere ca niște frați iar statul Austro-Ungar, așa cum este alcătuit, e o necesitate imperioasă căci apără și întresele noastre care sunt în joc“.

Câteva luni mai înainte același om politic spusese la Sala Orfeu: că Ungaria este, pentru România, mai primejdioasă de cât Rusia.

Bine înțeles, de îndată ce aceste retractări au fost cunoscute, la București, Sturza a fost atacat cu mare vehemență de opoziție. De altfel atacurile ereau foarte îndreptățite, căci aceeași umilire impusă țării nu ar fi putut fi pretinsă dacă un alt liberal ar fi luat președinția consiliului de miniștri.

— Dumnică 15 Octombrie a fost inaugurat Palatul de Justiție.

Serbarea s'a făcut în holul Palatului. Au asistat regele, regina și prinții de Coroană. Au vorbit Eugeniu Stătescu ministrul justiției, C. Schina primul președinte al Curței de Casație, Take Giani decanul baroului și, la sfârșit, regele.

— Acum începe lupta electorală.

A doua zi după retragerea cabinetului Catargiu, conservatorii s'au scindat, junimiștii au făcut imediat, casă deosebită, au închiriat un apartament în Casa bisericei Cretulescu și au făcut să apară ziarul *Constituționalul*. Iar partidul a primit numele de „Partidul Constituțional”.

— În Noembrie a murit marele prozator Alex. Odobescu. Odobescu a fost unul din cei mai talentați literați Români; un condeiu ager, delicat și inteligent.

Alexandru Odobescu a murit prin otrăvă. O mare supărare sentimentală l-a împins la sinucidere.

— Alegerile pentru Senat și Cameră dau rezultatul etern: guvernul a biruit. De astădată, însă, guvernul a bătut recordul. La colegiul I de Senat n'a fost ales decât un singur opozant, conservatorul I. Brabeșianu la Romanași, iar la colegiul al doilea nici un opozant.

În tot Senatul nu erea, dar, de cât un singur ales din opoziție. Astfel răsplătea corpul electoral un partid care dăduse, timp de 4 ani, unul din cele mai bune guverne.

„Vocea poporului” o fi „Vocea lui Dumnezeu”, dar de multe ori este vocea nedreptăței, a ingraturii și a inconștienței.

La Cameră rezultatul n'a fost cu mult deosebit, aci au fost aleși 4 opozanți: Alexandru Marghiloman la Buzău, bătând cu 2 voturi pe candidatul liberal. Menelas Ghermani, la Râmnicul Sărat, C. Popovici zis Răcăciune la Suceava și C. Cantacuzino-Pășcani la Roman.

A mai fost ales ca independent C. Dobrescu-Argeș la Argeș și V. G. Morțun socialistul la Roman.

Pretutindeni candidații liberali au fost aleși cu majorități zdrobitoare, ambele partide conservatoare aproape n'au existat în luptă.

Anul 1895 se sfârșește cu un prognostic: Nicolae Fleva nu va sta prea mult timp în minister.

Vechii liberali îl sapă. Prefectul de poliție Manolache Culoğlu este insubordonat și nici măcar nu-i aduce zilnic raportul asupra faptelor importante.

La sfârșitul lui Decembrie vine în București părintele Vasile Lucaci, la gară i se face o mare manifestație de simpatie, dar prefectul nu raportează ministrului. Fleva cere lui Culoğlu demisia, care fiind dată, e primită imediat.

La clubul liberal vechii liberali cari n'au încă slujbe, pe cari tinerii îi numesc „împurii”, vociferează și trag în sulită pe ministru. Zilele lui Fleva sunt numărate,

ANUL 1896

- Anul 1896 începe cu o știre tristă, a murit Costică Bobeică fruntaș junimist, fost deputat de Botoșani. A murit la hotelul Capșa de o boală a inimei.

Costică Bobeică era la Cameră un întrerupător de duh. Odată pe vremea guvernului Ion Brătianu, se discuta la Cameră un oarecare proiect de lege; prezida C. A. Rosetti, iar pe banca ministerială numai Gheorghe Chițu. Regulamentul Camerei prevedea că ori ce lege amendată nu poate trece la votul în total dacă guvernul nu e consultat de primește amendamentele.

— Guvernul primește amendamentele admise de Cameră. întrebă Rosetti ?

— Guvernul *aderă*, răspunde Chițu.

Dar Rosetti nu auzise bine și mai întreabă o dată :

— Care'i dorința guvernului ?

— Guvernul vrea *Maderă*, răspunde Bobeică.

Chițu era cunoscut ca un fervent adorator al lui Bachus.

Costică Bobeică n'a fost, bine înțeles, un om politic nici de mâna întâia, nici de mâna a doua, era unul dintre politicienii epocii, om de club, om de petrecere.

Erea, însă, un om inteligent.

Odată Petrache Carp îl întreabă în zeflemea :

— Cum se face, Costică, cum că fără să ai parale, duci viața pe picior așa de mare ?

Bobeică îi răspunde :

— Cum faci și dumneata care, fără să ai partid, guvernezi țara ?

Bobeica era un pasionat jucător de cărți, când a murit toate cluburile din București au arborat drapelul negru.

O dată era în trenul pentru Viena, în același compartiment se afla și un negustor de porci care își ducea marfa ca s'o vândă în capitala Austriei. O partidă de pichet începu între ei. Bobeică câștigă negustorului toți banii și după aceea îi câștigă și toți porcii. La cea d'ântăiu stație negustorul se dete jos din tren spunând lui Bobeică.

— Acum dute dumneata de vinde porcii la Viena.

La București s'a răs multă vreme de Costică Bobeică „porcarul“.

A fost înmormântat cu talerul. Ministerul de interne a dat 1000 lei și Clubul Tinerimei 500. Clubul Constituțional n'a dat nimic.

— Pe vremea aceea un alt om de spirit era în București Mihail Cornea marele avocat și foarte pătimăș băutor.

Câteva zile după venirea-i la putere, Dimitrie Sturza deta un bal în casa lui, unde fu invitat și Cornea. După ce prinse la chef, Cornea puse lăutarii să cânte cântece pornografice,

Sturza fiind informat alergă repede foarte supărat, — fiindcă erea cunoscut ca un om foarte pudic — și muștră pe Cornea.

— Chiamă poliția, îi răspunse Cornea.

— In casa mea eu fac poliția, îi răspunse Cornea.

— Dacă-i așa, adaose Cornea, *îți fac scuze*.

Sturza înțelese aluzia, la scuzele dela Iași, și plecă roșu de mânie.

— Acum încep în partidul liberal marile frământări care îi va zădărnici guvernarea.

De-abia de câteva luni la putere și o cabală se ridică în partid spre a scoate din minister pe Nicolae Fleva.

Nicolae Fleva devine suspect liberalilor cari compun așa zisa ocultă, cei cari pregătesc șefia lui Ionel Brătianu. Aceștia văd în Fleva o primejdie, fiindcă spun ei — Fleva, profitând de portofoliul internelor, lucrează pentru ca să-și facă partizani personali.

O întâmplare mărește ostilitatea. La Spineni, în județul Olt, câțiva țărani sunt bătuți și arestați abuziv de către autoritățile locale. Țăranii se adresează cu plângere către ministrul de interne care e popular peste tot. Fleva nu trimite după obicei, un funcționar ca să ancheteze, ci se duce în persoană să cerceteze la fața locului. Dovedind vinovăția funcționarilor Fleva îi pedepsește și îi destitue.

In partidul liberal această procedare neobicinuită revoluționează și mai mult, până și șeful guvernului e de părere că Fleva a devenit prea personal și trebuie înlăturat.

Deputatul Epurescu dela Giurgiu este indemnat să facă o interpelare ministrului de interne. Se prevede furtuna. In ziua când interpelarea trebuia dezvoltată Camera gema de lume, iar pe dealul Mitropoliei, în curtea Mitropoliei, pe strada Bibescu Vodă mulțimea în ferbere foia. Marea majoritatea erea simpatică lui Fleva.

Ieșirea lui Fleva din guvern erea acum fapt sigur. Peste noapte agenții liberalilor lipiseră pe ziduri afișe în care se spunea că a doua zi Fleva va fi izgonit din guvern. Prietenii lui Fleva ori unde vedeau un asemenea afiș îl rupeau.

Prefectul poliției primise din ajun ordin dela primul ministru ca să nu mai ducă raportul ministrului de interne ci numai sie.

La Cameră, ședință foarte agitată. Inainte ca Iepurescu să-și desvolte interpelarea un alt deputat întreabă pe primul ministru dacă e adevărat zvonul ce circulă cum că Fleva va fi scos din guvern? Sturza răspunde acuzând pe Fleva, cum că lucrează în vederea personalității sale aceasta este o stare anarhică, spune Sturza, care nu poate dăinui.

Fleva răspunde că acuzațiile ce i se aduc sunt nedrepte, că a fost întotdeauna corect dar că este victima „amicilor” săi din guvern și din partid.

Pentru întâia oară se vedea aceste fapt, foarte puțin banal.

ca doi miniştri să polemizeze între ei de pe aceeaşi bancă ministerială.

Sfârşindu-i cuvântarea Fleva îşi ia ghiozdanul, declară că se retrage din guvern şi trece pe banca deputaţilor.

Fireşte în Cameră emoţiunea a fost mare.

Afară lumea fierbea iar mulţimea aştepta pe Fleva şi-i făcu o manifestaţie entusiastă.

— În noaptea de 25 Ianuarie a murit Nicolae Blaremburg fruntaş politic independent, orator parlamentar distins, om cult, pe care l'am găsit mai toată viaţa în opoziţie, când contra liberalilor când contra conservatorilor. Numai în cabinetul generalului Florescu a fost câteva zile ministru.

— Indată după eşirea lui Fleva din guvern se redeschide afacerea fraudelor de la primărie de pe vremea primariatului lui N. Filipescu. Andrei Popovici un mare industriaş este arestat dimpreună cu mai mulţi funcţionari.

Dar toată afacerea erea numai o înscenare nedemnă. Andrei Popovici, om de o mare onorabilitate, erea mai presus de astfel de acuzaţiuni. De aceea afacerea a fost clasată.

— O ştire dureroasă vine în timpul acesta din Ardeal; între cei doi mari luptători, dr. Raţiu, preşedintele partidului naţional şi părintele Vasile Lucaci s'a declarat ruptura. La Bucureşti e întristare. Ungurii la Budapesta jubilează.

La Bucureşti Dumitru Sturza este acuzat că, prin ardelenii deveniţi oamenii săi, adică prin Eugen Brote, Ioan Slavici şi Septimiu Albin, a pus zizania între românii ardeleni pentru ca să aibă mişcarea românilor din Ardeal în mâna sa.

Vrajba ia proporţii. Ziarul *Tribuna* din Ardeal de sub direcţia lui Rusu Şirianu trece de partea lui Brote-Slavici-Lucaci. Rusu Şirianu într'un interview acordat unui ziar din Bucureşti acuză pe Raţiu de despotism spunând că, din această cauză, a rămas în minoritate în comitetul naţional. Dar la Bucureşti opoziţia acuză pe Sturza de trădare iar lupta pe această notă se inveninează tot mai mult.

Pe când nepopularitatea lui Sturza creşte zi cu zi, un alt fapt vine ca să agite opinia publică împotriva sa. E chestia românilor din Macedonia.

Inspectorul şcolaelor româneşti din Macedonia este Apostol Mărgărit împotriva căruia, însă, se ridică cei mai mulţi români macedoneni dimpreună cu profesori români de acolo. Dar Dimitrie Sturza susţine pe Mărgărit. Agitaţia creşte fiind provocată de un fapt nou.

Doi delegaţi ai românilor macedoneni, d-rul Christovici şi profesorul Filip Apostolescu, vin în Bucureşti ca să se plângă lui Sturza împotriva lui Apostol Mărgărit, dar Sturza nu-i primeşte. Ceva mai mult, le dă ordin prin prefectul de poliţie să părăsească imediat ţara.

Cei doi macedoneni refuză să plece, dar prefectul poliţiei îi arestează şi-i conduce la poliţie. Agitaţia începe.

Nicolae Fleva, care eşise îndârjit din guvern, tăcuse să apară ziarul *Dreptatea* având prim redactor pe Anton Bacalbaşa. Fleva, văzând în această chestie un motiv de luptă împotriva guvernului, pune mâna pe ea şi începe campania.

Cei doi delegaţi, fiind înştiinţaţi că a doua zi vor fi expulzaţi, s'au furişat noaptea din otel şi s'au refugiat în casa lui Nicolae Fleva.

În şedinţa Camerei de la 22 Februarie Fleva cere dosarele şcolilor din Macedonia dar Sturza i le refuză. În aceeaşi zi la Senat V. A. Ureche interpelează asupra expulzării românilor macedoneni.

Vestea expulzării celor 2 macedoneni agită spiritele. Seara s'a ținut în localul Societăţii Presei o întrunire publică. Au fost reprezentate ziarele: *Ziua*, *Constituţionalul*, *Adevărul*, *Timpul*, *Lumea Nouă*, *Epoca*, *Dreptatea*, *L'Independance Roumaine*.

Intrunirea a fost prezidată de Al. Beldiman directorul *Adevărului*. Au vorbit în această ordine: Al. Ionescu (*Lumea Nouă*), Nicolae Filipescu (*Epoca*), Al. V. Beldiman (*Adevărul*), N. Fleva (*Dreptatea*), V. Murgulescu (*L'Independance Roumaine*), Anton Bacalbaşa (*Dreptatea*), Ion Bacalbaşa (*Ziua*).

Seria discursurilor a rămas închisă eu în calitate de vice preşedinte al „Societăţii Presei” şi redactor la *Adevărul*.

Adunarea a votat, apoi, următoarea moţiune:

„Faţă cu măsurile arbitrare luate împotriva românilor macedoneni dr. Christovici şi profesorul Apostolescu, subsemnatele ziare invită pe cetăţenii Capitalei să ia parte la o întrunire de protestare ce se va ţine Duminică 25 Februarie la orele 2 după amiază”.

Dar această întrunire a fost apoi contramandată sub cuvânt că măsurile de expulzare fuseseră retrase.

Dar la Cameră a fost o şedinţă furtunoasă când Fleva a cerut dosarele şcolilor din Macedonia.

Barbu Delavrancea insultă pe Fleva spunându-i că a vorbit ca la uşa cortului.

Anastase Stolojan ministrul de interne acuză pe cei doi macedoneni că au cerut prefectului de poliţie să le dea câte 1000 lei spre a pleca din ţară.

Cei doi macedoneni trimit ziarelor o scrisoare prin care dau o formală dezminţire afirmărilor ministrului Stolojan.

În cele din urmă Sturza a intervenit pe lângă ministrul Turciei ca să-i înleznească sarcina.

Ministrul Turciei a chemat pe cei 2 macedoneni şi i-a rugat să plece din ţară — de oarece ereau supuşi turci. — căci li se vor satisface cererile.

Nicolae Fleva sfătuindu-i şi el, ca să primească condiţiile, macedonenii s'au plecat.

— La 16 Martie s'a judecat la Curtea cu juraţi un proces care pe vremuri a făcut multă senzaţie în Bucureşti. Iată-l:

„In noaptea de 28 Ianuarie s'a petrecut intr'o casă din strada Alexandri No. 10, următoarea dramă: In această casă locuia o doamnă Olga Lătescu, tânără, frumoasă și dintr'o bună familie din Moldova. Din cauza frumuseței și a naturii aventuroase a alunecat de timpuriu, apoi a venit în București. Aci a legat relațiuni cu un tânăr Șabechi fiul unui arendaș grec destul de bogat.

Dar de Olga Lătescu era înamorat și un cunoscut arhitect bucureștean, anume Ion Gabrielescu. Tânărul Șabechi, care n'avea decât 20 de ani nu avea mijloace pentru că tatăl său, cunoscându-i nenorocita pasiune pentru Olga refuză să-i mai servească subsidii, în disperare de a găsi banii cu care să continue traiul cu iubita lui, Șabechi plănuiește o lovitură. Intr'o zi Olga Lătescu se duce la locuința lui Gabrielescu — unde mai fusese — și îl invită pentru a doua zi la ea acasă. A doua zi Olga veni iarăși la Gabrielescu. îl luă și amândoi sosiră la casa cu No. 10 din strada Alexandri.

Amenințat de către Șabechi cu revolverul și de către un rânđaș care venise înarmat cu o frânghie, cel dintâiu luând rolul soțului ultragiāt, Gabrielescu de-a Olgăi cheia dela un scrin în care avea 8.500 lei. Olga se duse, luă banii, mai luă și un bon de 10.000 lei, apoi spre a întregi suma de 25.000 lei, Gabrielescu fu silit să semneze polițe.

Acest proces se judeca la 16 Martie.

Curtea e prezidată de d. Costescu, asistat de d-nii Victor și Emil Miclescu. Ministerul public primul procuror Lilovici, Ceaur Aslan și Alexandru Djuvara apără pe Olga Lătescu, Barbu Delavrancea și Tache Giani apără pe Șabechi. D. avocat Stavri Predescu apără pe rânđașul Sabieș.

Printre martori a fost și doctorul Clement care a opinat cum că Olga Lătescu, fără a fi o isterică majoră, este, însă, o isterică mare.

După rechizitorul procurorului au vorbit trei apărători: Delavrancea, Ceaur Aslan și Stavri Predescu.

Șabechi a fost osândit la 14 luni închisoare, Olga Lătescu la un an. Rânđașul a fost achitat.

Verdictul n'a mulțumit auditorul compus mai ales din femei. Și femeii ereau atât de multe cum nu se mai văzuse în București la un alt proces.

— Politica rusească în Orient este foarte activă. Pe când la București opoziția agita în contra guvernului din cauza atitudinii sale în chestiunea națională, Dimitrie Sturza a luat hotărîrea ca România să fie reprezentată oficial la serbările mileniului maghiar de la Budapesta.

Rusia este nemulțumită de această hotărîre și instigă în țările slave din Balcani. Propaganda cea mai vie o face în Serbia. Pe la sfârșitul lunei Martie ziarele primesc o telegramă din Belgrad care spune că studenții sârbi au manifestat ostil în fata legăției României: au strigat „Dolu Roumaniei“.. (Jos România), apoi au spart geamurile cu pietre.

Acesta era unul din răspunsurile Rusiei la convertirea lui Sturza care păcălise la București pe ministrul ei Fonton.

Tot atunci ofensiva Rusiei în contra României, adică a politicii sale, începea aproape violent. Vorbind de rolul României în Marea Neagră, ziarul oficios *Novoe Vremea* scrie următoarele :

„România proiectează fortificarea Constanței ba chiar a și trimis acolo singurul încrucișător și torpilor ce are pe Dunăre.

Această proastă glumă a României, pusă în raport cu obicinuita obrăznicie provocatoare atinge o cestiune de un interes vital pentru Rusia, singura stăpână a Mării Negre. Rusia nu va putea nici odată permite astfel de glume românești“.

Dar aceste agresii rusești, de și publicate în ziarele din București, nu atrăgeau atențiunea opinia publică nu se vedea interesată. Toată pasiunea era concentrată în contra guvernului Sturza și a Ungariei, toate celelalte cestiuni rămăneau pe planul al 2-lea.

— În parlament, precum se știe, erau numai liberali, dar acum s'au despărțit și ei în două tabere, iar dușmănia este foarte mare între ei. Ședințele Camerei sunt atât de furtunoase în cât nu e fără interes ca să dau câte odată o fotografie a ședințelor.

Iată, de pildă, o scenă a ședinței dela 19 Aprilie, după un ziar al epocii :

„Zgomotul continuă.

D. Delavrancea se repede la d. Fleva și îi strigă: „Contra-bandistule, ai luat parale pe când erai ministru!“

În acest moment scandalul crește la culme.

Vociferările sunt continue.

Delavrancea insultă din nou pe Fleva.

D. Apostol îi strigă lui Delavrancea: „Samsarule!“

Ferikidi se urcă la tribună și cere chemarea la ordine a lui Fleva.

G. Scorțescu și Dobreanu-Prahova se reped la Delavrancea și îl apostrofează.

D. Apostol îi strigă: „Ești un samsar ordinar!“.

D. Aurelian (președintele) sună în zadar clopoțelul.

Nicu Catargiu insultă pe Delavrancea și Dimancea.

Ora 2 jum.

Scandalul continuă.

Miniștrii stau înlemniți pe banca ministerială.

Mamelucii în frunte cu Nacu, Mărgăritescu și Leca zbiară nebuni și insultă minoritatea.

D. Apostol strigă din nou lui Delavrancea :

— „Santagistule! am să te învăț eu minte!“.

Etc., etc!“

În timpul acesta bătrânii conservatori se adunau la clubul lor, iar Lascar Catargiu declara că campania de răsturnare a ministerului liberal este deschisă.

Dar regimul liberal a mai durat până în anul 1899.)

Fierberea pe chestiunea națională face ca patimile să crească primejdios.

La începutul lunii Mai se întrunește Congresul Ligei culturale sub președinția profesorului universitar V. A. Urechia.

Lupta se dă între liberalii-sturziști și ceilalți membrii ai Ligii. În sfârșit, după discuții aprinse care au durat două zile, adunarea a votat cu 57 voturi contra 14, o moțiune de blam pentru comitet, moțiune care termina astfel:

„Având în vedere că în ultimul timp comitetul Ligii a zădărnicit mișcarea națională,

Dezaproabă atitudinea comitetului central executiv și trece la ordinea zilei“.

Liberalii-sturziști se retrag din sală, apoi cu vot secret și cu unanimitate e ales următorul comitet:

Membrii: Ion Grădișteanu, M. Vlădescu, C. Dissescu, Dr. Obreja, D. Nenășescu. Dr. Staicovici, C. Rădulescu-Motru, D. A. Florescu, V. Al. Miclescu. Censori: colonel D. Angelescu, Eremia Popa și colonel Obedeanu.

D. Ion Grădișteanu declară pe onoare că la Ligă nu se va face decât politică națională.

V. A. Urechie e proclamat președinte de onoare.

Liberalii erau scoși din Ligă și conservatorii le luară locul.

V. A. Ureche, considerându-se ofensat prin votul de blam dat comitetului, a refuzat președinția de onoare.

Președinte a fost ales d. Ion Grădișteanu.

— Un mic scandal în elita bucureșteană.

La 10 Martie s'a dat în sala Teatrului Național balul societății „Obolul” la care asista toată elita cât și principele moștenitor Ferdinand cu principesa Maria.

Pe când balul era în toi, într'una din loji apare o figură exotică, dar foarte frumoasă femeie, elegant îmbrăcată și cu pălăria pe cap. Senzație în sală. Toate privirile sunt îndreptate către noua apariție, iar prințul Ferdinand nu-și mai lua ochii dela ea. Cine era doamna?

Doamna nu era decât Irma de Montigny, una din cele mai elegante și frumoase orizontale din Paris, sosită în București în tovărășia unui tânăr român d. C. P. care cheltuia cu dânsa nebunește și... românește.

Principesa Maria, văzând stăruitoarele priviri ale Prințului, ceru informațiuni, voia să știe cine e doamna.

Când adevărul fu cunoscut, ministrul de interne d. Anastase Stolojan fu însărcinat să ia măsuri pentru expulzarea doamnei.

După lungi parlamentări și după aducerea forței publice prefectul de poliție Paul Stătescu, izbutește să convingă pe doamna Irma de Montigny ca să plece.

D. C. P. a făcut, însă, o împotrivire omerică, a amenințat cu spada și cu pistolul, dar... a doua zi toată lumea s'a liniștit.

— O știre care întristează cercurile intelectuale vine din

Craiova: poetul Traian Demetrescu a murit de tuberculoză pulmonară.

A fost înmormântat la Craiova dar mai târziu admiratorii i-au ridicat un bust în grădina Ateneului.

— Lupta împotriva lui Dumitru Sturza pe chestia națională, urmează și se întetește.

După cele petrecute la Congresul Ligii unde comitetul liberal-sturzist a primit vot de blam, un lucru identic se petrece la alegerea comitetului pentru secția din București a Ligii.

Lupta a fost dârză. Pentru comitet au fost prezentate două liste: una liberală pe care figurau și doi miniștri, alta a opoziției. Aceasta din urmă a fost aleasă cu următoarele persoane: Ioan Grădișteanu, C. Dissescu, Mișu Balș, D. T. Apostolu, Cihoski, doctor Obreja, V. A. Ureche, Vintilă C. A. Rosetti, Vasile Cogălniceanu, Clinciu și alții.

Pe această listă figurau și liberali însă nu sturzisti.

Lupta împotriva lui Sturza era dusă mai ales din cauză că, împotriva dorinței partidului național ardelean și împotriva sentimentului public din regat, hotărîse ca România să participe oficial la serbările *Mileniului* dela Budapesta. Acest mileniu era serbarea de 1000 de ani dela fondarea statului maghiar.

Sturza personal nu s'a dus la Pesta — ceea ce ar fi dorit ungerii — dar România a fost reprezentată prin d. E. Ghica, ministrul României la Viena.

Când hotărîrea fu aflată, la București a fost organizată o mare întrunire de protestare, la care au participat aproape 10.000 oameni.

Publicul s'a adunat mai întâi în Cișmigiu, apoi a pornit către Șoseaua Kiselef cu 2 muzici în frunte care cântau „Deșteaptă-te Române” și „Marsilieza”.

Pe foarte numeroasele drapele se citeau următoarele inscripțiuni: *Jos mileniul! Umbrele martirilor cer răzbunare! Calea dreptății duce la Victorie! Josurgia maghiară! Prin luptă la lumină! Viața 'n libertate sau moarte cerem noi! Trăiască apărătorii românismului! Piară tirania ungerască! Unirea face tăria! etc., etc.* În frunte steagul tricolor al femeilor din Sibiu.

Pe trotoare și la ferestre lume foarte multă și entusiastă; drapele, batiste fluturate și cântece patriotice.

Localul consulatului austro-ungar era, de jur împrejur, înconjurat de trupe.

Mulțimea s'a oprit la Șosea în fața vilei Popovici unde au vorbit studenții Bălănescu și Vasile Minculescu. Apoi s'a încins Hora Unirii.

Acest meeting a fost unul din cele mai impunătoare pe care l'a văzut București.

— Iată o dovadă despre libertatea presei pe acea vreme.

Ziarul *Adevărul* insultă zilnic pe rege fără ca guvernul să fi recurs la sancțiuni. În ziua de 10 Mai acest ziar a publicat o gravură care reprezenta pe Prințul moștenitor Ferdinand mângâind obrajii unei bucătărese, în bucătărie, pe la spate un lacheu îl bastona. Sub gravură era următoarea legendă: „Ferdinand, din lipsă de altă ocupație, se indeletnicește cu cercetarea gușei slujnicilor!” Iar peste pagină I era titlul: „Trăiască Republica!”

Procesul de presă pe care îl căuta A. V. Beldiman nu a venit nici odată.

— La 14 Mai s'a organizat la București întâia cursă pedestră de întrecere pe parcursul București-Pitești-București.

Sporturile nu erau de loc cultivate în România pe vremea aceea, așa că marele public nici nu-și da seama ce ar însemna această cursă. De aceea s'au înscris 951 concurenți, dar la ziua întrecerii nu s'au prezentat decât 320.

Condiția era ca distanța de 215 kilometri să fie acoperită în 60 ore.

Cel dintâi sosit a fost Ilie Gheorghe sergent major din vânători cu garnizoana în București. A ajuns cel dintâi la Pitești Duminică noaptea la ora 1 și 35, a plecat din nou la ora 1 și 45 și s'a înapoiat la București la ora 1 și 46, Luni dimineața.

Premiul I era de 400 lei.

La Clubul Regal s'au făcut prinsori, membrii împărțindu-și concurenții. Pentru Ilie Gheorghe pariase generalul Gheorghe Manu care a câștigat 1200 lei.

Lupta cea mare s'a dat între un oltean Radu Marin și Ilie Gheorghe.

Iată impresiile lui Ilie Gheorghe:

La Pitești i-a venit rău atât din oboseală cât și din îngrămădeala publicului care vrea să-l vadă.

La întoarcere Marin i-a luat înainte 40 kilometri. Între Carcinov și Găești somnul îl toropea cu totul. Ca să se desmeticească își trăgea palme peste obraz și la fiecare puț își turna apă rece pe cap. Cu mare greutate l-a ajuns pe Radu Marin la Găești. De aci și până la Titu s'au luat la întrecere nebună. La Mătăsaru Marin, doborât de oboseală, a dispărut în pădure. Bolnav a fost dus la spital.

Este de observat că această întrecere s'a făcut între oameni lipsiți cu totul de antrenament și cu totul lipsiți de cunoștința metoadelor sportive.

Ilie Gheorghe, fără odihnă și fără somn, a făcut cei 215 kilometri în 42 ore.

— Un proces original în București.

Am vorbit de procesul Olga Lătescu-Sabechi. Dând seama de amănuntele escrocheriei, ziarul *Adevărul* a publicat și portretele actorilor principali; dar s'a întâmplat că portretul lui Sabechi să semene cu portretul berarului Mircea. Mai

bine zis reporterul însărcinat cu afacerea, neputând găsi fotografia lui Șabechi, a întrebuințat fotografia lui Mircea care, în adevăr, semăna cu acuzatul.

În ziua de 5 Aprilie, s'a judecat procesul.

Autorul substituției era reporterul Gabriel Urzică care, în fața Curtei cu jurați și-a luat răspunderea. Avocatul său era Constantin Mille. Avocatul lui Mircea era Petre Sfetescu.

Mille a cerut suspendarea procesului până ce d. Mircea își va prezenta registrele, fiindcă se va putea dovedi că din ziua publicării fotografiei, d. Mircea a vândut mai multe butoae de bere ca mai înainte; deci fotografia, departe de a-i fi pricinuit daune, i-a adus dinpotrivă câștig.

Curtea a respins cererea iar Gabriel Urzică a fost achitat.

— Un eveniment artistic, la 15 și 18 Martie dă două concerte la Ateneu, un mare violonist al viitorului: Bronislaw Huberman. Evenimentul era mărit prin faptul că Huberman n'avea atunci decât 13 ani.

Bucureștenii l'au mai auzit după aceea încă de două ori și l-au sărbătorit.

— Dar iată „Chestia Ghenadie”, chestia cea mare care a agitat țara aproape doi ani, a provocat căderea cabinetului Sturza și caterisirea unui Mitropolit Primat.

Dar ce era Chestia Ghenadie?

În ziarul *Adevărul*, Alex. V. Beldiman acuza pe Mitropolitul Primat Ghenadie Petrescu cum că, în calitate de efor al așezămintelor Brâncovenești și de Mitropolit, luase cristelnița (baptisteriul) bisericii Domnița Bălașa și-o dăruise regelui Carol cu prilejul botezului prințului Carol. Această acuzație data dela anul 1893.

Episcopul de Roman Ieronim răspunde printr'o scrisoare violentă spunând că:

„Pe când era preot al bisericii Domnița Bălașa, fostul epitrop colonelul Nicolae Bibescu, comandase în Rusia o cristelniță, iar cu prilejul botezului prințului Carol, mitropolitul Ghenadie comandase pe propria sa cheltuială, o cristelniță cu totul la fel și la acelaș fabricant. Dar la ziua botezului cristelnița comandată de Ghenadie nu sosise încă. Atunci, chiar după sfatul lui Ieronim, mitropolitul Ghenadie a donat palatului cristelnița bisericii pe care a înlocuit-o apoi cu acea comandată în urmă”.

Dar Beldiman răspunde că substituirea s'a făcut, în adevăr, în felul acesta, dar cu o deosebire: pe când cristelnița comandată de Nicolae Bibescu era un obiect rar de artă admirat de toți cunoscătorii, cristelnița comandată de Ghenadie și rămasă acum bisericii, era o nedemnă copie.

Fapt interesant era că epitropia Brâncovenesei nu intervenea în dezbateri fiindcă epitropul actual, prințul Nicolae Bibescu — nu colonelul, — acuza și el pe Ghenadie.

De altfel se știa că Beldiman primise informația dela acest efor.

Vâlva din presă ajunge, se înțelege, până la palatul regal, iar eforul Nicolae Bibescu își înțețea acuzările în contra lui Ghenadie. Căci, pe lângă chestia cristelniței, Mitropolitul era acuzat și de multe alte fapte incorecte.

În ceea ce privea cristelnița vina Mitropolitului nu era prea mare; căci, dacă era exact că el dăduse regelui un obiect de artă pe care-l înlocuise cu o copie fără valoare, era evident că frustrase biserica, însă nu în folosul său; el, din potrivă cheltuise din punga proprie pentru cristelnița de a doua. Mai vinovat în fața Istoriei poate fi regele Carol care n'a restituit obiectul ce aparținea bisericii.

Dimitrie Sturza, în urma cercetărilor făcute și a sugestiilor primite dela rege, face stăruitoare presiuni asupra mitropolitului spre a-l hotărî să se demită, de bună voie, dar Ghenadie nu primește. O luptă surdă și de fiecare zi începe.

Spre a face și mai mare silă asupra lui Ghenadie, guvernul câștigă majoritatea Sinodului. Informat de cele ce s'au plămădit, pus în curent cum că majoritatea Sinodului îi este ostilă, și-i pregătește un vot de blam, Ghenadie refuză să se prezinte la ședință. Dar majoritatea venise hotărîită ca să-l judece.

Episcopul Partenie al Dunărei de jos îi face un aspru rechizitor în lipsă și propune ca să se aleagă imediat o delegație de 3 care să someze pe Mitropolit să se prezinte în fața Sinodului.

Propunerea e admisă iar în delegație sunt aleși Mitropolitul Moldovei și episcopii Timuș și Silvestrul Băcăoanul. Aceștia s'au dus și-au făcut lui Ghenadie cele 3 somațiuni canonice invitându-l să vie la ședință spre ași da seama de cele ce i se impută.

Trei arhieri: Dosofteiu Botoșeneanu, Nifon Ploeșteanu și Valeriu Romniceanu, partizani ai lui Ghenadie, au refuzat să ia parte la ședință.

Ședința Sinodului fusese prezidată de către ministrul cultelor, Petre Poni, iar întreaga procedură fusese pusă la cale de către Dimitrie Sturza, ministrul președinte.

Atât șeful guvernului cât și regele înțelegeau cât de mare vâlvă va face în țară caterisirea Primatului, mai ales dacă opozițiunea va lua chestiunea în mână spre a o exploata. Pentru acest cuvânt, s'au încercat mai întâi mijloacele mai blânde, adică guvernul a făcut încercarea de a sili pe Ghenadie să se demită de bună voie. Dar Ghenadie nu s'a lăsat nici influențat, nici intimidat.

După ce acele trei somațiuni canonice au fost făcute și toțuș Ghenadie n'a voit să vină înaintea Sinodului spre a fi judecat, Dimitrie Sturza îi trimite o invitațiune la ministerul de externe spre a se consfătuî. Consfătuirea nu era altceva decât o ultimă și energică presiune spre a-i stoarce demisiunea. Dar Ghenadie înțelege cursa și refuză să se ducă. El

răspunde ministrului că fiind cam suferind, nu poate eși din casa, dar dacă domnul ministru are ceva urgent să-i comunice, să poftască domnia sa la palatul mitropolitan unde va găsi primirea cea mai bună.

Primul ministru înțelegând însăfârșit că prin bună înțelegere nu va obține nimic dela Ghenadie; mijloacele violente fură hotărâte.

Un decret pentru suspendarea Mitropolitului primat fu redactat de urgență iar primul ministru se duse la rege să ceară semnătura.

În oraș circulau zvonuri de alarmă iar opozițiunea se pregătea ca să profite de acest fapt atât de grav spre a lovi guvernul. Dumitru Sturza, care avea în sarcină chestiunea macedoneană, mai ales chestiunea națională, putea cu greu să țină piept și unui mare scandal religios.

Acela care stăruia mai mult ca chestiunea Ghenadie să fie exploatăată era Nicolae Fleva, care fusese înfrânt și scos din guvern după câteva luni de ministeriat Fleva, având la spate partidul conservator, va conduce agitația.

Șeful guvernului obține semnătura Regelui pentru suspendarea Mitropolitului Primat și constituirea unei locotenente mitropolitane compusă din Mitropolitul Moldovei, Episcopul de Argeș și Episcopul Dunărei de jos.

De îndată ce vestea acestui act fu cunoscută o mare agitațiune cuprinde nu numai cercurile politice dar și publicul. În masa populară drept credincioasă faptul destituției Mitropolitului Primat produce spaimă și revoltă. În curând vom vedea ce întindere a luat mișcarea populară de protestare.

Decretul de suspendare și numirea locotenentei mitropolitane este comunicată lui Ghenadie care, bine înțeles, rămâne abătut. Arhieriei cari-i sunt devotați, în frunte cu cel mai credincios, Nifon, vicarul Mitropoliei, aleargă să-i dea sprijin și să proceadă la măsurile cu care să răspundă atacului. Ghenadie le spune că va redacta un Memoriu pe care îl va prezenta regelui și în care va dovedi nevinovăția lui. Însă cercurile inițiate spun că regele este înțeles cu Sturza, de oarece caterisirea lui Ghenadie era cerută, de cercurile catolice pe care Ghenadie le nemulțumise cu intransigența sa ortodoxă.

Adevărul asupra motivelor reale care au determinat actul violent al guvernului n'a fost cunoscut cu exactitate.

Guvernul procedează repede și sumar. Prefectul poliției Paul Stătescu, Ștefan Sihleanu secretarul general al ministerului de culte și Dragomir Demetrescu, directorul cultelor din minister, sunt însărcinați să meargă la palatul mitropolitan și să sechestreze arhiva și toate actele ce vor găsi. Ceea ce și fac.

În urma raportului prezentat regelui, de către ministrul cultelor P. Poni, autorizat prin consiliul de miniștri compus din: Dimitrie Sturza, Eugen Stătescu, A. Stoloian, P. Poni, general Budisteanu, G. Cantacuzino, G. D. Paladi și C. Stoicescu, suveranul a semnat următorul decret:

„Având în vedere deciziunea sfântului Sinod și jurnalul Consiliului miniștrilor No. 1 din ședința de la 17 Mai corent :

Am decretat și decretăm :

Art. I. — I. P. S. Mitropolitul Primat D.D. Ghenadie Petrescu este suspendat din treapta arhieriei și din administrația mitropolitană.

Art. II. — I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei și Prea Sfinții episcopi ai Dunărei de Jos și al Argeșului sunt numiți ca locotenență metropolitană care să administreze provizoriu eparhia Ungro-Vlahiei“.

Consiliul de miniștri a mai numit o altă comisiune, compusă din episcopul Silvestru al Hușilor, Ioanichie Flor Băcăoanul și Atanasie Craioveanul, arhieriei, care să ancheteze faptele ce se impută lui Ghenadie.

Când s'a făcut acestuia a doua somațiune, Ghenadie a proferat insulte la adresa comisiunii spunând că este compusă dintr'o bandă de hoți.

Imediat Nicolae Fleva anunță o întrunire publică care se ține la „Dacia“ cu concursul partidului conservator.

Agitația începe.

A doua zi Sinodul se întrunește spre a judeca pe Ghenadie. El este judecat numai pentru delictе canonice, căci pentru cele de drept comun va fi trimis la Casație.

Patru advocați se prezintă ca să apere pe mitropolitul primat, aceștia sunt : N. Fleva, C. Disescu, D. Nenițescu și Petre Sfetcu. Dar acești domni, în urma hotărârii Sinodului de a nu admite advocați, se retrag somați fiind de directorul poliției.

Procesul început la ora 9 dimineața e terminat peste o oră. Sinodul, în majoritate, a condamnat pe mitropolitul primat la pierderea demnității și trimiterea sa la mânăstirea Secu, un mic schit de călugări din județul Neamț.

Partidul conservator și Nicolae Fleva au organizat o manifestație în favoarea mitropolitului, dar fără mare răsunet.

La ora 10 prefectul a comunicat lui Ghenadie ca, în cel mai scurt timp să evacueze localul mitropolitan.

O altă întrunire de protestare, de astă dată cu mult mai numeroasă, este convocată în sala „Orfeu“ din str. Câmpineanu

Intrunirea a fost de astă dată, organizată din vreme. Când Nicolae Fleva apăru la tribună, unul din redactorii ziarului său *Dreptatea*, care sta la spate, desfășură deasupra capului tribunului un drapel tricolor cernit. Sala izbucni în aplauze delirante.

Ca documentare a vremurilor, trebuie să spun că, publicul ieșind dela întrunire s'a format în cortegiu și a pornit către mitropolie. În capul cortegiului erau doi socialiști în trăsură : Când mulțimea ajunse pe deal, câțiva socialiști se repecziră la clopotul cel mare și începură să-l sune. Auzind semnalul lumea de prin mahalale porni în valuri către mitropolie.

Iată acum sentința Sinodului :

„Sfântul Sinod, cu puterea ce-i este dată de Domnul nostru Ius Christos întru duhul sfânt,

A judecat și a hotărât:

Inalt prea sfântul Mitropolit Ghenadie Petrescu să fie lipsit și caterisit de orice servicii și vrednicie arhierescă și depărtat din scaunul Mitropoliei Ungro-Vlachiei și să se numească de acum înainte până la suflarea sa cea mai de pe urmă „Ghenadie monachul“ și să se așeze între monachii simpli din mănăstirea unde se va afla cu cale a fi trimis, să nu mai aibă nici titlul nici cinstea de arhieru sau măcar preot, ci să fie și să se zică monach și nimic ma mult.

Această sentință s'a rostit de sfântul Sinod, prin organul I. P. S. Președinte Domn Iosif Naniescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei în ședința sa de la 20 Mai anul mântuirii una mie optsute nouăzeci și șase și s'a semnat de toți membrii prezenți la acea ședință, fiind două abțineri.

Tot de odată sfântul Sinod a decis ca să se comunice Inaltului guvern spre bună cuvântă și regulă“.

Dăm acum, după ziarele epocii, scena ridicărei cu forța și expulzarea lui Ghenadie din palatul mitropolitan.

Pentru executarea sentinței Sinodului șeful guvernului a declarat că nu are nevoie de un decret regal.

Dela palatul regal Dimitrie Sturza s'a dus la palatul Sinodului unde a pus pe prelați în cunoștință cu situația. Arhieriei, Mitropolitul Moldovei și episcopii Timuș și Silvestru pleacă la mitropolie spre a comunica lui Ghenadie ca să părăsească imediat palatul mitropolitan. Ii urmă o altă trăsură în care se aflau St. Sihleanu secretarul general al ministerului de culte și un funcționar.

Imediat urcă dealul o altă trăsură unde se aflau procurorul general Sărățeanu și primul procuror Lilovici.

Apoi o altă trăsură cu prefectul poliției.

Mari măsuri de ordine erau luate.

Episcopii de Huși și Argeș intră în palatul mitropolitan, însoțiți de cei doi magistrați și comunică „monahului“ Ghenadie Petrescu, ca să se îmbrace imediat și să plece.

Dar Ghenadie declară că nu va pleca până ce nu i se va arăta decretul regal.

La ora 7 sosește Lascăr Catargiu care nu e lăsat să intre de forța polițienească. Catargiu intră îmbrâncind pe sergent.

Procurorul general, observând intrarea lui Lascăr Catargiu, apostrofează pe sergent:

— De ce l'ai lăsat să intre ?

— M'a îmbrâncit !

— Trebuia să-i bagi baioneta în piept !

Iată și pe Nicolae Filipescu, oprit cu forța să intre în curtea mitropoliei.

Procurorul general Sărățeanu strigă procurorului Lilovici :

— Dute și spune-i monachului Ghenadie că dacă nu se îmbracă imediat îl iau, așa dezbrăcat, si-l alung cu forța.

Înăuntru Ghenadie, înconjurat de Lascăr Catargiu, N. Filipescu și mai mulți preoți, plângea.

Procurorul Lilovici îi comunică ordinul de a se îmbrăca imediat. Ghenadie ceru să-i vorbească procurorului general. Acesta intră și întreabă răstit :

— Ce voiți ?

— Vroesc să știu în baza cărui ordin sau decret sunt dat afară de aici.

— N'am timp să vorbesc cu d-ta. Ordinul e să părăsești imediat localul căci vei fi alungat cu forța ! Ai înțeles ?

Procurorul general dădu ordin celor de față să iasă imediat, dar nimeni nu se mișcă. Atunci adresându-se lui Lascăr Catargiu :

— D-le Catargiu, d-voastră ați fost prim-ministru, dați exemplu de supunere.

— Aștept cele trei somațiuni, răspunde șeful conservatorilor.

După ordinul procurorului general un pluton de sergenți de oraș în cap cu căpitanul Gondopol, intră înăuntru palatului mitropolitan. Și cum nimenea nu se mișca sergenții începură operația evacuării cu forța. Bătrânul Lascăr Catargiu e apucat de piept și scos afară.

Ghenadie fu silit să se îmbrace numai de cât căci procurorul general nu-i lăsa timpul.

Ghenadie îmbrăcat, ceru să tragă la scară cupeul său, dar procurorul Sărățeanu strigă :

— Să se deshame caii monahului și să-i ducă la grajd. Nu-i nevoie de trăsura lui căci poliția are trăsură !

Inconjurat de sergenți, fostul mitropolit primat fu scos afară. Înaintea lui, un servitor îi ducea o legătură în care se aflau câteva cămăși precum și o mică geantă cu parale și câteva cărți.

Ghenadie a fost urcat într'o birjă cu coșul ridicat, pe capră s'a urcat căpitanul Gondopol, iar aiăturl de Ghenadie prefectul de poliție.

Trăsura a pornit în goana mare.

În dreptul cimitirului Bellu trăsura se oprește. Aci aștepta prefectul județului, Dobrescu. Ghenadie a fost urcat în trăsura prefectului și porni la mănăstirea Căldărușani, având pe capră un jandarm rural.

Fapt caracteristic și iarăși documentar pentru epocă. O delegație a partidului socialist în frunte cu d. Ion Nădejde a alergat la gara Filaret ca să salute pe Ghenadie, crezând că pe acolo va porni din București.

Felul în adevăr brutal în care un fost mitropolit primat a fost izgonit din palatul mitropolitan, lipsa de orice condescendență față de acela care, — ori cât de greșit ar fi fost — ocupase una din cele mai înalte demnități, a revoltat opinia publică.

Dimitrie Sturza a ridicat țara împotriva lui și a pierdut puterea, nu atât pentru caterisirea lui Ghenadie — care, de altfel, fusese detronat printr'o sentință a Sinodului — dar pentru felul sălbatic cu care înaltul șef al bisericii fusese alungat din palatul mitropolitan.

O indignare legitimă a provocat în toate cercurile și chiar în rândurile magistraților, atitudinea și limbajul procurorului general. Țara trăia încă în vremurile în care, câteodată, unii magistrați erau adevărați zbiri. Toată presa nu avea atunci cuvinte destul de tari ca să vestejească purtarea procurorului general.

Sinodul care a judecat pe Ghenadie era compus din: Dionisie episcop de Buzău, Silvestru episcop de Huși, Ieronim episcop de Roman, Ghenadie episcop de R.-Vâlcea, Partenie episcopul Dunărei de Jos, Timuș episcop de Argeș și Iosif Nianescu mitropolitul Moldovei.

A doua zi Alexandru Beldiman scria în „Adevărul“ un articol intitulat: *Regele și Ghenadie*, care sfârșea cu frazele:

— „Cu ce s'au ales Sturza, Ghenadie și Carol, principalii actori în acest odios scandal ?

„Sturza cu o mișească infamie mai mult în viața lui,

„Ghenadie cu o mică chilie în mănăstirea Căldărușani,

„Carol cu o cristelniță care stă neclintită în Castelul Peleş!“

Detronarea lui Ghenadie în forma brutală în care s a făcut a fost motivul unei mari agitații în toată țara. Regele începe să fie atacat din ce în ce mai fășiș, i se atribue un angajament luat față de Austro-Unguri ca, în viitor mitropolitul primat să nu mai poarte titlul de mitropolit al Ungro-Vlachiei ci numai al Vlachiei, iar acel al Moldovei numai titlul de mitropolit al Moldovei nu și al Sucevei.

Cu cât trec zilele cu atât situația politică incapse în mâna lui Lascăr Catargiu care devine arbitru situațiunei.

Agitația în chestia Ghenadie ia proporții. O întrunire publică conservatoare la *Dacia* este grandioasă. Au vorbit un mare număr de oratori de frunte: Lascăr Catargiu, Take Ionescu, M. Cornea, George Gr. Cantacuzino, general Manu, N. Filipescu, Ion Lahovary, C. Disescu.

Studentii universitari se agită la rândul lor fiind, firește, după obiceiul epocii, împinși de opoziție. Ei cer voie să țină o întrunire de protestare în localul Universității dar rectorul Titu Maiorescu le refuză autorizarea amenințând că la nevoie, va chema chiar jandarmii.

Intrunirile se țin în șir; se pregătește o procesiune grandioasă la Căldărușani. Apoi urmează violențele. După o întrunire de la „Dacia“ o parte din public se duce în fața locuinței lui Dimitrie Sturza și manifestează ostil. Câteva minute apoi primul ministru, pe când se întorcea acasă în trăsură, a fost atacat de un grup de manifestanți, huiduit și chiar scuipat.

In cercurile guvernamentale sunt alte vești și se toarnă

untdelemn peste foc. In aceste cercuri se proiectează dărea în judecată a lui Ghenadie pentru delict de drept comun și depunerea lui la închisoarea Văcărești.

Guvernul hotărăște să se facă o perchiziție la mitropolie în apartamentul ocupat de fostul mitropolit Ghenadie. Și acest fapt mărește agitația.

Curtea Mitropoliei este plină de sergenți și de polițiști. Perchiziția s'a făcut în fața d-lor Fleva și Nenițescu, procuror Hamangiu, episcopii Timuș și Partenie și a vicarului Mitropoliei Meletie Gălățeanul. Fleva refuzând să dea cheile dela lăzile particulare ale fostului mitropolit, procurorul a dat ordin să se spargă lăzile.

In lăzi s'au găsit numai vestminte și rufe de-ale fostului mitropolit.

In sfârșit se face perelinajul la Căldărușani dar în liniște și fără mare afluență. Au plecat din București vreo sută de trăsuri cu manifestanți, dar țărani n'au participat mai de loc.

La perchiziția făcută în lăzile fostului primat s'au găsit oare care costume diaconesți de o rară frumusețe, luate, se spunea, dela episcopia de Argeș.

S'a mai găsit și un tablou obscen, reprezentând pe Suzana nudă în momentul când doi judecători izraeliți voiau să atenteze la cinstea ei.

Partenie și Timuș râdeau cu hohote :

— Nu-i e rușine, om bătrân, să aibă asemenea porcării în casă.

Tot felul de versiuni scandaloase circulau asupra descoperirilor făcute; bineînțeles multe ereau adevărate dar multe exagerări.

Dar opinia maselor erea pentru fostul mitropolit, alungat din scaun. Fiindcă lumea nu se mai preocupa de faptele imputate lui Ghenadie — socotite drept imputări calomnioase — dar numai de felul brutal în care a fost izgonit din palatul mitropolitan.

Cu toate acestea, acei cari stau nepărtinitori deoparte și mai cu seamă acum, după trecerea vremei, înțeleg că purtarea lui Ghenadie a fost aceea a unui vinovat.

In adevăr, un om, și mai ales un șef al bisericei, absolut nevinovat nu s'ar fi rezemat cu atâta ușurință nu ar fi primit decăderea și acuzațiile cel emai înjositoare, nu ar fi primit ca să fie tratat drept un hoț ordinar fără să ceară dreptate, fără să răstoarne și cerul și pământul și fără să reclame o judecată publică și solemnă. Inocența ultragiată are alte accente.

Ghenadie, însă, s'a împăcat repede cu situația lui; acei cari au fost în pelerinaj la Căldărușani l'au găsit vesel, bine dispus și rizând cu mare poftă. Acest cinism îl judecă.

Fostul mitropolit, fiind un om cu avere destul de mare, a plătit și a întreținut agitația împrejurul „chestiei“ sale. Ni-

colae Fleva a căutat să-l acapareze atât spre a avea o chestie de agitat cât și spre a se impune în viitoarele combinațiuni guvernamentale. Dar toate silințele sale au fost zadarnice, după cum se va vedea mai departe. Ghenadie era un mare șiret. Chiar în greua situație în care se afla nu a lăsat în mâna „apărătorilor” săi decât un deget. Mâna întregă n'a dat-o nici odată, iar pe Fleva îl judecase că e lipsit de autoritate politică, ori cât de mare îi era popularitatea față de stradă.

Femeile, ca mai întotdeauna, s'au arătat bisericose și ghenadiste. Doamnele din înalta societate au iscălit protesturi către rege. Fapt de necrezut, doamna Zoe Sturza, soția primului ministru, la o nuntă din înalta societate, a ridicat un toast pentru Ghenadie. Faptul a făcut senzație enormă.

Intrebată asupra rostului acestui gest, doamna Sturza a răspuns:

— Intotdeauna i-am spus lui Mitiță că ceea ce s'a făcut cu Ghenadie a fost o infamie.

Înainte de a reveni la chestia Ghenadie să înregistrez și alte fapte din viața bucureșteană.

— Un atentat emoționează o parte a Capitalei. Un oarecare tânăr din Pitești, Mihail Georgescu în vârstă de 22 ani se înamorează de domnișoara Stelorian, fiica stenografului Stelorian. Respins de mai multe ori Georgescu plănuiește o infamie: fiindcă domnișoara nu voia să fie a lui să nu n'ai fie a nimănuia. Într-o zi se înarmează cu o sticlă de vitriol și se duce la Șosea unde știa că d-șoara se plimba aproape zilnic. În adevăr trăsura cu doamna și d-șoara Stelorian se oprește în fața bufetului. Deodată Georgescu sare în trăsură și unge obrazul stâng al iubitei cu un tampon de vată îmbibat cu vitriol.

D-șoara Stelorian primind rezezi îngrijiri scăpă nemutilată iar atentatorul fu arestat și primi pentru toată viața porecla de: Georgescu-vitriol.

— La Expoziția artiștilor în viață s'au dat următoarele recompense:

Secția de pictură medalia cl. III, d-lor Al. Bănulescu, N. Grimani, A. Dimitriu, C. Petrescu, Romeo Cavi.

Mențiune onorabilă d-lor: C. Aricescu, S. Negrescu, I. Burghilea, d-nelor Paini Elvezia, Rogusca și M. Mărgăritescu.

Secțiunea de sculptură medalia cl. III, d-lor Atanasie Constantinescu și Paciurea.

— Marele artist dramatic Ernesto Rossi, una din gloriile italiene joacă la Teatrul Național în fața unei săli arhipline și entusiaste. Dar Rossi este acum în declin.

— La București începe să prindă cinematograful care e introdus de vreo doi ani. Deocamdată Bucureștiul are un singur cinematograful, cel instalat în sala Băilor Eforiei sub firma Oeser.

— Politica de partid, amenință să compromită instituția Ligei culturale. Fiindcă la algerile comitetului secțiunii Bucu-

rești a căzut lista vechiului comitet, vechii membri refuză să predea casa și arhiva celor din nou aleși.

Unii liberali se întrunesc pe colorii și propun să ia cu asalt localul Ligei.

Apoi membrii vechiului comitet se întrunesc în sală Hugo, dar întrunirea s'a sfârșit cu scandal.

La această întrunire au participat Eugen Carada, Delavrancea, Periețeanu Buzău, Ion Bibescu, D. Brătianu, Chișițescu, Lupescu, Barbu Păltineanu, G. Dem. Teodorescu, Vințilă Rosetti, G. Lecca, etc.

— Chestia Ghenadie intră acum în faza politicianismului acut, partidele și agitații politice se slujesc de fostul mitropolit ca de o armă politică cu care să poată ajunge la putere. Lupta cea mare se dă acum ca să se poată obține demisiunea lui Ghenadie, fără de care se simte bine că agitația nu va înceta în țară.

În fruntea petițiunii doamnelor române, prin care se cere reîntronizarea fostului mitropolit, se vede iscălitura doamnei Ion Ghica, soția fostului președinte de Consiliu, care, acum, fiind bătrân și bolnav, nu mai părăsește moșia sa Ghergani. Mirarea e mare, căci este cunoscut cum că Dimitrie Sturdza e elevul politic al lui Ion Ghica. Ion Ghica a explicat unui om politice, care s'a dus să-l vadă și să ceară lămurire, cum că Sturdza a săvârșit în chestia mitropolitului, o mare greșală care trebuie reparată.

Din altă parte se zvonește că Ghenadie are oarecari documente cu cari țin în mână pe unii bărbați politici cărora le-a dat sume însemnate când a fost ales mitropolit primat.

Regele, care începe să fie acuzat în păturile populare—în urma propagandei făcută de politicieni, — acuzat anume că, fiind catolic, vrea să compromită clerul și biserica ortodoxă, face străduinți ca scandalul să înceteze, dându-se lui Ghenadie o oarecare satisfacție.

— Scandalul dela Ligă ia proporții. D. Periețeanu-Buzău, casierul fostului comitet liberal, chiamă în judecată, la judecătoria de ocol, pe noul comitet, pentru ca acesta să evacueze localul Ligii. Acest scandal face cea mai urâtă impresiune în public. Opinia publică este agitată de o altă chestiune; Ungurii, în urma congresului interparlamentar dela Bruxelles, hotărâsc să țină un congres similar și la Budapesta. România este invitată, dar V. A. Urechiă, președintele Ligii atunci, a protestat, declarând că nu merge la Pesta. Baronul Banffy a cerut, însă, lui Dimitrie Sturza ca România să participe negreșit. Sturza făgăduiește verbal, dar ungerii cer o declarație categorică și un angajament scris.

Deputatul maghiar Pazmandy este însărcinat să vie la București spre a lua premierului român această declarație. Dar Sturza se duce la Pesta și dă acolo declarația.

Și în acelaș timp se anunță în chip oficial vizita împăratului Franz Iosef în România.

— Izbucnește așa zisa afacere a cămătarilor care a făcut atâtă zgomot la vremea ei. D-nii C. Cotadi, I. N. Bibescu, Steian Bolintineanu și locot. C. Răceanu se plâng parchetului cum că au fost jefuiți de un grup de cămătari, printre cari: Avramescu, frații Weintraub, Mărculescu, etc. D. procuror, Hamangiu conduce ancheta.

Această afacere a cămătarilor a produs mare senzație pe vremuri și a pricinuit scandaluri. Unul dintre cămătari, numit Jean Avramescu, a fost arestat cu alaiul, ziua în amiază mare, în fața cofetăriei Capșa, de către însuși procurorul Hamangiu.

Parchetul a făcut diverse descinderi, sechestrând casele de fier ale cămătarilor Lindenberg, Ciurcu și Mărculescu. Zilnic sunt chemați la parchet alți noi cămătari; Cociu Avramescu, Goldwurm, Mihalovici, Osias, Weintraub, Spiegel, etc.

— Altă afacere senzațională este afacerea S. O. D-na S., din buna societate evree, văduvă, născuse un copil pe care — se zicea — a pus pe o moașă evree să-l omoare prin asfixie. Scandalul în populația evree este foarte mare, fiind dată situația socială a inculpatei. Se fac expertize și contra-expertize medicale. D-na S. este depusă la Văcărești. Apoi toată afacerea se mușamalizează.

— Afacerea cămătarilor ia proporții. Zilnic apar noi victime și zilnic sunt descoperiți alți cămătari. Parchetul sechestrează casele numiților: Guttman, David Solomon, Nathan Mendel, Zentler, Adania, Jacques, Weisblüth. Mai toți sunt depuși.

Un domn locotenent Sturdza denunță parchetului cum a fost exploatat de cămătarii Cociu și Jean Avramescu, Weintraub, Zentler și Ciurcu. Locotenentul Sturdza declară că acești cămătari i-au luat dobânzi de o mie la sută. Dela 1 Martie până la 1 Iunie, când a devenit major, a dat polițe de 320.000 lei, pentru cari n'a primit decât 30 de mii lei.

Chestia se complică și amplifică.

În linie intră exploatarea tânărului Radu Văcărescu. Aci se ilustrează cămătarul Guttman.

Guttman pentru vreo 2.000 de lei, a luat d-lui Radu Văcărescu polițe pentru 200 mii lei. Pe vremea aceea acum 29 de ani, acești bani reprezentau o sumă foarte mare.

S'a spus că altă victimă a lui Guttman a fost minorul principe C. Brâncoveanu, care pentru 30.000 lei, a dat polițe de 300.000 lei, dar d. Brâncoveanu, a desmintit telegrafic știrea.

Operația cu d. Radu Văcărescu s'a făcut în modul următor: D. Văcărescu a primit 2.000 lei, pentru cari a dat o poliță de 20.000 lei pe timp de 3 luni. La scadență victima, neputând plăti, dedea altă poliță de 30.000 lei, tot pe 3 luni, însă cămătarul reținea și polița de 20.000 lei. După alte trei luni, cămătarul primea altă poliță de 40.000 lei, reținând pe celelalte două. Și astfel, după câteva scadențe, Guttman deținea polițe de

300.000 lei pentru 2.000 împrumutați cu un an și jumătate mai înainte.

Afacerea cămătarilor ia proporții și pasionează, iar în lumea acestor specialiști ai jafului panica este mare.

— Comisiunea de contraexpertiză în afacerea d-nei S., compusă din doctorii Babeș, Stoicescu și Bogdan, a conchis că copilul a suferit de bronco-pneumonie, care, însă, n'a putut provoca moartea. D. Dărăscu, judecător de instrucție, a dat, apoi, ordonanță de neurmărire.

— Capitala începe să fie decorată în vederea sosirii împăratului Frantz Iosef.

Pe când o parte a opoziției agită în contra guvernului pe chestia națională, Nicolae Fleva convoacă o întrunire publică la *Dacia* în vederea sosirii împăratului. Fleva atacă guvernul, dar cere ca poporul Capitalei să facă o primire călduroasă monarhului.

Moțiunea votată la sfârșitul întrunirii spune:

„Cetățenii Capitalei protestează în contra nelegiuirilor acestui guvern, care etc., etc.

Iar în fața evenimentului impozant al venirii M. S. Împăratului Frantz Iosef în România, considerând că această faptă e un act de curtenie și simpatie adresat țării și suveranului.

Cetățenii Capitalei, *așteptând cu respect și bucurie* sosirea M. S., vor lua parte la primirea înaltului oaspe, urându-i bună venire“.

Această atitudine a lui Fleva face cea mai urită impresie, dar nu miră. Fleva era un politician ca toți politicienii, care nu avea decât un tel: să vină la putere. Prin actul acesta, care contrazicea sentimentul național, Fleva credea că se pune bine cu Palatul și că-și pregătește terenul pentru un portofoliu. Viitorul a dovedit că șiretenia tribunului nu i-a ajutat la nimic, fiindcă la căderea lui Dimitrie Sturza n'a putut obține un portofoliu în cabinetul Aurelian.

— În ziua de 11 Septembrie a fost înmormântat marele artist comedian Matei Millo. La înmormântare, în fața Teatrului Național a rostit o cuvântare artistul C. I. Nottara, care a spus că Millo a fost „zeul artei române”. La cimitir s'au mai rostit și alte discursuri.

Multă lume a urmat, până înaintea celui din urmă locaș, trupul marelui om.

— Evenimentul zilei este acuma sosirea împăratului Frantz Iosef în ziua de 16 Septembrie.

Programul spune că trenul imperial va intra în gara Vărciorova Luni la ora 6 și 15 minute dimineța, iar la ora 3 și 30 minute va fi în gara de Nord, după ce se va opri la T.-Severin, Craiova, Slatina și Pitești. Marți 17, revista trupelor la Cotroceni, iar Miercuri 18 vizitarea Sinaiei.

O oarecare agitație se produse, din cauză că primăria, din

ordinul d-lui Sfurza, hotărește să arboreze și drapele ungu-rești.

Împăratul sosește, conform programului, însoțit de contele Goluchowsky, ministrul afacerilor străine.

Orașul este decorat pe toate străzile pe unde va trece cortegiul. Gravorul Carniol din str. Carol a pus în vânzare trei feluri de medalii comemorative.

S'au ridicat și câteva arcuri de triumf: primul la gara de Nord; unul la Matache Măcelaru, la intersecția stradelor Buzzești, Grivița și Berzei, înalt de 13 metri, cu marca și coroana imperială.

La Sf. Elefterie alt arc. Pe aci va trece cortegiul pentru defileul dela Cotroceni. Arcul e lat de 12 metri și înalt de 16.

Pe bulevarde piloane înalte cu vulturi imperiale în vârf.

Peste tot drapele, stâlpi cu marca județelor, etc., etc.

La Porțile de Fer s'a făcut întâia solemnitate. Regele Carol a sosit Duminică la Orșova, unde a fost primit de către împăratul Austriei și regele Serbiei.

Publicul românesc, care se afla în mare număr, a făcut regelui Carol o primire demonstrativă, strigând cu entuziasm: „trăiască!”

Pe când în Capitală decorațiunile sunt peste tot, numai la legațiunea rusă nu este nici un steag, nici măcar steagul rusesc.

După recepția din gara de Nord, împăratul și regele Carol s'au urcat într'un landou deschis. În a doua trăsură regina Elisabeta cu principesa Maria și ducele de Saxa. În a treia trăsură ministrul Goluchowsky cu Dimitrie Sturza. Apoi toate trăsurile cu invitații.

Bine înțeles, lume multă pe strade și la ferestre.

Dar ploaia începe să cadă.

Împăratul este însoțit de către baronul de Beck, șeful statului major și mareșal. Contele Paar este adjutantul general al împăratului.

Pe tot parcursul dela gara de Nord la Palat au cântat muzicele regimentelor de infanterie 20, 21, 22, 28 și 30.

Landoul tras de 6 cai este înconjurat de generalii călări: Arion, Vlădescu, Argetoianu și Năsturel.

Îndată ce a sosit în curtea Palatului împăratul, scoborând din trăsură, a trecut în revistă garda de onoare. La întoarcere regele i-a prezentat pe generali și pe comandantul pieței colonelul Vartiadi. Împăratul a vorbit în franceză cu toți ofițerii superiori din linia întâia. Suindu-se apoi pe peron, regina a luat brațul împăratului, prințesa Maria brațul Regelui, iar d-na Mavrogheni, prima doamnă de onoare a reginei, brațul contelui Goluchowsky.

Prințul Ferdinand, moștenitorul tronului era îmbrăcat în colonel de roșiori.

Presa străină e reprezentată prin redactorii dela ziarele: National Zeitung, Kölnische Zeittung. Wiener Zeitung. Neues

Wiener Tageblatt, Neues Wiener Journal, Daily Chronicle, Extrablatt, Rotterdam Curier, Varsavsky Curier, Neue Freie Presse, Pesti Naplo, Neues Politisches Volksblatt, Peste Lloyd, Neues Peste Journal, Egyetertés, Volkszeitung, Dely Maghiarsag Kosevny, Die Presse, Berliner Tageblatt. Plus un publicist francez și Bella Iesensky publicist din Pesta.

Impăratul a declarat că primirile din gările Slatina și București i-au plăcut cel mai mult.

La ora 7 a fost prânzul de gală în sala de marmoră a palatului. Au participat Impăratul și contele Goluchowsky, miniștrii români, președinții corpurilor legiuitoare, foștii miniștrii, șefii legațiunilor străine și toți generalii aflați în București.

Seara iluminățiune.

Membrii suitei împărătești, vreo 35 persoane, au fost încuartierați la hotelurile Continental, Bristol și Bulevard.

A doua zi a fost defilarea armatei la Cotroceni.

La ora 9 și jumătate a sosit cortegiul imperial, și îndată a început defilarea. Au participat 35.000 ostași.

Trupele erau așezate pe două linii. În linia I la dreapta se afla d. general Arion, comandantul corpului II de armată.

Ofițerii din garnizoană fără trupă sub comanda colonelului Angelescu.

Școala militară de artilerie și geniu comandant lt.-colonel Aronovici.

Batalionul 2 vânători comandant major M. Aslan.

Trupele diviziei III sub comanda generalului Cruțescu cu regimentele Muscel 30, Argeș 4, Dâmbovița 22, Radu Negru 28, comandate de colonelii Geanoglu, Bădulescu și lt.-colonelii Sorescu și Dancovici. Brigadele comandate de colonelii Geanoglu și Lăzărescu.

Trupele diviziei IV sub comanda generalului Argetoianu cu regimentele Vlașca 5, Teleorman 20, Mihai Viteazul 6, Ilfov 21 și batalionul permanent din reg. Ialomița 23, comandate de colonelul Iarca și general Vasiliu Năsturel ca comandanți de brigadă și lt.-coloneli Cruțescu, Bengescu, Boerescu, Hiotu și maior Christodulo.

Regimentul I geniu colonel Boteanu. În lina II, regimentul 2 artilerie cetate, colonel Coandă.

Regimentele 2, 6, 10 artilerie și escadronul 2 tren comandant general Macarovici și colonelul Perticari, lt.-colonel Grecescu, Zahareanu și căpitan Clăbescu.

Cavaleria sub comanda generalului Băicoianu. Compusă din 2 brigăzi: 1-a de roșiori general Salmen, a 2-a de călărăși colonel Zoșima.

Brigada I-a compusă din regimentele 4, 1 și 3 roșiori comandate de prințul Ferdinand, lt.-colonel Văleanu și colonel Alexandrescu.

Brigada 2-a cu regimentele 3, 4, 10 călărăși comandate de lt.-colonelii Zlăteanu, Dănescu și Vișu.

Diviziunea de jandarmi călări comandat de maior Mustață.)

La defilare regele Carol s'a pus în capul trupelor și urmat de întregul său stat-major, salută cu sabia și trece la stânga împăratului.

Regimentul Dâmbovița 22 a fost felicitat pentru buna sa ținută și defilare, iar regimentul Argeș No. 4 a lăsat o urâtă impresiune.

Dela divizia 4-a au defilat remarcabil batalionul permanent din Ialomița și geniul.

Trupele călări se prezintă slab, caii de calitate inferioară. Numai regimentul 4 roșiori și jandarmii se prezintă bine.

Defilarea a dat greș, însă din cauza unei întâmplări fortuite. Toată noaptea o ploaie torențială căzuse asupra Capitalei și fatalitatea a vrut ca, tocmai în fața locului de unde Împăratul trebuia să primească defilarea, să fie o depresiune de teren. Acolo apa s'a adunat și a format o mlaștină mare și adâncă. Nimenea nu s'a gândit ca să schimbe locul defilării cu un număr de metri mai departe. Astfel când șirurile de soldați treceau, apa, răscolită, sărea și acoperea oamenii peste piept și peste față, iar unele rânduri s'au rupt. De aceea regimentul de Argeș a dat greș.

La ora 11 dejun la Cotroceni oferit de perechea princiară.

La ora 1, vizitarea fortului Chitila.

S'a observat că la defilare împăratul a purtat, nu uniforma lui imperială ci pe aceea de husar unguresc. În toate cercurile militare mai ales, faptul a fost viu criticat. Regele Carol purta uniforma austriacă. Fapta împăratului a fost cu atât mai mult dezaprobată cu cât în programul oficial era stabilit că va purta uniforma de colonel de artilerie română.

Schimbarea s'a făcut după presiunile hotărâte ale ungarilor.

Iată câteva lucruri semnificative.

La prânzul dela Palat au fost două mese: la cea dintâi au luat loc împăratul, membrii familiei regale, d-nii Goluchovsky și Sturza și Lascar Catargiu șeful partidului conservator. La masa cealaltă ceilalți invitați. Lui Lascar Catargiu i s'a rezervat, dar, o cinste specială, ca șef al celui d'al doilea partid de guvern.

Fruntași celor două partide de guvern s'au întrecut să facă curte împăratului. Dar conservatorii mai deprinși cu societatea înaltă, au bătut pe toată linia pe miniștrii liberali afară de Dimitrie Sturza.

Împăratul a cerut ca să-i fie prezentat V. A. Ureche președintele de onoare al Ligii Culturale. Acest fapt a fost foarte rău văzut de unguri.

— Simultan cu venirea împăratului au venit la Vârciorova și un număr de parlamentari italieni, în cap cu deputatul Pandolfi. Guvernul a luat, însă, măsuri, ca acești parlamentari să nu încapă pe mâna opoziției, mai ales că până atunci erau în corespondență secretă cu V. A. Ureche. Spre a-i

acapara guvernul, a trimis la Vârciorova o delegație compusă din d-ni St. Sihleanu, Barbu Delavrancea, dr. Antipa și I. Bianu. Au urmat mai multe incidente tragico-comice care pe vremuri au făcut zgomot.

Deputații italieni, după ce au vizitat, ce este de văzut în București, au fost invitați de către rege la Sinaia.

— În 16 Octombrie s'a inaugurat portul Constanța. Regele regina, prințul Ferdinand, principesa Maria și marele duce Boris Vladimirovici au fost la Constanța și au asistat la festivitate.

— Vineri 18 Octombrie sosește în București regele Alexandru al Serbiei. Primirea este rece, pe străzi lume puțină, nici o decorațiune. După prânzul dat seara la Palat, regele Serbiei s'a dus să viziteze pe bărbatul politic conservator Alecu Catargi, ruda sa.

S'a spus că regele venise în București să sondeze terenul pentru o oarecare căsătorie.

— Procesul lui Georgescu Vitriol vine la jurați. Dar o lovitură de teatru se produce. Chiar în dimineața acelei zile, Georgescu evadează. Și iată cum.

De dimineață se îmbracă și ese în curte. La poartă vede un gardian care dormitează. Se duce drept la dânsul și îl scutură strigându-i :

— Așa îți faci serviciul, dormind ?..

Bietul gardian, zăpăcit și crezând că are de a face cu vreun înalt demnitar, rostește o scuză îngânată.

— Pentru astă dată te iert, îi spune Vitriol, dar să nu te mai prind.

Guardul, buimăcit își ia poziția și strigă : trăiți ! Iar Vitriol ese liniștit din închisoare.

La ora 12, pe când la Curtea cu juri se făceau pregătiri pentru începerea judecăței, Georgescu apare în sală și se așează într'o bancă. Președintele îl vede și dă ordin să fie arestat. Acuzatul răspunde că n'a evadat din închisoare ci a ieșit numai ca să se prezinte liber înaintea Curții.

— Cu apropierea deschiderii parlamentului și începerii sezonului politic activ, chestia Ghenadie intră în faza critică și decisivă.

Nicolae Fleva organiza agitația, el inventase un comitet de 300 care n'a existat nici odată, și, în numele acestui comitet anonim, chema pe cetățenii Capitalei la dese întruniri. Toate cheltuelile erau susținute de Ghenadie.

Printre cei 300 neexistenți, se aflau vreo 12 membri reali între cari un căpitan din rezervă anume Păpurică. Acest nume predestinat a ilustrat comitetul. Liberalii și chiar alte voci din public când vorbeau de celebrul comitet, îl numeau : Comitetul papuricilor lui Fleva.

Și acum danțul în chestia Ghenadie începe.

Lumea politică reintră în plină agonie pe chestia Ghenadie.

Fiindcă se ştia că regele şoptise că această chestie trebuie cu orice preţ aplanată, cu consimţământul fostului mitropolit, din trei părţi se făceau stăruinţe spre a se obţine demisia acestuia. Era o cursă de întrecere, căci se ştia că, acela care va obţine demisia, va avea situaţia în mână şi va veni la putere.

Liberalii lucrau prin Gheorghe Mârzescu, profesor universitar şi senator de Iaşi, mare elector şi mare prieten al înalţilor prelaţi. La Senat „Conul Ghită” era singurul senator care-şi avea fotoliul pe banca prelaţilor.

Gheorghe Mârzescu era agentul liberalilor, dar lucra şi pe socoteala sa. Şiretul moldovean ştia că soarta cabinetului Sturza e peceluită şi că un alt guvern va trebui să intervină; de aceea lupta din răzputeri pentru ca să obţină demisia şi cu ea în mână să se impună.

Al doilea stăruitor era Nicolae Fleva.

Dacă Mârzescu avea avantajul că lucra în numele unui partid de guvernământ, Fleva avea celalt avantaj că ridica strada, organiza agitaţiei şi forţa soluţia avantajoasă fostului mitropolit.

Fleva făcea foarte dese vizite la Căldăruşani, dar nu putea obţine dela Ghenadie decât oarecari subsidii pentru întreţinerea agitaţiei. Dar nici atâtea parale cât a dorit, n'a putut stoarce şi nici demisiunea n'a putut-o obţine.

Fleva a fost întotdeauna cel mai ahtiat om politic ca să ajungă la un portofoliu. Când unii îl povăţuiau ca să pună mai multă moderaţie în asalturile sale şi să mai aştepte, Fleva răspundea :

— Eu, domnilor, n'am vreme să aştept! Incep să îmbătrânesc!

De aceea Fleva făcea şi pe dracu ca să aibă demisiunea şi să devie omul situaţiei. Dar toate încercările i-au rămas fără rezultat.

Monachul era un mare şiret. — el îşi judecase amicii. De aceea demisiunea n'a dat-o nici unuia, nici celuiilalt.

Când Ghenadie a înţeles că deocamdată nu mai poate fi vorba de reintronare şi când a fost ameninţat cu o viaţă amară la Căldăruşani plus câteva procese scandaloase, s'a plecat, însă văzând că şi el ţine situaţia în mână, şi-a pus condiţiile.

În schimbul demisiunii a cerut să i se lase existenţa cu totul liberă la mânăstire şi să înceteze acţiunea pe tema delictelor de drept comun.

Când i s'a făgăduit acestea, Ghenadie şi-a încredinţat demisiunea în mâinile lui Lascăr Catargiu. S'a pretins pe acea vreme că Lascăr Catargiu ar fi promis lui Ghenadie ceva mai mult: că la venirea sa la putere îl va readuce în scaunul mitropolitan.

În iarnă agitaţia începe violentă, cu întruniri publice, cu manifestaţii de stradă, cu asalturi asupra palatului regal, cu

sarje de cavalerie și, cu tot aparatul de care se slujeau politicianii când voiau sa ajungă la putere.

Într'un moment agitația la proporții, întrunirile se țin lauz, în fiecare Duminică masele și armata sunt pe stradă. Fleva este tribunul și omul zilei.

Regele, vrând să pună capăt acestei situațiuni intolerabile și știind că Lascăr Catargiu deține demisia lui Ghenadie, îl chiamă la Palat. Îi cere părerea asupra soluției. Catargiu îi răspunde că singura soluție este schimbarea guvernului.

— Te rog ia dumneata puterea, îi zise regele, și potolește țara.

— Nu, Sire, îi răspunde bătrânul politician; liberalii au deschis chestia Ghenadie, liberalii trebuie s'o închidă. Trebuie să vină un alt guvern liberal.

Dacă partidul conservator n'a luat atunci puterea, dacă s'a putut forma ministerul Aurelian și după el iarăși un minister Sturza, acestea s'au datorit lui Lascăr Catargiu.

De ce ?

Negreșit era un act foarte politic ca partidul liberal să rezolve această spinoasă chestiune, dar Lascăr Catargiu mai avea un alt motiv; el promisese lui Ghenadie că-l va readuce în scaun, iar aceasta știa că nu o va putea face. Și nu o putea face, fiindcă s'ar fi pus în conflict cu Sinodul, care judecase pe Ghenadie. A reintrona pe Ghenadie printr'un act al parlamentului ar fi însemnat redeschiderea unui alt scandal bisericesc, cu tot partidul liberal la spatele Sinodului și cu simpatiile cunoscute ale regelui pentru partidul liberal și pentru devotatul său om politic Dimitrie Sturza.

Lascăr Catargiu a declinat deci oferta regelui și a recomandat un alt guvern liberal cu președintele Camerei în frunte.

Dar Dimitrie Sturza nu voia nici să audă de un alt guvern liberal; dacă el nu mai putea face față situațiunei, să vină conservatorii, aceasta cerea el.

Sturza susținea această soluție din două motive. Întâiul fiindcă cunoștea greutățile de cari se lovea Catargiu. El știa că nu va putea readuce pe Ghenadie, iar dacă-l va readuce, Sinodul se va împotrivi și un alt scandal va începe. Iar conservatorii, în scurtă vreme, vor păți ce-au pățit liberalii.

Al doilea motiv era temerea pentru pierderea șefiei.

Deși, susținut de rege, Dimitrie Sturza știa că nu este popular în partidul său și că foarte mulți frunțași îi sunt potrivnici. De aceea se temea, și cu drept cuvânt, că în ziua în care altul mai simpatic și mai dibaciu îi va lua locul și va avea și norocul de a rezolva scandalul Ghenadie, șefia partidului îi va scăpa din mâini.

De altfel, șefia fără guvern nu avea nici un înțeles.

În acelaș raționament îl susțineau mulți frunțași cari simțiau că și situațiile lor de mână întâia vor fi pierdute. De

aceea Sturza, membrii oculte, actualii miniștri și alți frunțași nu voiau să audă de un guvern Aurelian.

Dar cum scandalurile de stradă luară proporții mari și mai multe ciocniri sângeroase cu poliția și cu armata se produsese, regele ordonă lui Dimitrie Sturza să admită un guvern Aurelian.

Tratativele începură. Prima condiție imperativă a lui Sturza și a oculte fu înlăturarea definitivă a lui Fleva. Cu nici un preț Fleva în guvernul cel nou. Cum caracterul prea personal al lui Fleva, nu convenea la nimeni și de teamă ca acesta să nu joace, în noua formație, rolul de dictator peste capul primului ministru, condiția fu primită fără multă greutate. Tribunalul fu sacrificat definitiv. Toată munca și toată agitația i-au fost zadarnice. A muncit pentru alții.

A doua condiție a fost ca din noua formație să facă parte și unii miniștri ai cabinetului Sturza. De altfel chiar Aurelian dorea o astfel de combinație pentru că numai astfel ar fi putut avea majoritatea în parlament.

Ministerul cel nou fu compus în mijlocul celei mai mari agitații, și în chipul următor: P. S. Aurelian, președinte de consiliu și ministru de domenii, Vasile Lascăr, ministru de interne, Const. Stoicescu, ministru de externe și ad-interim la război, Gogu Cantacuzino la finanțe, Ștefan Șendrea la justiție, Gheorghe Mârzescu la instrucție și culte, Emanoil Porumbaru la lucrări publice.

Astfel sturzistii și oculta dețineau în acest cabinet 3 portofolii iar ceilalți 5.

Criza mitropolitană fu aplanată cu concursul partidului conservator, demisiunea lui Ghenadie fu primită iar viitorul mitropolit trebuia să fie Gheorghian.

Afacerea Ghenadie a trăit.

Singurul nemângâiat a rămas Nicolae Fleva, pentru care soluția dată conflictului a fost o mare decepție.

— Dacă noul guvern a putut rezolva scandalul Ghenadie, intrigile din partid au început de a doua zi. Miniștrii Gogu Cantacuzino și C. Stoicescu puneau bețe în roate guvernului. De aceea cabinetul Aurelian n'a putut trăi decât vre-o 5 luni, din Noembrie 1896 până la 26 Martie 1897, când a trebuit să se retragă.

Cele câteva luni de guvern Aurelian au însemnat o perioadă de liniște în țară. Deși ministrul de interne Vasile Lascăr era un om foarte energic, totuși sturzistii au spus a doua zi după retragerea lui Aurelian că regele ar fi zis:

— Cât timp a fost Aurelian la guvern, n'am putut dormi liniștit.

Sturzistii au făcut tot ce au putut spre a face ministerului Aurelian reputația unui guvern moale și incapabil.

După formarea cabinetului Aurelian, Dimitrie Sturza a fost ales președinte al Senatului. Apoi a plecat în turneu politic la Viena și la Budapesta.

— „Tribuna” din Sibiu anunță că în ziua de 31 Decembrie 1896 tribunalul din Cluj a conexasă pedepsele de un an și trei luni închisoare la stat pentru un articol din „Tribuna” și 4 luni temniță ordinară pentru „Foaia Poporului” aplicate d-lui Baltesș și l'a condamnat la un an și 4 luni temniță ordinară și 300 florini amendă.

— În țară începe campania în favoarea votului universal. În Cameră lupta o duce deputatul socialist V. G. Morțun, în țară țin întruniri senatorul colonel Obedeanu, V. G. Morțun, Vintilă C. A. Rosetti, Vasile Cogălniceanu și alții.

— La mijlocul lui Ianuarie 1897 s'au făcut numeroase aleparțiale sub ministerul Aurelian. După cum era obiceiul, aceste alegeri au dat mult de lucru ziarelor și li s'a acordat o mare influență asupra soartei guvernului.

La Caracal (colegiul I de Cameră) este ales Take Ionescu cu 162 voturi, iar la colegiul II din Galați se declară balotagiu între Nicolae Filipescu cu 409 voturi, d. Sechiari candidatul guvernului cu 291; d. Toneanu, liberal cu 119, Ion Nemțeanu liberal 139 și Jenică Atanasiu socialist 99. Dar la balotagiu candidatul liberal Sechiari e ales cu 537 voturi contra 452 ale lui Filipescu.

Câteva zile mai târziu opoziția înregistrează și alte succese: Lascar Catargiu este ales senator la Iași fără contra candidat, iar Petre Carp senator la Vaslui.

Sturziștii acuză guvernul de incapacitate și slăbiciune. Ei spuneau că dacă lucrurile vor merge tot așa, în curând liberalii au să fie bătuți în toată țara.

Vasile Lascăr a venit la departamentul internelor cu vederi mai largi și cu idei mai moderne, el vroia să reformeze administrația și să facă din comisarii de poliție niște quasi magistrați. Dar în partid se formează un puternic curent în contra lui Lascăr, cei mai mulți bătrâni liberali se coalizează contra lui sub cuvânt că atacă vechile tradiții ale partidului.

Un ministru, mai mult zeflemisit decât atacat, este Ștefan Șendrea ministrul justiției care poartă și supranumele de

— Mon duc :

De unde-i venea această poreclă ?

Sub guvernul lui Ion Brătianu Ștefan Șendrea, profesor la facultatea de drept din Iași și om foarte bogat, a fost numit șef al legatției române dela Paris. Ministru de externe al Franței era ducele Decazes. La o audiență, Ștefan Șendrea — care nu prea era în curent cu terminologia specială a blazoanelor și a saloanelor, adresându-se ducelui, i-a spus: „Mon duc” !

De altfel nu se știe dacă lucrul s'a petrecut în adevăr astfel, dar ceea ce este exact e că povestea a rămas și a apăsătoată viața asupra omului.

Un alt ministru zeflemisit pentru lipsa lui de energie

combativă era Emanoil Porumbaru. Acesta, din cauza aparenței lui blajine și cum era mic și îmbrăcat după ultimul fason, purta porecla de „pleoșniță”.

— În țară se constituie Uniunea votului universal. Uniunea ține o serie de întruniri publice prin țară la care vorbesc d-nii Paul Gorgos, V. Cogălniceanu, V. G. Morțun, Ion Nădejde, C. Mille, Vintilă C. A. Rosetti.

— Gheorghe Panu își întrunește partizanii la domiciliul său din str. Romană și propune intrarea grupărei radicale în partidul conservator. I. L. Caragiale membru al grupărei susține fuziunea. Dar cum Panu fusese solicitat și de junimiști ca să intre în partidul lui Petre Carp, hotărârea lui Panu decide sciziunea din partidul conservator. Junimiștii încetează orice colaborare cu vechii conservatori sub cuvântul că partidul acestora a abdicat dela ideile conservatoare de vreme ce s'a putut coaliza cu radicalii lui Panu.

— În București lupta între oculta liberală și sturziștii împotriva cabinetului Aurelian-Lascăr, e din zi în zi, mai crâncenă, căderea cabinetului Aurelian e chestie numai de săptămâni.

— În Orient focul începe să se vadă. În Creta răscoala grecilor în proporții, războiul turco-grec se apropie.

— Cântăreața Elena Teodorini dă la Teatrul Național în seara de 31 Ianuarie o reprezentatie cu opera „Gioconda” în întregul ei. Pentru întâia oară această operă era reprezentată în București întreagă.

— Societatea Presei se întrunește în adunare generală. Este interesant a se cunoaște proporțiile acestei societăți și veniturile ei pe vremuri. Venitul balului mascat dat la 18 Ianuarie la Teatrul Național este de 5000 lei, sumă însemnată pe vremea aceea.

La sedință au participat 32 membri. În comitet au fost aleși: D. A. Laurian președinte și C. Bacalbașa vice-președinte cu câte 30 voturi. Membri în comitet d-nii Al. Brăiloiu, 27 voturi, Ștefan Ciocârlan arhitect 23, Al. Olteanu 21, M. Toncescu 18. La balotaj au fost aleși S. Mirto 14 voturi și Marian 11, casier e ales C. Petrescu-Conduratu, tipograf.

Cenzori: Z. Arbore cu 30 voturi, Theodor Speranță 27 și Milone Lugomirescu cu 23.

Au fost admiși noi membri: pictorul N. Vermout și publicistii: Pepin Mirto, I. Elian, Alexandrescu-Dorna, Emil Conduratu Grigore Conduratu și A. Obedenaru, poetul.

— Războiul turco-grec a izbucnit la începutul lui Februarie 1897. Armata greacă primește decretul de mobilizare. Întăile contingente se imbarcă la Pireu spre a ocupa Creta. Aceste grave evenimente decid despre căderea cabinetului Aurelian și revenirea lui Dimitrie Sturza în capul afacerilor. Cel dintâi semn este alegerea lui Sturza ca președinte al Senatului.

— Beizadea Dimitrie Ghica, cunoscut mai popular sub numele de Beizade Mifică, moare la vârsta de peste 80 de ani.

Printul a jucat un rol politic covârșitor în toate luptele politice a celor din urmă 50 de ani. Intrat în viața publică ca conservator a murit liberal.

— La sfârșitul lui Februarie, încep în București reprezentațiile trupei franceze de comedii : Antoine, Joset și Cocquelin cu comedia *Amants* de Maurice Donnay. S'au mai jucat *Les Demi-Vierges* de Marcel Prevost și *La Parisienne* de Henri Beoque.

— O tristă veste sosește din Paris: Alexandru Lahovary, marele conservator, moare de un atac de anghină de piept.

Lahovary a fost una din figurile cele mai originale și mai caracteristice ale politicei române. Foarte integru, foarte consecvent, foarte talentat avea numai cusurul ținutei sale, îndepărta în loc să atragă. Nu era o figură simpatică maselor.

Totuși acest om mândru a fost al doilea om politic după Dimitrie Sturza care a practicat în serbările oficiale dela palatul regal, pupătura mâinei regelui.

Alexandru Lahovary era privit ca viitorul șef al partidului conservator, dar în ultimele vremuri, el pierduse această speranță.

Știind că este bolnav de inimă și fără scăpare, a spus unui prieten personal și politic, la Paris :

— Eu n'am să fiu șef al partidului. Mai întâiu fiindcă sunt bolnav fără putință de vindecare și apoi fiindcă sunt alții cari vor trece înaintea mea.

Moartea bruscă a lui Lahovary a căzut ca o grea lovitură pentru partidul conservator care se pregătea să ia în curând puterea. Dar prezența lui Alexandru Lahovary crea o necesitate și din alt punct de vedere, pentru vechiul partid : Alexandru Lahovary singur avea destulă autoritate morală, destul talent și destulă cultură spre a ține piept competiției lui Petre Carp la șefia partidului. Pierind Lahovary mare parte a tineretului își întorcea acum privirile către șeful junimiștilor.

— In ziua de 26 Martie cabinetul Aurelian își dă demisiunea în urma unei cariere din cele mai agitate de intrigile oculței și a sturziștilor.

Noul cabinet este astfel alcătuit : Dimitrie Sturza, președinte și externe, Gogu Cantacuzino finanțe, M. Ferechide interne, Anastase Stolojan domenii, Al. Djuvara justiție, Spiru Haret instrucție, Ionel Brătianu lucrări publice, General Berendei războiu.

De abea se formează acest cabinet și agitația în țară începe din nou.

La 30 Martie o mare întrunire publică se ține în sala Dacia unde participă vechii conservatori cu Lascar Catargiu, junimiștii cu Petre Carp și fleviștii cu Fleva. S'a proclamat candidatura generalului Manu la colegiul 2 de Senat din Ilfov rămas vacant prin moartea lui D. Ghica.

La Senat se alege președinte, în locul lui D. Sturza, fostul

ministru Eugeniu Stătescu cu 53 voturi contra 28 date lui Petre Grădișteanu.

Stătescu demisionează dar Senatul îi respinge demisia.

— La 2 Aprilie au început reprezentațiile trupei germane de la Teatrul imperial din Viena în frunte cu Elisabeta Hruby, Olga Lewinsky, Iosef Lewinsky, etc. S'a jucat: *Nathan Inseleptul*. Cronică teatrală a ziarelor notează cătoate lojile de rang I și II erau goale.

— Impăratul Wilhelm anunțase dorința de a vizita România de 10 Mai, dar în fața gravelor evenimente din Orient și-a contramandat vizita.

— Eugeniu Stătescu este supărat pe noul guvern, dar supărat în felul său, se retrage ca Achile în cort și nu dă nici un concurs guvernului. Dorința lui ar fi fost să intre în guvern. Cei mai inițiați — și acesta era adevărat — spuneau că Stătescu considera că, după căderea cabinetului Aurelian era dreptul său ca să prezideze noul guvern.

Totuși Stătescu, care era personalitatea cea mai însemnată din partidul liberal, n'a putut nici odată fi șef de guvern.

De ce?!...

— Pe când agitațiile pe chestia Ghenadie urmau de o potrivă cu luptele îndârjite între cele două partide de guvernământ, evreii, profită de prilej spre a începe o agitație pe chestia lor cunoscută.

În luna Noembrie 1897 evreii — mai ales aceia cari făceau parte din grupul evreilor pământeni — pornesc agitația în pofunda unui proiect de lege depus de către ministrul de război care prevedea că tinerii evrei sunt dispensați pe viitor de serviciul militar.

Acest proiect de lege era motivat de faptul că se dovedise cum că unii soldați evrei nu erau credincioși serviciului lor, către patrie și se arătau ca o primejdie pentru apărarea națională. Negreșit erau și evrei de bună credință, însă alegerea era prea greu de făcut, așa spunea guvernul.

În ziua de 25 Noembrie evreii pământeni se intrunesc la sala „Dacia” spre a protesta în contra acestui proiect de lege. Dar pe când evreii discutau au intrat în sală un număr de studenți universitari și au cerut să ia parte, în contradictoriu, la discuție. Negreșit că dezordinea s'a produs.

Pe când la „Dacia” se petreceau aceste fapte, alți manifestați plecau în grupuri prin cartierele evrești și se dedeau la manifestațiuni ostile. Pe străzile Sf. Vineri, Dudești, Văcărești, Cantemir, Carol, Lipsani, Victoriei, etc. au fost sparte geamurile, iar unii evrei au fost bătuti.

Politia și armata au intervenit grabnic. Câteva arestări s'au făcut și câțiva indivizi, prinși asupra faptului, au fost trimiși înaintea justiției.

Asupra genezei acestor turburări cu caracter antisemif

voru spune mai mult ceva mai departe când procesul, în luna Martie 1898, va veni în fața Curții cu juri.

Fiindcă aceste turburări, — precum e ușor de înțeles — n'au izbucnit fără provocare pornită dela lumea politică.

Ministru de interne era atunci Mihail Ferikidi ale cărui sentimente anti-evreiești erau cunoscute, iar în opoziție erau Nicolae Filipescu care împărtășea aceleași simțiri. Mișcarea a fost atunci organizată de Filipescu cu agenții săi și ai partidului conservator. Deci Filipescu a organizat manifestația iar ministrul de interne, care știa că manifestația se va produce, a lăsat să se facă, pentru ca apoi să o reprime molatec și mai târziu.

Anul 1897 sfârșește cu un fapt extern care pasionează mult opinia publică evreiască și chiar pe creștini: Celebrul maior Esterhazy, martor principal în procesul Dreyfus, este achitat în unanimitate de către Consiliul de război din Paris.

ANUL 1898

Anul 1898 începe cu un dar făcut funcționarilor de către guvern. D. Gogu Cantacuzino, ministrul de finanțe, prezintă Consiliului de miniștri un proiect de lege prin care salariile sunt impuse cu 5 la sută pe lună. Proiectul a fost admis fără discuție.

— În acelaș timp un act de mare disciplină la Teatrul Național. Aristița Romanescu, marea artistă a epocii, trecând peste reglementul Teatrului, și-a constituit o trupă și a făcut un turneu în provincie. Dar Comitetul și directorul general Petre Grădișteanu n'au înțeles să tolereze această abatere. Aristița Romanescu a fost amendată cu pierderea salariului pe 15 zile și suprimarea îndemnității de 200 lei dați sub numele „des feux”. Aristița a mai fost avizată că, în caz de recidivă, va fi eliminată din teatru. Dar făcându-se intervențiuni puternice, pedeapsa d-nei Romanescu a fost transformată într'o mică amendă.

— În par'idul guvernamental, reîncep frământările. Alexandru Djuvara ministrul industriei își dă demisia și intrigile încep în jurul acestui portofoliu rămas liber.

— Un fapt dureros emoționează Capitala: în urma unei violente polemici de presă, o întâlnire cu spada se face între Nicolae Filipescu și George Lahovary, directorul ziarului *L'Indépendance Roumaine*.

George Lahovary nu voia să mențină ziarul său sub disciplina partidului conservator, fapt care enerva pe irascibilul și violentul Filipescu. O întâlnire pe teren se hotărăște. Rezultatul a fost moartea lui Lahovary.

În ziua de 14 Ianuarie de către secția III-a a tribunalului Ilfov s'a judecat procesul. În judecată sunt dați: N. Filipescu, ca autor și d-nii N. Drosu, C. Isvoranu, Victor Ionescu și A.E. Săulescu ca martori. Cei doi din urmă erau martorii lui Filipescu.

Tribunalul era compus din : P. Florian, președinte, Alexandrescu și Skina, judecători. Procuror Hamangiu.
 Advocații apărării sunt : Mihail Cornea, C. Dissescu, Gheorghe Panu, Barbu Delavrancea, Gh. Morțun și Cernescu. Partea civilă are avocați pe Vasile Misir, G. Danielopol și Petre Grădișteanu.

Martori principali au fost citați : Andrei Popovici, Theodor Văcărescu, Paul Rudet, doctorii Romalo, Istrati și Toma Ionescu, Take Ionescu, G. C. Filipescu, Rubin, Brăiloiu, Spirescu, Ionel Grădișteanu, C. Hiotu, Guyon, G. Bădescu, căpitan Esarcu și procuror Cantacuzen. Dar procesul se amână pentru 11 Februarie.

— În cercurile politice lupta pentru răsturnarea guvernului urmează : Barbu Delavrancea și Nicolae Xenopol au părăsit pe Dimitrie Sturza și au trecut în gruparea drapelistă de sub șefia lui P. S. Aurelian.

— Un fapt senzațional : magul Sar Peladan a venit în București pentru o serie de conferințe. Sala Ateneului geme de plume pentru a vedea și auzi pe acest „degenerat superior”, după cum i'au numit Max Nordau. Elementul femeesc predomină în auditor ; Sarul are o figură interesantă și sugestivă, părul și barba neagră, capul acoperit cu o coamă stufoasă și originală, fața palidă și frumoasă încadrată cu barba bogată neagră ca pana corbului. Nicolae Filipescu a dat Sarului un dejun la care au mai fost invitați : Constantin Esarcu, George Duca, C. C. Arion, C. Disescu, Barbu Delavrancea, Emil Mărcociu, A. Florescu, Const. Lahovary, A. Bogdan-Pitești și Ion C. Bacalbașa.

Sarul fusese adus în România de către Revista *Ileana* ce apărea sub direcția lui Bogdan-Pitești și Ion Bacalbașa.

— Doi muzicanți de valoare mor. Unul este Alexandru Flechtenmacher. Fiu al unui avocat din Iași, a studiat muzica în străinătate. A fost cel dintâi director al Conservatorului din București, la a căruia fundare a participat. Fletenmacher a fost un mare admirator al muzicii populare și române.

Folclorist de mare valoare a scris și a lăsat după el : *Baba Hârca*, *Nunta Tărănească*, *Nicoșorescu*, *Scara Mâței*, *Tușa*, *Cerșetorul*, *Urâta Satului*, *Banii*, *Gloria și Amorul*, *Cucoana Chirița*, *Insurățeiii*, etc. etc.

Flechtenmacher a scris și *Hora Unirii*. Opera lui cea mai însemnată a fost *Fata dela Cozia* cu libretul lui Eugen Carada. Din această lucrare n'au mai rămas decât prologul și actul întâi, căci actul al doilea a fost distrus de un incendiu.

Acest mare muzicant a murit în adâncă sărăcie cu o pensie de nimic. Un proiect pentru acordarea unei pensii de 300 lei lunar a fost înmormântat în Cancelaria Camerei.

Fiul lui Flechtenmacher care făgăduia să devină un muzicant genial, a murit la vârsta de 20 de ani.

Celalt muzicant — mort nrematur acesta — a fost Constantin Căireți.

Constantin Caireti făcea parte din generația celor dintâi elevi macedo-români aduși ca să studieze la București.

Camarad admirabil, om plin de inimă și foarte bun român. Caireti deși nu avea un volum prea mare al vocii, totuși, având un simț muzical deosebit și o mare patimă artistică, a figurat cu mult succes ca bariton la reprezentațiile Operei române de curând înființată.

Caireti a murit de tuberculoză pulmonară la Viena în Allgemaine Polyklinik. Era profesor de muzică la Seminarul Central și dirijor al Corului dela biserica Krețulescu.

Caireti a cântat în *Lucia*, *Traviata*, *Trovatore*, *Ernani*, *Faust*, *Maria di Rohan*, etc.

— De trei săptămâni ziarele dela noi, în special *Universul* e plin pe întregi pagini cu desbaterile procesului marelui romancier Emile Zola, dat în judecată în chestia Dreyfus. După un număr nesfârșit de ședințe și după elocvente discursuri rostite de către avocații lui Zola, George Clemenceau și Labori, Curtea a condamnat pe Emile Zola la un an închisoare și pe Perreux girantul ziarului *Aurore*, organul lui Clemenceau, la 4 luni închisoare.

La Paris cu prilejul desbaterilor acestui proces s'au produs numeroase dezordini și fierberea a fost foarte mare în tot timpul.

Labori și-a sfârșit pledoaria cu vorbele: „Verdictul d-voastră va însemna: „Trăiască armata, Trăiască republica, Trăiască Franța, adică: Trăiască dreptul! Trăiască idealul etern!“ Din sală s'a răspuns cu aplauze lungi, fluerături și strigăte; „Trăiască armata, Jos jidanii!“

— În ziua de 17 Februarie a murit Alexandru Beldiman, directorul și fondatorul *Adevărului*. Inmormântarea s'a făcut în ziua de 21 Februarie. În fața redacțiunii ziarului a vorbit autorul acestor rânduri iar la cimitir Constantin Mille.

— După un număr lung de ședințe tribunalul, care a judecat procesul lui Nicolae Filipescu, acuzat că a ucis în duel pe George Lahovary, și a dat sentința. Filipescu a fost osândit la 6 luni închisoare și 1 leu despăgubire către partea civilă care se desistase. Martorii au fost achitați.

— Anul 1898 e caracterizat în politica dinăuntru, prin luptele ce se dau între liberali pentru asigurarea șefiei viitoare a partidului.

Drapeliștii vor să pună mâna pe situație și prezintă ca viitor șef pe Vasile Lascăr.

Sturza, văzând primejdia slăbirei partidului, începe tratative cu drapeliștii de sub șefia d-lui P. S. Aurelian spre a forma un minister de concentrare, dar Vasile Lascăr cere portofoliul internelor ceea ce Sturza și oculta nu admit cu nici un pret. Ministerul de interne pentru Vasile Lascăr ar fi însemnat înlăturarea lui Gogu Cantacuzino dela șefia viitoare a partidului, ceea ce Eugen Carada și toată oculta nu puteau admite.

Fiindcă Gogu Cantacuzino în calculele oculte — nu era altceva decât omul destinat ca să pregătească terenul pentru șefia lui Ionel Brătianu.

Ceea ce se petrecea în partidul liberal se petrecea sub o altă înfățișare și în partidul conservator. Impărțirea conservatorilor în vechi conservatori și junimiști, pe lângă ambițiunea lui Petre Carp de a lua șefia întregului partid era, însă, și celălalt motiv : grija pentru șefia viitoare.

O lungă perioadă din viața noastră publică în care s'ar fi putut face multă lucrare folositoare pentru țară, a fost cheltuită în luptele sterile pentru întâietăți : portofoliile și șefia partidului.

În partidul liberal o luptă dârză s'a dat pentru ca partidul să nu cadă pe mâna d-lor Costinescu-Vasile Lascăr ; în partidul conservator mulți tineri au luptat în potruiva lui Petre Carp, de și îi recunoșteau superioritatea asupra celorlalți frunțași. Teamă nu le era de Petre Carp, dar de urmașul său care era Alexandru Marghiloman.

Cât timp a trăit Alexandru Lahovari această teamă era mai mică ; mulți conservatori mare parte din tineret credeau în șefia lui Lahovari. Însă după moartea acestuia personalitatea superioară a lui Petre Carp, rămas fără rival demn de el, se impunea. Dar Petre Carp azi, însemna Alexandru Marghiloman mâine.

Pe când la conservatori lupta se dedea în surdină, ca la orice partid din opoziție, la liberali se dădea pe față.

Când s'a format ministerul P. S. Aurelian, doi tineri frunțași, doi intimi ai lui Gogu Cantacuzino, care era directorul ziarului *Voința Națională*, plecară din gruparea sturzistă și demisionară dela ziarul *Voința Națională*, unde erau redactori, spre a se înscrie în gruparea drapelistă. Aceștia erau Barbu Delavrancea și Nicolae Xenopol.

Defecțiunile acestea impresionară neplăcut pe Gogu Cantacuzino care vedea cu îngrijorare cum atâtea elemente de valoare părăsesc partidul.

În adevăr, dela 1887 până la 1898, timp de 11 ani, partidul liberal și gruparea oculte pierluse un puternic mănunchiu de oameni de valoare : Take Ionescu, C. G. Dissescu, C. C. Arion, Barbu Delavrancea, Vasile Lascăr, Emil Costinescu, P. S. Aurelian, Em. Porumbaru, Mihail Cornea, Coco Demetrescu-Iași, N. Fleva, G. D. Paladi, Gheorghe Mârzescu, etc. etc. În fața acestei situații întunecate oculta cugetă să aducă îndreptare situației atrăgând alte elemente răzlețe.

În aceste împrejurări se născu ideea atragerii în partidul liberal a corifeilor foști socialiști cari purtau numele de „tineri generoși“.

Tinerii socialiști, cari au intrat în partidul liberal se numeau : Ion Nădejde, V. G. Morțun, Al. Radovici, dr. G. Radovici, G. Diamandi, d-rul I. Cantacuzino și încă câțiva de prin orasele din țară.

Dar oculă dorea să-și atragă și pe unii liberali de marcă, trecuți acum în disidență.

Tratatările începură cu tribunul Nicolae Fleva și cu G. D. Palade. Cu cel dintâi negocierile nu au dus la nici un rezultat; cu cel d'al doilea au izbutit.

Dacă Fleva — care era întotdeauna foarte flămând de un portofoliu, — nu s'a înțeles cu guvernul, cauza au fost intrigile lui Take Ionescu și Nicolae Filipescu.

Foarte dibaci amândoi întru a mânuși arma intrigei, de câte ori simțeau că Fleva este pe punctul de a ceda oculă, puneau în joc toate resursele minții lor subtile și împiedicau operația. Amândoi au făgăduit tribunului un portofoliu în cel dintâi guvern conservator. Și, după cum se va vedea, s'au ținut de cuvânt.

În vremea de care mă ocup acum, Nicolae Fleva era omul la modă, pentru posesiunea lui luptau patru grupări politice: oculă, drapelistii, vechii conservatori și junimiștii. Nimeni nu întreba de idei, de program, de trecut, de viitor, de moralitatea publică, nimic; interesul momentului era ca popularul și dibaciul agitator Nicolae Fleva să fie împiedicat de a da concurs unui partid rival. Fiindcă trebuie să se știe că nimeni nu prea ținea ca să aibă în casa sa pe Fleva, care era autoritar și foarte incomod, dar toți doreau să nu-l aibă adversar.

Căci, dacă ca dușman era primejdios, în schimb ca prieten era împovărat.

S'a dovedit atunci că, dintre cele patru grupări politice în luptă, cei mai buni recrutori îi avea vechiul partid conservator, și aceștia erau: generalul Iacob Lahovari, Take Ionescu și Nicolae Filipescu. Mai ales cei doi din urmă erau fără pereche.

În scurt timp aceștia au putut atrage în partidul conservator un număr însemnat de valori: Nicolae Fleva, Gh. Panu, C. G. Dissescu, Barbu Delavrancea, deși celelalte trei partide au pus în acțiune totul spre a-i avea. Este drept să adaug cum că toate aceste cuceriri nu s'au datorit numai talentului și simpatiei recrutorilor, dar foarte mult convingerii recruțaților cum că: pe de o parte ministerul Sturza nu mai avea decât puține luni de trăit, pe de altă parte certitudinea că, după ministerul Sturza, nu va putea veni nici gruparea drapelistă, nici gruparea junimistă. Lascar Catargiu era omul indicat, încă de pe timpul chestiei Ghenadie, ca să ia succesiunea lui Dimitrie Sturza.

Viitorul a arătat cum că — afară de Gheorghe Panu, care a fost păcălit — ceilalți trei au fost răsplătiți. Fleva și Dissescu au primit câte un portofoliu în cabinetul Gh. Cantacuzino, iar Barbu Delavrancea a fost numit primar al Capitalei.

Primariatul acesta a fost cel mai șters moment din cartea publică a strălucitului scriitor.

— În luna Martie 1898 începe înaintea Curții cu jurați, judecarea procesului unui număr de inculpați, fiindcă în

Noembrie anul din urmă s'au dedat la manifestațiuni anti-semite și violențe împotriva populației evree, fapt despre care am vorbit.

Actul de acuzare și explicațiile procurorului general în fața Curței cu jurați sunt următoarele :

„Prin Noembrie anul trecut mai mulți izraeliți nesocotind legile țării cari nu le dădeau dreptul de a ține întruniri publice, de oarece acest drept conform art. 5 și 16 din Constituțiune, aparține numai românilor, convoacă o întrunire în sala „Dacia“, spre a protesta în contra proiectului depus de ministrul de război și prin care tinerii izraeliți erau dispensați pe viitor de armată.

La această întrunire dela 25 Noembrie vine un număr însemnat de studenți universitari spre a discuta netemeinicia protestărei.

În acea zi pe când avea loc întrunirea, o ceată numeroasă de băeți de prăvălie sau servitori, mulți din ei minori, și alți indivizi cu acelaș grad de cultură, la care au venit să mărească numărul o mulțime de curioși înarmați cu bastoane și scânduri rupte dela lăzile aflate înaintea magazinelor, având în frunte câteva căpetenii, cutreeră stradele Sf. Vineri, Văcărești, Dudești, Cantemir, Carol, Smârdan, Lipsani, Calea Victoriei și altele, sparg geamurile de pe la toate prăvăliile pe unde trec, aruncă cu pietre în geamurile unde locuiau izraeliții, înfundă obloanele de fer și de scânduri, sfărâmă tot, pătrund prin unele prăvălii, aruncă în stradă marfa pe care o parte o iau cu dânsii, săvârșind astfel un vandalism în adevăratul înțeles al cuvântului.

Aceste scene de sălbăticie urmate și asupra unora din izraeliți, au durat aproape două ore când sosind forța armată, parte dintre manifestați s'au risipit făcându-se nevăzuți pe stradele laterale, alții au fost prinși asupra faptului de distrugere, alții având asupra lor obiecte furate și provenite dela prăvăliile devastate“.

Înaintea Curței sunt trimiși 16 indivizi, toți necunoscuți, printre cari și unii minori.

Aceasta este expunerea făcută de procurorul general și primul procuror Caracaș.

În numele apărării erau înscriși să vorbească avocații Gogu Florian și Mircea Dancovici.

Acum să vedem ce era după culise.

Atât în partidul liberal cât și în partidul conservator era un puternic curent antievreesc. La liberali curentul îl reprezenta Mihail Ferikidi, ministru de interne iar la conservatori Nicu Filipescu.

Procesul Dreyfus din Franța născuse la noi bănuiala cum că evreii nu pot fi buni patrioți ; dacă în Franța un Dreyfus a putut comite acte de trădare, ce va fi la noi, unde evreii nu s'au asimilat ? De aceea ministerul de război = după cum am

mai spus — pregătise un proiect de lege în virtutea căruia evreii să nu mai fie recrutați în armată. Printre tinerimea evreiească s'a născut un curent de protestare și o puternică agitație, mai multe întruniri parțiale avură loc, până ce se hotărî tinerea unei mari întruniri publice la sala „Dacia“.

Văzând că mișcarea de protestare a evreilor se întinde, păturile antisemite se mișcară.

În ziua de 23 Noembrie un număr de studenți universitari, încurajați și de la clubul liberal și de la clubul conservator, ocupară multe locuri în sală spre a provoca discuția în contradictoriu. În acelaș timp numeroase bande se formară prin mahalale și porniră în spre sala de întrunire.

În culise se vorbea că totul fusese pus la cale de către Ferikidi și Nicu Filipescu. Și în adevăr grupurile care veneau la „Dacia“ erau comandate de agenții electorali cunoscuți din amândouă partidele de guvern.

Apoi avocații cari au luat apărarea acuzaților erau: Gogu Florian, militant conservator și viitor deputat de București, și Mircea Dancovici, secretar al lui Take Ionescu.

Totuș, după săvârșirea dezordinilor dela 23 Noembrie o scenă violentă izbucni la clubul conservator în Camera de consiliu a comitetului între Take Ionescu și Nicolae Filipescu. Take Ionescu reproșă lui Filipescu că a organizat devastările, iar Filipescu ripostă că în calitate de bun român a făcut foarte bine ce-a făcut.

Take Ionescu îi răspunse :

— „În numele tău personal poți face tot ce-ți place, dar n'ai dreptul să faci solidar partidul cu tine.

Până acum nu-mi ești încă șef pentru ca să fiu obligat să mă supui la tot ce faci“.

Adevărul este că masele au spart atunci întunirea evreiască.

Acum procesul se judecă la jurați.

Pe lângă cei doi avocați ai apărării numiți mai sus au mai pledat în apărare d-nii locotenent Teodorescu, Mache Solomonescu, K. C. Atanasiu, Ionescu, etc.

În timpul pledoariei unuia dintre avocați, care aducea acuzații evreilor, un reporter dela ziarul *Bukarester Tageblatt* a făcut o întrerupție care stârnește o mare agitație în sală: agitația cuprinde chiar și banca juraților. Cu mare greutate președintele putu restabili liniștea impunând reporterului să ceară scuze.

Toți acuzați au fost achitați.

La ieșire multă lume, printre care și unul dintre jurați, au așteptat pe reporterul dela gazeta germană spre a-l lovi; dar primul-procuror Caracaș l-a luat sub protecție și l-a condus până aproape de casă.

— În ziua de 12 Martie, Arhiereul Atanas Mironescu este ales episcop al eparhiei Râmnicului și Noului Severin cu 128 voturi contra 90 date lui Calistrat Orleanu

— Chestia evreiască vine în discuția Camerei printr-o interpelare adresată guvernului de către deputatul C. Politimos la care se asociază și deputatul C. Popovici.

Politimos atacă pe evrei spunând că s'au înmulțit peste măsură. Oriunde intră un evreu, un român trebuie să iasă. Acuză guvernul că nu ia nici o măsură pentruca să oprească năvala evreilor din afară.

Deputatul Popovici vorbește în acelaș sens, susținând că, dacă s'ar opri năvala evreilor din afară s'ar face un mare bine și Românilor și populației evreiești care e veche aci.

Ministrul de interne Mihail Ferikidi recunoaște că interpellatorul are dreptate dintr'un punct de vedere: în ultimul timp populația evreiască a crescut în număr îngrijitor prin venirea evreilor din afară, ceea ce constituie un pericol național și economic. Guvernul însă, este atacat pe nedrept. Guvernul până ce nu va avea o statistică exactă despre numărul populației și calitatea fiecărui locuitor nu poate lua nici o măsură. De îndată ce va poseda toate documentele pe care le-a cerut de la autorități, guvernul va lua măsuri spre a se pune stavilă răului, căci evreii sunt în adevăr, un pericol național.

Acest discurs a făcut o mare impresiune în toate cercurile, mai ales în cele evreiești.

Când de pe banca ministerială un ministru a declarat că evreii sunt un pericol național, se înțelege că mișcarea antisemită a luat proporții, așa că mulți evrei au început să părăsească țara spre a se duce în America.

— În anul 1893 a fost asasinat pe stradele Sofiei, șeful guvernului bulgar. Cu toate căutările, asasinul, de și identificat, n'a putut fi prins. În sfârșit într'una din zilele luni Martie locotenentul Capeleanu, comandantul jandarmeriei din Buzău dimpreună cu Gheorghe V. Niculescu sergentul-major, au prins pe asasin în comuna Liesti după ce l'au urmărit din Beciu la Brăila, apoi la Galați, Tecuci, Ivesți și Liesti.

Asasinul, om de vre-o 35 ani, se numea Halin Suila, zis și Mihale, zis și Bairam. Era de origină albanez.

— În politica internă agitația în contra guvernului crește pe fie ce zi, căci toate nuanțele se unesc contra cabinetului Sturza. În ziua de 15 Martie nuanțele liberale dizidente și democratice unite, țin o foarte mare întrunire în sala *Dacia*. Este interesant de citit numele oratorilor și a frunțașilor cari au asistat. Iată-le: Emil Costinescu, V. A. Ureche, V. G. Mortun, Comăneanu, Ștefan Șendrea, Vasile Lascăr, Em. Porumbaru, V. Cogălniceanu, Const. Esarcu, G. Dem. Teodorescu, N. Fleva, Mincu arhitectul, Periețeanu-Buzău, Șefendache, C. Gri-gorescu-Ploești, etc. etc.

Nepopularitatea guvernului crește pe fiecare zi. La Galați la o alegere de balotagiu, Gheorghe Panu, candidatul partidului conservator, este ales senator cu 158, contra 113 date lui Pavel Macri, candidatul guvernului.

În Cameră se petrec zilnic scene de o violentă neînchi-

puită. Ziarele sunt pline de tot felul de amănunte destinate a răscoli opinia publică. Într'una din aceste ședințe, de pildă, deputatul G. Scortescu din Iași sare la tribună vociferând că s'a furat o carte și că va reclama parchetului.

Agitația ese în stradă. Rândurile opoziției sunt mărite și cu alți fruntași liberali, printre cari și fostul ministru Al. Djuvara.

Dar guvernul Sturza nu va cădea decât peste un an.

— Din Paris vine știrea că Curtea de Casație a casat, fără a trimite, sentința care osândise pe romancierul Emile Zola la un an închisoare.

— Războiul spano-american bate la ușă, telegramele anunță că nici un mijloc n'a mai rămas spre a se împedica izbucnirea ostilităților.

— Înaintea tribunalului a venit, în fine, procesul cămătarilor despre care am vorbit mai de mult.

În acest proces a pledat mulți dintre avocații de valoare, mai ales tinerii debutanți, printre cari d-nii Stavri Predescu, Em. Pantazi, N. Vlădescu, C. Cernescu, Procopie Demetrescu, etc. Rezultatul a fost următoarea sentință :

Mărculescu, Goldenberg, Marcu și N. Ciurcu au fost achitați : Jean Avramescu și M. Zentler osândiți la câte trei luni închisoare, iar V. Rădulescu la 2 ani.

— Pe ziua de 8 Aprilie 1898, Principele Ferdinand a fost înălțat la gradul de general de brigadă și numit comandantul brigadei a 8-a în locul generalului Năsturel. Cu această înaltare începe influența prințului asupra armatei.

— Războiul spano-american izbucnește în ziua de 8 Aprilie. Președintele Statelor-Unite Mac Kinley, semnând rezoluțiile ambelor Camere americane care însemnau un ultimatum dat Spaniei, ambasadorul acesteia a răspuns cerând pașapoartele sale.

Fapt demn de înregistrat e acela că mai mulți ofiteri și sergenți români în rezervă s'au adresat lui Don Carlos pretendent la tronul Spaniei, cerându-i să-i înscrie în armata spaniolă care va combate Statele-Unite.

Insula Cûba, stăpânită de Spania, era mărul discordiei.

— Franța anunță Expoziția ei din anul 1900. România fiind invitată să participe, guvernul numește pe Constantin Stoicescu, Comisar al României, iar secretar pe ziaristul francez Jules Brun stabilit în România. Multe ziare combat cu violență această numire din urmă. Ziarul „Adevărul”, care pe vremea aceea era naționalist, căci era proprietatea unui român, cere numirea unui român în acest post, socotind că este o batjocură ca un străin să ne reprezinte în străinătate.

România se afla încă în vremea naivă când presa ei era reprezentată, în totdeauna prin ziariști români. Dar astăzi la

1928 ? !...
— Războiul spano-american pasionează acum opinia publică iar ziarele publică, firește tot felul de știri de fantezie.

O telegramă din Budapesta anunță că flota spaniolă se află la o depărtare de cinci ore de New-York și că se așteaptă bombardarea acestui oraș.

Congresul american votează în ziua de 14 Aprilie declarația formală de războiu care, până aci, se făcea fără îndeplinirea acestei formalități.

— În ziua de 15 Aprilie se descoperă adevărul asupra unei grave erori judiciare făptuită în anul 1892.

În 1892 cârciumarul Gherciu și soția sa Anica din str. Foișor 50, au fost uciși noaptea și jefuiți. După cercetările făcute — așa după cum se fac multe cercetări — au fost osândiți Gheorghe Croitoru, omul de încredere al lui Gherciu, Ion Vacă și Gheorghe Badea. Toți la câte 6 ani de muncă silnică, deși nu erau împotriva lor decât presupțiuni.

De inimă rea, știindu-se nevinovat, Croitoru a murit în Ocnă. Dar tocmai când se apropia sfârșitul celor 6 ani de silnicie, o femeie anume Maria, din răzbunare pe amantul ei Mihai Gheorghe care a părăsit-o, a denunțat cum că acesta împreună cu alți doi sunt autorii crimei din Foișor.

Inspectorul de poliție Gheorghe Otuescu luând chestiunea în mână, puse la punct întreaga afacere, arestă pe cei doi complici ai lui Mihai Gheorghe ca și pe acesta, și astfel bietul Ion Vacă, fu liberat când mai avea câteva luni de făcut până la terminarea osândei. Când a fost liberat era numai o ruină atât de mult îl zdrunginase și pe el suferința osândei nedrepte.

Tot astfel și Gheorghe Badea.

— Războiul spano-american a produs scumpirea grâului pe piața mondială, de aceea brutarii din București au cerut Primăriei să le permită urcarea prețului căci altfel se vor pune în grevă. Primăria a luat măsuri ca, în cazul acesta să fabrice pâinea la manutanța comunală.

— Știrile neadevărate cu privire la războiul spano-american se înmulțesc, Viena și Budapesta sunt oficine de astfel de știri de cele mai multe ori tendențioase.

O telegramă din Viena anunță că Rusia și Franța își vor manifesta nemulțumirea în contra Angliei pentru purtarea ei neleală față de Spania. Și telegrama austriacă declară că o conflagrație europeană amenință. Diplomația austro-germană urmărește răcirea raporturilor între Anglia de o parte Franța și Rusia de altă parte.

Spre a se vedea ce proporție avea războiul de atunci față de uriașa încăerare dela 1914—1918, redăm câteva telegrame culese din ziare.

Sub titlul *Prima luptă pe apă*, citim :

Citim :

„Canoniera spaniolă Siger a întâlnit torpilorul american Cushing care a tras foc. Siger a răspuns lui Cushing care a suferit avarii mari dar a putut totuși să câștige (?) largul mării“.

Alta :

„Guvernul din Washington a cumpărat la Fiume șaiszeci ?! de torpile cari fuseseră fabricate pentru Brazilia !“.

Încă una :

„Din Havana se anunța că flota americană comandată de amiralul Lamprus a apărut în fața portului.

S'a dat imediat alarma în porturi. După scurt timp flota americană a început bombardamentul. Forturile au răspuns cu energie. Ambele părți au tras... bine !?“

Alta :

„Fabrica spaniolă de praf fără fum din Santa Cruz a fost cu desăvârșire distrusă în urma unei explozii. În condițiunile actuale dezaastroase guvernul.. a orânduit, o anchetă ?!...“

Altă telegramă, sub titlul : „Spaniolii deschid tirul“.

Bateriile de Est ale forturilor din Matanzas au deschis focul asupra corăbiei amirale New-York care a răspuns. Forturile au tras vreo duzină de obuze dar... nici unul nu a atins ținta“.

Una bună de tot :

„Matrid, 16 Aprilie. — Până acum cu toate spusele ziariștilor americani, forturile Havanei n'au tras nici o lovitură de tun cu... proiectile?“ focurile de tun auzite erau semnale de alarmă ?“

Te-ai crede la un joc de copii dar nu în fața unui război serios. Fabricii de pulbere care sar, iar guvernul anunță că, din cauza împrejurărilor actuale a ordonat o anchetă. În alte împrejurări n'ar fi făcut-o.

Lupta între o canonieră și un contra torpilor botezată „lupta navală“.

Tunuri cari trăgeau fără proiectile sau fiindcă nu atingeau ținta, guvernul declară că a tras fără obuzuri.

Guvernul american care, pentru susținerea acestui război cumpără la Fiume... Șaiszeci de torpile!..

În adevăr omenirea a făcut un uriaș progres dela 1898 la 1914!..

Telegramele alarmante erau multe. O telegramă din Viena anunță vestea copilărească cum că o canonieră austriacă, plecând din Fiume pentru Manila, o conflagrație europeană este de temut.

Dar războiul acesta nu era serios din nici un punct de vedere. Numai concluzia a fost serioasă, fiindcă Spania a pierdut Cuba și Havana.

În Adevărul dela 23 Aprilie am scris sub titlul : Războiul Naval, următoarele rânduri :

„Oamenii meșteșugului așteptau cu mare nerăbdare războiul naval dintre americani și spanioli.

Curiozitatea era legitimă. Căci, de când cu inventarea cui-rasei, de când cu inventarea vaselor și a tunurilor colosale, de când cu invenția torpilelor și a tuturor celorlalte instrumente distrugătoare care caracterizează marinele moderne de război, o mare bătălie navală nu fusese.

Decât, s'ar părea că așteptarea militarilor și celorlalti spe-

cialiști va fi înșelată încă odată. Precum războiul naval dintre China și Japonia n'a putut furniza destule indicii concluzătoare, grație stăbiciunii miștate a chinezilor, de asemenea și de astă dată neputința spaniolilor face imposibilă o judecată definitivă.

În lupta dela Manila, americani au pus în linie vapoarele lor moderne, enormele cuirasate cât și crucișetorele cu plăci de oțel însă spaniolii n'au adus în luptă decât tot vechile lor plutitoare din lemn, care reamintesc, de sigur, un alt dezastru maritim al spaniolilor, lupta dela Trafalgar.

Bătălia dela Manila n'a putut lumina problema decât foarte slab. S'a putut dovedi cât de mari și fulgerătoare puteri locuiesc în pântecile uriașilor îmbrăcați în oțel, dar încă nu s'a demonstrat ce este și ce ar putea fi o luptă crâncenă între două flote deopotrivă cu număr de unități deopotrivă înarmate și deopotrivă în curent cu toate născocirile momentului".

Acest articol fusese scris după bătălia navală dela Manila, unde flota spaniolă fusese aproape distrusă.

Comandantul flotei americane era comandorul Gerge Dewey, iar amiralul flotei spaniole Montajo.

— Campania împotriva primului ministru Dimitrie Sturza reîncepe pe chestia națională și va urma aproape un an de zile fără întreruperi, până ce în 1899 Sturza trebui să plece dela putere.

De astădată Dimitrie Sturza este acuzat de trădare națională și toată presa opoziționistă, precum și mare parte dintre liberali îl lovesc cu această gravă învinuire.

De astădată iată cum sunt formulate atacurile :

Ziarele spun cum că baronul Banffy ar fi trimis lui Sturza o notă foarte violentă prin care îl acuză că trimite subsidiile școlilor românești din Ardeal și că, cu banii aceștia se întreține și agitația împotriva statului maghiar. Sturza ar fi fost amenințat, ceea ce era primejdie pentru existența sa ministerială.

Dar presa afirmă că Sturza s'a apărat prezentând lui Banffy, printr'un trimis al său la Budapesta, dovezile oficiale cum că, în adevăr subsidiile au fost trimise, însă nu de d-sa, ci de P. S. Aurelian, pe când acesta era prim-ministru.

Pe acest subiect, lupta de răsturnare începe.

Încă din anul 1866 statul român servea, mai ales bisericii Sf. Nicolae din Brașov și eforiei gimnaziului local, subsidiile mai însemnate. Aceasta devenise o îndatorire. Un preot, părintele Voinea, primea bani în numele eforiei.

Părintele Voinea însă, ar fi formulat acuzații împotriva lui Sturza și a politicii sale în chestia națională.

Ziarele opoziției afirmă cum că, supărat de aceste acuzații, Dimitrie Sturza a tăiat subsidiile, ceva mai mult, luând ultimul cupon de 30.000 lei trimiși la Brașov sub ministerul Aurelian, de către ministrul Gheorghe Mărzescu, l-a trimis la Budapesta spre a face dovada cum că această trimetere nu este opera sa.

Acum începe marea dramă în care a fost amestecat și Ta-

Ke Ionescu, care, din cauza neputinței de a fi discret, a compromis atunci situația. Voi povesti mai departe destăinuirea greșalei ce a săvârșit atunci, destăinuire făcută față de un număr restrâns de auditori în camera comitetului dela clubul conservator.

În ajunul Paștelor, Banffy era în posesiunea cuponului trimis dela București. Cu acest prilej sosește la Pesta și mitropolitul Miron Romanul. Cum află despre sosirea sa, Banffy, îl chiamă și îi apostrofează :

— Până când veți urma cu agitațiile voastre contra statului maghiar, primind bani din România ?

Mitropolitul tăgăduiește primirea banilor. Dar Banffy îi arată cuponul ministerului instrucției din București, pe care părintele Voinea pusese semnătura de primirea banilor.

Fată de această dovadă, mitropolitul a blamat purtarea părintelui Voinea, făgăduind că va lua măsuri pentru ca asemenea necorectitudini să nu se mai repete.

Imediat ministrul ungar al instrucției, anume Vasici, trimite la Brașov pe un înalt funcționar, devenit celebru în luptele noastre pe chestia națională, pentru ca să ancheteze și să descopere tot ce se găsește în arhiva eforiei și a bisericii Sf. Nicolae. Patru zile în șir a durat ancheta și din ea s'a dovedit pe deplin că Eforia primea subsidii din România.

În urma acestei anchete, eforia a primit din partea ministrului Vasici o adresă prin care i se interzicea ca pe viitor să mai primească ajutoare bănești din partea guvernului român, iar guvernul ungar se obligă a subvenționa și Eforia și biserica.

În ziua de Duminica Tomei se adună la Sibiu Sinodul bisericii greco-ortodoxe care hotărî să primească subvenția guvernului ungar dar cu condițiunea ca acesta să nu aplice școlilor Eforiei legea ungară din anul 1883 care prevedea ca școlile cari își acoperă peste jumătate din bugetul lor cu subvențiile guvernului să cadă sub controlul acestuia.

Aci în regatul român agitația politică pe această chestie era proporții mari. După lungi tratative între partidele de opoziție se hotărăște ca Take Ionescu să interpeleze în Cameră pe Sturza. Și în ziua de 28 Aprilie interpelarea este desvoltată.

Take Ionescu vorbește cu moderațiune dar atacul său este greu.

El acuză pe Sturza cum că a deslănțuit ungarilor că guvernele române subvenționează școlile din Brașov. Această destăinuire a făcut-o în anul 1894 într'o întrunire publică din sala Orfeu când a atacat guvernul conservator al lui Lascari Catargiu pe chestia națională.

În adevăr, ministrul ungar Vasici, în adresa trimisă Eforiei școlilor din Brașov, amintește cum că Sturza a dezvăluit în 1894 cum că această Eforie este subvenționată de la București. Pe această destăinuire se întemeiază ministrul ungar pentru ca să admonesteze Eforia.

În Caneră emoția este mare când se scoală primul ministru ca să răspundă.

După cum îi era obiceiul Sturza răspunde scurt dar nu răspunde la întrebare. El declară că patriotismul său este cunoscut de un lung șir de ani pe când Take Ionescu va rămâne să dovedească dacă este în adevăr patriot. Destăinuirile din sara Orfeu le tăgăduiește dându-le un alt înțeles iar despre cuponul de 30.000 lei nici Take Ionescu n'a vorbit de oarece n'avea clovadă.

Se va vedea mai târziu, când Take Ionescu a precizat o altă acuzațiune, acum Sturza l-a tratat de calomniator. Numai norocul a ajutat atunci pe Take Ionescu care, din cauza imprudenței sale, era pe punctul de a fi scos din viața politică.

Deocamdată răspunsul lui Sturza nu a mulțumit pe nimeni iar toată presa opoziției nu l' mai numea de cât „trădătorul“.

— Instructivă răsplată a lucrurilor. Dumitru Sturza a venit la putere exploatând chestia națională în potruva guvernului conservator, acum conservatorii vor veni la putere exploatând aceeași chestie în potruva lui Dumitru Sturza.

Dar pe când Sturza n'avea în potruva conservatorilor nici un document compromițător, aceștia aveau acum arme puternice în contra adversarului lor. Una din aceste arme era nota ministrului ungar Vlașici pe care o dau aci în întregime.

ORDINUL

Din 18 Aprilie 1898, trimis de către Ministrul de instrucție al Ungariei Vlașici, Mitropolitului Miron Roman din Sibiu.

„Excelența ta, domnule Archiepiscop și Mitropolit.

Ordinul din anul 1875 Nr. 559 al antecesorului, tocmai din incidentul eșirei la iveală a subvențiunei școalelor din Brașov, dispune ca școalele confesionale din țară, precum și orice institut de învățământ, de orice categorie și de orice grad, susținute de comune, corporațiuni, vecinini sau privați, asemenea confesiunile și bisericile, să nu poată cere și să nu poată primi sub nici o formă, ajutor și subvențiune materială de la state streine, dela Domnitorii și Guvernele acelorora.

„Paragraful 7 al Art. de lege XXX din 1883, nu numai susține ordinul, ci cu putere de lege declară că, actualele școale medii susținute de confesiuni, de municipii, de comune, de corporațiuni și de singurateci, asemenea confesiuni, ca și bisericile, la nici un caz nici nu pot cere, nici nu pot primi ajutor și subvențiune materială de la State streine, de la Domnitorii și Guvernele acelorora“.

Din probele documentate de către Guvernul regesc este evident că școalele așa numite centrale din Brașov (gimnaziu gr. or., școala Comercială, școala de fete și școala elementară) cu călcarea pe față a numitei ordinațiuni și a dispozițiunilor,

legale și contra categorice și strictei opriri, au primit și au acceptat pe ascuns, prin mijlocirea bisericii Sf. Nicolae din Brașov, în un lung șir de ani, subvențiune anuală.

Această ținută, strict oprită prin lege, și la mai multe provocări tănuită, care mai multe institute de învățământ din patrie, le-a pus sub influența materială a unui stat strein și sub asemenea influență a stat ani de zile fără știrea guvernului regesc unguresc, ne îndreptățește ca, față de școlile în chestiune, să se aplice cea mai strictă pedeapsă coprinsă în art. de lege XXX din 1883, adică închiderea lor.

Este de prisos să mai indic Excelenței Tale întru cât reduce această măsură posibilitatea dezvoltării civilizațiunii la școlile medii cu limba românească.

Înainte, însă, de a face pașii de lipsă pentru executarea acestor dispozițiuni ale mele, vreau să dau posibilitatea școalelor centrale din Brașov, pentru mai departe subsistența și aceasta în modul următor: Să bine voiască, Excelența Ta să aduci acest rescript, al meu la cunoștința senatului școlar al consistoriului archidieceșan care, după cum sunt informat, se va întruni în ședința cel mai în grabă și a-i comunica că, față cu școlile în chestiune pentru ținuta Eforiei, care a călcat ordinațiunea de oprire în dispozițiunile legii, și institute din patrie în mod ascuns, le-a pus în dependență materială de guvernul unui stat străin, pentru această ținută am intenția să aplic măsura cea mai aspră dela care, numai în acel caz m'aș abate dacă senatul școlar al consistoriului de sub președinția Excelenței Tale, interzicând Eforiei din Brașov facultatea de a primi sub orice nume și sub orice titlu ajutor dela guvern și dela Domniile străine, va suplica la mine pentru ajutor dela Stat spre scopul școalelor.

În ce privește o asemenea suplică, pot asigura pe Excelența Ta din capul locului despre buna mea voință, și, în legătură cu aceasta, despre aceea ca să păstrăm neatinsă limba română ca limbă de propunere și caracterul confesional a școalelor.

Primește, Excelență, expresiunea sincerei mele stime

VLASICI

Budapesta, 18 Aprilie.

UN ORDIN ANTERIOR

Mai înainte de acest ordin de la 18 Aprilie, Mitropolitul a primit un altul în care ministrul ungar arată în ce chip a aflat statul ungar despre subsidiile trimise de Români.

După aceea ordinul amintește cum cu 80 ani mai înainte biserica Sf. Nicolae din Brașov primea donațiuni din Muntenia și Moldova, și cum, într'o zi din cauza stărei grave a școalelor, fiindcă ajutorarea era prescrisă, profes. V. Orvianul

fu trimis la Iași ca să capete subvenție și cum legislația Moldovei nu a făcut uz de prescriptură și a votat un ajutor de 200 galbeni pentru biserică și pentru școală, cum după aceasta și Muntenia a votat alți 200 galbeni care, după cursul de atunci, asigură școlile un venit de circa 2400 florini. Aceasta prin anii 1861 și 1862. Iată singura subvenționare care a salvat școlile și biserica din Brașov.

Și ordinul urmează:

„In luna lui Octombrie 1894 Dimitrie Sturza actual ministrul prezident și ministru al afacerilor externe al României, a ținut un discurs la Orfeu, în care cu date a arătat, că ce și câte sume se trimit din partea guvernului conservator de atunci și prin a cui intermediere.

„In urma acestora guvernul ungar regesc s'a văzut silit a se informa depre starea reală a lucrurilor și, pe baza acelor date, din care o parte vi s'au comunicat Excelenței Voastre în 22 Martie prin Excelența Sa d. prim ministru, s'a convins, că ajutorul anual dat de guvernul român până la 1876 pe față, a devenit secret și că autoritățile susținătoare a școlilor din Brașov, cu toată ordinațiunea ministerială din 1875, și, ce e mai mult, în contra art. din lege XXX din 1833 paragraf 72, îl primesc la el și chiar urgentează. Din cauza aceasta s'a văzut necesitat a interveni la guvernul regesc român pe cale diplomatică în chestia subvenției, o notă afirmativă cu indicarea sumei“.

In urma publicării acestor acte citite în Cameră de către Take Ionescu, agitația cuprinde toate cercurile politice. Drapeleliștii țin o întrunire urgentă cu care prilej șeful lor P. S. Aurelian face declarații că, față cu purtarea lui Dumitru Sturza, omul acesta nu mai poate fi tolerat în fruntea guvernului.

La Senat interpelează Gheorghe Panu, însă Dimitrie Sturza nu vrea să răspundă nimic; se mărginește a întreba pe interpelator ce voește și în numele cui vorbește.

Ziua de 3 Mai este serbată cu zgomot. Este aniversarea de 50 de ani a lui 3 Mai 1848 când peste 40 mii de Români s'au adunat pe câmpul libertății de la Blaj spre a manifesta pentru libertatea națională.

La ora 10 dimineața s'a oficiat un parastas la biserica Zlătari.

La ora 2 mulțimea s'a adunat în grădina Cișmigiu de unde procesia a pornit spre Șoseaua Kiselef.

La 2 jum., cortegiul pornește. In frunte 2 muzici, apoi comitetul Ligei Culturale, studenți transilvăneni care purtau cocarde negre și un drapel pe care crea scris : „România subjugată“, comitetul Național studentesc cu steagul domnișoarelor din Sibiu încadrat în negru, Societățile *Carpați*, *Macedo-Români*, *Dituria*, Societatea albaneză, Societatea funcționarilor comerciali. Și din distanță în distanță, bandere cu inscripțiile : „Prin luptă la izbândă. Viata'n libertate, ori moarte cerem noi“.

Prin luptă la libertate. Unirea face tăria. Umbrele martirilor cer răzbunare. Onoare martirilor. Unirea face puterea" etc. etc.

Procesiunea a plecat pe o ploaie mărunță, iar când a ajuns pe terenul de lângă Velodrom ploaia era puternică. Totuși o mare mulțime a participat. Pe toată Calea Victoriei erau drapelurile arborate și de pe ferestre se aruncau flori.

A fost o mare zi de răculegere națională.

Cu prilejul serbării dela 3 Maiu ziarele au publicat Testamentul lui Avram Iancu, îl dau aci pentru interesul celei poartă :

„Ultima mea voință“.

Unicul dor al vieții mele e să-mi văd națiunea mea fericită, pentru care după puteri, am și lucrat până acum, durere fără mult succes, ba tocmăi acum cu întristare văd că speranțele mele și jertfa adusă se prefac în nimica.

Nu știu câte zile mai pot avea ; un fel de presimțire îmi pare că mi-ar spune că viitorul este nesigur. Voiesc dar și hotărât dispun ca după moartea mea, toată averea mea mișcătoare și nemiscătoare să treacă în folosul națiunii, pentru ajutor la drepturi (Facultatea de drept) ; tare crezând că luptătorii cu arma legei vor putea scoate drepturile națiunii mele“.

Câmpeni, 20 Decembrie 1850

— O știre de neînchipuit, marele pictor Grigorescu, gloria noastră națională, este victima unui atentat în propria lui casă. Un lucru cu adevărat infom.

Intr'una din zile pictorul, pe când își aranja tablourile, se pomeneste cu vizita a doi necunoscuți. Aceștia declară că sunt institutori însărcinați de ministerul instrucției ca să facă recensământul copiilor dați la școală. Acești domni se așezară pe scaune fără măcar a fi invitați. Apoi următorul dialog urmează :

— Cum te chiamă ?

— Dar mă întrebați zadarnic, fiindcă eu n'am copii.

— Cum te chiamă ? repetă institutorul răstit.

— Grigorescu.

— Și mai cum ?

— Nicolae Grigorescu.

— Ce meserie ai ?

— Nicolae Grigorescu, pictor.

— Zi mai bine, Nicolae Grigorescu, nebunul !

Bine înțeles, revoltat, pictorul a chemat servitorii ca să i dea afară pe trinișii ministrului, dar unul dintre aceștia se repede la bătrânul artist și-l lovește.

A trebuit să intervie poliția pentru ca institutorii — fiind că erau cu adevărat institutori — să fie scoși afară.

Faptul acesta este firește instructiv, nu atât prin brutalitatea și lipsa de creștere a acestor membri ai corpului di-

daetic, cât mai ales prin faptul că doi profesori din Capitala țării nu cunoșteau cine este pictorul Grigorescu, marele artist național!..

„*Doux pays*“ ar fi spus artistul francez Forain. Iar Capelmaistrul Huebsch ar fi spus altceva!?

— O nouă chestiune agită lumea și este exploatată de partidul conservator, aceasta e chestia demisionării ofițerilor de cavalerie sub fostul guvern conservator al lui Lascar Catargiu.

Când ofițerii au demisionat, li s'au dat asigurări cum că de dată ce liberalii vor reveni la putere, vor fi reintegrați în armată; dar lucrul acesta nu s'a putut face.

Însă unul dintre demisionari, maiorul Buhlea, exasperat că nu i s'a dat nici un fel de satisfacție, a destăinuit prin ziarele conservatoare secretele demisionării. Destăinuirile erau destul de compromițătoare pentru șeful partidului liberal desemnat ca fiind acela care a silit pe ofițeri să demisioneze. Presa conservatoare face mult sgomot în jurul acestei chestiuni.

Unii dintre ofițerii demisionari au trimis maiorului Buhlea fiindcă și-a călcat jurământul făcut de a nu divulga tainele afacerii. Însă martorii provocatorilor au încheiat un proces verbal prin care opreau pe mandantul lor de a se bate cu maiorul Buhlea, căci a pierdut calitatea omului de onoare.

— O pierdere mare pentru Anglia: marele bărbat de Stat Wiliam Edward Gladstone a încetat din viață în vârstă de 80 de ani.

— Mare bucurie în rândurile conservatorilor: alegerile parțiale pentru parlament sunt o înfrângere pentru guvern. La Iași este ales senator generalul Manu, candidatul conservatorilor uniți, iar la Bârlad e balotagiu între Lupu Costache junionist cu 94 voturi, Nicorescu liberal 83 voturi și Teodor Emandi, vechiu conservator 72.

Alegerea de balotaj se face în mijlocul cunoscutelor agitațiuni și acuzațiuni. Presa opoziției acuză chiar pe Printul moștenitor că în ziua balotagiului a mers la Bârlad în inspecție spre a împiedeca pe ofițerii opozanți ca să voteze. Nicolae Fleva adresează în Cameră o interpelare guvernului în această chestiune. Dar, totuș, candidatul guvernului este bătut.

Dar ciudat rezultat. Cum am arătat, la întâiul scrutin ambii candidați conservatori au întrunit 166 voturi contra 83 date candidatului liberal, deci o deosebire de 83 voturi în favoarea celor dintâiu. Dar la balotagiu, în urma intervenției formale a lui Lascăr Catargiu, șeful bătrânilor conservatori, pe lângă candidatul partidului său, Theodor Emandi, ca să se desiste în favoarea lui Lupu Costache, — ceea ce a și făcut — acesta a fost ales cu 124 voturi contra 118, ale candidatului liberal. Deci o deosebire numa de 4 voturi.

Din voturile candidatului bătrân conservator, 35 au trecut la candidatul liberal și 30 la candidatul junimist.

Este documentar acest rezultat atât în ce se atinge despre puterea de înfruntare a guvernului asupra sufragiului restrâns, cât și despre soliditatea principiilor alegătorilor.

— Să mai spun câteva cuvinte despre războiul spano-american.

Dacă deschizi ziarele din 1898 ai crede că spaniolii băteau zilnic pe americani.

Titlurile, deasupra telegramelor tipărite cu litere grase, erau de acelea: *Atac american respins. Mare victorie spaniolă. Ofensiva americană a dat greș*, etc., etc.

Care era cauza acestei falsificări a adevărului? Cauza era că toate depeșile publicate în ziarele noastre soseau de la Viena și dela Budapesta, iar ungurii și austriacii țineau cu spaniolii contra americanilor. Aceasta era nu o politică de simpatie cordială ci o politică de interes.

În adevăr, alianța austro-germană recruta pe continent oricâte state putea în vederea marelui război pe care-l pregătea. Spania fiind o putere continentală care putea pune pe picior de război peste o jumătate milion de oameni, era un stat ce trebuia menajat, era posibil ca în viitorul război Spania să fie aruncată cu 500.000 oameni împotriva Franței. Pe când America, ce reprezintă din punct de vedere militar și continental ?

Ce departe erau austro-germanii de a bănuși cu câtă putere economico-militară se vor arunca Statele-Unite în balanta unui viitor războiu!...

Toată febrele pe chestia trădării naționale încetează ca prin farmec. Venind luna Iunie, oamenii politici se gândesc ca prin farmec. Venind luna Iunie, oamenii politici se gândesc mai mult la petrecerile vacanței decât la marile interese naționale. Așa că te întrebi cum a fost cu puțință ca după o atât de gravă învinuire adusă primului ministru, acesta să fie lăsat a governa în pace.

Firește, întrebarea și-o pot pune numai aceia cari nu cunosc moravurile politice ale epocii. Dar moravurile blajine erau prea cumpănitoare, opoziții nu cereau mai mult decât să fie aduși la putere iar în cazul de față, ca întotdeauna, opoziția s'a domolit fiindcă regele Carol a făgăduit șefilor săi că... la primăvară se va despărți de Dimitrie Sturza.

Având cuvântul regelui că partidul conservator va veni la cârmă în primăvară, de ce să se mai istovească oamenii în lupte de prisos ?

Urmarea a fost o împăcare a celor două tabere care se luptau la Liga Culturală.

În ziua de 25 Mai se alege noul comitet al Ligei Culturale, precum urmează :

Președinte Mihail Vlădescu, profesor universitar.

Vice-presedinte Barbu Delavrancea.

Casier, St. Periețeanu-Buzău.

Secretari : A. D. Florescu și B. Demetrescu-Brăila.

Membri : Al. Lupașcu, I. G. Grădișteanu, dr. C. Istrati, Barbu Păltineanu.

Censori : C. Rădulescu-Motru, Anton Vanie și D. S. Nenițescu.

Un svon senzațional apare în presă : Dimitrie Sturza, șeful guvernului, a comunicat Ligei Culturale cum că ar dori să subscrie și d-sa 5000 lei pentru ajutorarea școalelor din Brașov, însă, în timp cât va fi consilierul regelui, îi este peste putință s'o facă sub numele său, de aceea subscripția va fi făcută pe numele soției sale.

— O știre care emoționează toate cercurile democratice este arestarea și trimiterea la Văcărești a învățătorului deputat de Argeș C. Dobrescu-Argeș.

Dobrescu-Argeș era un om de o mare inteligență, om cu multă lectură, foarte ambițios, foarte activ și cu multă trecere printre țaranii, preoții și învățătorii din județele Argeș, Muscel, Olt și Vâlcea.

Dar Dobrescu-Argeș, pe lângă strălucitele calități intelectuale ce poseda nu avea și caracterul la aceeași înălțime ; pe lângă asta era și lesne ispitit de nevoia banului.

După mai multe operațiuni necorecte, ultima care l-a dat de mal, a fost aceea a falsului. Pe o poliță în valoare de 5000 lei a semnat pe fostul său socru, iar polița a scontat-o la bancherul Predingher din Ploești.

Spre a scăpa de primejdie, Dobrescu a rugat pe amicul său, I. Niculescu, fotograf al poliției Capitalei ca să-i vină în ajutor, plătind el pentru moment polița, ceea ce acesta a și făcut. Mai târziu însă, prietenii certându-se, fotograful a reclamat pe Dobrescu la parchet. În urma anchetei, acesta a fost depus.

Dobrescu-Argeș, dacă ar fi avut caracter și onestitate, ar fi avut un mare viitor, iar chestia țărănească ar fi luat, încă de atunci un mare avânt.

Este cel dintâi deputat țaran, ales în mod liber și chiar în contra voinței exprese a lui Ion Brătianu, în toiu a tot puterniciei sale.

Ion Brătianu era argeșean, așa că județul acesta îl considera ca un „fief” electoral propriu.

Dobrescu-Argeș, împotriva voinței sale exprese, a fost totuși ales deputat al colegiului al 3-lea de Argeș. În Cameră, Ion Brătianu însuși, de pe banca ministerială, în calitate de prim ministru, a cerut Camerei invalidarea, ceea ce, bine înțeles, a obținut foarte ușor.

Dar la a doua alegere și cu toate presiunile administrative, Dobrescu fu ales din nou. Și tot la fel a fost ales — deși combătut de toate guvernele — în aproape toate Camerele, până la anul 1898.

S'ar crede, poate, că Ion Brătianu l-a combătut din ură personală, dar nu acesta e adevărul. Ion Brătianu aprecia marile calități ale învățătorului, dar dânsul înțelegea unde va duce puterea prea mare a țaranului devenit ur factor politic însemnat. Ion Brătianu simțea, că Dobrescu țintea să ajungă șeful unui mare partid țărănesc, de aceea îi punea toate piedicile.

Dacă Dobrescu, susținut de entuziasmul învățătorilor și de încrederea țăranilor, a putut birui presiunile tuturor guvernelor, a fost, însă, slab față de propriile lui patimi. Și acestea l-au biruit.

Dobrescu-Argeș țintea să devină avocat, de aceea studiasă dreptul și obținuse doctoratul.

— Constantin Exarcu, sânguinței căruia, patimei neobosite și dragostei pentru artă, Capitala și țara datoresc Palatul Ateneului, moare. Constantin Exarcu a murit la Govora, unde se dusesese să-și facă cura anuală.

În testamentul său, făcut de către Take Ionescu, Exarcu și-a lăsat toată averea Ateneului. Această avere se compunea din două case, al căror venit era, pe vremea aceea, de 14.000 lei anual. În plus însemnate și numeroase colecțiuni de artă: tablouri, statui. Apoi manuscrise și o interesantă bibliotecă.

Cu două zile înainte de a pleca la Govora, a chemat pe avocatul, d. Constantin Disescu, arătându-i că ar dori să mai adauge o dispoziție în testament, aceea de a lăsa 20.000 lei școalelor române din Brașov, ceea ce a și făcut imediat.

Mare suflet, mare iubitor al artelor și mare patriot în acelaș timp.

Executori testamentari au fost instituți C. Disescu, Const. Boerescu și Dumitrie Ghica, secretar general al ministerului de externe.

Corpul a fost așezat pe un catafalc în mijlocul vestibulului Ateneului, având la cap un vas răspânditor de mirezme.

Înmormântarea s'a făcut în ziua de 12 Iunie.

— În ziua de 11 Iunie se serbează cu mare desfășurare pompoasă, aniversarea a 50 de ani a Revoluției dela 1848. Dar Nicolae Fleva n'a voit să lase pe guvernamentali ca să serbeze singuri ziua aceasta. Și pe când guvernamentalii ascultau serviciul religios dela Mitropolie, fleviștii țineau o întrunire publică la sala Dacia.

După sfârșirea slujbei la Mitropolie, guvernamentalii au plecat în procesie către Dealul Spirei, în acelaș timp fleviștii au eșit dela Dacia și au pornit spre Dealul Filaretului, având muzica în frunte.

Dar în strada 11 Iunie, pe când convoiul flevist voia să treacă spre Filaret, se ciocni cu masa liberală-guvernamentală care se întorcea dela Filaret mergând spre Dealul Spirei.

Ciocnirea s'a produs la încrucișarea străzilor 11 Iunie și Gramont, în fata băcăniei d-lui Diamandi Mavrogheni.

Guvernamentalii fiind mult mai numeroși, având cu ei

toată poliția comunală și a Statului, plus cordoane și detașamente puternice de sergenți de oraș, jandarmi călări și jandarmi pedestri, fleviștii fură repede puși pe goană. Nicolae Fleva încolțit sări în trăsură veteranilor pompieri, apoi fu silit să sară jos. Agenții guvernamentali îl urmăriră și amenințară serios, tribunul își găsi scăparea în trăsură inspectorului de poliție Mișu Cantoniari și a căpitanului de jandarmi pedestri Maiorică Brezoianu.

Fleviștii s'au reconstituit, însă, după trecerea convoiului guvernamental și au ținut meetingul lor la Filaret. Iar guvernamentalii s'au dus în dealul Spirei și s'au oprit în fața Arsenalului armatei.

Aci era săpată o groapă pentru punerea pietrei fundamentale a monumentului pe care îl vedem astăzi, monument ridicat în memoria pompierilor uciși de turci la 13 Septembrie 1848.

Aci au vorbit mai mulți oficiali, însă discursul care a stârnit mai multă emoție și mare alarmă în tabăra guvernului, a fost acela al lui Niță Sterie, cârciumar din Dealul Spirei și frunțaș liberal.

Acest discurs era tipărit și a fost citit. În rezumat, Niță Sterie a spus: „Noi, Români, trebuie să luptăm pentru îndeplinirea idealului nostru care este, să avem o Românie dela Nistru și până la Mare. Trebuie să luptăm pentru prosperitatea patriei ca și părinții noștri dela 1848, trebuie să luptăm contra vrășmașilor dela răsărit și dela apus”.

Amănunt picant: atât la Filaret la meetingul flevist cât și pe Dealul Spirei, au vorbit câte un reprezentant al studenților originar din Brăila. La Filaret a vorbit d. Demetrescu-Brăila, iar în Dealul Spirei Ionescu-Brăila.

— Prințul Ferdinand al Bulgariei vine în țară și este primit de regele Carol la Sinaia.

Asupra acestei vizite cercurile politice fac felurite comentarii. Este sigur că vizita are un caracter politic. Bulgaria, pregătindu-se pentru războiul în potrive Turciei — alții pretind că ar fi vorba de un război sârbo-bulgar — dorește să se asigure de neutralitatea României.

Prințul Bulgariei, care făcea acum a doua vizită în România, era însoțit de data aceasta, și de soția sa principesa Maria Luisa.

— Intrăm în sezonul activ politic, de o dată cu intrarea în luna Octombrie.

Bătălia politică începe cu alegerile comunale ce se vor face în luna Noembrie. Ambele partide se pregătesc de luptă aprigă și rare ori o bătălie electorală va fi fost mai crâncenă.

Lista liberalilor dela guvern este compusă astfel:

La colegiul I: C. F. Robescu, Procopie Dumitrescu, dr. G. Stoicescu, G. Asan, M. Corbescu avocat, Alecu Constantinescu, senator, Anghel Solacolu. D. Matak inginer. G. Meitană

senator, Niță Stere, Anton Vanic, D. Dobrescu, profesor, Christescu, G. Bursan, Ilie Zamfirescu droghist, G. Boambă.

Colegiul II: I. G. Bibicescu, Vintilă Rosetti, Chirătescu, preotul Cutea Economu, dr. Penescu, Epaminonda Ciocaneli, N. Dărăscu, Dr. Argeșeanu, Teodor Niculescu, C. Solacolu, A. Petrovici, G. Ioanițiu, N. Noreanu, Dr. Răușoiu, Ilie Mărculescu.

Conservatorii răspund cu o listă nu de gospodărie ci de duptă politică pe care figurează toți fruntașii conservatori și junimiști: generalul Manu, Gheorghe Cantacuzino, Ion Lahovari, Menelas Ghermani, Take Ionescu, Al. Marghiloman, Nicu Filipescu, etc. etc.

Lupta scrutinului de 1 Noembrie a fost foarte dârză. Au fost bătăi, au fost capete sparte, a fost o adevărată teroare desfășurată. Dacă alegerile ar fi fost libere, lista conservatoare trecea cu mare majoritate la colegiul I.

Rezultatul votului dovedește mai bine de cât toate vorbele acest adevăr. Iată cifrele :

La secția 1 la Primărie culoarea de Roșu :

Lista conservatoare 206 voturi.

Lista guvernamentală 158 voturi.

La secția II Clementa, galben.

Lista conservatoare 248 voturi.

Lista guvernamentală 153 voturi.

La secția III Tunari, galben.

Lista conservatoare 197 voturi.

Lista guvernamentală 252 voturi.

La secția IV Mădăraș, Albastru.

Lista conservatoare 149 voturi.

Lista guvernamentală 312 voturi.

La secția V Cișinău, Verde.

Lista conservatoare 197 voturi.

Lista guvernamentală 302 voturi.

La secția VI Sfintii Apostoli, Verde.

Lista conservatoare 202 voturi.

Lista guvernamentală 240 voturi.

La secția VII Măntuleasa, Negru.

Lista conservatoare 234 voturi.

Lista guvernamentală 374 voturi.

Lista guvernamentală, aleasă cu 1791 voturi contra listei conservatoare cu 1433.

Aceste alegeri au fost de o rară violență. Cele mai crâncene lupte au fost în secția Tunari, secție renumită pentru bătăliile și scandalurile de sub toate regimurile.

Să nu se creadă, însă, că teroarea a fost adevărată teroare, că a fost reprezentată prin scene demne de acest calificativ. Prin teroare în limbajul electoral din toate vremile în țara noastră s'a înțeles oarecare pârueală între agenții prea zeloși cari, spre a se recomanda șefilor, se expuneau cu bunăvoință loviturilor, primeau să fie puțin sângerăți spre a fi înscrși pe lista victimelor demne de a fi răsplătite de șefi la venirea la

putere. De multe ori agenții celor două partide se înțelegeau între ei, pentru ca cei dela guvern să bată pe cei din opoziție, să le rupă hainele și să-i sângereze pușin. Un asemenea eroism era cartea de recomandație pentru a doua zi.

Ziarele sunt pline cu scenele petrecute, cu bătăile, umpluturile de voturi și toate celelalte manopere întrebuintate de toate guvernele.

Ingerințele începeau în totdeauna să fie aplicate când se însera atunci când alegătorii mai sfiicioși se retrăgeau cu prudență, iar agenții opoziției, dispăreau din luptă spre a nu fi stâlciți. Nu mai câți va mai colțoși, sau cei cu cartelul, precum am spus mai sus, rămăneau încă în rândurile întâi spre a fi văzuți de șefi și spre a primi recompensele.

Conform vechiului obicei, opoziția bătută la colegiul I, s'a retras protestând dela scrutinul colegiului al 2-lea, acolo unde opozițiile n'au îndrăznit nici odată să lupte.

Dar, de astă dată ingerințele au întrecut proporțiile obișnuite, așa că Lascăr Catargiu fu delegat să meargă la rege, și să-i ceară casarea alegerilor Colegiului I.

Lascăr Catargiu fu primit de regele Carol la Sinaia și acolo obținu făgăduința că, dacă se va convinge prin anchetă personală, cum că s'au petrecut ilegalități prea mari, va cere lui Sturza să-i prezinte un raport pentru ca alegerile să fie anulate. Și, în adevăr, regele, prin agenții săi, făcu o anchetă discretă care fu conchizătoare.

Era destul de cunoscut acest sistem al regelui Carol. Stând în totdeauna departe de luptele politice cel puțin în aparență, neavând nici un fel de camarilă și nici un favorit, avea, însă, poliția sa personală care făcea tot felul de anchete.

Aceasta fiindcă n'avea nici cea mai microscopică încredere în rapoartele oamenilor politici, cel puțin în ceea ce privea rivalitățile dintre partide.

Astfel, când opozițiile deveneau prea nerăbdătoare și eșeau în stradă și convocau mari întruniri publice, regele își trimetea emisarii ca să consulte starea de spirit a publicului, gradul de surescitare a opoziției cât și afluența dela întruniri. Și când, după aceste rapoarte, constata că, în adevăr opinia publică a părăsit guvernul și a trecut dincolo, atunci numai se hotăra să schimbe regimul.

Ancheta făcută de astă dată, i-a adus astfel de informații în cât ceru guvernului anularea alegerii de la colegiul I.

Cazul era fără precedent.

— O doamnă din înalta societate, d-na Olimpia Lahovary, moare și lasă, ca ultimă dorință, să nu i se aducă flori. Cu prilejul acestei dorințe am scris la 10 Noembrie 1898, aceste câteva rânduri :

COROANELE FUNERARE

„Am cugetat adesea la această mare contradicție : moartea și florile, și nu mi-am putut da seama de sentimentul precis care a dictat acest suprem omagiu : florile pentru morți.

Moartea este cel mai trist eveniment al vieții fiindcă e singura nenorocire nereparabilă ; moartea este disparițiunea de veci, este stingerea a tot ce a fost flacăra, întunecarea a tot ce a fost lumină, amorțirea a tot ce a fost sgomot, și, în sfârșit : sfârșitul !

Pentru ce, dar, să punem atâtea flori peste atâtea jale, pentru ce să nu avem, în momentul suprem al despărțirii de veci decât o gândire frivolă în desăvârșit dezacord cu realitatea psihologică ?

Avea dreptate defuncta : florile nu cresc pe sicrie“.

Am reprodus aceste rânduri și am amintit cazul pentru cuvântul că la acea epocă dorința defunctei, fiind un lucru nou, a dat naștere discuției în presă.

— Fiindcă sunt la capitolul morților, amintesc că în ziua alegerilor de 12 Noembrie a murit unul din cei mai talentați sculptori ai României, sculptorul Vasilescu, căruia îi datorim Monumentul Vânătorilor din Ploești și Monumentul dela Tulcea.

Vasilescu a murit tânăr când un mare viitor îl deschidea calea către nemurire.

— Alegerile comunale și succesul obținut de opoziție prin casarea celor din București, încurajă opoziția și scăzu mult autoritatea guvernului. Acum lumea era încredințată că zilele acestuia sunt numărate.

Dar, deși în Capitală, guvernul era pus, categoric, în minoritate, în restul țării nici nu se simtea, parcă, cum că guvernul a pierdut terenul. În adevăr, de și opoziția era formidabilă, de și aproape o treime a partidului liberal era în disidență, de și pe chestia națională Dimitrie Sturza devenise foarte nepopular, totuși, în alegerile comunale din toată țara opoziția nu putu izbuti decât la Roman și la Tecuci. Peste tot încolo bătuse guvernul.

Sufragiul restrâns al epocii nu se putea sustrage înrâurilor guvernamentale, chiar atunci când guvernul era mizerabil de slăbit.

În momentele în care opoziția se pregătea pentru asaltul cel mare și definitiv, o altă nenorocire se abate asupra regimului liberal : Gogu Cantacuzino, ministrul de finanțe, susțelul guvernului, reprezentantul cel mai autorizat al așa zisei „Oculți“ și viitorul șef al partidului, moare.

Moartea ministrului Gogu Cantacuzino a fost o grea lovitură pentru partidul liberal în general și pentru guvern în special.

Gogu Cantacuzino se pregătea să ia șefia partidului du-

pă Dimitrie Sturza, partizanii îi recunoșteau merite însemnate ca bărbat de stat, totuși în acțiunea actuală era prea sectar.

Dacă moartea lui Cantacuzino a fost păgubitoare partidului în împrejurările grele pentru partid în care s'a produs, pe de altă parte a lămurit situația. Acum drumul rămânea liber pentru fiul cel mare al lui Ion Brătianu, iar partidului i se cruțau alte lupte intestinale apropiate, dacă cumva Gogu Cantacuzino ar fi luat șefia. Totuși, în cercurile inițiate se afirma că acesta din urmă declarase că nu ar primi să fie șef decât în chip trecător înțelegând să fie numai un interimar până ce Ionel I. C. Brătianu ar deveni deplin vârstnic politiceste.

— O veste tristă sosește din Budapesta: Alecu Balș, consulul României în acel oraș, a murit de ftizie. Alecu Balș era unul din românii cei mai inteligenți, cult, cu mult simț artistic, cu mult gust literar. El era prietenul intim al lui Nicu Filipescu, cu el Filipescu fundase „Epoca“, cu el intrase în casa lui Nicu Xenopolu spre a-l insulta și spre a-l lovi. Și când Xenopolu trase asupra agresorilor săi focuri de revolver, unul din gloanțe se opri în blana lui Alecu Balș.

— Un incident petrecut la balul Curții dela 1 Ianuarie emoționează cercurile politice. Iată întâmplarea :

În lipsa ministrului Bulgariei, d. Mincovici, secretarii Agenției au primit invitațiuni. Dar neștiind dacă pot figura în grupul diplomaților sau în grupul agenților consulari, au cerut decanului corpului diplomatic d. de Fonton ministrul Rusiei ca să-i lămurească. D. de Fonton, știind că la defilarea dela 10 Mai fusese invitat personalul agenției bulgare în loja diplomaților, le-a răspuns că pot figura cu aceștia. Însă un incident izbucnește.

Puțin înainte de apariția regelui un aghiotant regal colonelul Georgescu ia de o parte pe d. Fonton, și-i face o comunicare. Acesta, după ce se învârtește puțin prin sală, se apropie de secretarului bulgari, și, având aerul că glumește cu ei, le comunică cum că trebuie să schimbe grupul. Bulgarii vexați, părăsesc imediat balul.

Acum motivul acestui procedeu.

După sărbătoarea dela 10 Mai, ministrul Turciei a protestat pe lângă guvernul român pentru situația dată bulgarilor. Bulgaria fiind un stat tributar al Turciei, — astfel a argumentat reprezentantul ei — nu poate fi reprezentată decât prin Turcia. În fața acestui protest guvernul român a trebuit să-și schimbe atitudinea.

Dar Bulgaria s'a simțit ofensată și un incident grav era pe punctul de a se produce.

A treia zi, regele Carol a trimis pe un aghiotant la Agenția bulgară spre a-și exprima regretele, iar șeful guvernului a telegrafiat d-lui Ghica-Brigadieru, consulul României la Sofia, spre a exprima printului Ferdinand și guvernului bulgar aceleași regrete.

— Bucureștii sunt în sărbătoare teatrală, marea artistă română Elena Teodorini dă reprezentațiuni de operă la Teatrul Național.

Artista este ovaționată în toate serile de către numerosul public care tixește sala teatrului.

Într'un interview acordat presei d-na Elena Teodorini a spus: „Studiez în totdeauna. Acum, în special, mă ocup de opera lui Massenet „Sapho“ și de opera „Fedora“ a maestrului italian Giordano. Această din urmă Operă care s'a jucat cu mare succes la Milano, este o lucrare modernă de școală nouă. În stagiunea viitoare voi cânta „Carmen“ și „Navareza“ după invitațiunea lui Massenet“.

Ziaristul care i-a luat interviewul, i-a exprmat mirarea că, deși a părăsit țara de atâta vreme, vorbește totuși perfect românește. Elena Teodorini i-a răspuns:

— Oh! deși trăesc mai mult în străinătate, am rămas, totuși română. Sunt chiar și cam șovinistă. Limba românească îmi place foarte mult. Și spre a mulțumi publicului bucureștean care mi-a făcut o primire atât de strălucită, voi cânta la viitoarea reprezentanție, pe „Carmen“ în românește.

În adevăr, la reprezentație au fost în sală ovațiuni furtunoase, iar brava artistă română a fost rechemată de nenumărate ori.

— Dacă lupta înverșunată împotriva guvernului a încetat pentru o lună-două, avem la ordinea zilei mișcările țărănești din județele Olt și Teleorman mai ales. În aceste mișcări sunt implicați socialiștii Banghereanu și Ficșinescu.

Ministrul de interne M. Ferichide, a procedat atunci cu cea mai mare strășnicie, a dizolvat toate cluburile socialiste înființate în comunele rurale, iar pe d-nii Banghereanu și Ficșinescu i-a arestat și a făcut să fie osândiți ca ademenitori ai țărănilor.

— Cu prilejul zilei de 24 Ianuarie, sărbătoarea Unirii Principatelor, ziarele au publicat textul Proclamației scrisă de către însuși Domnitorul Cuza. De și nu intră în cadrul subiectului ce tratez, îl public ca document interesant.

ROMANIA

Românilor,

Unirea este îndeplinită.

Nationalitatea română este întemeiată.

Acest fapt mareț, dorit de generațiile trecute, aclamat de Corpurile legiuitoare, chemat cu căldură la Noi, s'a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile garante și s'a înscris în datinele națiunilor, Dumnezeuul părinților noștri a fost cu țara, a fost cu Noi.

El a întărit silințele Noastre prin înțelepciunea Poporului și condus natiunea către un falnic viitor.

În zilele de 5 și 24 Ianuarie ați depus toată a voastră încredere în Alesul Națiunii, ați întrunit speranțele Voastre, într'un singur Domn.

Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie!
Vă iubiți patria, veți ști, dar, a o întări!
Să trăiască România!

Dat în Iași la 11 Decembrie 1861.

Moldova:

Consiliul miniștrilor

A. C. Moruzi, I. C. Cantacuzin, Al. A. Cantacuzin, Leon Cantacuzin, Constantin Șuflu.

Țara Românească:

Dimitrie Ghica, Al. Plagino, Iancu Gr. Ghica, M. Băleanu, C. Niculescu, Scarlat Fălcoianu.

Acelora care se vor fi mirând că documentul proclamării Unirei a fost publicat tocmai la anul 1861, le spunem că, în urma înfăptuirii acestui mare act, au fost Puteri, printre care Turcia și Austria, care n'au voit să'l recunoască. Tocmai după 2 ani a putut fi dobândită în sfârșit, recunoașterea.

La începutul lui Februarie 1899 admiratorii marelui B. P. Hașdeu i-au dat în restaurantul Capșa un banchet cu prilejul ultimei sale opere: Radu Negru. Au fost de față 43 persoane din elita intelectualilor și ai presei. Seria toasturilor a fost deschisă de către profesorul universitar d. C. Dissescu. Au toastat apoi: B. P. Hașdeu, Grigore Tocilescu, C. Dumitrescu-Iași, Gheorghe Panu, Tache Ionescu, D. Giani, Pătrașcu, Delavrancea, Caragiale, Chebapcea, Barbu Păltineanu, Constantin Bacalbașa, Anghel Dumitrescu, Emil Costinescu, N. Fleva, Theodor Văcărescu, D. Nenițescu, N. Ath. Popovici, Șonțu și Rădulescu-Niger.

— În ziua de 1 Februarie a murit în spitalul Brâncovenesc popularul pictor și, mai ales, caricaturist C. Jiquide.

Originar din Iași, Jiquide venise în București unde își făcuse repede un nume și foarte multe relațiuni.

Om afabil, simpatic, talentat și foarte muncitor, a murit de tuberculoză pulmonară, A lăsat numai păreri de rău în urmă.

— Răscoalele țărănești s'au complicat cu măsuri de rigoare în potriva socialiștilor de la oraș. În București au început arestările și expulzarea lucrătorilor străini. Printre cei expulzați eră și d. Sache Petreanu administratorul „Adevărului”.

— Marele autor dramatic, I. L. Caragiale are un moment de eclipsă. I s'a încredințat însărcinarea să facă o Revistă is-

torica a evenimentelor celor mari naționale petrecute în ultimii 100 de ani.

De îndată ce au apărut afișele care anunțau o nouă piesă de Caragiale, publicul a năvălit. În câteva ore au fost cumpărate toate biletele, pe trei reprezentații. Dar piesa n'a răspuns așteptărilor publice.

Critica a pus în evidență că autorul a lăsat în umbră, sau nici n'a pomenit despre marile evenimente naționale precum au fost Revoluția dela 1848 și toată domnia lui Cuza Vodă, dar i-a cam plăcut a aduce lungi laude domniei lui Carol rege.

Publicul a văzut în piesa jucată un act de curtizanie iar nu o operă remarcabilă prin adevăr istoric. De altfel piesa a mai avut un cusur, acela că a fost slab jucată.

— În sfârșit campania politică de răsturnare în potriva lui Dimitrie Sturza reîncepe pe un picior mare, cu interpelări în Cameră, cu intruniri, cu violențe de presă și cu intrarea în scenă a studenților pe chestia națională. Această campanie va duce la repede a cădere a guvernului care nu mai are nici 2 luni de viață. Chestia națională este aceea care va răpune guvernul. Arestarea a 17 studenți români la Oradea Mare dă prilej Ligei Culturale ca să intre în scenă și să protesteze.

— Ministerul de război publicase un concurs pentru clădirea Cercului militar. Proiectele au fost expuse în sala Ate-neului și au fost 5 la număr cu moturile următoare: 1. A. învinge fără pericol este a triumfa fără glorie. 2. Lux. 3. Mars, 4. Viribus Unitis, 5, 7.

Critica a fost favorabilă proiectului Lux.

— În toate cele din urmă câteva luni au urmat tratative între diversele fracțiuni liberale: guvernamentală, drapelitișii în frunte cu P. Aurelian, Emil Costinescu și Vasile Lascar, Nicolae Fleva care era un răzleț între cele două tabere și chiar grupul liberalilor-conservatori al lui Gheorghe Vernescu. Dar tratativele pentru o împăcare liberală generală spre a da un guvern al întregului partid, care să facă noi alegeri generale, n'au putut izbuti.

De altfel, nici conservatorii nu rămâneau inactivi, ci — adică Filipescu și cu Take Ionescu — făceau tot ce puteau pentru ca liberalii să nu se unească. O asemenea unire ar fi fost fatală conservatorilor.

În cele din urmă trei luni au fost puse la cale tot felul de combinațiuni, cea mai serioasă fiind alcătuirea unui cabinet în frunte cu Eugeniu Stătescu; dar nici aceasta nu izbuti.

Când orice speranță de refacere a partidului liberal fu pierdută, când o parte dintre liberali se hotărâră pentru răsturnarea regimului, o luptă îndârjită începu.

Agitația în contra guvernului reîncepe cu chestia națională, Lucian Bolcaș, studentul român din Oradea-Mare, cel persecutat de unguri și scos din școli, sosește în Capitală și este

primit cu mari demonstrații de frăție. Un mare proprietar craiovean și naționalist înflăcărat, anume Sava Șomănescu se oferă ca să susție pe Bolcaș la studii în străinătate pe socoteala sa.

— O crimă înfiorătoare emoționează Capitala, în dimineața zilei de 17 Februarie 1899 lăptăreasa obicinuită a vizitat pe locatarii casei cu No. 23 din strada Eroului, a găsit ușa închisă. După ce ușa a fost spartă s'a găsit într'una din odăi cadavrul locatarii, d-na Budeanu, iar pe patul din bucătărie cadavrul bucătăresei Bertha Kaisler de 35 ani. Ambele au fost omorâte prin strangulare.

După cercetări scurte, inspectorul de poliție Alexandru Bagdat, a prins pe asasin care era coșarul Dep Iohan, amantul servitoarei Kaisler.

— In ziua de 21 Februarie o știre gravă care neliniștește pe toată lumea se răspândește în Capitală. Se anunță că acțeratul de Iași a deraiat între stațiile Ciurea și Bârnova, că sunt 35 de morți, că printre grav răniți se află și Teodor Rosetti, fruntaș junimist și fost prim-ministru etc. etc. Adevărul e cunoscut peste două zile. Au fost 15 răniți. Doi morți un domn Kanner și un fochist. Răniții Teodor Rosetti, P. Poni fost ministru, Doctorul Pilescu, mai târziu deputat de Constanța, e mai serios rănit având fracturi la ambele picioare.

Fapt semnificativ din domeniul presimțirilor, înainte ca D. Teodor Rosetti să plece soția sa a avut ciudata presimțire a unei nenorociri, și a rugat pe soțul d-sale să-și amâne plecarea, dar Teodor Rosetti a făcut mare haz și a plecat. Coincidența, această bună prietenă a ocultismului, a dat dreptate d-nei Rosetti.

— Lupta politică împotriva cabinetului Sturza intră în fază decisivă. Și tot chestia națională e la bază.

O lovitură se produce. La Budapesta apare o broșură a baronului Banffy, fostul șef al guvernului Ungar, prin care laudă politica acestuia și face destăinuiți grele pentru Dimitrie Sturza șeful guvernului român.

Din această broșură ar rezulta că Banffy, în înțelegere cu Sturza ar fi lucrat la distrugerea partidului național român din Ardeal. Broșura, în realitate, nu era scrisă de Banffy ci numai inspirată de Banffy; scrisă era — așa se spunea — de către celebrul Jezzensky Șandor, șeful de divizie din ministerul instrucției dela Budapesta. In această broșură sunt lucrurile menite să deslănțue furtuna în România. De pildă:

„Călătoria lui Frantz Iosef în România a pus în evidență categorica alipire a României la politica triplă și a făcut să amuțească cu desăvârșire glasurile anti-austriace ale unora dintre conservatori“.

Sau vorbind de decorarea lui Iezensky cu „Coroana României“:

După natura lucrului, această decorare ar putea însemna

alteceva decât că regele Carol și România oficială aprobă politica inaugurată de Banffy, și de primul său colaborator Șandor Ieszensky, șeful secțiunii naționalităților, creată de Banffy'.

Și mai departe :

„Decorarea lui Ieszensky a întâmpinat multă vreme dificultăți dar baronul Banffy persistând în cererea sa, regele Carol a dat dovadă de o înaltă înțelepciune și a decorat pe Ieszensky, dând astfel a înțelege că agitatorii transilvăneni n'au să aștepte nici un ajutor dela România oficială“.

Et, etc.

Publicitatea dată acestei broșuri a pus foc pulberii. De acum căderea lui Sturza era sigură fiindcă era de absolută nevoie ca regele Carol, pus direct în cauză de către broșura Banffy, să se desolidarizeze de actele guvernului său.

În Cameră încep scandaluri mari, iar afară întrunirile publice violente și mișcările de stradă.

Pe chestia națională, întreaga opoziție : conservatori-junimiști-liberali-drapeliști, liberali de alte nuanțe se coalizează spre a da asaltul final. Petre Carp, Emil Costinescu, George Gr. Cantacuzino, P. S. Aurelian și Nicolae Fleva cer audiențe la rege.

În Cameră discuții violente pe chestia broșurei Banffy. Emil Costinescu și Barbu Delevrancea își dau demisia din Cameră.

În sfârșit în ziua de 28 Martie se ține o mare întrunire publică în sala Dacia. Toată opoziția participă. Apoi publicul ese în stradă, ocolește prin strada Coltei și intră în strada Enei unde se dă faimoasa luptă între armată și masă.

Această luptă de stradă în care au fost mulți contuzionați, a dus surscitarea publică la paroxism. La clubul conservator se arborează steagul negru, un comitet de avocați compus din d-nii George Panu, M. Kornea, C. C. Arion, B. Păltineanu și Stavri Predescu este însărcinat să ceară liberarea celor arestați în timpul bătăliei.

Apoi s'a constituit un comitet de rezistență compus din : Take Ionescu, N. Filipescu, Titu Maiorescu, N. Fleva și Al. Marghiloman.

În sfârșit ministerul Sturza își dă demisia la 31 Martie.

Această demisiune produce o imediată destindere a situației. Însă alte complicațiuni intervin chiar de a doua zi. Una din aceste complicațiuni este moartea lui Lascar Catargiu, șeful partidului conservator.

Pe când în partidul liberal frământările erau duse la apogeu, în familia conservatoare se făceau tratative de împăcare între vechii conservatori și junimiști.

Convingerea că regimul liberal va trebui să cadă cât de curând îndemna pe conservatori să ia poziție și să se prezinte uniți spre a face presiune asupra regelui. De altfel re-

gele însuși, fiind un partizan hotărît al practicei constituționale engleze, unde două partide se alternează la cârmă, nu admitea disidențele.

Petre Carp sfârșise prin a recunoaște șefia lui Lascăr Catargiu cât și înțietatea lui de aceea primea să figureze într'un nou guvern conservator în care Lascăr Catargiu ar fi fost președinte fără portofoliu.

De aceea tratativele mergeau bine și făgăduiau să dea înțelegerea tuturor conservatorilor, cel puțin cât va trăi Lascăr Catargiu.

Dar împotriva acestei înțelegeri luptau atât unii conservatori cât și unii liberali cari, din diviziunea conservatorilor, ar fi câștigat situațiuni politice personale.

Când a căzut Dimitrie Sturza aceasta era situația în partidul conservator.

La liberali era haosul desăvârșit.

Către sfârșitul regimului sturzist un fapt interesant, doveditor al silinței aceluia regim, s'a petrecut așa zicând în lumea artelor. Iată-l :

Împreună cu frații mei Ion și Anton Bacalbașa am scris o revistă teatrală cu titlul *Pardon*. Această revistă avea — după cum aveau toate revistele și aluziuni politice în contra guvernului.

Am cerut autorizarea comitetului Teatrului Național, căci așa era, obiceiul. Dar directorul general, avocatul Petre Grădișteanu, ne refuză autorizarea.

Fapt ciudat și documentar al vremurilor; Petre Grădișteanu era liberal, dar liberal disident, totuși fiindcă guvernul îl menținea în fruntea Teatrului Național, comise acest atentat la libertatea gândirii și refuză reprezentarea pe o scenă.

Faptul se întâmpla pentru întâia oară în România.

Am mers la Curtea de Apel Toată elita baroului s'a prezentat la bară ca să ne apere. Erau acolo: Titu Maiorescu, Cornea, Take Ionescu, Gheorghe Panu, Costică Disescu, etc. Dar Curtea, tot atât de independentă pe cât fusese Comitetul teatral, ne respine acțiunea.

Această revistă a fost jucată totuși — după căderea lui Sturza. — în sala băilor Eforiei de către o trupă de ocazie de sub direcția unui actor ambulant de provincie anume Leonescu, poreclit Vampirul. Succesul piesei a fost mediocru, atât din cauză că trupa era o trupă adunată de ocazie cât și pentru că odată cu căderea ministerului Sturza, tot interesul piesei căzuse.

— Dar ce a adus moartea lui Catargiu ?

Când unii dintre vechii conservatori au fost informați de medici cum că Lascăr Catargiu este osândit și că nu ar mai putea lua frânele guvernului, atât Tache Ionescu cât și Nicu Filipescu, s'au gândit la succesiune. După moartea lui

"Alexandru Lahovari și, după eventuala moarte a lui Lascăr Catargiu era greu de trecut peste Petre Carp. Dar Petre Carp nu era în partidul conservator, deci trebuia împiedicat ca să intre.

Teama nu era însă, de Carp, pe Carp l'ar fi primit toți, teama era de ceea ce va urma după Carp, adică de șefia viitoare a lui Alexandru Marghiloman.

Partidul conservator nu a fost ruinat de cât din rivalitatea pentru șefie dintre Alexandru Marghiloman, Take Ionescu și Nicolae Filipescu.

Vremurile și moravurile erau acestea: oamenii politici luptau nu numai pentru șefia imediată, dar și pentru șefia de mâine, și de poimâine, șefiile se arvuneau cu câte 20 și 30 de ani mai înainte.

Astfel fiind moravurile și aceasta fiind situația, șefia lui George Gr. Cantacuzino — Conul Iorgu — era hotărâtă între culise de și Lascăr Catargiu nu murise încă. Se va vedea, acum îndată, că Lascăr Catargiu, de și bolnav, hrănea încă iluzia că va fi șeful guvernului ce va urma după liberali. Dar la vestea că va fi chemat Iorgu Cantacuzino a avut o emoție atât de puternică încât a murit.

Moartea lui Lascăr Catargiu a fost o lovitură neașteptată.

De și era bolnav de inimă și condamnat fără scăpare, totuș nu era de crezut că va muri chiar atunci. Iată împrejurările morții sale:

E ora 3 după amiază, Lascăr Catargiu sta în picioare, convorbind cu d-nii Mihail Deșliu, Sturza Skeianu și Petre Sfetescu. Acesta venise să-i aducă vestea demisiei cabinetului. Lascăr Catargiu întrerupe:

— Foarte bine, a găsit ce-a căutat.

Mihail Deșliu adăcse cum că regele va încredința formarea cabinetului lui Gheorghe Cantacuzino iar Catargiu răspunde:

— Foarte bine, Cantacuzino e tânăr, el va putea să guverneze, eu de acuma, sunt bătrân".

Rămas singur cu Deșliu, bătrânului i se făcu, deodată, rău, și după ce repelă de câteva ori: „Mie rău“, căzu mort.

Neîndoielnic că emoția ce i-a produs vestea cum că regele nu'l va chema ca să formeze ministerul, i-a dat lovitura din urmă.

La autopsia făcută de către d. dr. Minovici, s'a constatat că Lascăr Catargiu a murit de „stenoza aortei“. Toate celelalte organe erau în bună stare.

Imediat comitetul partidului conservator compus din: G. Gr. Cantacuzino, general Manu, G. Panu, Take Ionescu, Teodor Văcărescu, Alecu Catargiu și Nicolae Filipescu s'a întrunit și a votat următoarea deciziune:

„Comitetul executiv al partidului conservator, alege pe d. G. Gr. Cantacuzino în locul d-lui Lascăr Catargiu" președinte al comitetului executiv".

Această alegere era făcută spre a se înlesni tratativele cu junimiștii în vederea luării celor două ramure conservatoare.

Speranța unei împăcări cu junimiștii nu era încă pierdută, ba unii conservatori mai înțelepți o doreau fiindcă ereau încredințați că vechiul partid conservator nu va putea governa singur. Pentru acest motiv Gheorghe Cantacuzino n'a fost ales „șef” ci numai prezident al comitetului executiv. Locul de șef al partidului rămăses vacant spre a ademeni.

Dar Petre Carp n'a luat lucrurile astfel, de îndată ce a aflat despre alegerea de la clubul conservator a încetat tratările cu conservatorii și s'a simțit jignit. Războiul cu conservatorii era declarat.

A doua zi după moartea lui Lascar Catargiu atât Gheorghe Cantacuzino cât și Petre Carp fură chemați de regele Carol, care stăruia pentru împăcare. Cu toate silințele regelui împăcarea nu fu făcută.

Atunci s'au propus mai multe soluții, printre acestea și soluția ca unul din șefi să ia șefia partidului iar celalt șefia guvernului; însă nici o stăruință nu izbuti. Petre Carp era foarte dărz în cererile sale.

Criza se prelungi 13 zile, aceasta a fost cea mai lungă criză de guvern din câte țin minte.

Văzând că nu e cu putință să împace pe conservatori care să-i dea un guvern tare, regele se întoarse către liberali spre a forma un guvern cu o parte din amicii lui Dimitrie Sturza și cu o parte din liberalii cari l-au combătut.

Combinatia care a circulat mai mult a fost un minister prezidat de către avocatul Take Giani, fost ministru, și atunci președinte al Camerei.

Treisprezece zile în șir s'au tras nenumărate sfori, s'au deșteptat multe speranțe și au fost păcăliți mulți naivi.

Ministerul Take Giani n'a putut fi constituit, fiindcă nu l-au vrut Dimitrie Sturza și cu amicii săi. Sturza a cerut ca partidul liberal să se retragă în întregime în opoziție iar la cârmă să vie partidul conservator.

Sturza, cât și principalii săi aghiotanți, își dădeau seamă că, dacă ar lăsa să se formeze un alt guvern liberal, acesta se va întări, acesta va prezida nouile alegeri iar situațiile lor vor fi definitiv compromise. Deci refuz hotărît de a susține un cabinet Take Giani sau oricare alt guvern liberal.

Regele fu silit să se reîntoarcă către conservatori pe care teama de un nou guvern liberal pe alți 4 ani nu-i hotărî la împăcare.

Conservatorii bătrâni singuri n'aveau sorți să constituie un guvern trainic. Lascar Catargiu, omul cu mare autoritate, murise, junimiștii refuzau să colaboreze. Cu cine s'ar fi putut constitui un guvern destonice de a face față greutăților zilei?

Pe de altă parte în țară partidul începea să se destrame, căci unele organizații se declarau partizane ale lui Petre Carp. Așa se întâmplă cu clubul conservator de la Craiova, al căruia președinte era Take Ionescu însuși.

Când vestea morții lui Lascar Catargiu sosi la Craiova, comitetul partidului se întruni imediat, votă șefia partidului pentru Petre Carp și trimise o telegramă la București.

Take Ionescu, care era acuzat că cochetează cu junimiștii, fu bănuit imediat cum că a operat lovitura de la Craiova. De aceea luă cel dintâi tren, se repezi în localitate și după multe stăruințe, obținu un răzvot din partea comitetului: Șefia lui Gheorghe Cantacuzino fu recunoscută.

Vechiul partid conservator nu putea, deci, să ia puterea singur, nevoia de a câștiga un concurs oarecare se impunea.

Vechii conservatori înțelegeau că, dacă nu găsesc oameni de bună voință în afară de partidul lor, dar oameni cu personalitate și cu popularitate, care să le dea o mână de ajutor, vor pierde situația. Atunci, în disperare de cauză, făcură apel la Nicolae Fleva.

Vechiul liberal și agitator împotriva conservatorilor, nu putea figura într'un guvern conservator, ar fi fost imoral. Toți tribunații fu convins. Căci primi portofoliul domeniilor.

În sfârșit, după laborioase tratative, cabinetul fu astfel constituit:

Gheorghe Cantacuzino, președinția consiliului și internele ;
General Gh. Manu, finanțele ;
Ion Lahovary, externele ;
Take Ionescu, instrucția ;
G. Disescu, justiția ;
General Iacob Lahovari, războiul ;
Doctorul Istrati, lucrările publice.
Nicolae Fleva, domeniile.

Primar al Capitalei fu numit Barbu Delavrancea, ademenit ca și Fleva din rândurile liberalilor.

Prefect al poliției generalul I. Algiu.

Dar din ce cauză Gh. Panu n'a putut avea un portofoliu?

Panu era foarte dornic ca să ajungă ministru. Când și-a distrus partidul pentru ca să intre în partidul conservator, n'a făcut-o decât pentru ca să poată avea un portofoliu la apropiata venire la putere a conservatorilor. Lascar Catargiu cât și Alexandru Lahovary, tot la fel generalul Lahovary și Take Ionescu îi făgăduiseră categoric cum că va fi ministru. Și acum n'avea nimic.

Încă odată: din care cauză ?

Asupra acestei nedreptăți au fost mai multe versiuni.

Întâia versiune, aceea pe care au susținut-o în totdeauna fruntașii partidului conservator, este că regele Carol nu l-a primit. Într'o convorbire pe care am avut-o mai târziu cu Gheorghe Cantacuzino, acesta mi-a spus: „Când m'am prezen-

tat la rege cu lista ministerială, Gheorghe Panu figura la departamentul lucrărilor publice, iar doctorul Istrati nu figura. Însă regele Carol s'a opus spunându-mi: Nu refuz pe d. Panu fiindcă m'a atacat, căci am dovedit de când sunt pe tron că am iertat pe toți cei cari m'au lovit, dar d. Panu s'a făcut vinovat de un fapt mai grav, nu s'a supus legilor țării. Când a fost condamnat de tribunale trebuia să rămâie și să-și facă oșanda, iar nu să fugă în străinătate. Un om care nu s'a supus legilor nu poate fi ministru".

Reamintesc că eu sfătuisem pe Panu să nu fugă la Paris, dar el nu mi-a urmat părerea.

A doua versiune, aceea care era susținută de Panu, este că l'a prigonit Take Ionescu. Panu a crezut întotdeauna că Take Ionescu, pe deoparte nu l-a agreat spre a nu avea în guvern un om cu personalitate și cu idei democratice superioare a lor sale, pe de altă parte fiindcă dorea să aibă în guvern prieteni politici personali cum erau d. Constantin Disescu și d-rul Istrati. Pe de altă parte se bizuia și pe Nicolae Fleva carele, fiind un fost liberal, trebuia fatal să meargă cu el iar nu cu vechii conservatori. Astfel, din opt miniștri Take Ionescu ar fi avut de partea sa trei și cu el patru; deci jumătatea guvernului o ținea în mână.

Până ce a murit Panu n'a ertat aceea ce numea înșelăciunea lui Take Ionescu.

Odată, cu câțiva ani mai înainte, Take Ionescu avusese imprudența să spue lui Panu:

— Panule, de două condee mi-e frică în țara românească și n'aș voi să le am împotriva mea, de condeii lui Hașdeu și de al tău.

Panu nu uitase vorba, de aceea de câte ori avea prilej, lovea, cu toate sarcasmele sale, pe acela pe care îl bănuia că i-a pus bețe în roate.

În sfârșit guvernul s'a constituit, parlamentul a fost dizolvat și lucrarea pentru alegeri începe. Operația nu era ușoară.

Mai întâi trebuiau împărțite locurile din Cameră și din Senat între toți fruntașii cari compuneau guvernul.

Take Ionescu lupta pe de desubt ca să nu rămâie la discreția bătrânilor conservatori. Acum, după ce combinația cu junimistii căzuse și după ce Alexandru Lahovary murise, Take Ionescu nu mai vedea decât pe Nicu Filipescu care-i putea sta în cale. De aceea s'a silit să-l pue în minoritate absolută. Și se va vedea, mai târziu, că a izbutit.

Apoi era Nicolae Fleva. Fiindcă și el avea câțiva prieteni politici, a pretins, firește, ca aceștia să fie puși pe listele de candidați.

Dar mai era Panu. Panu supărat pentru că nu intrase în guvern, trebuia împăcat pe altă cale. Panu cerea 15 deputați în

Cameră, însă Take Ionescu, care conducea de fapt guvernul s'a opus, secondat foarte bine de către generalul Manu, care

era unul dintre ultimii depozitari ai vechilor idei și ai vechii tradiții conservatoare. Nu trebuiau să intre în parlament prea mulți radicali cari ar fi putut falsifica fizionomia reprezentării partidului.

Apoi erau junimiștii, fără de cari nu s'ar fi putut face a-legeri în unele județe precum la Buzău unde trona Alexandru Marghiloman.

Prin urmare totul era haos.

Pe de altă parte liberalii se reorganizau, iar toți disidenții, drapelisti și alții, văzându-se definitiv în opoziție, fură siliți să facă liste comune cu sturziștii în toate județele.

Pe lângă toate acestea o altă primejdie amenința guvernul: seceta.

Anul 1899 a rămas în amintirea tuturor ca anul cel mai secetos de când își aduce lumea aminte. Grâne nu s'au făcut, nutreț pentru vite nu s'a făcut, câmpiile erau arse de soare, fiindcă în toată primăvara nu căzuse o picătură de ploaie; pe de altă parte răscoalele țărănești din urmă contribuiseră și ele la dezorganizarea lucrărilor agricole. Guvernul slab în poziția lui, era slăbit și de cauze exterioare.

Petre Carp stătea deoparte și jubila, iar ziarul său „Constituționalul“ acoperea de sarcasm pe Gheorghe Cantacuzino.

Se spunea că la audiența pe care a avut-o la rege, Petre Carp, văzând că nu izbuteste să convingă pe Cantacuzino să se decapiteze, ar fi spus regelui:

— Dacă-i așa, Majestate, însărcinați-l pe dumnealui cu formarea cabinetului; vom vedea cât are s'o ducă.

Înainte ca regele să însărcineze pe șeful conservatorilor cu formarea guvernului, în timpul lungii crize, un bătrân conservator întâlnindu-l pe Carp, i-a zis:

— De ce nu te înțelegi cu Cantacuzino? Căci, dacă nu te înțelegi regele are să-l însărcineze pe el cu formarea cabinetului.

Atunci Carp i-a răspuns râzând:

— Să-i cedez lui Cantacuzino?... Dar pentruce să-i cedez? Fiindcă are barbete lungi? Și dacă regele l-o însărcina cu formarea cabinetului cu cine o să formeze ministerul?

Și scoțând din buzunar un carnet și un creion le întinse bătrânului conservator, spunându-i:

— Poftim, scrie aci numele a opt oameni din partidul lui cu care Cantacuzino și-ar putea forma guvernul.

Refuzul lui Carp de a se înțelege cu vechii conservatori se întemeia pe această credință cum că Gheorghe Cantacuzino nu va putea forma guvernul din lipsă de ministeriabili. Și, în adevăr, după moartea lui Alexandru Lahovari și a lui Lascar Catargiu, și prin abținerea de a figura în combinație a frunțașilor junimiști precum: Petre Carp, Titu Maiorescu, Theodor Rosetti, Alexandru Marghiloman, vechiul partid conservator era redus la foarte puține personalități destonice de a lua portofolii.

Greșala lui Carp a fost întotdeauna aceasta : a avut o prea mare idee de persoana sa, de calitățile sale, de grupul său și a disprețuit neîncetat toată lumea cealaltă. A crezut întotdeauna că fără de el lumea nu se va putea mișca din loc și că nici un guvern, fie liberal, fie conservator, nu va putea trăi în România. Dar tocmai contrariul s'a întâmplat : lumea a mers înainte iar Petre Carp n'a putut lua parte la viața publică în proporția arilor lui calități morale și intelectuale.

O asemenea credință cere o mare activitate politică care să menție contactul cu masa populară. Dar tocmai această lipsă a lui Petre Carp.

Gheorghe Cantacuzino fiind strâns cu ușa, văzându-se în neputință de a forma ministerul cu oameni din partidul său, a luat persoane din afară, pe Nicolae Fleva, Constantin Disescu și doctorul Istrati.

— În timpul acesta în ziua de 22 Aprilie 1899 știința românească suferă o grea pierdere, doctorul Asaki moare.

Doctorul Asaki născut la anul 1855 moare în puterea vârstei la 44 ani. Era fiul colonelului Asaki și nepotul marelui scriitor moldovean. Trimis la vârsta de 18 ani la Montpellier în Franța, a făcut strălucite studii medicale, a ales specialitatea chirurgiei și, singurul dintre toți românii până atunci și după el apoi, a putut obține funcția de agregat al unei facultăți de medicină din Franța.

Ion Brătianu, voind să-l atragă în țară — întocmai ca și pe doctorii V. Babeș și Toma Ionescu — îl numi profesor la facultatea de medicină din București, printr'un pect de lege special, înlăturând concursul înaintea profesorilor noștri, concurs pe care d-rul Asaki nu voia să-l primească.

Din această cauză doctorul Asaki a fost întotdeauna lovit de ostilitatea majorității medicilor români, mai ales a profesorilor dela facultatea de medicină.

Datorită acestei ostilități și a unei boale incurabile, a părăsit țara timp de doi ani, apoi s'a reîntors spre a muri peste puțin timp.

Doctorul Asaki suferea de o afecțiune a aortei, complicată cu alta a rinichilor. Cardio-renal, a fost răpus de uremie.

Sănătos, doctorul Asaki ar fi făcut o strălucită carieră.

— Câteva fapte realizate.

Prițul Gheorghe Bibescu, fiul fostului domn al Munteniei, este numit comisar al României pentru Expoziția din Paris dela 1900. Tot dânsul organizase și Expoziția română din Paris la 1889.

— Profesorul Petre Poni fost ministru al instrucțiunii, este ales președinte al Academiei Române.

— Consiliul comunal din București e dizolvat iar comisia interimară este astfel compusă : Nicolae Filipescu, președinte, Barbu Păltineanu, Gr. Capșa (Cofetarul), Ionel Grădișteanu, Paul Arion și Ruse Rusescu, membri. Viitorul primar, Barbu Delavrancea lipsește din comisie.

— Prințul Gheorghe Bibescu refuză însărcinarea de comisar al României la Expoziția din Paris, pentru cuvântul că în decretul de numire, i s'a omis titlul de „prinț”. Intr'o scrisoare adresată primului ministru Bibescu declară că, fiind moștenitorul direct al ultimului Domnitor român ales pe viață înaintea lui Cuza, nu crede că Constituția îl oprește de a întrebuița acest titlu. Dar regele Carol a înțeles altfel Constituția. Deci Gheorghe Bibescu n'a primit însărcinarea ce i se dase.

— La Iași izbucnesc grave turburări antisemite, au fost capete sparte, bățai groaznice, prăvălii devastate. Armata a intervenit și s'a ciocnit cu mulțimea. Au fost arestați studentul Orighen Carp și Constantinescu, directorul ziarului *Antisemitul*.

De altfel mișcarea antisemită începe să se întindă, turburări antisemite izbucnesc la Galați, Brăila, etc., etc.

— Alegerile pentru parlament se fac în aceeaș atmosferă ca în totdeauna. Guvernul este aliat cu junimiștii în câteva județe, dar în cea mai mare parte luptă singur. Rezultatul: victoria strălucită a guvernului.

— Două vești deosebite, una tristă, alta veselă.

Vestea tristă este aceea că bătrânul profesor Ștefan Mihailescu, a fost găsit mort în grădina Cișmegiului. Ștefan Mihailescu, unul dintre cei mai eminenți profesori secundari, scriitor și conferențiar distins, a fondat, dimpreună cu D. Aug. Laurian ziarul *România Liberă*. În ultimul timp frumoasa lui inteligență căzuse. Intr'o bună dimineață din luna Iunie 1899 și-a tras un glonte în cap.

Vestea veselă a prinderea lui Ion Pipa vestitul asasin al cârciumarilor. Ion Pipa a fost prins după ce a fost rănit de către soldatul fruntaș Mogoșanu, care, făcând parte dintr'o patrulă, l'a recunoscut pe stradă. Totuși la operație s'a constatat că glonte era de revolver nu de armă Manlicher. Aceasta ar fi dovada cum că și sergenții de oraș au tras în el pe când îl goneau.

Ion Pipa era de fel din satul Corbeanca de lângă Tecuci. A mărturisit că a ucis 3 cârciumari.

— În Slatina izbuenise o gravă răscoală țărănească. Primele știri arată că armata adusă din Craiova a trebuit să susție o luptă crâncenă cu țărani înfuriați. Mai întâi a fost luptă cu baionetele dintr'o parte și cu ciomegele din alta, apoi s'au tras salve care au omorât mai multă lume.

Adevărul asupra acestei mișcări este următorul:

Candidat la colegiul al III-lea de Cameră, ca independent, era un domn Bogdan-Pitești, om inteligent dar lipsit de ori a scrupul. Foarte activ a făcut o puternică propagandă, uzând de toate mijloacele demagogice și necrutând nici o manoperă. Dându-se drept fiul natural al lui Vodă Cuza, a sugestionat pe țărani până a-i pune în stare de revoltă.

La București e agitație mare. Dar, ca în todeauna ordinea și liniștea se restabilesc repede.

— Camerele se deschid. Președinte al Camerei este ales Constantin Olănescu cu 105 voturi contra 20 date colonelului Râșnoveanu tot conservator. La Senat e ales președinte Constantin Boerescu cu 76 voturi contra 27 date lui Teodor Rosetti jurimist.

— În ziua de 3 Iulie a fost inaugurat în squarul Ateneului bustul poetului Enăchiță Văcărescu, bustul este opera sculptorului Hegel. A luat parte la festivitate lume puțină. Câteva doamne; câțiva studenți și fruntașii: V. A. Urechia, poetul Vlahuță, Stăncescu, Vlădescu, Tocilescu, Coculescu, Sefendache, Porumbaru Em., colonel T. Văcărescu, colonel dr. Teohari, Hegel, C. Bălcescu, Burada și Răureanu.

Enăchiță Văcărescu a murit la 1797.

— În Franța începe judecata marului proces Dreyfus. Toată lumea pune un mare interes ca să urmărească peripețiile, mai ales evreei cari sunt atât de numeroși. În acelaș timp vine știrea că a izbucnit în Paris o puternică mișcare antisemită. Unul din fruntașii acestei mișcări, anume Guerin se închide într'o casă din strada Chabrol care este casa „Marului Occident“, se baricadează și luptă contra poliției și armatei. Această casă a primit numele de „Fortul Chabrol“.

Strada Chabrol dă în „Rue du Faubourg Montmartre“, în cartierul Teatrului Folies Bergeres“.

— O veste tristă ne sosește, avocatul Dimitrie Chebapcea, un om inteligent, cel mai tare avocat la Curtea de Casație, s'a înecat în râul Lotru, în spatele mănăstirii Bistrița din județul Râmnicul cu capitala Vâlcea.

Chebapcea nu iubise apa în toată viața lui, de aceea apa a căutat să-și răzbune. Chebapcea a intrat în apă să se scalde. Ori a avut o congestie, ori o crampă din cauză că apa era foarte rece. Chebapcea se născuse la 1850 în orașelul Reni din Basarabia.

— În timpul acesta liberalii sturdziști încep să se reorganizeze. Un număr de tineri din nou intrați în partid organizează pentru șeful alungat dela guvern sub acuzarea trădării un banchet în sala Hugo din dosul Băncii Naționale. La acest banchet s'au rostit discursuri de apoteozare a lui Sturza, asigurându-l că în curând va reveni la putere cu o aureolă și mai mare. Fapt semnificativ pentru moralitatea politică a țării și pentru seriozitatea opiniei publice este că omul silit să plece dela guvern acuzat că ar fi un trădător de neam în Aprilie 1899, revine la guvern în Februarie 1901. Nici doi ani n'au trecut și totul a fost uitat.

Cu încetul lumea începe să nu mai creadă nici în vorbe nici în fapte și un val de scepticism se lasă asupra tuturor conștiințelor.

— Răscoalele sângeroase din Olt erau pe punctul de a

provoca o criză ministerială. În adevăr Nicolae Fleva, tribun al poporului, — cum îl numeau în serios admiratorii și în ironie adversarii — era atacat fiindcă stătea într'un guvern care vărsase sângele poporului.

Fleva s'a dus în persoană la Slatina ca să urmărească ancheta și să facă una personală. Acolo s'a dovedit că, deasupra motivului general al țărănimii de a fi nemulțumită: lipsa de pământ și mizeria clasei, se altoise propaganda lipsită de scrupul a lui Bogdan Pitești. Precum am mai spus, acesta era un om fără scrupul, un orivist cinic și pe deasupra, un degenerat inferior.

În campania lui electorală întrebuinta toate manoperile bune ca să înșele mințile inculte. Cum am spus se dedea drept copil natural al lui Cuza-Vodă și ca dovadă purta la el un portret al lui Cuza. Arătându-l, spunea țăranilor că și Cuza, ca și el, purta barbișon. Apoi ținea pe piept, ascunsă sub jiletca încheiată până la guler o mare icoană. În propaganda lui nesănătoasă, în oricare casă de țărani unde intra, scotea icoana și silea pe țăran să facă semnul crucii, să pupe icoana și să jure că îl va vota. Iar el jura, făcând aceiași manoperă, că, dacă va fi ales va da pământ țăranilor. Nu era dar de mirare ca țăranii să fi mers până la moarte pentru ca să aleagă pe Bogdan-Pitești.

În urma anchetei, demagogul cinic a fost arestat iar, după aceea, conform bunului obicei al țării, liberat. Și afacerea a fost clasată.

— D. Scarlat I. Ghica este numit director general al teatrului. Repertoriul stagiunii e publicat, el e constituit din piese originale și traduceri. Este interesant să se știe care era repertoriul acum 29 ani.

Piese originale: Femeea, dramă de B. P. Hasdeu; Sîniana și Penolea, legendă-feerie de Vasile Alexandri; Ovidiu, dramă de acelaș; Cămătarul, comedie de Gr. Ventura; După despărțenie, dramă de Marian; Iorgu dela Sadagura, comedie de Alexandri; Lăpușneanu, dramă de Iuliu Roșca; Năpasta, dramă de I. L. Caragiale; Candidat și deputat, comedie de Sion; Domnița Elena, dramă de Cosmovici; Sterian Pățitu, comedie de Pantazi Chica; Jucătorii de cărți, comedie de Haralamb Lecca; Tudorache Suzitu, comedie de Toneanu și Marinescu; O soare la mahala, comedie de Costache Caragiale; Ali Baba, feerie de Mircea Demetriade; Crai de Ghindă, comedie de V. Leonescu; Un apartament, comedie de I. L. Caragiale; Când vrea femeia, comedie de Rădulescu-Nger; Trei Crai dela Răsărit, comedie de B. P. Hasdeu.

Din aceste piese, zece din ele, se dedeau pentru întâia oară, celelalte erau lucrări aproape antideluviene. Piesele traduse nu le mai înșir, căci nu prezintă nici un interes. Voi cita însă cele cinci localizări: Păstorita Carpaților de N. D. Popescu, Secretarul general și Cinematograful de P. Guști;

Crima unei mame, de Husar, și Falanga jună, de I. Suchianu.

— La Pescăriile statului izbucnește un scandal mare, era crâncenă lupta între cei cari voiau să le concesioneze la arendași și cei cari voiau să urmeze exploatarea în regie. D. dr. Antipa, directorul pescăriilor era de această din urmă părere. Dar dovedindu-se la acest serviciu nereguli mari și lipsuri de bani, Nicolae Fleva a cerut consiliului de miniștri înlocuirea d-rului Antipa. În consiliu, însă, a rămas în minoritate. Numai generalul Lahovary i-a sprijinit cererea pe când ceilalți miniștri, mai ales generalul Manu, l-au combătut.

— Publicul începe să fie emoționat de noul război între Anglia și Transval. În ziua de 17 Septembrie telegraful anunță că președintele Kruger a declarat război Engliței. Ostilitățile au și început imediat. Declarația de război a fost făcută în urma ultimatumului trimis Transvaalului de către guvernul englez, după stăruințele imperialistului Chamberlain, cu următoarele 5 puncte: 1. Dreptul electoral pentru oricine după 5 ani de locuire în Transvaal; 2. Independența judecătorilor; 3. Desființarea monopolului asupra dinamitei; 4) Distrugerea forturilor din Iohanesburg; 5) Invățarea limbei engleze în școli.

— Un fapt nou, nou din toate punctele de vedere produce râsul, hazul sau furia. D-rul Istrati, ministrul de lucrări publice fiind atacat prin ziarul oficios al partidului liberal „Voința Națională” și acuzat că altădată venea în redacția acestui ziar ca să aducă știri, trimite acestui ziar următoarea telegramă:

Redacției Voinței Naționale,

Reveniți asupra dezmințirii ce v'am dat relativ la pretinsa comunicare din parte-mi a unui raport al meu din 1893.

Afirmați un neadevăr și vă dau cea mai formală dezmințire.

De când există ziarul d-voastră nu i'am trimis spre publicare decît pe la 1886, un studiu relativ la necesitatea de a se aduce în țară d-nii Asachi și Babeș, și altul prin care expuneam lucrările a doi chimiști români.

Nu am fost în redacția d-voastră decît o singură dată pentru a protesta contra unor murdării ce ați publicat pe socoteala mea luând ca temă spiritismul, care nu poate fi înțeles de oameni fără cinste și fără Dumnezeu.

Toate elucubrațiunile și insultele ce-ați publicat acum în urmă dovedesc starea sufletească a nenorocitului vostru scribe și decadența ziarului „Voința Națională”.

Istrati

În oraș mare haz. Doctorul Istrati, adeptul lui B. P. Hașdeu era cunoscut ca spiritist. Faptul că a luat apărarea spiritismului în calitate de ministru și că a trimis o telegramă în asemenea termeni unui ziar, a fost desaprobat în cercurile politice unde s'a făcut mare haz.

Ceva mai mult, telegrama nici n'a fost plătită, dar trimisă ca notă ministerială.

— La Roma se întrunește congresul orientaliștilor sub președinția învățatului Cordier. Românii sunt reprezentați printr-o delegație în frunte cu V. A. Ureche.

V. A. Ureche a prezentat un memoriu în care a criticat lucrările existente printre care multe sunt plătite de inamicii românilor. Congresul primește cu unanimitate o propunere ca pe viitor colecționarea hărților etnografice ale Europei orientale să se facă sub controlul congresului, independent de orice tendință politică și având în vedere numai adevărul.

S'a tratat chestiunea macedo-română și cea albaneză. Au vorbit din partea românilor d-nii Ureche, Mitescu, Burada, Secară, Ilescu, Apostoliu, Romașcu și Rădulescu. Românii au repurtat un frumos succes în explicațiile lor.

— La palatul de justiție se face alegerea consiliului de disciplină al avocaților. Lupta este aprigă și politica de partid nu este exclusă. Sunt două liste în prezență. Una în cap cu avocatul Danieleanu (Danielopolu) ca decan și cealaltă cu Titu Maiorescu. După o ședință furtunoasă cu strigăte, cu insulte se procedează la vot. Decan a fost ales Danieleanu cu 122 voturi, contra lui Maiorescu care a întrunit 104. Membrii au reușit de pe ambele liste.

— Duminică 26 Septembrie a fost inaugurată pe bulevardul Pake Protopopescu statuia acestuia. Am vorbit la timp despre meritele fostului primar al Capitalei. Statua a fost ridicată din subscripția publică organizată de admiratori și amici.

— În seara de 29 Septembrie apare pentru întâia oară pe scena Teatrului Național marea artistă italiană Eleonora Duse.

Marea artistă a apărut în Margareta Gautier din: *La Dame aux Camelias*, dar a apărut în fața unei săli aproape goală. Ne aflăm într'un an de mare criză și prețurile erau mari. Dar ce puternică impresie a produs asupra puținilor spectatori.

Jocul ei, cu totul deosebit de al Sarei Bernhardt, era natura însăși. În final, după ce a citit scrisoarea lui Armand, și când apare Armand, nici o vorbă. Cade în brațele lui mută și pierdută încât toată sala e sguduită de emoțiune, de durere și de milă.

Eleonora Duse a fost o mare artistă a Italiei.

— Noul guvern conservator are de luptat, dela început cu mari greutate. Mai întâi are de luptat cu toate celelalte partide și nuanțe cari au combătut pe Dimtrie Sturza, în plus partidul sturzist. Conservatorii singuri, ajutați de tribunul Nicoae Eflava, nu sunt destul de puternici ca să țină piept tuturor. Cu totul altă țară ar fi avut guvernul dacă și junimiștii ar fi fost asociați.

În noul parlament au fost aleși mulți tineri de unde i-a ieșit o poreclă. Opoziția l'a bolezat „Kindergarten“ și așa a rămas până și-a dat sufletul.

Situația financiară este foarte grea, bugetul se anunță cu un mare deficit iar seceta ne mai pomenit de grea, amenință să devie o catastrofă. În cercurile guvernamentale se vorbește de un împrumut în străinătate, fiindcă alt mijloc de echilibrat bugetul nu era.

Apoi încep intrigile și frecăturile chiar în sânul partidului dela cârmă.

Nicolae Filipescu era leaderul majorității și, în această calitate își închipuia că dispune de majoritatea Camerei. Încurând a înțeles că s'a înșelat și că adevăratul șef și omnipotent în această Cameră era Take Ionescu. Din ceasul acela s'a deschis lupta pe viață și pe moarte, între acești doi oameni.

Apoi opinia publică, maleabilă cum e întotdeauna și peste tot, se înforcea foarte repede cu spatele la guvern. La o alegere parțială ce se face la colegiul I de Cameră din Ilfov, candidatul independent Iancu Brătescu bate pe candidatul guvernamental Ruse Rusescu Evident, Iancu Brătescu, care era o figură populară printre agenții electorali și burghezia de mână a doua, a fost ajutat indirect chiar de unii guvernamentali, totuși rezultatul alegerii a fost semnificativ.

Nicu Filipescu, care stăruise mult pentru alegerea lui Gheorghe Cantacuzino ca șef al partidului, asupra căruia credea că va avea înrăurire fiindu-i rudă, constată cu durere cum că șeful partidului asculta mai mult de sfaturile lui Take Ionescu. Această decepțiune îl îndeamnă peste câteva luni ca să înceapă o luptă surdă contra cabinetului și o campanie aprigă pentru aducerea juninștilor la cârmă. Ura veche contra lui Marghiloman este acoperită de ura mai nouă în contra lui Take Ionescu.

Take Ionescu lucrează febril ca să-și întărească poziția în partid căci înțelege manopera lui Filipescu. Din cauza grabei pe care o pune nu-și mai alege mijloacele și întrebuintează întreaga lui influență spre a atrage pe parlamentari. Greșelile făcute de antagonistul său profită lui Filipescu.

În contra lui Nicolae Fleva liberalii sturziști desfășoară o campanie dintre cele mai violente. Din cauza secetei extraordinare nu se făcuse fân aproape de loc. Vitele fiind amenințate să piară toate de foame, Fleva, în calitate de ministru al agriculturii, a trimis agenți în Ardeal ca să cumpere mari cantități de fân. Liberalii cari stau la pândă, deschid imediat o violentă campanie arătând că Fleva a săvârșit o faptă necinstită căci asupra fânului cumpărat, ar fi câștigat personal sume mari. Această chestie a fânului a apăsât întotdeauna asupra lui Fleva de și nu s'a putut aduce nici o dovadă materială în sprijinul acuzației.

— Criza financiară amenință tot mai mult. Numerarul lipsește pe piață iar în guvern este mare neînțelegere în cece privește contractarea împrumutului în afară.

Se calculează că circulațiunei interne îi lipsește 200 milioane, de aceea stagnația e generală iar falimentele se succed zi cu zi.

Generalul Manu ministrul de finanțe nu voește să facă imediat împrumutul de oarece condițiile în care se oferă sunt grele, d-sa e de părere că trebuie așteptat un moment mai prielnic. Dar ceilalți miniștri, în special Take Ionescu, susțin că în vederea nevoei urgente și a crizei care amenință să devie catastrofală, trebuie de făcut împrumutul cât mai repede și în orice condiții. Situația generalului Manu la departamentul finanțelor, începe să devie subredă așa că se vorbește de o remaniere ministerială.

— Două morți dureroase, la 2 Octombrie 1899 au murit Anton Bacalbașa, fratele meu mai mic și Ștefan Velescu directorul Conservatorului de declamație.

Anton Bacalbașa era prim-redctor al ziarului *Dreptatea*, orgaanul lui Nicolae Fleva și deputat al colegiului II de Ilfov.

Născut în orașul Brăila la 1865 nu avea decât 34 de ani. Deși încă tânăr a colaborat la ziarele *România*, *Drepturile Omului*, *Națiunea*, *Adevărul*, *Lumea Nouă*, *Democrația Socială*, *Munca*, *Timpuț*, *Țara*, *Epoca*, *Moștul Român*, și director al ziarului *Moș Teacă*. A scris volumele *Moș Teacă* și *Din viața militară*.

Ziarist de mare talent și orator care încălzea auditorul, Anton (Ton:) Bacalbașa se impusese repede în ziaristica română și ajunsese să fie adevăratul director al ziarului „*Dreptatea*”.

Când la căderea liberalilor, au venit conservatorii la putere, el a fost unul din stăruitorii cei mai puternici pe lângă Nicolae Fleva spre a-l hotărî să intre în guvern. Intrând Fleva în guvern, Toni Bacalbașa a fost admis pe lista candidaților colegiului II de Cameră de Ilfov și ales.

Moartea prematură nu i-a îngăduit să se bucure de noua sa situațiune. Toni Bacalbașa ar fi făcut o frumoasă carieră în politică.

— Născut la 1836 în Craiova, Ștefan Velescu a murit în vârstă de 63 de ani. Actor de talent și cu un fizic foarte agreabil a repurtat multe succese, mai întâiu la Craiova, apoi la București. Pe scena Teatrului Național din București a jucat rolurile sale de forță în piesele: *Supliciul unei femei*, *Bastardul* și *Ștegarul din Paris*. A scris și a localizat câteva piese de teatru precum: *Lăpușneanu*, *Banul Craiovei*, *Prea Târziu*, *Mincinosul*, *Blond sau Brun*, *Hagi-Buia*.

Ștefan Velescu a fost o figură în societatea bucureșteană. în teatru și în artă. Când a părăsit teatrul s'a consacrat educațiunei tinerețului, deschizând *Institutul Heliade*, pensionat-internat, mai întâiu la anul 1873 într'o căsuță din strada Brâncoveanu, apoi în casele din str. Sf. Vineri proprietatea Hagi Panteli, în sfârșit în strada Armenească colț cu Calea Moșilor, unde a clădit vastele instalațiuni ale institutului său.

— Lumea politică este în fierbere; între diversele fracțiuni liberale au început tratative de împăcare. Mâna regelui Carol este aci.

Văzând că guvernul conservator este incapabil de a rezolva sau măcar de a aduce ușurare crizei ce bântuie țara, regele a chemat pe Dimitrie Sturza și l'a înștiințat că trebuie să fie gata pentru orice împrejurare. Însă, spre a lua puterea este de nevoie absolută ca partidul liberal să fie reintregit. În scopul acesta se fac dese întrevederi între frunțașii sturziști și cei drapelști.

Guvernul, în schimb, se arată tot neputincios.

— Marea artistă română Agatha Bârsescu a sosit în Capitală. A jucat la Teatrul Național și în limba română rolul din *Magda* puternica piesă a lui Sudermann.

Partenerii d-nei Bârsescu erau Costache Notara, Iancu Petrescu, I. Costescu, etc. Succesul marei artiste a fost la înălțimea marelui său talent.

— Un scandal la Universitate. D. Nicolae Iorga, nou profesor universitar a început o campanie împotriva celor mai mulți profesori de la Universitatea din București acuzându-i că nu-și fac datoria, că nu vin la cursuri, că studenții nu-i pot prinde la examene, etc., etc. Toate aceste acușări sunt întemeiate, studenții se plâng neîncetat de această destrăbălare, însă profesorii nu vor să se amendeze din potrivă iașu pozițiune contra d-lui Iorga.

Profesorii sunt convocați de către decani. Se țin discursuri și se protestează contra atacurilor aduse mai cu seamă, profesorilor B. P. Hașdeu, V. A. Ureche și Gr. Tocilescu. Cel mai violent împotriva d-lui Iorga a fost profesorul Danieleanu. La urmă s'a votat o moțiune ce blama atitudinea d-lui Iorga.

— Cu toată criza este importantă afluența de celebrități artistice române în București. Pe când d-na Agatha Bârsescu joacă la Teatrul Național, d-na Teodorini cântă la Teatrul Lyric. În sfârșit marele tenor Dumitrescu, o celebritate mondială, sosește în București pentru un șir de reprezentații.

— În luna Decembrie apare ziarul independent *România Jună* sub direcțiunea lui Aurel Popovici. Pe ascuns se spune că acest ziar este opera lui Nicolae Filipescu care începe a trage sforile în culise pentru o apropiere de junimiști.

— În sfârșit guvernul dă o satisfacție lui Gheorghe Panu, îl numește președinte al consiliului de administrație al căilor ferate în locul lui Fălcoianu.

— Guvernul român în urma cererei regelui Carol, a hotărât să trimită o misiune militară în Transvaal, care să urmărească operațiunile militare pe câmpul englez.

Dar guvernul englez a refuzat să admită misiunea, în termeni plini de politeță englezii au arătat motivele. Totuși regele Carol, cel care avusese ideea, s'a arătat foarte mâhnit.

— Guvernul destul de împovărat de griji și nevoi, primește o nouă lovitură în creștet: este afacerea Hallier.

Hallier, antreprenorul construirii portului Constanta, intră în conflict cu guvernul român și, sprijinit de guvernul francez impune ca diferendul său să fie judecat de către un tribunal de arbitri compus dintr'un arbitru numit de guvernul român, unul numit de Hallier și un supraarbitru numit de ambii arbitri. In caz de neînțelegere între arbitri, supraarbitrul să fie numit de către primul-președinte al tribunalului Ilfov. Sentința acestui tribunal să fie dată în ultimă instanță.

Hallier era susținut de bancherii din Paris cari au declarat că refuză să subscrie la împrumut dacă nu se admite tranzacția cu Hallier, cu următoarele condiții :

1) Să se acorde lui Hallier procentele capitalului băgat în lucrare ; 2) să i se acorde o despăgubire ca echivalență pentru câștigul ce l-ar fi putut realiza ; 3) să i se dea o despăgubire pentru daunele cauzate reputației sale din pricina rezilierii contractului, 4) cifra despăgubirilor să se fixeze de un tribunal de arbitri.

Antreprenorul Hallier nu mai lucra, lucrările portului stagneau așa că guvernul a hotărît să urmeze lucrările în regie. De aci intervenția lui Hallier în Franța, iar finanța de la Paris a impus condițiunile de mai sus.

Când a venit în Parlament proiectul de lege a fost o indignare generală. A trebuit intervenția hotărîtă a lui Take Ionescu care a spus că guvernul și parlamentul se află în fața unei necesități inexorabile, de aceea convenția trebuie votată. Și parlamentul a votat-o.

Odată cu votarea acestei concesiuni partidul liberal începe să ridice capul și în curând să treacă la agresiune.

— În ajunul Crăciunului a murit subit Menelas Ghermani, fruntaș junimist și fost ministru de finanțe în marele minister al lui Lascar Catargiu.

În acest minister a dat dovezi de mari capacități speciale. Lui Ghermani i se datorese desființarea agiului, punerea finanțelor publice pe o bază solidă, echilibrul bugetar real și o administrație exemplară.

Conversiunile lui Ghermani erau solide și, cu toate că nu era om cu preferințe pentru cele mai noi teorii financiare, deși în materia impozitelor nu a adus nici o reformă, totuși a fost un mare financiar.

Disparația lui Menelas Ghermani a fost o grea lovitură pentru partidul junimist și chiar pentru partidul conservator în general. Dacă Ghermani ar fi trăit când junimiștii au venit la guvern în vara anului următor, ar fi luat, firește portofoliul finanțelor. Iar mintea lui practică ar fi găsit, poate, soluții în marea criză pe care o străbătea țara. Dar murind el departamentul finanțelor l-a luat Petre Carp, care, fiind om de teorie iar nu financiar practic, a adus repede prăbușire a întregului regim conservator.

Moartea lui Menelas Ghermani — fără să-și dea nimeni

seama — a provocat lunga sciziune din partidul conservator și a împiedicat consolidarea guvernului lui Petre Carp care, dacă ar fi biruit criza, ar fi ajuns chiar de atunci seful în-tregului partid conservator.

ANUL 1900

Anul 1900 începe cu frământări la cele două partide de guvernământ.

Pe când la conservatorii de la guvern se manifestă începutul de frecături, la liberali patimele încă nu s'au domolit. Astfel la Iași făcându-se alegerea comitetului clubului, președinte a fost ales Petre Poni, iar fruntașii Vasile Gheorghian, Toma Stelian, Gheorghe Mârzescu și Ștefan Șendrea au fost eliminați din comitet.

— Din țară vin știri cum că întocmai ca și din București, evreii încep să emigreze în masă.

Propaganda pentru emigrare se face foarte activă. Inițiatorul sionismului este d-rul Theodor Herzl redactor foiletonist la „Neue Freie Presse“ din Viena, autorul unei broșuri ce a făcut zgomot, intitulată „Der Judenstaat“, (Statul evreu).

În România marea majoritate a evreilor devine sionistă așa că exodul emigrării este foarte important.

— În partidul guvernamental sunt frământări mari iar criza ministerială începe. Iarăș tratative cu junimiștii, cari nu dau nici un rezultat. În sfârșit, spre a se da oarecare satisfacție lui Nicu Filipescu, primul ministru admite ca d. Ionaș Grădișteanu să intre în guvern.

Remanierea se face, așa dar, în chipul următor: Gheorghe Cantacuzino președinte fără portofoliu, generalul Manu ministru de interne. Take Ionescu la finanțe, d-rul Istrati la instrucția publică și Ionaș Grădișteanu la lucrări publice. Ceilalți miniștri au rămas la locul lor.

— Pentru judecarea procesului Hallier statul a numit arbitru pe d. Mihail Șuțu iar pe Gheorghe Panu primul dintre cei trei avocați.

Gheorghe Panu, care fusese pentru a doua oară nesocotit cu ocazia remanierei, a pus oarecare greutate, dar la urma urmelor a primit.

— În partidul de la guvern lupta între Take Ionescu și Nicu Filipescu izbucnește pe față. Acum este temere că guvernul nu va mai putea continua. Spre a se aduce o împăcare între cei doi rivali, C. Olănescu președintele Camerei și ministrii general Manu și general Lahovary au pus la cale o întâlnire în cabinetul celui dinâți între Take Ionescu, N. Filipescu și Gheorghe Panu. Filipescu, fiind acuzat că a procedat prin surprindere la introducerea lui Grădișteanu în guvern, a fost chemat ca să se explice. O explicație a fost dată de formă, dar fondul rivalității a rămas. De acum înainte par-

tidul conservator, până la dispariția lui, va fi frământat de dușmănia între acești doi oameni. Ziarul „Adevărul” ia apărarea lui Take Ionescu și de acuma devine un adversar permanent al lui Filipescu pe care îl atacă zilnic.

— Chestiunea școalelor din Brașov, chestie care a pașionat atât de mult țara și a provocat căderea cabinetului Sturza revine la ordinea zilei, sub o altă formă.

Guvernul a depus pe biroul Camerei în ziua de 20 Ianuarie un proiect de lege pentru instituirea unei rente anuale de 38.500 lei pentru școalele din Brașov, precum și pentru votarea sumei de lei 115.000, plata acestei rente pe timp de trei ani de când renta nu fusese achitată.

În Camera dela Budapesta un deputat kosutist a adresat primului ministru Szell o interpelare în această chestiune, cerând lămuriri. Ministrul maghiar a răspuns că afacerea s'a pus la cale în urma unor lungi tratative între București și Budapesta, până ce s'a ajuns la această soluție; Guvernul român a supus proiectul de lege parlamentului român și a declarat că afară de acești bani vărsați nu mai acordă nici o subvenție pe teritoriul unguresc. Și d. Szell conchide: cred că astfel demnitatea Statului rămâne intactă.

— În strada Ceauș Radu, s'a întâmplat la 1 Februarie un asasinat care a făcut multă valvă. Un tânăr anume Fitovsky, de origine bulgar, a fost găsit mort în stradă. Un birjar trecând pe acolo a văzut pe stradă, un om care zace, având capul sângerat și alături de el o secure.

Fitovsky fusese în armata bulgară, dezertase, apoi iarăși intrase în armată de unde iarăși a fugit. De aceea un comitet patriotic macedonean l'a condamnat la moarte. Crima a fost săvârșită cu ajutorul unui bulgar anume Trifanof și cu complicitatea altuia numit Carambuloff. Asasinul fusese expedit din Bulgaria. În București era un comitet secret macedonean care opera. Poliția a dispus arestarea membrilor acestui comitet și anume: Al. Trifanoff președintele, Cristu Carambuloff, Costică Zamfiroff, Mărcu Bosniacoff, Anghel Paparoff și Traian Zoetcoff.

— Un eveniment politic se petrece: aproape întreg statmajorul partidului socialist compus din: V. G. Morțun, Ion Nădejde, Al. Radovici, G. Diamandi și alții au trecut în partidul liberal.

Vasile Morțun fiind interviewat de ziarul „Adevărul” asupra motivelor care au determinat acest act a răspuns:

— „Constatarea că nu se poate înjgheba un partid socialdemocrat serios în condițiile economice și politice în care ne găsim. La orașe o muncitorime străină, lipsită deci de drepturile politice.

La sate o țărănime neștiutoare de drepturile și libertățile ce le are, în stare încă de vasalitate față de proprietari și de aparatul administrativ. Lipsa unui proletariat intelectual,

Această constatare o făcusem și dezbătusem în sanii conducătorilor socialiști cu mai mulți ani înainte și încă înainte de venirea liberalilor la putere, la 1895 sfătuisem trecerea noastră la liberali ca, apoi împreună, să putem împlini condiția esențială a unei vieți politice sănătoase: „aplicarea legilor“.

Aceste declarațiuni sunt de o nespus de mare importanță, ele arată cât de viciat era simțul politic în țară, nu numai la vechile partide ci chiar la oamenii cari reprezentau un ideal nou: socialismul.

Declarațiunile înregistrate aci au fost făcute la începutul anului 1900, atunci când s'a și realizat trecerea stat-majorului socialist în partidul liberal. Prin urmare, încă înainte de 1895, adică cel puțin cu 6 ani mai înainte partidul socialist a avut un stat-major conducător care cu sufletul nu mai era cu partidul pe care-l conducea, care nu avea încredere în viabilitatea partidului socialist și care, de fapt, trecuse la partidul liberal.

Partidul socialist în formațiune trecea printr'o criză firească. Creațiunea lui fusese artificială. În loc să fie fundat de către masele muncitoare și proletariene, fusese închipuit de către un număr de tineri din clasa intelectualilor.

Partidul nu fusese întemeiat nici măcar de către intelectualii indigeni ci de către câțiva refugiați evrei ruse. În Iași bazele partidului socialist au fost puse de către d-rul Russel pe la anul 1880—82, la București de către Costică Dobrogeanu-Gherea.

Tineri cu tot felul de tendințe democratice, unii din ei fără să înțeleagă socialismul au pus temelurile socialismului. Dar fiindcă masa muncitorească lipsea, partidul n'a putut fi întemeiat deejt artificial. Și ceea ce trebuia să se întâmple s'a întâmplat; toți intelectualii tineri cu ambițiuni politice și cu dorința de parvenire înțelegând că nu au nimic de așteptat de la puterea unui partid atât de șubred, s'au retras treptat către partidele reale capabile de a le oferi situațiuni de mână întâia.

Vasile Morțun, înainte de a trata cu partidul liberal, tratase cu Gheorghe Panu.

Panu era șef al partidului radical — un partid tot atât de lipsit de bază, cât și partidul socialist — și om căruia i se prezicea un mare viitor politic în România. Morțun văzuse tot atât de fals ca și mulți alții, de aceea fusese ademenit de această perspectivă de viitor. După cum a declarat-o chiar el, își închipuise ca să întrunească mănunchiul de radicali spre a forma un partid democrat-radical puternic. Dar, fiindcă nici Panu și nici conducătorii partidului socialist nu aveau mare încredere în biruința imediată a unui asemenea partid, și unii și ceilalți având aspirația unei parveniri rezezi și personale, acest partid visat n'a fost fundat.

Cauza e că a lipsit credința tuturor în viitorul unui puternic partid democrat. Cel puțin le-a lipsit credința că acel partid putea fi întemeiat atunci și că, trăind ei, ar fi putut

Deveni partid de guvernământ care sa re orere demnitati per-
sonale.

Partidul socialist avea așa dar, o elită conducătoare care, timp de cel puțin șase ani, a stat cu sufletul și cu ochii pironiți asupra partidului liberal, așteptând ceasul prielnic ca să sară într'insul.

De aceea s'a văzut acest fapt anormal, că, în tot timpul acela, partidul socialist era binevoitor liberalilor, când aceștia erau la putere și era ostil conservatorilor când liberalii erau la opoziție. Partidul liberal conducea de fapt partidul socialist prin membrii statului major cari, în realitate, erau mai mult liberali decât socialiști.

Istoria acestor zile confirmă încă odată adevărul că partidele nu pot fi conduce decât de o elită eșită chiar din sânul masei care formează partidul, iar nici de cum de elementele streine împrumutate celorlalte partide și clase sociale. Partidul socialist român nu a devenit un partid real decât în ziua în care și-a luat cârmacii din masa muncitoare proletariană.

În sfârșit statul-major socialist a trecut întreg aproape în partidul liberal și s'a grupat în jurul lui Ionel Brătianu, șeful prezumptiv.

Ionel Brătianu simțea că nu va fi șef real al partidului atât timp cât va fi înconjurat de vechiul stat-major liberal compus din oameni mai vârstnici decât el. Un om tânăr, oricare i-ar fi meritele și întâietatea, suferă întotdeauna ascendentul celor mai în vârstă și e înlotdeauna întunecat de autoritatea acestora. De aceea dorința unui șef tânăr este să înlăture sfatul bătrânilor și să se înconjoare de elemente tinere. Cazul împăratului Wilhelm al II-lea este tipic: spre a putea fi cu adevărat împărat autocrat a simțit trebuința de a înlătura pe marele Bismarck a căruia înaltă personalitate l-ar fi apăsât ținându-l, cât ar fi trăit, în umbră.

Socialiștii cari au intrat în partidul liberal au făcut declarația că intră cu idei generoase, spre a nu spune că intră cu ideile lor socialiste. De aci au dobândit porecla de „tineri generoși“.

Tinerii generoși erau socialiștii intrați în partid, foarte rău văzuți de către bătrânii liberali, cari formau atunci statul-major. Tinerii generoși au format imediat noile cadre spre deosebire de statul-major existent, desemnat cu numele de „vechile cadre“.

Dar tinerii generoși n'au dat partidului liberal decât doi miniștri: pe V. G. Morfun și pe Alexandru Radovici. Toți ceilalți, ori au murit prematur, ori n'au arătat talente politice deosebite spre a putea ajunge la portofoliile ministeriale.

Intrarea socialiștilor în partidul liberal nu s'a putut face, însă, fără greutăți și fără împotriviri. Cel care era, mai ales, ostil acestei infusii era tocmai șeful partidului liberal, Dimitrie Sturza, ale cărui idei foarte domoale nu se potri-

veau, în nici un fel, cu ideile prea înaintate. Spre a-l aduce la altă hotărâre s'au întrebuițat multe mijloace de către Ionel Brătianu și cei din jurul său.

Mai întâiu s'a pus la cale banchetul dela sala Edison despre care am mai vorbit.

Inițiativa acestui banchet, dat spre a slăvi pe Dimitrie Sturza a doua zi după ce fusese răsturnat sub acuzația de trădare, a luat o un fost socialist, doctorul Radovici în fruntea unui număr de tineri cu aceleași idei. Această inițiativă era un act de curajiu care a mișcat pe bătrânul șef al partidului. Firește această manifestație în favoarea sa, făcută de tinerii înaintați în vremea în care cei mai mulți bătrâni liberali se codeau să-l susție, l'a împăcat cu tinerii aceștia în cari nu mai vedea o primejdie pentru partid.

Apoi Ionel Brătianu i-a sugerat că, atrăgând în partidul liberal întregul stat-major socialist, va decapita acest partid și-l va desființa pentru mult timp. Cu acest fapt partidul liberal, pe de o parte va face un real serviciu țării iar pe de altă parte va atrage simpatiile păturilor muncitoare și ale întregului tineret cu idei democratice.

Dimitrie Sturza a înțeles și a fost convins. Astfel „tinerii generași” au intrat în partidul liberal.

— Pe când partidul liberal se democratiza la suprafață în chipul acesta, în partidul conservator se producea o mișcare în sens invers: Gheorghe Panu jertfit luă atitudine ostilă față de partid și anunță hotărârea sa de a se retrage.

Mai ales faptul că i s'a preferit d. Grădișteanu, un tânăr fără suprafață politică atunci, l'a incredințat că în partidul conservator nu mai are nici o simpatie. De altfel, drept consolatie guvernul îi oferea, doar, locul de avocat al statului în procesul Hallier, adică 15 mii lei.

Însă, în acțiunea sa Panu nu mai era urmat de către întreg partidul radical. Alexandru Bădărău, șeful real al radicalilor dela Iasi, recunoștea încă, de formă și din condescendență, șefia lui Panu, de fapt, însă, era înțeles cu Take Ionescu și stăruia pentru ca șeful radicalilor să nu facă ruptura. Ruptura nu s'a făcut. Panu a primit însărcinarea de avocat al statului în procesul Hallier, dar acest act de slăbiciune a contribuit ca să nu facă parte nici din viitorul guvern conservator, prezidat de către Petre Carp.

Dacă ar fi avut curajul măcar atunci, să refuze oferta conservatorilor bătrâni, dacă ar fi eșit din partid și ar fi trecut în gruparea lui Petre Carp e foarte probabil că ar fi avut un portofoliu în guvernul prezidat de acesta în anul 1900.

Iar în timpul acesta Nicu Filipescu începe lucrarea de culisă pentru răsturnarea guvernului Cantacuzino, în care Take Ionescu dobândise o prea mare influență, și pentru aducerea la cârmă a lui Petre Carp.

Peste puține luni faptul era indeplinit.

— Războiul anglo-bur, care la început era atât de favorabil burilor, a luat o altă față. Slabele contingente indigene sunt înfrânte unul după altul. Cu cât sosesc neîncetat întăriri din Anglia cu atât forțele bure se topesc și nu mai pot fi înlocuite cu alte rezerve.

Burii pierd puternica pozițiune de la Colenso, iar cetatea Ladysmith, asediată de la începutul campaniei, este despresurată. Numirea mareșalului Roberts în fruntea armatelor engleze a contribuit mult la acest rezultat.

La 15 Februarie generalul bur Cronye, unul dintre cei mai valoroși comandanți buri, capitulează fără condițiuni cu întreaga sa armată în număr de 4 mii oameni, 4 tunuri de calibru mare, 9 tunuri de calibru mai mic și două tunuri Maxim.

Lângă Ladysmith se dă o luptă foarte crâncenă ce se termină cu victoria englezilor. Capitulara lui Cronye nu a pus capăt războiului.

În Germania victoriile englezilor sunt rău văzute, căci simpatiile germane sunt cu burii. În Franța englezii sunt menajați pentru cuvinte de oportunitate politică. Totuși marele ziarist Henri Rochefort deschide în ziarul „L'Intransigent” o listă de subscripție spre a se oferi o sabie de onoare generalului Cronye pentru lungă și vitează lui rezistență.

Generalul Cronye a fost un mare și valoros general. Cu forțe de o neînsemnătate aproape ridicolă a putut ține piept luni întregi puternicelor coloane engleze și le-a împiedicat să înainteze făcându-le să sufere înirângeri dureroase.

În ziua capitulării, generalul Roberts aștepta lângă o trăsuriță ce servea generalului drept cameră de dormit. La ora 7 dimineata se văzu un grup de călăreți înaintând sub conducerea generalului englez Pretyman ; lângă el un bătrân pe cap cu o pălărie cu margini largi, îmbrăcat cu o haină scurtă din stofă ordinară și cu un palton de lână. Acesta era foarte temutul general Cronye a cărui figură era impasibilă.

Generalul Pretyman prezintă pe Cronye cu vorbele : „Domnul general Cronye”. La aceste cuvinte Cronye salută militarște iar generalul Roberts îi întoarce salutul. Toți călăreții descălecară. Generalul Roberts înaintă ; strânse mâna generalului Cronye, și-i spuse : Domnule, ați făcut o curajoasă apărare”.

Războiul va urma acum cu și mai mare înverșunare deoarece englezii refuză toate ofertele de pace ce li se fac și nu înțeleg să înceteze lupta de cât după înfrângerea definitivă a burilor.

— Un nou motiv de luptă între Take Ionescu și Filipescu; acest motiv înăsprește încă și mai mult relațiunile dintre cei doi fruntași conservatori. La ordinea zilei vine alegerea unui episcop pentru eparhia Romanului.

Candidatul lui Take Ionescu este Safirim Craioveanul iar candidatul lui Filipescu este arhiereul Calist.

S'au tras sforile câteva zile înainte de ziua alegerii, iar guvernul convoacă marele colegiu prin surprindere spre a împiedeca campania lui Ghenadie care ar fi dorit să candideze.

În ziua votului o altercație violentă se produce în Cameră între Nicu Filipescu și Ion Lahovary, ministrul de externe din cauza convocării atât de grăbite a colegiului. Filipescu este, de altfel, foarte necăjit fiindcă guvernul, combate fățiș candidatura lui Calist care este candidatul agreat de el personal. Filipescu cere ca guvernul să nu se amestece, să nu facă presiuni și să lase alegerea liberă.

În Cameră fierberea e mare. Amicii lui Filipescu strigă : Calist ! Calist ! Calist ! Iar amicii lui Take Ionescu răspund : Safirim ! Safirim ! Safirim !

Deputații din majoritate sunt întruniți la o consfătuire și acolo li se comunică de către generalul Manu cum că Safirim e candidatul primului ministru. Filipescu protestează și cere guvernului să nu se amestece.

În sfârșit, în această atmosferă se procedează la alegere. Majoritatea absolută este de 114. Arhiereul Safirim Craioveanul este ales cu 127 voturi, adică d'abia cu 13 voci peste majoritate. Ceilalți candidați au avut: Ghenadie Petrescu 46 voturi; Calist Botoșeneanul, candidatul lui Filipescu 36 voturi și Conon Bacaoanu 17.

Faptul că candidatul său a întrunit mai puține voturi de cât chiar Ghenadie Petrescu, a amărit mult pe Filipescu și i-a hotărât linia de conduită viitoare. De acum el va lupta fără preget împotriva, nu numai a lui Take Ionescu, dar și împotriva lui Gheorghe Cantacuzino spre a-i răsturna guvernul.

— Un conflict violent izbucnește între statul român și statul bulgar.

Conflictul e provocat de posesiunea insulei Bujorescu, în dreptul Zimnicei.

Cazul stă astfel: insula Bujorescu era alipită Bulgariei, însă Dunărea schimbându-și cursul, a trecut-o în partea României.

Au urmat tratative, dar fiindcă bulgarii amenințau să ocupe insula cu forța, guvernul român a ocupat insula cu o companie de soldați, trimițând, în acelaș timp, șalupa „Vedea” ca să patruleze și să împiedice un eventual atac bulgar.

În presa bucureșteană este agitație. Ziarele spun că guvernul bulgar a trimis celui român o notă prin care acuză România că, în loc să se aștepte soluția de la tratativele diplomatice, a procedat necivilizat, întrebuițând forța brutală cu care au fost goniți soldații bulgari.

Bulgarii somează România ca să evacueze insula și după aceea să se trateze diferendul.

— Din Paris vine știrea că Théâtre Français (Comedia franceză), a căzut pradă flăcărilor. Artistă Dudley a fost scoasă jumătate asfixiată. Artistă Henriot a fost carbonizată.

Tânăra Henriot, de curând angajată la Comedie, era de o mare frumusețe, avea 19 ani și dădea mari speranțe. Artistul Falconnet a pierdut 20.000 de franci pe cari-i păstra într'un dulap. Tablouri de mare valoare și gobelinuri scumpe au fost distruse. Autorul dramatic Victorien Sardou asista în stradă la dezastru și plângea. Emoția la Paris este imensă.

Cabina artei Henriot a fost găsită intactă, prin urmare, dacă artista rămânea înăuntru, scăpa. Din toate părțile lumii; au sosit telegrame de condoleanțe; cea dintâi telegramă a venit din Canada din partea marelui artist-tragedian englez Irwing. Trupa Comediei franceze a jucat apoi la Odeon.

— În sfârșit în ziua de 1 Martie începe judecarea procesului Hallier care dă loc la mari agitațiuni politice.

La ora 10 dimineața, tribunalul se instalează, președinte fiind d. Șuțu asistat de d-nii Manfre și Seemans; cel dintâi arbitru din partea lui Hallier iar d. Seemans supraarbitru.

Avocații Statului sunt Gheorghe Panu, Barbu Păltineanu și Ion Boambă. Hallier este apărat de către d. Raymond Poincaré o celebritate a baroului parizian, mai târziu președinte al Republicii franceze și apoi șef al guvernului, care a ordonat ocuparea provinciei germane Ruhr.

Partidul liberal face mare agitație, ziarele de opoziție apar cu manșete ațățătoare, manifeste sunt împărțite populației iar lumea este invitată ca să vină în fața localului Curței de compturi unde este instalat tribunalul excepțional.

Pe când vorbește d. Poincaré, sgomotul maselor din stradă ajunge până la sala ședințelor. Afară tot statul-major liberal este concentrat și demonstrează. Indignarea liberalilor se manifestă violent împotriva frunțașului liberal Constantin Nacu, fost ministru, care a primit să fie avocatul lui Hallier.

Fondul procesului este următorul: Statul român, constatând că Hallier nu mai putea urma cu lucrările portului, i-a luat din mână întreprinderea și a pus-o în regie. Față de acest fapt Hallier a cerut statului român o despăgubire de 17 milioane opt sute șaptezeci și șapte mii lei iar Statul român nu a oferit decât 3 milioane.

Tot timpul cât a pledat d. Poincaré liberalii adunați în stradă și în curtea palatului Curței de compturi, au vociferat, fluierat și au făcut un mare zgomot. Dau aci, după ziarele epocii, numele liberalilor cari erau grupați acolo și manifestau: Ștefan Sihleanu, profesor universitar, Emanoil Culoglu, Emil Petrescu, fost prefect de poliție, V. G. Mortun, doctor Radovici, N. Săveanu, G. Diamandi, Al. Ionescu fost procuror, Ion Malla, G. Caracaș fost prim-procuror, G. Polținos fost președinte de tribunal, Al. Lupășcu fost procuror, Clineanu, fost procuror, G. Danielopol, Victor Antonescu, Căpitan I. Ghica, Fundăteanu, I. Vericeanu, Alexandru Bagdat viitor inspector de poliție, frații Sipsom, C. Durma, Ianovici, Grigore Giani, Stroici, deputatul Boldur Epureanu, căp. I. Creșeanu, căpitan Popovici, Iancu Culoglu, G. Otnescu, Chintescu, etc.

Față de atitudinea mulțimei poliția intervine cu forțe îndestulătoare, gonește pe manifestanți, lovește pe câțiva, arestează pe unii din ei, și pune un cordon militar în fața localului.

Din cauza agitației din stradă membrii tribunalului și advocații lui Hallier părăsesc localul la ora 12 jum. aparăți de poliție.

Liberalii spumegă în contra lui Nacu. În aceeași seară de 4 Martie societatea de binațere „Tibișoiu” dădea o serbare, la care asista și doamna Nacu cu una din fiicele sale care juca într-o piesă de amatori. După spectacol d-na Nacu întâlnind pe d-na Zoe Sturza, soția șefului partidului liberal, o întrebă:

— Cum apreciați jocul fiicei mele, doamnă?

Iar d-na Sturza îi răspunde:

— Cred că frumoasa toaletă a fiicei domniei-tale costă prea mult pe țară.

Agitația în oraș merge crescând, poporul este chemat să împiedice funcționarea tribunalului arbitral care este o rușne pentru țară. După manifestațiile dela Curtea de Conturi, urmează altele pe bulevardul Academiei, în fața Senatului.

Mulțimea agitată de liberali sparge geamurile palatului Universității.

Cât durează pledoariile procesului, agitația este întreținută; se organizează o mare întrunire publică la sala „Dacia”. Ziarele publică articole incendiare, cu litere groase ele anunță izbucnirea războiului civil, măcelărirea studenților, znopirea ziarștilor, etc.

Pledoaria d-lui Poincaré a urmat 5 ședințe. La a șasea s'a dat cuvântul lui Gheorghe Panu. Acesta are un incident cu d. Poincaré. Iată-l:

La întâia ședință, când publicul, în frunte cu agenții liberali, a dat năvală chiar în sala tribunalului pe când vorbea d. Poincaré, acesta, iritat, a exclamat:

— Se cunoaște că suntem aci la porțile Orientului!

D. Panu a relevat vorbele d-lui Poincaré protestând.

D. Poincaré a prezentat un protest prin care-și explica cuvintele.

— Iau act cu plăcere de retractările și scuzele d-lui Poincaré, zice Panu.

Auzind aceste vorbe d. Poincaré sare de pe scaun și strigă:

— Un francez nu cere niciodată scuze!

— Fașoda! strigă unul din public; fiindcă publicul era tot acolo *).

În sfârșit, după terminarea dezbaterilor, tribunalul dă sentința

Se știe că Hallier pretindea aproape 18 milioane lei pe când statul român nu oferea decât 3. Tribunalul a condamnat statul român să dea lui Hallier, drept despăgubiri, suma de 6 milioane 223 mii lei.

După pronunțarea hotărârii, toată agitația politică cade de

*) Fașoda localitate în Egipt, pe care francezii au fost siliti s'o părăsească în 1883 sub injoncțiunea Angliei.

unde se vede că nu era vorba de o agitație populară, ci numai de o înscenare politică.

Dar ce a fost în fond afacerea Hallier?

Un antreprenor francez a obținut, pe baza lucrărilor anterioare săvârșite în alte țări străine, concesiunea construirii portului Constanța. Dar, datorită la tot felul de împrejurări, Hallier a declarat într-o bună dimineață că nu mai poate urma lucrările din pricina multelor piedici ce i se pun de administrația românească, a părăsit lucrările și a cerut o despăgubire de aproape 18 milioane lei.

Ceva mai mult, Hallier, declarând că într'un proces atât de însemnat cu statul nu are încredere în nepărtinireă cât și în competența tribunalelor românești, a pretins ca judecata să fie deferită unui tribunal de arbitri.

Această cerere umilitoare pentru statul român, a fost susținută cu tărie, de cercurile finanței franceze interesate în întreprinderea Hallier și, în același timp a fost sprijinită și de guvernul francez.

În fața atâtor presiuni puternice, făcute, mai ales, într'un moment în care seceta și criza financiară, amenințând statul cu un faliment, România avea o grabnică nevoie să obție un împrumut în afară guvernul îl sili să capituleze.

Interpelat în Cameră, guvernul răspunse prin glasul lui Take Ionescu, mărturisind că se afla sub apăsarea unei necesități inexorabile și că finanța străină reclamă neapărat ca procesul să fie judecat de către un tribunal de arbitri.

Opoziția — atât Liberalii cât și o parte din junimiști — începu agitația împotriva guvernului. Dar masele populare erau cu totul străine. După cum am arătat mai înainte manifestația dela Curtea de conturi unde s'au ținut ședințele tribunalului excepțional, era făcută de vreo două sute de politicieni liberali, agenți electorali, etc.

De altfel aceasta este istoria tuturor mișcărilor politice din București. Fie că era un partid la guvern, fie că era altul, mișcărilor de stradă nu erau adevărate răscoale populare ci numai puneri în scenă ale partidului din opoziție prin agenții înregimentaji.

Afacerea Hallier a avut dedesubturile și părțile ei destul de jignitoare. Mai întâi cererea finanței străine ca pricina să fie judecată de către un tribunal de arbitri a dovedit puțină stimă de care se bucurau, pe vremea aceea, tribunalele noastre în străinătate. Apoi agitația liberalilor nu a avut de scop numai să aducă neplăceri guvernului, dar și să facă presiune asupra arbitrilor, spre a le zmulge o sentință mai dulce pentru țară. Și, în adevăr, de unde Hallier preindea peste 17 milioane lei, nu a obținut decât 6 milioane 200 mii.

Din acest punct de vedere agitația și manifestațiile de stradă au avut și partea lor bună, căci dacă nu s'a putut înlătura umilirea țării, cel puțin au izbutit să crute statului o sânge-

rare bănească foarte dureroasă, mai ales în vremurile de atunci.

— Membrii comitetului Ateneului român se întrunesc spre a-și alege comitetul. Vechiul comitet este reales. El e compus astfel: președinte N. Crețulescu, vice-președinți V. A. Ureche și P. S. Aurelian, membri Ionescu-Gion, dr. Al. Ureche și Al. Stăncescu.

— În Transvaal, luptele urmează crâncene între cele două armate. Buriile opun o împotrivire îndârjită dar sunt siliți să cedeze terenul pas cu pas. Statul liber Orange este ocupat de englezi. Totuși într-o mare bătălie la Magenfontein, englezii suferă o sângeroasă înfrângere, perzând opt sute de prizonieri și șase sute de morți. Pentru acele vremuri și pentru slăbiciunea contingentelor în luptă, cifrele erau însemnate.

Dar în toiul luptelor o veste înfricoșătoare pentru buri sosește: generalul-șef al lor, anume Joubert moare de o boală de stomach. Înfrângerea definitivă nu mai poate întârzia.

— Un incident baziliu la Ateneu. De pe urma lui s'a răs câtevas zile în București.

D. avocat Șonțu ținând o conferință literară, între altele a zis:

— Literații nu sunt de loc favorizați în România. Bine a spus Caragiale că, dacă ar avea 9 copii, pe nici unul nu l'ar face literat.

Caragiale se găsea în loja comitetului. După sfârșitul conferinței și pe când publicul eșea din sală autorul *Noptei Furtunoase*, apărură în fața publicului și strigă:

— Nu este adevărat! Niciodată n'am spus că nu mi-aș face copiii literați!..

A fost un moment de emoțiune și s'a răs. Dar de față erau și câțiva prieteni ai lui Caragiale, cari cu câteva zile mai înainte, îl auziseră perorând:

— Nu, mă, în România nu trebuie să fii om de litere! Eu dacă aș avea 12 copii nu l-aș face pe nici unul literat, dar i-aș face pe toți cameni politici. Numai asta produce.

Caragiale era, însă, cunoscut pentru butadele, capriciile și mai ales pentru inconsecințele lui de limbagiu.

— Un eveniment însemnat în politica din năuntru: liberalii sturziști se împacă cu drapelștii.

Afacerea Hallier cât și slăbiciunea guvernului — ceea ce putea să aducă o schimbare de regim dintr-o zi în alta — va grăbi împăcarea celor două fracțiuni liberale.

Criza financiară era foarte serioasă. Guvernul nu putea contracta un împrumut în străinătate și, fără acest împrumut, trebuia să declare neputința statului de a plăti. Soluțiunile propuse de către ministrul de finanțe Take Ionescu erau de nepermis, atât păreau de jignitoare pentru țară. Mai departe voi arăta programul prezentat de către acest ministru, ceea ce a și grăbit căderea cabinetului Cantacuzino.

Liberalii se pregăteau, dar, ca să ia din nou puterea. Ei nu prea erau bucuroși să vină la guvern într'o împrejurare atât de grea, totuși, dacă evenimentele ar fi poruncit, adică dacă conservatorii n'ar mai fi putut ține cârma, partidul liberal era dator să-i ia locul.

Dar Sturza fusese înștiințat de regele Carol că, numai unui partid liberal întregii i-ar da puterea, în nici un caz unei fracțiuni. De aceea tratativele între cele două ramuri liberale s'au făcut în grabă și unirea s'a realizat. În fața perspectivei de a veni atât de repede la guvern, liberalii din amândouă taberele, au făcut toate concesionile, au uitat toate acuzațiile din ajun, drapeliiștii au uitat că Dimitrie Sturza fusese pentru ei un trădător de neam, Dimitrie Sturza nu mai ținea minte că fusese alungat dela cârmă sub cea mai rușinoasă acuzare. Și împăcarea s'a făcut.

Cu aceeași lipsă de convingere, cu aceeași ușurință au fost duse cele mai crâncene lupte politice în România. Afară de asta partidul liberal dobândise o a doua natură, aceea de a fi întotdeauna la guvern.

Parlamentul închizându-se luptele politice încetează și după obiceiul pământului, frunțașii politici ai ambelor partide încep să se risipească, care pe la moșii, care prin străinătate. Dar situația financiară este foarte critică, ministrul de finanțe Take Ionescu, își dă mari silințe ca să găsească în străinătate un împrumut de cel puțin 80 milioane care ar salva, nu numai țara, dar și guvernul.

Decandată Take Ionescu și-a câștigat sprijinul ziarului de opoziție *Adevărul*. În numărul dela 18 Aprilie acest ziar publică următoarea notiță :

„*Pester Lloyd* publică în ultimul său număr o revistă asupra activității legislative a parlamentului român și aduce elogii cabinetului Cantacuzino.

Organul oficios maghiar pune în special în evidență personalitatea d-lui Take Ionescu și relevă că actualul ministru de finanțe e sufletul cabinetului și autorul mai tuturor legilor importante care s'au votat de curând.

Pester Lloyd prevede că d. Take Ionescu se va impune, într'un apropiat viitor, ca șef al partidului conservator.

Această notiță publicată cu litere cursive în fruntea rubricii de informații, de către un ziar care făcea opoziția cea mai violentă guvernului, este semnificativă.

Bine înțeles notița din *Pester Lloyd* era trimisă din București și plătită dela ministerul de finanțe, însă ea arăta care erau, încă de atunci, veleitățile lui Take Ionescu. Candidatura sa la șefia partidului conservator era pusă astfel ca un balon de încercare, însă aceste manopere au contribuit la sfărâmarea partidului prin sfâșierile și rivalitățile pentru șefie.

Take Ionescu mai dă drumul și la alte baloane de încercare ; el are un program cu care să îndrepteze situația și să

Înlăturare criza: între alte propuneri are și vinderea serviciului de navigație. Inițiativa acestui serviciu fusese una din mândriile partidului conservator, în special a marelui ministru de sub președinția lui Lascar Catargiu, acum Take Ionescu, fiind strâns cu ușa, propune vinderea serviciului. În ziare favorabile lui Take Ionescu încep să apară articole care susțin această soluție, de și este jienitoare mândriei naționale.

— Criza financiară atinge dureros și proprietatea urbană. Este foarte interesant de amintit astăzi, când chiriiile au atins înălțimi cu nepuință de atins de pungile mediocre, care erau starea de lucruri dela 1900.

Ziarele vremii ne spun că peste 10.000 case au rămas neînchiriate în București. Proprietarii scădeau chiriiile pe capete. Chirii de 6000 lei pe an scoborau la 2000 lei; chiriiile dela 2000 și 3000 ajungeau la 1500, 1200 și 1000, iar proprietarii se rugau de chiriași ca să nu-i părăsească.

Creditul urban devenise proprietarul câtorva mii de case din cauză că proprietarii nu mai puteau plăti ratele.

Această criză a durat mai mulți ani de zile.

— La jumătatea lunii lui Aprilie m'am retras dela ziarul *Adevărul* spre a lua direcția ziarului *Patriotul* pe care l'am fondat cu mijloace proprii. Acest ziar independent a luptat pentru răsturnare cabinetului Cantacuzino și pentru venirea la cârmă a lui Petre Carp.

— În ziua de 5 Mai vine știrea telegrafică din Paris cum că pavilionul României a fost inaugurat la Expoziția internațională. Dimitrie Olănescu (Ascanio) a rostit o cuvântare în prezența corpului diplomatic, personalului expoziției, etc.

— Criza financiară este atât de acută încât problema e pusă; sau guvernul găsește mijloace pentru înlăturarea ei sau pleacă.

Take Ionescu prezintă un program menit să ușureze situația; acest program cuprinde 1) Vinderea serviciului maritim unui conscriu străin; 2) vinderea către Banca Națională a acțiunilor statului; 3) vinderea pădurilor statului; 4) monopolul alcoolului. Se fac tot felul de propuneri dar nu e nimic realizabil, iar împrumutul în străinătate nu se poate obține.

— În timpul acesta vin două știri importante, din afară. Întâia spune că burii au încetat războiul ne mai putând lupta în contra forțelor cu mult superioare ale englezilor. Statul Orange a fost anexat mai întâi, după aceea a fost anexat și Transvaalul. Vitejeasca împotrivire a burilor, care le-a atras admirațiunea lumii întregi, nu le-a fost de nici un folos.

A doua știre este că în China a izbucnit o mare răscoală zisă a boxerilor, care măcelăresc pe străini și pustiesc totul în drumul lor. Aceasta este o mișcare naționalistă sprijinită în parte de guvern, în frunte cu împărăteasa care e dusmană străinilor.

Răsculații au pătruns în Peking și au asediat pe ambasadorii europeni cu lanțurile lor în localitățile ambasadelor. În urma ultimatumului zadarnic adresat de puterile europene, Chinei, acestea au trimis forțe militare numeroase cu care au putut înfrânge împotrivirea boxerilor. Numai luând Pekingul cu asalt armatele puterilor europene unite cu armata Japoniei au putut despresura ambasadele și înfrânge răscoala ultra-naționalistă a chinezilor.

— Emigrarea evreilor reîncepe. Din toate orașele țării emigrează evreii în masă. Se anunță că guvernul român acordă evreilor călătoria gratuită până la Rotterdam; evreii vin în mase mari la ministerul de lucrări publice cerând să li se acorde bilete.

Cei mai mulți evrei sunt hotărâți să plece în Canada. În străinătate presa atacă România arătând că evreii sunt siliți să fugă din cauza exceselor antisemite. Această campanie de presă aduce pagube țării și este una din cauzele principale pentru care România nu poate obține un împrumut în străinătate.

Take Ionescu, în special, este furios împotriva agitatorilor antisemiți pe care-i acuză că fac țării cel mai mare rău. Într'un consiliu de miniștri el a strigat:

— Aș vrea să-i văd pe domni antisemiți la guvern, mai ales în împrejurările de astăzi. Aș fi foarte curios să știu cum ar putea rezolva criza financiară având pe toți evreii în contra noastră.

— Criza politică intră în faza acută și hotărâtoare la sfârșitul lunii Iunie, de o dată cu întoarcerea regelui din străinătate. Este acum afară de orice îndoială cum că cabinetul Cantacuzino nu mai poate merge înainte. Dar nu se știe încă ce va urma.

Impăcarea sturziștilor cu drapeliiști dă de gândit conservatorilor cari încep tratative pentru împăcarea cu junimiștii. Gheorghe Cantacuzino nu este ostil retragerii dela guvern cu condiția ca să rămâie șef al partidului. Pe această bază se tratează. Însă unul dintre fruntașii bătrânilor conservatori, generalul Manu, se împotrivește hotărât împăcării, deoarece înțelege că sub noul guvern nu va avea nici o situație.

Este sigur că Petre Carp va veni la putere, însă nu cu partidul junimist pur ci în urma unei combinațiuni cu conservatorii bătrâni.

Take Ionescu este foarte necăjit și anunță că va combate viitorul guvern, deoarece combinația a fost pusă la cale de către Nicu Filipescu, prin manopere ascunse, fără ca să-l poată în curent cu intriga urzită.

Tratativele au fost duse de Nicu Filipescu cu Titu Maiorescu. Când acești doi fruntași s'au înțeles, au fost oarecari greutăți spre a fi conșinși și Gheorghe Cantacuzino, șeful guvernului.

După oarecare stăruințe acesta a primit ca să treacă șefia guvernului lui Petre Carp.

— In zilele acestea, începutul luni Iulie 1900, au încetat din viață doi frunțași ai vieții politice: Doctóru! Nicolae Crețulescu și George Vernescu.

Nicolae Crețulescu era președintele Ateneului, fusese de mai multe ori ministru, era un bărbat cult cu idei conservatoare. In timpul războiului dela 1877—78 a fost singurul om politic care a avut curajul să serie public, cum că este în interesul României să primească retrocedarea către Rusia a celor trei județe basarabene și să ceară, în schimb, o cât mai largă compensație teritorială în Bulgaria. Ideie cu totul falsă și primejdioasă în urmările ei.

George Vernescu a jucat un însemnat rol politic dela 1873; la 1889, a fost ministru de trei ori și a putut deveni, șeful unei grupări liberale cu oarecare forță electorală în țară. Avocat de întâiul ordin, avea un glas autorizat la bară. Când a murit era retras de câțiva ani și din politică și din avocatură, de pe urma căreia a câștigat o foarte frumoasă avere.

Palatul în care este instalat astăzi ministerul industriei a fost cumpărat de Vernescu și restaurat în chipul luxos în care îl vedem astăzi. Statul l-a cumpărat dela fiul lui Gheorghe Vernescu, moștenitorul.

— Criza ministerială este aproape de sfârșit. In urma unui consiliu de miniștri ținut la Sinaia, regele a cerut guvernului să-i arate ce propuneri are pentru rezolvarea crizei. Take Ionescu i-a prezentat proiectele sale despre care am vorbit în altă parte. Dar regele le-a declarat neacceptabile, mai ales că partidul liberal le respingea categoric. După acest refuz situația guvernului fu hotărâtă.

Nu mai erea un secret pentru nimeni că șeful guvernului și Nicu Filipescu s'au înțeles cu junimiștii. In tabăra veche conservatoare supărarea este mare, mai ales foarte supărați sunt generalul Manu, Take Ionescu și Ion Lahovary.

Generalul Manu anunță că va demisiona dela președinția clubului conservator și chiar din club.

In adevăr de îndată ce formarea cabinetului Carp fu anunțată, generalul Manu trimise lui Gheorghe Cantacuzino următoarea demisiune dela președinția clubului :

„In fata noiei situațiuni care s'a creat partidului conservator, dorind a-mi păstra absoluta mea libertate de acțiune politică, am onoare a depune mandatul meu de președinte al Clubului Conservator.

Voiu observa și judeca cu imparțialitate desvoltarea ulterioară a evenimentelor politice în sânul partidului.

Vă rog să exprimați mulțumirile mele domnilor membri, pentru încrederea ce mi-au arătat și de a primi expresiunea înaltei mele considerațiuni.

General Manu

O seară înainte de a deveni prim-ministru, Petre Carp, prânzea la restaurantul Capșa cu Constantin Arion; iată că intră Barbu Delavrancea, primarul Capitalei; Petre Carp, foarte bine dispus, îi întinde o tavă și-l întâmpină întrebându-l :

— Ce-ți pot oferi ?

— O jumătate înghețată, răspunse primarul Capitalei.

A doua zi, la 6 Iulie, cabinetul Carp este astfel constituit : Petre Carp, președinte și finanțe ; C. Olănescu, internele ; Al. Marghiloman, externele ; Titu Maiorescu, justiția ; generalul Iacob Lahovary, războiul, C. C. Arion, cultele ; N. Filipescu, domeniile ; I. Grădișteanu, lucrări publice.

Odată cu formarea cabinetului se anunță și fuziunea celor două partide conservatoare.

Seara se ține la Clubul conservator o întrunire solemnă în care se serbează fuziunea. Gheorghe Cantacuzino dă un manifest către partizani prin care îi invită să recunoască actul fuziunii.

La Club lume multă, toți șefii sunt primiți cu aclamări.

După ce vorbesc Gh. Cantacuzino și Carp, sala cere să vorbească și Take Ionescu. Acesta, spune că se bucură de amândouă actele îndeplinite : Cabinetul Carp și fuziunea. D-sa spune că în comitetul partidului ajunsese a fi bănuț că este din ambele câmpuri, atât de mult dorise fuziunea. Apoi spune : Dacă am dat d-lui Carp guvernul să-i dăm și sufletele noastre și gloria partidului conservator. Fătărnicia nu înșela nici chiar pe cei mai naivi !

Sinceritatea acestor cuvinte a fost verificată câteva luni mai târziu în faimoasa ședință a Camerei din Februarie 1901, când ministerul Carp fu pus la pământ.

Take Ionescu a declarat, totuși, amicilor săi, cum că dorea ca fuziunea să se facă în luna Octombrie, adică după ce el, în calitate de ministru al finanțelor, ar fi plătit couponul. Graba pusă de Filipescu spre a-i răpi acest succes, l-a nemulțumit adânc.

Vom vedea, imediat, cum că acestea erau zvonuri pentru galerie fiindcă adevărul era cu totul altul.

Guvernul Carp s'a constituit, prin urmare, prin fuzionarea celor două câmpuri conservatoare, însă în suflete fuziunea nu era făcută din nici o parte. Erau, doar, câțiva naivi cari credeau cum că actul solemn era sincer. Intriga era un sentiment organic în sufletul fruntașilor, ambițiunile tuturor erau nemăsurate, așa că nimic trainic nu se putea clădi cu generația aceasta.

Emil Costinescu, unul dintre cei mai inteligenți fruntași liberali, fiind interviewat de către un ziar independent ce părere are despre fuziunea conservatorilor și dacă guvernul Carp va avea lungă durată, a răspuns :

— Guvernul Carp nu va avea lungă durată din cauza ri-

valităților și a intrigilor fruntașilor. Partidul conservator este predestinat să se farîmițeze în dezbinări zilnice din cauza ambițiilor prea mari ale celor din fruntea sa.

Acesta era adevărul. Dacă partidul conservator — care număra mulți oameni de valoare în statul sau major — a guvernat mai puțin decât partidul liberal, și în cele din urmă a dispărut, nu a îndurat această crucă soartă numai din cauza protecțiunii pe care regele Carol o acorda partidului liberal ori din cauza nepopularității originii și a ideilor conducătorilor, de loc, pricina de căpetenie au fost ambițiunile fără de săturare posibile a oamenilor cari, fiind născuți din familii istorice sau pretinse istorice, nu se puteau supune nici unei discipline și nici primi întăietatea celorlalți.

Cabinetul Carp avea dela început în potrivă sa ostilitatea declarată, francă a genera. ului Manu cât și ostilitatea escunsă, mășina, a lui Take Ionescu. În curând ostilitatea acestuia din urmă trebuia să devie fățișă.

De altfel acțiunea dizolvantă a acestor doi nemulțumiți trebuia să fie ajutată de faptul că Petre Carp venea la putere absolut nepregătit pentru ca să aducă îndreptare crizei financiare.

Petre Carp nu era un muncitor. Era un visător și un iubitor de aforizme, de sentințe și vorbe de spirit. Ii lipsea și puterea de muncă și știința constructivă a omului de guvern.

Foarte simpatic, foarte inteligent, foarte ambițios, foarte modern în ceea ce privește înțelegerea nevoilor statului, nu avea în el mijloacele de realizare. Moartea lui Menelas Ghermani îi răpise din partid pe singurul om care, în împrejurările grele de atunci, ar fi putut găsi soluțiile practice pentru ca să facă față greutăților.

Deși un an și două luni de guvernare neputincioasă a cabinetului Cantacuzino-Take Ionescu i-ar fi putut da tot timpul ca să se gândească la mijloacele de îndreptare. Petre Carp vine la putere fără măcar un singur proiect de lege, fără măcar o singură soluțiune în chestia crizei. Scurta lui guvernare a fost un timp pierdut în dibueli și încercări de experiențe nerealizabile.

Petre Carp n'a încercat nici măcar să se prezinte în fața țării ca un om de guvern mai democrat decât predecesorul său. În condițiile fuziunii fiind ca ministerul să fie compus pe din două, din vechi conservatori și din junimiști, am văzut că Petre Carp s'a prezentat cu C. Olănescu, general Lahovary, Nicu Filipescu și Ionaș Grădișteanu, din partea vechilor conservatori și, împreună cu el, cu Titu Maiorescu, Al. Marghiloman și G. C. Arion, junimiști.

Gheorghe Panu nici de astă dată nu a putut avea un portofoliu.

Era opoziția regelui care îl ținuse încă odată departe de banca ministerială? Aceasta nu mai era de crezut fiindcă re-

gele Carol se împăcase cu fostul șef al radicalilor. Și iată cum :

La venirea conservatorilor la guvern, de oarece Panu nu primise un portofoliu, conducătorii partidului s'au gândit să-l aleagă vice-președinte al Camerei. Însă era teama că această alegere va face o urâtă impresiune asupra regelui. Atunci Constantin Olănescu, desemnat să fie ales președinte, a fost trimis la Palat să sondeze dispozițiile suveranului.

Constantin Olănescu s'a achitat de însărcinare. La început regele Carol nici n'a voit să audă de o audiență a lui Panu. Fiindcă Olănescu ruga pe rege să acorde, aceluia care scrisese în ziarul *Lupta* articolul *Omul periculos*, o audiență.

Regele spuse lui Olănescu, ceea ce mai spusese odată :

— „Nu acuz pe Panu că m'a atacat, fiindcă am dovedit că am iertat pe toți cei cari au făcut la fel, dar nu-l iert fiindcă nu s'a supus legilor țării. Faptul că a fugit din țară așteptând prescripția de osândă tribunalelor a fost o greșală gravă”.

Însă în urma stăruințelor lui Olănescu regele se înduplecă, acordă lui Panu audiența cerută și ghiata fu ruptă. Panu, fiind un om cult și foarte simpatic, în convorbirea intimă cuceră chiar simpatia regală.

Prin urmare noua înlăturare a lui Panu nu mai putea fi atribuită ostilității regelui.

Panu, cu inteligența lui superioară s'ar fi putut impune pe altă cale, dar nevoile lui materiale îl sileau să aibă alte preocupări decât să se pregătească să devie indispensabil politic. aceste.

Problema arzătoare de actualitate era criza financiară. Dacă în tot timpul dela venirea conservatorilor la cârmă s'ar fi consacrat studiului acestei probleme și dacă ar fi găsit, prin muncă și geniu, aceea ce nimeni nu găsise până atunci, omul s'ar fi impus, fie conservatorilor, fie lui Petre Carp. Dar Panu s'a mărginit a se retrage într'o supărare pasivă, fără acțiune politică, așteptând mereu ca să i se ofere o situație pe care, inteligența lui pătrunzătoare ar fi trebuit să înțeleagă, că nimeni nu i-o va oferi.

Panu, din slăbiciune și nehotărare, nu s'a știut face indispensabil.

Cabinetul Carp deșteptase mari speranțe când a venit la cârmă. Opinia publică îl aștepta ca pe un mântuitor. Toți se întrebau ce va ieși din acel cap pe care mulți îl credeau genial. Dar guvernul Carp a fost atunci o mare decepție.

Petre Carp, care lăsase să se creadă cum că, numai să i se dea puterea și va face minuni, n'a fost în stare să facă nici măcar atât cât cabinetul precedent.

Dușmanii săi din partid : general Manu, și mai ales, Take Ionescu, îl pândeau pentru ca la cel dintâi senin de slăbiciune să-l atace.

— Mai înainte de a urmări activitatea guvernului, să spun câteva vorbe asupra sentimentelor lui Take Ionescu față de noul cabinet.

— Cititorii au vazut că Take Ionescu la ședința dela club când a proclamată fuziunea, a declarat că da guvernului tot, nu numai increderea, dar și sufletul, afirmând, totodată, că el era un vechiu partizan al fuziunii. Ei bine, tocmai contrariul era adevărat.

Cea dintâi dovadă cum că Take Ionescu nu spunea adevărul, e faptul că refuzase să intre în guvern. Take Ionescu nu era om să refuze un portofoliu și să nu participe la o guvernare. Dacă refuzase portofoliul ce i-a oferit Carp, de sigur că nu din spirit de prietenie a făcut acest lucru.

Fiindcă este un fapt sigur că Petre Carp, care înțelegea valoarea lui Take Ionescu și, mai ales, puterea pe care o are în parlament, dorea, nu atât ca să-l aibă în guvern cât dorea ca să nu-l aibă împotriva sa. Dar Take Ionescu a refuzat categoric oferta.

De ce, dar, a refuzat Take Ionescu? Ce plan avea? Ce speranțe îl povățuiau?

Un bătrân bărbat politic care a murit de curând și care a fost amestecat, de aproape, la toate evenimentele politice de atunci, mi-a făcut următoarea confidență.

— Având o audiență la regele Carol, câteva zile înainte de formarea cabinetului Carp, regele mi-a vorbit și de Take Ionescu.

„Foarte rău face d. Take Ionescu — mi-a spus regele Carol — că nu primește să intre în guvern. Nu e de înțeles de ce face opoziție unui guvern Carp. Eu știu care este adevăratul motiv al acestei opoziții. Domnul Take Ionescu dorea să-i încredințez lui sarcina de a forma guvernul, dar aceasta nu se putea. Recunosc că d. Take Ionescu are multe calități, că este om inteligent, că are talent, dar nu i-a venit încă timpul ca să fie șef de guvern. Vremea lui va veni; acum, însă, nu putea trece înaintea lui Carp care e mai bătrân și are și un partid după el.

Am întrebat pe rege dacă mă autoriză să comunic lui Take Ionescu aceste cuvinte.

— „Vă autoriz. firește, mi-a spus regele“.

Această convorbire s'a făcut la Sinaia.

Am luat imediat trenul și am venit la București. Cea dintâi grijă mi-a fost să mă duc direct acasă la Take Ionescu. Fiindcă așa fi fost fericit să pot contribui, în grava criză prin care trecea țara și partidul, să se poată realiza împăcarea sinceră a tuturor frunțașilor.

Am găsit pe Take Ionescu în cabinetul său de lucru înconjurat de secretari și de multă lume. L-am luat de-o parte și i-am spus cum că sunt purtătorul unor comunicări importante din partea regelui, deci așa dori să-i vorbesc în particular.

Take Ionescu mi-a răspuns :

— Acum nu e cu putință, fiindcă e prea multă lume. Trece diseară la ora 6, când vom fi singuri.

Și la ora 6 seara am fost la el.

Seara la ora 6 am venit acasă la Take Ionescu, imi spuse omul politic. De îndată ce am fost singur cu el în cabinetul de lucru, l-am pus în curent cu spusele regelui. Și următorul dialog începu :

— Take, regele m'a autorizat să-ți repet ceea ce mi-a spus și mie, anume că faci foarte rău că te opui atât de crâncen fuziunii, cât și sabinetului Carp. Regele mi-a spus că are cea mai mare considerație pentru capacitățile tale, dar că nu ți-a venit rândul. El mi-a spus că rândul tău va veni negreșit, dar mai târziu.

Take Ionescu era foarte îndârjit și răspunse :

— Nu primesc nici un fel de tranzacție. Cu ramolitul de Carp încă aș putea primi să lucrez, dar alături de acel.. de Marghiloman niciodată.

— Vrea să zică reclama panașul acum imediat ?

— Da, vreau panașul !

— Aceasta, însă, precum vezi, nu se poate fiindcă, după cum ți-am spus, nu vrea regele.

— Dacă regele nu vrea am eu mijlocul ca să-l silesc să vrea !

— Mă autorizezi să duc regelui acest răspuns ?

— Da, te autorizez !

Am plecat înțelegând că Take este furios din cauza schimbării de guvern ce se făcea și care fuses pusă la cale peste capul lui.

A doua zi m'am dus la Sinaia și am cerut audiență regelui. Imediat l-am pus în curent cu răspunsul dat de Take Ionescu.

Când am spus regelui cum că Take mi-a afirmat că are mijlocul să-i silească mâna spre a-i încredința președinția consiliului, regele m'a oprit, s'a uitat lung la mine și mi-a zis răspicat și apăsător :

— Așaaa ! D. Take Ionescu v'a spus că are mijlocul cu care să-mi silească mâna ?.. Ei bine, vă rog să spuneți d-lui Take Ionescu cum că poate întrebuința mijlocul acela !..

Audiența era sfârșită.

Din momentul acela am înțeles că, atât timp cât va trăi regele Carol, Take Ionescu nu va ajunge niciodată nici șef al partidului conservator, nici prim ministru. Și așa a fost.

Din destăinuirile acestea, pe care mi le-a făcut bărbatul politic — care era Constantin Olănescu — rezultă, dar, cum că criza politică din partidul conservator era datorită, în cea mai mare parte, stăruinței lui Take Ionescu, de a ajunge în fruntea partidului și a guvernului.

Cititorii își amintesc cum că am reproduș o notiță apărută în ziarul „Pester Lloyd“ care spunea că Take Ionescu este sufletul guvernului Cantacuzino, că întreaga operă a acestui guvern este a lui Take Ionescu și că în curând se va

impune ca șef al partidului. Această notiță pornită dela Bu-
oapesta din cercurile lui Take Ionescu, făcea parte dintr'o se-
rie de alte încercări menite să pregătească opinia publică și
partidul conservator cu lovitura ce se punea la cale.

Când Take Ionescu a spus „omului politic“ cum că cu
Carp ar primi să lucreze, dar nu și cu Marghiloman, el nu a-
ver. în vedere decât șefia partidului conservator. Take Ionescu
știa cum că Marghiloman este desemnat de Petre Carp ca
să-l urmeze la șefie; deci întărirea guvernului și a partidului
sub șefia lui Carp însemna șefia de mâine a d-lui Marghilo-
man; deci ruinarea speranțelor sale.

Take Ionescu înțelegea cum că un alt moment mai bun
decât cel actual nu ar mai fi putut găsi pentru realizarea pla-
nurilor sale; în adevăr, din cauza absenței junimiștilor din
guvern și din partid el rămânea personajul cel mai însemnat;
cel mai activ, cel mai muncitor; afară de asta se bucura de
încrederea marelui majorități din Cameră și din Senat. O ase-
menea situație unică nu trebuia pierdută.

Pentru atingerea scopului său, Take Ionescu a trebuit să
sondeze Palatul. Trebuia știut dacă regele vede cu ochi buni
înălțarea sa în fruntea partidului. Prin persoane din jurul re-
gelui câștigate cauzei sale, cât și prin concursul oarecăror
membri ai corpului diplomatic, chestia a fost adusă la cunoș-
tința regelui. Așa se explică de ce regele a spus bărbatului
politic de care vorbim mai sus:

— Știu care e supărarea d-lui Take Ionescu, e supărat că
nu-l însărcinez pe d-sa cu formarea guvernului.

Dar această încercare a lui Take Ionescu a fost o armă
cu două tășuri, fiindcă a grăbit venirea lui Petre Carp la
putere. Și iată cum:

Din cercurile palatiste s'au făcut indiscrețiuni până ce Nicu
Filipescu a fost pus în curent. Imediat a început acțiunea
pentru câștigarea lui Gheorghe Cantacuzino în favoarea unui
guvern Carp.

Câteva săptămâni după constituirea cabinetului Carp, mă
aflam acasă la Nicu Filipescu. Din una în alta i-am cerut să-mi
împezească o nedumerire: Cum s'a putut obține cu atâta ușu-
rință renunțarea lui Iorgu Cantacuzino la șefia guvernului și
cum s'a făcut că Iorgu Cantacuzino a lăsat să se facă o lovi-
tură fără ca măcar să spună o singură vorbă lui Take Ionescu,
cu care era în cele mai bune raporturi?

Iată lămuririle pe care mi le-a dat Filipescu.

— Cantacuzino nu a fost câștigat deloc cu ușurință pentru
soluția adoptată. Îți poți închipui că nu era ușor să-l hotărâști
să renunțe la președinția consiliului, adică la puterea reală. Dar
iaută ce s'a întâmplat: într'o zi am aflat din cercuri de-ale Pala-
tului: cum că Take Ionescu lucrează pe lângă rege ca să i re-
cunoască ca șef al partidului și să-i dea, prin urmare, guvernul.
dacă parlamentul îl va proclama șef. Indată am înțeles tot

cașugui ce-i puteam trage din această știre. Prin mijlocirea unor persoane din jurul Nababului (porecla cu care era desemnat Iorgu Cantacuzino, l-am pus la curent cu manoperile lui Take. Și când după mai multe săptămâni de cercetări, Nababul s'a incredințat că ministrul său de finanțe îl sapă și voește să-l decapiteze, și-a dat adeziunea combinației Carp.

Cu Take Ionescu risca să piardă și guvernul și șefia partitului; cu Carp, șefia partidului îi rămânea, în plus i se rezerva președinția Camerei.

Forța lui Take Ionescu era parlamentul, unde avea un mare număr de partizani personali; această forță se manifestă și prin faptul că regele n'a voit să acorde lui Carp și decretul de dizolvare a Camerelor, dizolvare la care nu se asocia de altfel, nici Gheorghe Cantacuzino, șeful partidului.

Carp a nădăjduit cum că dizolvarea i se va acorda la cel dintâi conflict cu parlamentul, însă această speranță nu s'a realizat.

Precum s'a văzut din expunerea de până acum a crizei care a adus pe Carp în fruntea guvernului, partidul conservator era minat și contraminat de intrigi, de rivalități, de ambițiuni de tot felul. Nimeni nu mai avea autoritatea ca să se impună, nimeni nu mai putea governa în liniște, fiindcă pe lângă grija de a face față unor probleme foarte grave ce interesau țara, oamenii din guvern sau cel puțin conducători reali trebuiau să aibă și grija de a-și apăra coastele și spatele de intrigantii și ambițioșii din propriul lor partid.

De îndată ce ministrul Carp a fost constituit, Titu Maiorescu, ministrul justiției, a fost trimis la Berlin ca să trateze contractarea unui împrumut. Iar Petre Carp și-a luat la ministerul de finanțe ca secretar general pe d. Mișu Seulescu, profesor universitar, cu ajutorul căruia trebuia să pregătească reformele financiare. Aceste reforme însă au fost menite să provoace căderea guvernului și trecerea întregului partid conservator în opoziție.

— Indată după instalarea cabinetului Carp mișcarea antisemită ia o dezvoltare mai intensă.

Se spunea că partidele din opoziție sau măcar unele din ele, — știind că fără concursul finanței evree din străinătate, guvernul nu va putea îndrepta situația — vrea să puie pe Carp în dilema: ori reprimă cu violență mișcarea antisemită și, prin aceasta, devine nepopular și va trebui să cadă, ori va tolera mișcarea și, în acest caz, nu va dobândi bani din străinătate.

Unele ziare anunță că propaganda antisemită este patronată de oameni politici și de unii generali. Unele ziare spun că afară de doi generali, toți ceilalți fac parte din societatea secretă antisemită, că mai mulți prefecți refuză să demisioneze tocmai spre a putea patrona răscoala în contra evreilor.

Tostul prefect de poliție general Algiu e acuzat că a in-

curajat antisemitismul și că a tolerat întrunirile secrete ale antisemiților printre care se aflau mulți funcționari superiori de la ministere. Iar d-rul Istrati, fost ministru în cabinetul Cantacuzino, e desemnat ca unul dintre protagoniștii mișcării.

În cercurile inițiate se afirmă că mișcarea antisemită e provocată din cauza refuzului finanței evree de a ajuta țara în grelele vremuri pe care le străbate.

Se vorbește de o societate secretă centrală antisemită al căreia organ e ziarul *Apărarea Națională*. Dar asaltul se dă mai mult în contra guvernului, întrucă Petre Carp are reputația unui om cu simpatii pentru evrei.

Ziarele filosemite acuză pe Nicu Filipescu, ministrul domeniilor că ar fi sufletul mișcării. Știrea nu poate fi adevărată de oarece acum Filipescu e interesat la mentinerea cabinetului Carp.

Adevărul este că antisemitismul a fost la noi — după cum e și astăzi — și o armă de partid manevrată nu de convingeri ci numai de socoteli politice.

— O știre din afară anunță că regele Umberto al Italiei a fost asasinat în orașul Monza pe când ieșea dela un concurs de gimnastică. Regele avea 56 ani. Asasinul: un nume Angelo Bressi, s'a lăsat a fi prins și și-a mărturisit crima. Bressi era de profesie pălărier și aparținea anarhismului.

O zi în urmă telegraful anunță că ducele Alfred de Saxa Coburg Gotha, tatăl principesei moștenitoare a României, actuala regină Maria, a murit la Viena.

Ducele avea 56 ani și era al doilea fiu al reginei Victoria a Angliei. Curtea română a luat doliul.

— Pe ziua de 20 Iulie 1900 d. Vintilă I. Brătianu a luat direcțiunea oficială a ziarului *L'Independance Roumaine*.

— În noaptea de 23 Iunie spre 24, un asasinat înfiorător s'a făcut în București. Ștefan Mihăileanu, român macedonean de origină, profesor la liceul Sf. Sava se întorcea acasă pe la ora 12 dimpreună cu soția și o copilă de 10 ani. Pe „Strada Linștei” colț cu „Strada Iancului”, Mihăileanu a fost atacat și omorât. Acest asasinat a pricinuit o mare fierbere în București ca și în celelalte părți ale țării, acest asasinat a fost punctul de plecare al antagonismului româno-bulgar și al tuturor neînțelegerilor și frecăturilor ce au urmat apoi între cele două popoare.

Ștefan Mihăileanu redacta ziarul „Peninsula Balcanică” și lupta energic împotriva revendicărilor bulgare în Macedonia. De aceea fusese osândit la moarte de către comitetul secret revoluționar macedonean care a expediat la București pe croitorul Stoian Dumitrof însărcinat cu asasinatul.

Uciagașul a fost prins îndată de către inspectorul de poliție Sava Grigorescu. El era ascuns într'un gang și purta asupra-i un pumnat cât și revolverul cu care ucisese pe Mihăileanu.

Asasinatul fusese pregătit cu mult mai înainte. Ștefan Mi-

Paris dela 1878, a cântat „Coana Chirița la Expōziție“ și „Barbu Lăutaru“ în costum original, obținând un mare succes.

Acest cântăreț popular al vremurilor copilăriei noastre, dispăruse de mult înainte de a muri trupește. Nimeni nu-și mai amintea de el.

— O parte a presei publică știri tot mai alarmante în chestia conflictului cu Bulgaria; se anunță chiar că corpul al 2-lea de armată va fi mobilizat.

În calitate de director al ziarului *Patriotul*, cer o audiență ministrului de război, generalul Iacob Lahovary. Ministrul îmi comunică câteva lucruri interesante și de mare importanță pentru momentul acela, dar cu condițiunea ca aceste lucruri să nu fie publicate. Era bine înțeles că, în acel moment, destăinuirile ministrului nu puteau fi împrăștiate prin publicitate. Astăzi pentru întâia oară le încredințez tiparului;

— „Situația noastră nu e bună din punct de vedere militar, îmi spuse generalul Lahovary.

Bulgarii cari, prin spionii lor, sunt foarte bine informați, știu că n'avem de loc munițiuni; n'avem munițiuni nici măcar pentru o săptămână.

Dacă ar trebui să intrăm în război am fi siliți să luptăm numai cu baioneta.

Afară de aceasta artileria noastră nu este în stare să figureze într'o luptă. Mai toate gurile de tun au ghiventurile stricate astfel că, nici în cazul în care am poseda munițiuni nu am avea ce face cu ele.

Avem puști bune dar nu avem cartușe. Am dat ordine urgente, ca pirotechnia să fabrice, zi și noapte, cât mai multe cartușe spre a putea salva măcar aparențele.

Vinovatul cel mai mare în această privință este Sturza care, cu spiritul lui straniu de economie cu orice preț, a refuzat să prevadă sumele trebuincioase la apărarea țării. Dacă am avea pace permanentă răul nu ar fi fost mare, însă acum a izbucnit un incident neașteptat și țara se găsește cu mâinile goale.

Pentru moment am luat toate măsurile cu putință ca să apăr podul de peste Dunăre. Am avut știri precise cum că Bulgarii s'au încercat de mai multe ori să se apropie noaptea de pod, dar n'au izbutit. Acum paza este severă.

Pe de altă parte am luat toate măsurile ca orice surprindere din spre uscat să fie dejucată în Dobrogea. Am dus acolo artilerie grea și am concentrat trupe.

Lângă Cernavoda este insula Ostrov pe care am ocupat-o cu forțe îndestulătoare. Am trimis o companie cu trupe bune din vânători. Avem o sută de puști cu cartușe din belșug, am trimis și o baterie cu tunuri din cele mai bune ce avem.

Bine înțeles, cum am spus, nu am fi în stare să ducem un război mai lung, dar e datoria noastră să ne arătăm încrezători și să fim energici. Speranța noastră stă în presiunea

diplomatica și în intervenția puterilor străine interesate în menținerea păcii. Noi, însă, trebuie să fim dârji și să arătăm că nu ne temem de o luptă cu armele.

Bulgarii sunt provocatori fiindcă cunosc bine proasta stare a armamentului nostru, ei vor să profite de ocazie spre a ne umili. Trecem printr'un ceas greu dar am deplina încredere că-l vom trece cu bine".

-- Duminică 6 August un mare meeting de protestare împotriva asasinatului lui Mihăileanu se ține în grădina Cișmigiului și sala *Dacia*; au asistat multe mii de oameni.

După discursurile rostite s'a trimis regelui următoarea telegramă :

„Sire, 40.000 de români adunați, astăzi în Capitală în meeting național, înfierând mișeasca asasinare a marelui patriot român Mihăileanu și conspirațiile nesănătoase ale comitetului macedo-bulgar din Sofia pe teritoriul României, s'au adunat apoi în fața palatului regal pentru a aclama pe marele căpitan, viteazul din 77, în jurul căruia stau gata să dea din nou dovada vitejiei și a dorului nestrămutat de a fi elementul de ordine în Balcani.

Să trăești, Sire, și să dea Dumnezeu, să ne conduci încă de multe ori cu glorie sub sceptrul tău !”

Comitetul studențesc de inițiativă

În adevăr marele meeting fusese convocat de un comitet studențesc.

În timpul acesta prin toate orașele din țară sunt arestați numeroși bulgari.

Mulți fruntași bulgari stabiliți în România telegrafiază guvernului din Sofia ca să dea satisfacție României de oarece opinia publică este aci foarte revoltată,

În Iulie 1900 situațiunea era foarte încordată între Sofia și București, dar publicul cel mare nici nu-și da seama, cum că țara este aproape de un război.

Ar fi fost destul ca Bulgaria să fie încă și mai provocatoare pentru ca România să se vadă silită, vrând nevrând, ca să ia armele. Din fericire, marile puteri în special Germania, nu doreau în nici un chip ca un conflict să izbucnească pe Dunăre.

Până ce situația s'a clarificat, din amândouă părțile se făceau pregătiri militare intense.

Ziarele din Viena anunțau că diviziile bulgare din Vidin, Ruscuiuk și Șumla au primit ordin de mobilizare. Noaptea se observau bărci pline cu soldați bulgari cari se încercau să se apropie de podul dela Cernavodă, în jurul insulei *Ostrov* paza era severă.

Românii, din partea lor, făceau pregătiri intense. Două regimente de cavalerie erau trimise la Călărași spre a face

exercițiului mot. în Dobrogea seseau zilnic regimente de infanterie și artilerie, se transportau munițiuni și provizii.

Agitația, începută la București, se propaga în Bulgaria. La Sofia se țineau meetinguri în contra românilor, la Rusciuk, generalul Drandarevsky, comandantul diviziei locale, ținea trupelor discursuri războinice și spunea în public că, în două săptămâni va bea cafeaua la cofetăria Capșa. Numele lui Drandarevsky devenise popular la București și obiectul celor mai multe zeflemele. Un glumeț a trimis generalului la Rusciuk o scrisoare recomandată prin care-i oferea — când va veni la București ca prizonier — să-l trateze la Capșa cu un stacan de bragă rece.

La Sofia ziarele începeau să atace mai violent guvernul român. Ziarele bulgare spuneau că guvernul Carp profitase de asasinarea lui Ștefan Mihăileanu, spre a încorda relațiile cu Bulgaria ca să poată mai ușor obține un împrumut în afară.

În adevăr în protocolul celui din urmă împrumut contractat de România pe piețele străine, se spunea că până la stingerea acestuia, România nu se va mai putea împrumuta decât pentru trebuințele apărării naționale și în caz de război. Or România având mare nevoie de bani, profită de conflictul cu Bulgaria spre a susține că statul bulgar vrea să atace România. Era un prilej bine venit spre a putea obține din afară banii de care avea nevoie.

Ceace este exact e că asasinatul lui Mihăileanu servea de minune guvernului atât în țară cât și în străinătate. În țară toată atențiunea fiind îndreptată asupra conflictului cu Bulgaria nimeni nu se mai ocupa de guvern și de situația lui. În afară, un guvern pe care opinia publică îl susținea cu atâta tărie în fața principatului vecin, nu putea fi rău văzut.

Apoi, agitația pe chestia antisemitismului încetase ca prin farmec.

De unde până în ziua asasinatului o parte a presei prezenta România în ajun de a fi teatrul unor măceluri anti-evreiești, de unde se anunța precis că la zi și oră hotărâtă populația evree va fi atacată în toată țara, de odată, tăcere absolută. Chestia emigrării și a pogromurilor a fost cu totul scoasă dela ordinea zilei.

Încă o dovadă cum că agitația pe această chestie era de ordin politic, destinat numai să servească guvernul față de finanța străină.

Guvernul fu lăsat să răsufle câțva timp de către conservatorii nemulțumiți de fuziune și de felul cum fusese constituit guvernul Carp.

Dar acest armistițiu nu fu de lungă durată. În curând guvernul strâns, din ce în ce cu ușa și negăsind resursele trebuincioase ca să facă față greutăților, trebuia să se discrediteze și să intre în conflict cu majoritatea parlamentului.

Felul în care fusese făcută fuziunea trebuia să provoace conflictul. Condițiile fuzionării au fost nepractice fiindcă crease în capul partidului două forțe: șeful partidului și alături pe șeful guvernului.

Iorgu Cantacuzino rămăsese șef al partidului fără să aibă puterea, dar rămăsese convenit ca să fie consultat de șeful guvernului în toate chestiunile. Dar Petre Carp nu era omul care să se plece în fața acestei cerințe. Nefiind nici destul de dibaciu, neavând nici vreun respect pentru meritele intelectuale și politice ale lui Cantacuzino, nu s'a oprit nici odată la ideea de a-l consulta. Adversarii lui Carp, — Take Ionescu mai ales, care era un politician dibaciu — au profitat de această greșală de tactică și s'au dedat la o lucrare de intrigă pe lângă șeful partidului. Și fiindcă Petre Carp n'a făcut nici o încercare ca să dejoace intriga, s'a găsit repede în fața coaliției tuturor frunțașilor bătrâni conservatori și a nouilor amici ai lui Take Ionescu.

Toate încercările lui Carp de a găsi bani în afară au rămas zadarnice, de aceea el a trebuit să se oprescă la un program de economii și de impozite împotriva căruia, în curând, aproape toată lumea s'a ridicat.

Carp s'a oprit la următoarele soluțiuni:

- 1) Vinderea monopolului hârtiei de țigară la un consorțiu străin;
- 2) Un impozit destul de urcat asupra patentelor;
- 3) Un impozit nou, cu totul necunoscut în țară, numit impozitul complimentar;
- 4) Un impozit asupra juiciei;
- 5) Economii în buget de mai multe milioane.

De îndată ce conflictul cu Bulgaria s'a calmat și a eșit dela ordinea zilei, mulțumită mai ales intervenției energice a Germaniei guvernul s'a văzut față în față cu greutățile interne și atacat cu violență atât de liberali cât și de bătrânii conservatori.

Nicu Filipescu fu însărcinat să lucreze în câmpul acestora din urmă spre a dejuca intrigile lor, dar succesul său fu mediocru. La deschiderea parlamentului s'a putut vedea că majoritatea pe care se rezema cabinetul era foarte subredă. Guvernul se mai putea menține fiindcă președintele Camerei, Gheorghe Cantacuzino, nu convenise, încă pentru ca lovitura să fie dată. Dar cazarul cu intrigile conservatoare era în fierbere și explozia finală nu putea întârzia.

Pe când la conservatori intriga era în floare, la liberali unirea sufletească nu era definitiv făcută. Cu ocazia vânzării hârtiei de țigară — de care voiu vorbi mai departe — Emil Costinescu, frunțaș al partidului și director al Băncii Generale, fu atacat violent de către ziarul *L'Indépendance Roumaine* dirijat de d. Vintilă Brătianu; Costinescu era atacat fiindcă semnase convenția vânzării din partea consorțiului străin.

Atacul împotriva lui Costinescu a fost mult comentat dar era și dovada cum că în tabăra liberalilor armonia nu exista încă.

— Publicul dădea oarecare atenție și știrilor venite dela Expoziția din Paris. Pavilionul României atrăgea luarea aminte dar mai ales restaurantul organizat de către unul din frații Doiciu era foarte vizitat. Apoi două orchestre de lăutari una condusă de Matache Pădureanu și alta de Christache Ciolac, atrăgeau admiratori. Din anul acela lăutarii români dobândiră popularitate la Paris și era țiganilor muzicanți încep.

În țară, însă, criza fiind mare, foarte puțini români putură profita de Expoziție.

— În ziua de 18 August 1900 moare G. Dem. Teodorescu, care în literatură era cunoscut sub pseudonimul *Ghedem*. A debutat la ziarul umoristic *Ghimpele* fiind emulul lui N. P. Orășeanu ca autor de versuri contra prințului Carol, între anii 1871 și 1875.

La 1878 a fost numit profesor de limba latină la liceul Matei Basarab, apoi profesor de limba română. În 1894 a fost numit director al Fundațiunii universitare Carol I. În 1891, sub ministerul generalului Florescu a fost puțin timp ministru al instrucțiunii publice.

Folklorist de valoare a scris: „Despre obiceiurile și credințele poporului”, „Poezii populare”, „Noțiuni despre colinde”, „Cercetări asupra proverbelor române”, „Istoria filosofiei antice”, „Cronica lui Nurberg”, „Operile lui Anton Pan”, „Prosodia latină”, „Istoria literaturii latine”, etc.

Era licențiat în litere dela Paris.

— Cu toate știrile neliniștitoare publicate de către unele ziare din București, de și în fiecare zi, aceste ziare cereau mobilizarea armatei și războiul contra Bulgariei, situația se liniștește. D. Mișu ministrul României la Sofia, este rechemat.

În ziua de 25 Septembrie parlamentul este întrunit în sesiune extraordinară spre a vota proiectele financiare ale guvernului. Gheorghe Cantacuzino, șeful partidului conservator, este ales președinte cu 75 voturi din 101 votanți.

Guvernul depune proiectul pentru arendarea pe 12 ani a hârtiei de țigară unui consorțiu străin. Prețul este de 12.150.000 lei. Al doilea proiect privește urcarea impozitului pe țuică la 8 bani de grad.

Amândouă aceste proiecte provoacă mari nemulțumiri. Proiectul asupra hârtiei e combătut de Take Ionescu și de presa lui. Proiectul asupra țuicei e vehement combătut de țuicari. Însă amândouă proiectele sunt votate de parlament. Parlamentul votează și legea pentru concesionarea salinelor Statului. Apoi parlamentul se închide la 7 Octombrie.

— Câteva zile după închiderea parlamentului izbucnesc răscoale țărănești în județul Râmnicu-Sărat. Motivul este noua lege asupra taxei țuicei și bine înțeles, agitațiile onozitei.

În comuna Buda se face o încăerare, jandarmii trag cu gloanțele și trei țărani sunt omoriți. Subprefectul Dumitriu moare, în invălmășeală, fiind cardiac.

Agitația țuicarilor și celorlalți țărani din județele de munte crește și se întinde. Din județul R.-Sărat agitația trece în județul Buzău, unde propaganda în protruiva legii este viu condusă. În comuna Pâscov din județul Buzău izbucnește răscoală sângeroasă. Colonelul Cocea trimis cu armata ca să restabilească ordinea este grav lovit. Trupa trage și un țaran cade mort, iar alți doi sunt grav răniți.

Agitația nu poate fi potolită ușor. Dar iată și un incident hazliu :

Un perceptor venit la Pâscov ca să urmărească, este prins de țărani. Văzând primejdia de moarte ce-l amenința, el strigă țăranilor :

— Dar ce vreți cu mine, oameni buni ? fiindcă eu sunt ziarist ! ? Am venit aci numai ca să vă ascult plângerile și să scriu la gazetă“.

Numai astfel omul a putut scăpa teafăr.

O bună dovadă cum că, printre țărani, ziaristii nu se bucură de o prea urâtă reputație.

Răscoalele se întind în județele Vâlcea și Gorj, apoi încep în R.-Sărat, dar cu mai puțină gravitate.

Totuși, la Gorj, în comuna Godinești și la Arjoci, armata a trebuit să intervie energetic.

Generalul Gigărtu în persoană este la fața locului și comanda trupele. Țăranii și mai ales femeile, sunt foarte îndârjiți, nimenea nu vrea să asculte sfaturile generalului.

Un bolovan îl lovește în cap, dar fără gravitate. Trupa trage cu cartușe carbe, apoi cu gloanțe peste capetele oamenilor. Cad câțiva răniți, printre care o femeie. Liniștea se restabilește cu greu.

Aceste răscoale provoacă în toată țara o mare agitație. Partidul liberal le exploatează cu dibăcie, spre a-și refăce popularitatea, iar în partidul conservator adversarii lui Carp agită în protruiva sa, spunând că din cauza legilor sale financiare, toată popularitatea partidului va fi pierdută.

Take Ionescu stă la pândă pentru ca să atace guvernul atunci când îl va simți slăbit și nepopular.

Agitația în chestia răscoalelor din județele de munte era pe punctul de a provoca și o criză ministerială prin demisionarea ministrului de interne C. Olănescu care nu voia să ia măsuri prea severe în protruiva țăranilor răsculați.

— La 1 Noembrie începe în fața Curței cu jurați așa zisul proces al complotului bulgăresc și al asasinatului lui Ștefan Mihăileanu.

Acuzații sunt în număr de 9 și anume : Boice Ilief, Nicola Mitef, Mitu Stoicel, Cristu Carambulof, Alex. Trifanof, Achim Petef, Nicola Bogdanof zis Hagiu.

Curtea este prezidată de către consilierul Djuvara. Advocații acuzaților sunt în ordinea așezării lor: Buroianu, Sipsomo Const. Lahovary, M. Poenaru-Bordea, Mihail Valerianu și V. Folescu. Dimitrof e apărat de A. Brăescu, apoi d-nii Camil Demetrescu, Teodor Vanghele, Nicolae Durma.

Toți avocații afară de A. Brăescu și Nicolae Durma, declară că renunță la dreptul de recuzare.

Comisia juraților este compusă din d-nii: Profesor Victor Babeș, Ion Bănescu, Vasile Assan, Dumitru Roșca, Dumitru Matak, Otulescu Scarlat, Vlădescu Niculae, Carcalețeanu Ion, Sihleanu Ștefan, Kiru Constantin, Zamfirescu Ilie și A. Robescu.

Au fost recuzați: C. Politimos, avocat, Alexandru Djuvara fost ministru, Onciul profesor universitar și Ștefan Heptites directorul institutului meteorologic.

Văduva lui Ștefan Mihăileanu este asistată de avocații Petre Grădișteanu și Cernescu.

Relevăm că jurații au de judecat trei procese cuprinse sub aceeași denumire de „Complotul bulgăresc”: 1. Asasinatul lui Fitovski, despre care am vorbit la timp; 2) Asasinatul lui Ștefan Mihăileanu; și 3) Complotul contra regelui Carol.

Acest proces care a durat 8 ședințe, a pasionat publicul foarte mult.

La debateri au asistat și câțiva diplomați străini, reprezentanți ai ziarelor din Austro-Ungaria și Bulgaria, cât și oameni politici români.

Take Ionescu a venit la una din ședințe și s'a așezat în tribuna diplomatică. Văzând acolo pe o doamnă Hedviga Popovici, o salută spunându-i în limba franceză:

— *Bonjour, madame, est-ce que cette plaisanterie vous interesse?* (Bună ziua, doamnă, oare această glumă vă interesează?).

Această apostrofă a lui Take Ionescu a făcut atunci o destul de rea impresie.

După ce au vorbit toți avocații cât și procurorul general Mateiu Ciocârdia, următoarea sentință a fost pronunțată:

„Condamnă pe Boiciu Ilief la muncă silnică pe viață ca și pe Stoian Dumitrof. Pe Nicolae Mitef 20 ani muncă silnică, Cristea Carambulof 7 ani muncă silnică, A. Trifonof 2 ani închisoare corecțională, Spiru Alexof 20 ani, Achim Petef 5 ani recluziune, Nicolae Bogdanef 10 ani detențiune”.

În lipsă au fost osândiți la diferite pedepse alți 13 acuzați. Dintre aceștia Sarafof, Iconomof, Kovaceff, Davidof și G. Petrof au fost osândiți la muncă silnică pe viață.

Primul jurat care a citit verdictul era profesorul Victor Babeș

— În ajunul deschiderii Corpurilor Legiuitoare la 15 Noiembrie, liberalii declară unirea lor într'un singur partid printr'o întrunire la sala „Dacia”.

Această unire nu era rezultatul împăcării suneteștii, nici a uniunii luptelor din trecutul recent, și nici cei cari au acuzat pe Dimitrie Sturza de trădare de neam nu erau acum convinși cum că Sturza este un mare patriot: unirea se făcea numai pentru a apropia partidul liberal de putere.

Disensiunile mari din partidul conservator și luptele violente ce se anunțau după vacanța parlamentară prevesteau apropiata cădere a guvernului Carp. Dar dacă partidul liberal ar fi fost tot despărțit în două la căderea guvernului, regele ar fi fost silit să încerce o nouă formațiune conservatoare, care ar fi fost tot atât de șubredă ca și celelalte două.

Deci, liberalii se uniră, iar peste o lună și jumătate erau la guvern.

— Guvernul Carp, strâns cu ușa de criză, alergă la tot felul de măsuri ca să găsească bani. Una din aceste măsuri fu și vânzarea acțiunilor Băncii Naționale, proprietatea statului.

Se știe că, din capitalul de 12 milioane depuse la fundarea Băncii, 4 milioane aparțineau statului; or, Carp prezentă parlamentului un proiect de lege prin care statul vindea aceste acțiuni.

Agitația în piață începu.

Agitația era provocată de două cauze: întâia fiindcă se aflase că șeful guvernului trata cu unii financiari străini această vânzare, a doua fiindcă proiectul de lege prevedea că statul își vinde și dreptul său regalian. O întrunire a acționarilor fu convocată la Banca Națională, iar președinția fu dată d-lui Teodor Rosetti, fruntaș junimist și prieten personal al lui Carp.

Guvernul fu atacat firește, de către Eugeniu Carada și de alți acționari. Carada susținea că dacă statul, având nevoie de bani, vrea cu orice preț să-și vândă acțiunile, în acest caz să le vândă la români, în special banca să le ia spre a le atribui vechilor acționari ai băncii.

Teodor Rosetti se declară de aceeași părere cu Carada. Dânsul adaugă cum că șeful guvernului i-a declarat că dreptul regalian al statului nu va fi vândut, căci în textul depus în parlament s'a strecurat o greșală.

Negocierile cu Banca Națională, începute de către Take Ionescu, fură reluate.

Impotriva acestor negocieri se ridicară mulți și în partidul liberal și în partidul conservator. Conservatorii se opuneau fiindcă Eugeniu Carada cerea ca, în schimbul ajutorului pe care banca îl va da statului, privilegiul băncii să fie prelungit. Liberalii se opuneau spre a grăbi căderea cabinetului Carp și, prin urmare venirea liberalilor. Aceștia spuneau: dacă Carp nu se învoește cu Banca Națională, ori nu găsește bani ori este silit să vândă acțiunile la străini. Deci partidul liberal îl va acuza drept un rău român.

Dar Eugeniu Carada avea un simț mai real despre îndatoririle sale ca vice-governator al băncii, el spunea, — și cu drept cuvânt — cum că banca nu este o instituție de partid, că e datoare să ajute statul la nevoie, că trebuie să împiedice intrarea acțiunilor statului în mâinile străinilor. Afară de aceasta, banca va câștiga căci i se va prelungi privilegiul.

Negocierile isbutiră, și următorul acord fu încheiat:

- 1) Privilegiul băncii fu prelungit pe 8 ani;
- 2) Dreptul regalian al statului a fost sporit dela 20 la sută la 30 la sută;
- 3) Emisiunea să fie făcută pe 1850 lei.

Apoi s'a hotărât ca, între trate, să figureze și cele din Franța și Belgia, nu numai cele din Anglia și Germania cum era până atunci.

Statul, pentru cele 8000 acțiuni ale sale, primea, dar 14.800.000 lei.

Negocierile au fost conduse din partea băncii de către guvernatorul Mihail Șuțu și vice-governatorul Eugen Carada, cât și de o delegație din partea acționarilor compusă din d-nii Costescu-Comăneanu, Vasile Misir și bancherul Ioanid.

Înainte ca parlamentul să intre în vacanță Petre Carp depuse pe birou proiectele sale financiare, acele proiecte destinate să provoace coaliția tuturor adversarilor săi din partid, la care s'a asociat, în sfârșit, și șeful partidului Gheorghe Cantacuzino.

Aceste proiecte prevedeau impozite noi și urcări de impozite, precum: 1) Funciarul, 2) patentele, 3) impozitul asupra veniturilor capitalului mobil, 4) taxa pe salarii și pensii, 5) impozitul complimentar, 6) modificarea legii pentru constatarea și perceperea impozitelor directe.

— Pe când în lumea politică se agita asupra acestor propuneri și se pregătea răsturnarea cabinetului, criza capitalului închiriat sporea îngrijitor. Proprietarii se adunau și făceau propuneri care să le apere proprietatea, cereau reduceri de impozite și de taxe cât și alte însemnate avantaje. Dar criza creștea și chirii scădeau zilnic. Atunci a început agitația pentru votarea legii zisă „a proprietarilor“, menită să garanteze achitarea chiriei la termenele legiuite.

— O altă agitație a fost aceea a meseriașilor, agitație condusă de către Iancu Brătescu, avocat, șeful conservator al coloarei de verde, om popular în straturile mai de jos și membru al parlamentului.

Meseriașii se agitău spre a obține, atât o lege pentru încurajarea meseriilor și ocrotirea lor cât și pentru obținerea pensiunilor de invaliditate, boală și bătrânețe.

Pe vremea aceea situația meseriașilor era foarte precară, corporațiile ce existau erau foarte rău conduse. banii în-

casarii erau cheltuiți in petreceri sau delapidati, meseriile erau părăsite, bolnavii, invalizii, bătrânii nu avea nici un sprijin. Din cauza acestei stări anarhce, funcționau un număr de societăți de ajutor mutual care, fiind fără nici un control din partea statului, exploatau pe asigurați, iar conducătorii lor se îmbogăteau din naivitatea publică.

O mișcare începu să se manifeste printre meseriași. In fruntea celor cari cereau o schimbare de regim și votarea unei legi de ocrotire a meseriașilor din toate punctele de vedere, fu pus avocatul Iancu Brătescu care a condus câțiva ani acțiunea.

Dar guvernul Carp căzu fără să poată aduce legea cerută de meseriași. Intâia lege a meseriilor trebuia să fie votată sub viitorul guvern liberal, ministru de resort fiind d. Vasile Misir.

— Cu toată criza ce bântuia nemilos, doi mari artiști înveseleau pe bucureșteni. La teatrul Național d-na Agatha Bârescu debuta cu *Magda*, iar la Ateneu marele Kubelik concerta. In mijlocul atâtor necazuri, câțiva privilegiați de soartă își plăteau oare care ceasuri de mulțumire.

— La 21 Decembrie 1900 a murit, la vârsta de 70 ani Aristid Pascal. Fost profesor universitar, fost de mai multe ori deputat, a avut epoca lui bună ca avocat distins și ca orator parlamentar.

La Mai 1867 a apărut ziarul *Terra* ziar politic, literar și comercial, având ca redactori pe Nicolae Blaramberg, Aristid Pascal și Petre Carp. Ziarul a încetat la 1870. Ziarul a apărut de 3 ori și de 5 ori pe săptămână. In același timp apărea și o ediție franceză intitulată: *Le Pays roumain*, revistă hebdomadară.

Aristid Pascal debută in politică ca un element foarte activ, dar n'a stăruit; când a murit, dispăruse de mult din viața publică militantă.

— In timpul vacanței parlamentare Petre Carp se duce la Berlin, spre a face demersuri personale pentru obținerea unui împrumut in condițiuni avantajoase.

Corespondentului din Berlin al ziarului *Neue Freie Presse*, Carp îi spune că a venit la Berlin numai in chestii familiare; cât despre conflictul cu Bulgaria adaugă că acesta nu e încă rezolvat, și că România va închide granițele dinspre Bulgaria dacă aceasta nu va lua măsuri suficiente spre a opri omorurile pe teritoriul României.

Călătoria lui Carp la Berlin este comentată in cercurile politice din București ca o călătorie politică de cea mai mare însemnătate. La Berlin Carp a fost primit in chip sărbătoresc, i s'au oferit diferite prânzuri oficiale și, in sfârșit s'a întors cu portretul Kaizerului având o dedicație scrisă de mâna lui proprie.

Rusia urmărea această călătorie, mai ales că România

se afla în ajun de a reînvi convențiunea comercială cu Germania. Afară de aceasta diplomația rusească își dădea acum silința ca să răcească raporturile României cu imperiul german, fapt pentru care căuta să câștige simpatiiile oamenilor politici dela noi.

Tocmai când Carp era la Viena, d. Fonton, ministrul Rusiei la București oferi un prânz semnificativ la care nu invită decât pe fruntașii partidului liberal. La acest prânz au participat : Dimitrie Sturza, P. S. Aurelian, Em. Porumbaru. Vintilă Brătianu, Spiru Haret, d-rul Cantacuzino

ANUL 1901

În ziua de 10 Ianuarie s. v. moare, la Londra, după o durerioasă agonie, regina Victoria.

Pe tron se urcă, prințul de Galles, care i-a numele de Edouard VII. Cu venirea lui la tron politica Angliei trebuia să se schimbe în curând, regele fiind un călduros prieten al Franței.

— La 12 Ianuarie se anunță sinuciderea lui Ion Colțescu, băcanul milionar a căruia băcănie era instalată în fața palatului regal, în vechea casă Crețeanu, în locul căreia s'a ridicat acum palatul Băncii Danubiene.

Colțescu s'a sinucis prin strangulare; a legat o sfoară de un fer al patului, și-a trecut-o după gât și s'a aruncat apoi pe scânduri. Colțescu n'avea nici 50 ani, avea o foarte bună stare materială, dar suferea, de mai mulți ani, de neurastenie.

— La 12 Ianuarie 1901 moare prințul Grigore Mihai Sturza în palatul său dela capătul bulevardului Lascar Catargiu, unde se află instalat acum ministerul de externe.

Prințul Grigore Sturza era cunoscut, în chip popular sub numele de „Beizade Vițel”. Porecla îi venea dela faptul că beizadeaua fiind de o forță musculară foarte mare, făcea multe exerciții fizice, între altele obicinuite să ridice dela pământ, în fiecare zi, un vițel de lapte până ce a ajuns la o oarecare vârstă. Legenda spunea, apoi, că prințul era atât de puternic încât ridica chiar un bou.

Beizade Grigore era fiul lui Mihaiu Sturza fost domn al Moldovei. Când a fost ales Vodă Cuza domn avea ca contra-candidați pe Mihaiu Sturza și pe fiul său Grigore, din rivalitatea acestora a izbutit Cuza.

Grigore Sturza era un om cult, a scris cartea : „*Legile fundamentale ale universului*” și a făcut să apară, pe la 1879 ziarul *Democrația Națională*.

Impins de unii linguișitori a voit să pună bazele unui partid politic. Dar bunul său simț, l'a făcut să vadă repede lipsa de sorți de izbândă și a părăsit încercarea.

Caracter superior, inimă foarte bună, dar supus unor prejudecăți inerente clasei căreia aparținea, Grigore Sturza a

pierdut o parte din imensa lui avere în acte de generozitate și de grandoare.

Palatul ministerului de externe construit cu mult fast, cu multă cheltuială dar cu o mare lipsă de gust artistic, l'a costat sume mari datorită, mai ales exploatărei acelor care se foloseau de generozitatea și de naiva lui încredere.

În politică a fost mai mult independent. Când a murit era bine voitor liberalilor.

Ideile lui erau mai mult conservatoare. Când s'a revizuit constituția la 1884 Grigore Sturza era senator. Atunci, alături de Eugeniu Stătescu, și împotriva lui C. A. Rosetti, a susținut reforma respectivă, cerând ca unele delictе de presă să fie trimise în judecata tribunalelor ordinare, la fel și cu atacurile în contra regelui și a membrilor familiei domnitoare.

Grigore Sturza a murit de pneumonie din cauza imprudenței sale, cu părerea de rău că n'a putut trăi până ce să vadă inaugurarea palatului său.

La Constanța, unde petrecea toată vara până târziu în toamnă, avea palatul său pe marginea mării. Acolo în toate nopțile, la ora 12 se auzea din turnul de pe coperiș, un buibuit de tunet: era vocea lui beizade Grigore. Între alte fantezii, beizadeaua avea și pe aceea de a-și întări plămâni prin puternice emisiuni de voce. Pretindea că face exerciții de cântec întocmai cum ar fi făcut un sport igienic.

Prințul a murit la vârstă de 80 de ani.

— A doua zi, la 13 Ianuarie, primim trista veste a morții lui Giuseppe Verdi în orașul Milano.

Marele maestru italian se născuse la 1813 în ducatul de Parma; avea deci la moarte 87 de ani.

La București arta a luat doliul, la Opera Română s'a cântat seara *Traviata*, strălucita partițiune a maestrului, cu marea primadonă italiană Belincioni.

Maestrul a lăsat o avere de vreo 6 milioane. A cerut să i se facă o înmormântare simplă fără cortegiul obicinuit. Prin testament dorea să fie înmormântat la răsăritul soarelui ori seara când se cântă „Ave Maria”. Doi preoți, două lumânări și o cruce nu mai mult. Două milioane și toate tantiemele operelor sale le-a lăsat azilului pentru muzicanții bătrâni, ce a construit lângă Milano, 95 de mii lei a lăsat în patru legate la 4 amici.

— Primul ministru expediază bugetul general al statului cu cifra de 225 milioane lei. Cel din anul trecut era de 249 milioane. Două sute douăzeci și cinci milioane?... Ce departe sntem de anul 1928!...

Acum începe lupta hotărîtoare din sânul partidului conservator care, peste 20 de zile, va aduce pe liberali la putere.

În Cameră secțiunile sunt convocate ca să discute proiectele financiare ale guvernului, dar mai toate secțiunile aleg delegați protivnici guvernului.

În toate cercurile politice căderea cabinetului Carp este considerată ca foarte apropiată și tot la fel venirea liberalilor.

— La 23 Ianuarie 1901 moare generalul Matei Vlădescu la locuința sa din strada Costache Negri.

În 1892 a fost numit șef al casei militare a regelui și la 10 Mai 1893 a fost înaintat la gradul de general de divizie.

La căderea Plevnei brigada Vlădescu este cea d'întâi care a intrat în oraș.

La 8 Octombrie brigada Vlădescu, redusă la un regiment de linie și un batalion din al 6-lea regiment de dorobanți a ocupat reduta Grivița unde a stat până la căderea Plevnei alternând cu brigada colonelului C. Budișteanu.

O mare parte din rezerva armatei turcești a depus armele înaintea brigadei Matei Vlădescu.

— Lupta în parlament devine crâncenă. Comitetul delegaților compus, în majoritate, din adversari ai guvernului, alege președinte pe generalul Manu.

Comitetul delegaților cere lui Carp să renunțe la unele proiecte ale sale și să primească modificări. Mai ales legea patentelor, care provoacă agitație în țară, și complimentarul sunt aspru combătute. Dar Petre Carp nu primește nici o tranzacție.

Lupta fiind crâncenă și împăcarea neputându-se face între cele două fracțiuni ale partidului, Petre Carp, în ședința Camerei dela 26 Ianuarie anunță, cu următorii termeni, demisiunea sa :

— *Am onoare a vă anunța demisiunea cabinetului. M. S. Regele va aviza. În conformitate cu uzurile parlamentare, cred că președintele va suspenda ședințele Camerei până ce M. S. Regele va lua o hotărâre.*

Această demisiune este, însă, retrasă în urma dorinței regelui și a stăruințelor mai multor conservatori cari nu vor să plece dela putere.

Guvernul Carp mai trăește vreo 15 zile, timp în care se fac numeroase încercări de a se ajunge la o înțelegere.

Ziarele simpatice lui Take Ionescu lansează zilnic liste ministeriale sub președinția lui G. Cantacuzino cu Take Ionescu, G. Panu, Olănescu, etc., dar toate acestea sunt încercări fără temei.

În sfârșit vine ziua istorică de 12 Februarie.

Cu câteva zile mai înainte s'a lucrat febril în amândouă câmpurile conservatoare pentru ca bătălia ce se va da în Cameră să aducă victoria. Nicolae Filipescu, mai ales lucrează neobosit.

Pe lângă Panu și partizanii săi se fac încercări foarte mari spre a-i determina să voteze moțiunea de încredere în guvern.

Inconjurat de câțiva oameni neserioși, dintre aceia cari înșală în totdeauna pe șefi. Nicu Filipescu este aproape sigur că va avea majoritatea.

Il întâlnește în ajunul lui 12 Februarie la birtul Capșa unde prânzează cu deputatul Scorțescu.

Scorțescu îl asigură că guvernul va avea cel puțin 40 voturi mai mult. Am fost cu totul de altă părere, am spus lui Filipescu că situația parlamentară e rea și că, în cazul cel mai bun, guvernul va obține o majoritate fără nici o însemnătate.

Toată noaptea Filipescu dintr'o parte și Take Ionescu din alta, au lucrat febril pentru... distrugerea partidului lor. S'au trimis telegrame în toate orașele din țară, s'au făcut sforțări uriașe.

A doua zi la Cameră este o mare de capete. Știindu-se că în această ședință se va hotări soarta guvernului, toate tribunele gem de lume. În incinta Camerei, nu mai încap om. Sunt 149 deputați prezenți, plus atâți înalți demnitari, ziariști etc.

În sala pașilor pierduți — din vechiul local al Camerei — corifeii liberali discută în pâlcuri. Văd aci pe Take Protopopescu, Manolache Culoglu și atâți alții cu figuri vesele.

Nicu Filipescu, foarte abătut, se apropie de mine și 'mi spune:

— Iată-i veniți aci ca corbii la hoit.. Și la noi nimeni nu vede spectacolul ăsta..

Deschiderea ședinței Camerei întârzie fiindcă Carp este în consfătuire cu Gheorghe Cantacuzino. Este cea din urmă încercare de a se ajunge la o împăcare, încercare zadarnică.

La ora 3 și 10 Cantacuzino apare cu figura severă și aprinsă și se urcă la fotoliul prezidențial spre a deschide ședința. E-nervarea în Cameră este foarte mare.

Șeful guvernului are cuvântul.

În mijlocul tăcerii mormântale el spune:

— „Știți bine că, în urma demisiunii cabinetului acum zece zile M. S. Regele a invitat guvernul de a-și retrage demisia, în speranța că o înțelege se va stabili cu comitetul delegaților. Această speranță a fost iluzorie. Așa, dar, am onoarea a ruga Camera să puie, cu o oră mai curând, capăt noii situațiuni dăunătoare partidului și intereselor celor mai viabile ale țării“.

Imediat ia cuvântul d. C. Hiotu, actual ministru al Palatului regal și prieten personal al lui Filipescu care, după câteva cuvinte de lămurire, depune o moțiune de încredere în guvern.

Take Ionescu are cuvântul. Într'un discurs foarte vehement atacă politica lui Carp pe care îl acuză că, prin moțiunea prezentată, cere capul unor oameni ca general Manu, Iancu Lahovary, Grigore Triandafil.

Aci un incident.

Auzind numele său, Grigore Triandafil se scoală și spune:

— „Eu sunt gata să'mi dau capul, numai să ne înțelegem“.

Dar Carp răspunde:

— „N'am ce face cu el“!

Ropot de murmure în Cameră.

Apoi răspunde Petre Carp foarte venement la adresa lui Take Ionescu apostrofându-l:

— „D. Take Ionescu are cunoștință când își dă seama de valoarea sa, dar n'are conștiință când, spre a se sui sus, crede să cumpere pe toți cei de jos.

Scrîși, domnilor stenografi, pentru ca să se știe că eu sunt vinovat de a fi cerut 70.000 lei de la toți profesioniștii și 270.000 de la toți patentarii și aceasta într'un moment când era vorba de onoarea țării“.

Vorbește apoi Barbu Păltineanu care propune o moțiune prin care Camera ruga guvernul și comitetul delegaților ca să aducă cât mai curând legile în dezbatere.

Nicu Filipescu e atât de enervat și de irascibil că ține cel mai dezordonat discurs din întreaga-i carieră.

Aplauzele numeroase cu care a fost acoperit discursul lui Take Ionescu, i-a desvăluit situația Camerei, a înțeles că guvernul e pierdut. Și acest adevăr l'a făcut să piardă liniștea.

Filipescu respinge moțiunea lui Păltineanu și face apel la majoritate ca să voteze moțiunea d-lui Hiotu.

Discursul lui Gheorghe Panu a fost caracterizat prin aceeași nehotărîre care i-a fost marea slăbiciune în tot timpul regimului conservator.

Gheorghe Cantacuzino părăsește fotoliul presidential și cere cuvântul. Camera îl primește cu aplauze prelungite căci este arbitru situațiunei.

Șeful partidului se declară partizan al împăcării animozităților din partid. Cantacuzino promite că comitetul delegaților va veni în 24 ore cu raportul gata asupra impozitelor. Dacă nevoile țării cer, Camera va vota impozitele.

Și Cantacuzino încheie: „Domnule Carp pune sabia în teacă și nu vei avea printre noi decât amici“.

Carp răspunde că nu mai poate sta de vorbă cu comitetul delegaților, dar cere ca comitetul delegaților să declare că primește propunerile guvernului.

— D. Mihail Cantacuzino: Nu!

— D. Take Ionescu: Vom veni în 24 ore înaintea Camerei și ea se va pronunța.

— Carp: V'am spus că nu mai am vreme să discut. Se poate să am multe vocațiuni dar una nu am: aceea de a fi spânzurat prin persuasiune.

În urma acestei declarațiuni categorice situația era limpede.

Petre Carp avea cuvintele lui pentru ca să nu primească nici o tranzacție.

Voiu arăta cum realitatea nu se acorda cu fațada și pentru care cuvinte șeful guvernului nu credea în ofertele împăciuitoare ce i se făceau.

Urmează un scurt discurs al lui Barbu Delavrancea în favoarea guvernului. El spune deputaţilor să ia seama la ceea ce vor face şi, dacă e să moară, cel puţin să moară cu fruntea sus.

În sfârşit, în mijlocul celei mai mari emoţiuni discuţia acestei şedinţe istorice se încheie şi se procedează la vot.

Carp declară că miniştrii nu vor vota.

Se pune la vot moţiunea d-lui C. Hiotu. Votează 149 deputaţi, se abţin 7 (miniştrii), moţiunea întruneşte 74 voturi albe contra fiind 75.

Dacă ar fi votat şi cei 7 miniştrii deputaţi (Carp, Olănescu, general Lahovari, Marghiloman, Filipescu, Grădişteanu şi Arion, guvernelul ar fi avut o majoritate de 6 voturi, însă Carp, judecând că nu e destul, guvernul s'a retras.

Conservatorii de toate nuanţele ies de la Cameră abătuti, pe când liberalii ies jubilând. A doua zi la Cameră, şeful guvernului face următoarea declaraţie:

„În urma votului de ieri, cabinetul şi-a dat demisia. M. S. regele a binevoit să o primească şi a însărcinat pe d. Dimitrie Sturza cu formarea cabinetului“.

Partizanii guvernului aplaudă demonstrativ. Ceilalţi conservatori cari tot mai sperau într'un nou cabinet Cantacuzino-Take Ionescu, sunt deprimaţi.

A doua zi cabinetul Sturza este format. El este astfel compus :

Dimitrie Sturza preşedinte, ministru de externe şi ad-interim la război ; P. S. Aurelian la interne ; Vasile Missir la domenii ; C. Stoicescu la justiţie ; G. Palade la finance ; Spiru Haret la instrucţie şi Ionel Brătianu la lucrări publice.

Consiliul comunal al Capitalei este dizolvat şi înlocuit cu o comisie interimară compusă din corifeii ai partidului. Preşedinte Emil Costinescu, vicepreşedinte I. G. Bibicescu, membri Vasile Lascăr, Alecu Constantinescu, Gh. Assan, Anton Vanicu şi Epaminonda Ciocanelli.

— Am arătat, cât mai amănunţit, fazele luptei din sânul partidului conservator, cât şi fizionomia şedinţei, în adevăr istorice dela 12 Februarie 1901, în care ministerul Carp a fost pus în minoritate. Dar câteva lămuriri sunt acum necesare.

Cititorul a rămas, fireşte, sub impresia că prăbuşirea regimului conservator a fost datorită încăpăţânării lui Carp, că, pe când adversarii săi i-au făcut toate concesiunile şi i-au propus toate soluţiile împăciuitoare, el a rămas intransigent nevoind să cedeze nici o iotă din ceea ce hotărîse. Însă această impresie firească este datorită dibăciei cu care partida Cantacuzino-Take Ionescu prezentase dezbaterea.

Să vedem, însă, ce era în culisă. Aşa atitudinea lui Carp va fi desăvârşit explicată.

Câteva zile mai înainte de şedinţa dela 12 Februarie bătrânii conservatori : Gheorghe Cantacuzino, general Manu.

Ion Lahovary, Take Ionescu, etc., hotărîse ca să dea vot de blam guvernului. Dar, pentru ca votul acesta să poată fi dat, trebuia ca mai înainte reprezentanții partidului conservator: genral Lahovary, Constantin Olănescu, N. Filipescu și Ionăș Grădișteanu să demisioneze din cabinet. În această direcție s'a lucrat.

Nicu Filipescu și cu Grădișteanu erau inatacabili. Șeful partidului, — când totul era gata, — a chemat pe C. Olănescu și i-a cerut să demisioneze spunându-i că votul de blam e hotărît; dar Olănescu a refuzat categoric.

Generalul Lahovary a fost solicitat, la fel, de către frațele său Ion, dar a refuzat și el.

Carp a fost încunostințat despre aceste demersuri; prin urmare, când în ședința dela 12 Februarie, Gheorghe Cantacuzino și Take Ionescu îi făceau propuneri dulcegi de împăciuire știa perfect că era numai o cursă spre a-l micșora, spre a-l sili să recunoască cum că greșise și, după aceasta să-l răstoarne.

De aceea Carp a rostit fraza: „Voiu fi având multe vocații afară de aceea de a mă sinucide prin persuasiune”.

Dar pe ce se întemeiau bătrâni conservatori, ce speranță aveau când au hotărît să răstoarne pe Carp?

Aci voi dezvălui un colț necunoscut marelui public, dar care va zugrăvi moravurile politice ale epocii.

Nu mai e nevoie să spun cum că soarta guvernelor era, întotdeauna, în mâna regelui Carol. Prin mici intrigi de palat guvernele veneau și cădeau de atâtea ori.

Am spus că Petre Carp vizitase, în timpul vacanței parlamentare, Viena și Berlinul. De îndată ce s'a întors și câteva zile înainte de 12 Februarie a spus colegilor cum că va cere regelui să convoace consiliul de miniștri la palat. Carp, având informațiuni că regele nu-i aprobă reformele și vrea să aducă pe Dimitrie Sturza la putere, el ținea să obție dela rege un cuvânt hotărît.

Consiliul de miniștri se întrunește la palat iar Carp pune regelui direct întrebarea:

— Intreb respectuos pe majestatea voastră dacă îmi aprobă proiectele de impozite.

Regele se rosește, sângele i se urcă în urechi și răspunde:

— De ce-mi puneți această întrebare? Da, d-le Carp știu că la Berlin, când ați prânzit la masa împăratului, acesta v'a întrebat dacă reformele d-voastră au să fie votate de parlament, iar d-voastră ați răspuns că n'au să fie votate fiindcă eu sunt un fricos și nu vă sustin.

Atunci Petre Carp, cu francheța lui de multe ori intempestivă răspunde:

— Este drept, Majestate, că am spus M. S. împăratului cum că Majestatea voastră se lasă a fi de multe ori influențată de violențele opoziției.

S'a făcut răceală, consiliul n'a mai durat decât vreo 10 minute și toți au plecat.

Era, deci, limpede că regele nu mai susținea pe Carp; deci îi dorea căderea.

Dar cum să-l răstoarne fără nici un motiv constituțional? Și se știe că regele Carol respecta formalismul acesta cu toată sfîntenia.

Atunci s'a întrebuintat intriga palatistă. Pentru ca să cadă Carp trebuia ca parlamentul să-l răstorne, dar pentru ca parlamentul să-l răstoarne se cerea ca răsturnătorilor să li se asigure o răsplată.

Agenții palatului — iar nu regele care nu se descoperea nici odată — au suflat în urechile lui Take Ionescu, Manu, Cantacuzino etc., cum că, dacă Carp e răsturnat, regele va chema la cârmă pe cei desemnați de majoritatea parlamentului. Așa se explică de ce, mai înainte de a se da vot de blam lui Carp, s'a încercat obținerea demisiunii miniștrilor conservatori.

Carp rămas singur cu junimiștii n'ar fi avut în Cameră nici 20 de voturi, conservatorii ar fi avut o mare majoritate și s'ar fi impus regelui.

Dar refuzul de a demisiona al miniștrilor Olănescu, Lahovary, Filipescu, Grădișteanu a stricat calculele bătrânilor. Chiar pus în minoritate, cabinetul trebuia să obție un mare număr de voturi, ceea ce s'a și întâmplat. Camera împărțită exact în două: 74 și 75, declara că nu mai poate da o majoritate însemnată nici uneia din cele două tabere. Cantacuzino-Take Ionescu, prevăzând acest rezultat, — deci imposibilitatea de a veni la putere după Carp, — au adoptat la 12 Februarie tactica ofertei de împăciuire.

De aceea, când a doua zi, Carp a anunțat că Dimitrie Sturza a fost chemat la guvern, cei mai deprimăți erau bătrânii conservatori.

În volumul al 3-lea urmarea anului 1901 cu activitatea regimului liberal.

TABLA DE MATERIE

- Anul 1885** — Chestia Cumulului funcțiilor publice. — Partidul socialist se înființează în România. — Ziarul *Drepturile Omului*. — Moartea lui C. A. Rosetti. — Agitarea cestiunei evree. — Expulzarea Transilvănenilor din România. — Războiul Sârbo-Bulgar. — Carageali fluerat la Teatrul Național. — Debutul Operei române la Teatrul Național. — Apariția Ziarului *Epoca*.
- Anul 1886** — Moartea D-rului Marcovici. — Inangurarea Băilor Eforiei. — Inchierea la București a tratatului de pace turco-sârbo-bulgar. — Convențiunea Consulară cu Germania. — Comitetul de Salut Public. — Detronarea prințului Alexandru Batenberg de pe tronul Bulgariei. — Atentatul din strada Vămei în potriva lui Ion Brătianu. — Devastarea ziarului *Epoca*. — Apariția ziarului *Lupta* la București sub direcția lui Gheorghe Panu. — Bucureștul pitoresc de altădată: Ionică Cobzarul. — Procesul atentatului contra lui Ion Brătianu.
- Anul 1887**. — Nicolae Fleva în opoziție crâncenă contra lui Ion Brătianu. — Marile furtuni parlamentare. — Take Ionescu părăsește partidul liberal și trece în opoziție. — Gheorghe Pann este condamnat pentru articolul său din *Lupta* intitulat: Omul Periculos. — Fuga lui Panu din țară. — Ghiță Berbecul. — Cuconul Fănică. — Epoca lui Claymoor. — Escrocheria cu „apa de aur”. — Scandalul de la Azilul Elena Doamna. — Marile fraude militare. — Furtunile parlamentare. — Dizolvarea camerei. — Doctorul Assaki profesor la Facultatea de medicină din București.
- Anul 1888**. — Alegerile pentru Cameră și alegerea tuturilor frunțașilor opozanți. — Marele scandal cu furniturile militare, afacerea fraților Maican. — Comitetul celor 12 Coloneli întră în linie. — Violentele lupte parlamentare. — Gheorghe Panu ales deputat de Iași întră în țară. — Zilele agitate de la 13, 14 și 15 Martie. — Luptele și omorul din Curtea Mitropoliei. — Arestarea lui

Nicolae Fleva și Nicolae Filipescu. — Căderea lui Ion Brătianu. — Ministerul Teodor Rosetti. — Răscoalele țărănești. — Condamnarea fraților Maican. — Primul și singurul atentat împotriva Regelui Carol. — Opoziția care a răsturnat pe Ion Brătianu se descompune. — Greșul lui Fleva la alegerile Comunale din București. — Moartea Generalului Dimitrie Leca. — Conservatorii declară ruptura cu Dimitrie Brătianu. — Camera aleasă sub Teodor Rosetti. — Casația condamnă pe fostul ministru de războiu Generalul A. Anghelescu. — Moartea Elenei Oteteleşanu. — Menelas Gherman introduce etelonul de aur. — Caragiali directorul general al Teatrului Național. — Em. Pake Protopopescu primar al Capitalei. — Dărămarea Turnului Colței. — Feroasa Crimă din Tabaci.

Privire rezumativă înapoi. — Oamenii și faptele de la 1870 la 1888.

Anul 1889. — Chestia portofraneului portului Galați. — O înmormântare de Clasa I. — Lascăr Catargiu demisionează de la președenția Camerei. — Răceala între Lascăr Catargiu și Alexandru Lahovary. — Moartea Vioristului Ludovic Wiest. — Darea în judecată a lui Ion Brătianu în discuția Camerei. — Caderea Cabinetului Teodor Rosetti. — Cabinetul Lascăr Catargiu. — Moartea lui Eminescu. — Căderea Cabinetului Lascăr Catargiu. — Cabinetul General Manu. — Activitatea lui Pake Protopopescu, înființarea Azilului de noapte. — Influența în București.

Anul 1890. — Frământările din partidul Conservator. — Camera respinge darea în judecată a Miniștrilor liberali. — Instalarea telefonului. — Marile Bulevarde. — Inamovibilitatea magistraturii. — Reîntregirea partidului liberal. — Moartea lui Vasile Alexandri. — Liga pentru unitatea Culturală a Românilor. — Întâiul Comitet.

Anul 1891. — Lupte crâncene între Conservatori. — Căderea Cabinetului Manu. — Cabinetul General Florescu. — Ion Brătianu nu poate intra în parlament. — Moartea lui Ion Brătianu. — Fundațiunea Carol I. — Serbările jubiliare pentru 25 ani de domnie ai regelui Carol. Dumitru Brătianu, șef al partidului liberal. — Moartea lui Mihail Cogălniceanu. — Idila Prințelui Ferdinand. — D-șoara Elena Văcărescu. — Plecarea reginei Elisabeta din țară. — Congresul studenților universitari la București. — Caderea Cabinetului General Florescu. — Marele Minister Lascăr Catargiu-Carp.

Anul 1892. — Congresul Secțiilor Ligei Culturale. — Moartea lui Dumitru Brătianu. — Agitațiile pe chestia națională. — Moartea artiștilor dramatici Grigore Manolescu și Ștefan Iulian. — Conflictul pe afacerea Zappa. — Părintele Lucaci și George Rațiu în București.

- Anul 1893.** — Prințul moștenitor și prințesa Maria căsătoriți întră în țară. Serbările căsătoriei. — Sarah Bernard în București. — Dumitru Sturza șeful partidului liberal. Agitația pe Legea Maximalului. — Mica răscoală din piața halelor. — Inundațiile din București. — Moartea lui Pake Protopopescu. — Moartea Generalului Ion Em. Florescu. — Ghenadie Petrescu ales Mitropolit Primat. — Atentatul contra lui Al. Beldiman directorul «Adeverului». — Holera. — Creșterea flotei române. — Dumitru Sturza și Românii de peste munți.
- Anul 1894.** — Banda Zdrelea și Măruntelu. — Agitatea politică cu demisiunea ofițerilor de Cavalerie. — Agitația naționalistă. — Osândirea la Cluj a Părintelui Lucaci, Dr. Rațiu, Pop de Băsești etc. — Nicolae Filipescu primar al Capitalei. — Apa potabilă în București—Banca Agricolă. — Expoziția Cooperatorilor. — Congresul studenților și agitația din Capitală. — Partidul liberal și opoziția în chestia națională. — Intoarcerea Reginei Elisabeta în țară. — Campania liberarilor contra Legei Minelor.
- Anul 1895.** — Celebra Societate „Unirea”. — Liberalii se retrag din parlament. — Partidul țărănesc. — Dumitru Sturza rusofil. — Lupta lui Filipescu contra lui Al. Marghiloman. — Inangurarea podului peste Dunăre. — Caderea Cabinetului Catargiu. — Guvernul liberal cu D. Sturza în cap, O privire înapoi. — Scuzele lui Sturza.
- Anul 1896.** — Doi oameni de spirit: Costică Bobeică și Mișu Cornea. — Nicolae Fleva scos din ministerul lui Sturza. — Sciziunea Dr. Rațiu — Părintele Lucaci. — Aventura Olga Lătescu. — Rusia atacă România. — Politica de partid la Liga Culturală. — Scandalul de la balul Obolului. — Serbările Mileniului unguresc. — Manifestații anti-ungare la București. — Marea Chestie Ghenadie. Căterisirea și scoaterea cu forța armata a lui Ghenadie Petrescu din Palatul Mitropolitan. — Fleva conduce agitația. — Scandalurile de la Liga Culturală. — Afacerea Cămătarilor. — Sosirea Impăratului Franz Iosef în București. — Caderea Cabinetului Sturza pe chestia Ghenadie — Noul Cabinet P. S. Aurelian.
- Anul 1897.** — Desființarea partidului radical, Pann cu majoritatea partidului trece în partidul conservator. — Căderea cabinetului Aurelian și revenirea lui Sturza în fruntea guvernului. Un scandal antisemit în București.
- Anul 1898.** — Duelul N. Filipescu—George Lahovary. — Magul Sar Peladan în București. — Luptele din partidul liberal. — Un proces al antisemiților la jurați. — Războiul Spano-American. — Campania Drapelisților contra lui Dumitrie Sturza. — Dumitrie Sturza cauzat de trădare națională. — Ofensarea marelui pictor

Grigorescu. — Prăbușirea lui Dobrescu-Argeș. — Moartea lui Constantin Exarcu. — Crâncenele alegeri Comniale. — Moartea lui Gogu Cantacuzino.

Anul 1899. — Un incident neplăcut la un bal de la palatul regal. — Sturza declarat de către liberalii disidenți trădător național. — Căderea Cabinetului Sturza. — Lupta din strada Enei. — Moartea lui Lascăr Catargiu. — Cabinetul Gheorghe Cantacuzino. — Luptele între conservatori și junimiști. — Regele n'a primit pe George Pann în guvern. — Moartea D-ului Assaki. — Kindergartenul Conservator. — Răscoalele din județul Olt provocate de Bogdan-Pitești. — Marea criză financiară. — Seceta crâncenă din 1900.

Anul 1900. — Moartea lui Anton Bacalbașa. — Afacerea Hallier — Intrarea statului major socialist în partidul liberal. — Tinerii generoși. — Războiul Anglo-bur. — Antagonismul Filipescu-Take Ionescu izbucnește. — Judecarea procesului Hallier. — Emigrarea evreilor din țară. — Nicu Filipescu luptă pentru răsturnarea guvernului Cantacuzino. — Retragerea Cabinetului Cantacuzino. — Cabinetul Petre Carp. Fuzionarea celor două ramni conservatoare. — Lupta lui Take Ionescu în contra cabinetului Carp. — Regele și Take Ionescu. — Mișcarea antisemită în țară. — Asasinarea profesorului Ștefan Mihăileanu, de către un bulgar. — Conflictul româno-bulgar; primejdia unui războiu. — Moartea cântărețului I. D. Ionescu. — Impăcarea formală a fracțiunilor liberale. — Răscoala țicarilor.

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ "CAROL I"
BUCUREȘTI